ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թուրքիա եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	5 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չեք. մանուափոսթ ամեր. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ՕՒՐԲԱԹ
2
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 27 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԹԻ եւ ՕՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՐՏՔԵՐ, ՓՈՐՁԵՐ, ԽԱՂԵՐ

Միջազգային ժամուլը սիւնակներ կը նուիրէ, այս միջոցին, կարգ մը Դրատապ խնդիրներու:

Նոր հարցեր չեն տանք, այլ պատերազմէն մնացած ժառանգութիւններ, կամ պարզապէս պատերազմին հետեւանքները: Զանոնք լուծելու ձեւերուն մէջ ալ նորութիւն մը չկայ. նոյն խարխուլները, նոյն պատի պատ ձեւերը. — ելմ մը գտնել, և միևնոյն մտահոգութիւնը, — ապահովել յաղթականներուն շահերը, ամրացնել խաղաղութիւնը:

Այդ հարցերէն մէկն է՝ պատերազմական պարտքերու խնդիրը. որ կ'աբծարծուի քանի մը տարիէ ի վեր: Երկու փարթամ փոխառութիւնները, Անգլիա և Ամերիկա, հրապարակ գժգոհութիւն յայտնեցին որ այսքան ձգձգուեցաւ հաշիւներուն կարգադրութիւնը, և հրաւէրներ ուղղեցին պարտատէրերուն: Ամէնէն ծանր բեռը լինած է Ֆրանսայի վրայ, հետեւաբար Փարիզէն մանաւանդ պատուիրակութիւն մը գնացուցուեցաւ, վճարման ձեւերը ճշդելու համար: Լոնտոն տարեկան քանի միլիոն սթերլին կը պահանջէր, բայց տրամադրութիւն յայտնեց մինչեւ 12 միլիոնի համաձայնելու: Վերջնական կարգադրութիւնը չորոշուած, ուրիշ պատուիրակութիւն մը վերջապէս Ամերիկա, նախագահութեամբ եվժական նախարարին: Այստեղ աւելի փափուկ էր կացութիւնը: Ամերիկա այնպիսի պայմաններ կը դնէր, որ եվժ ընդունուէին, ոչ միայն ծանրապէս պիտի ազդէին Ֆրանսայի եվմական հաւասարակշռութեան վրայ, այլ եւ հիմ պիտի ծառայէին Անգլիոյ համար: Տժանելի երկունքէ մը յետոյ, որու միջոցին խզումի խօսքեր ալ պակաս չեղան, կարելի եղեր է համաձայնութեան ձեւ մը գտնել, ինչպէս կը հաղորդեն հեռագիրները:

Ամերիկայի մէջ շատ ալ գոհ չեն այն զիջումներէն, որ եղեր են վերջին պահուն: Կ'բսուի թէ միջին ճամբան գտնուեր է շնորհիւ նախագահ Քուլիճի միջամտութեան: Ամերիկան ալ, ինչպէս Անգլիան, եթէ մինչեւ վերջը անհաշտ երեւոյթին, հարկ պիտի ըլլար Ծօքսի ծրագիրը մը պատրաստել Ֆրանսայի համար, ինչ որ Դերմանիոյ վիճակին պիտի իջեցնէր այս հարուստ երկիրը: Այդ վտանգը հեռացած կը նկատուի, առայժմ: Եթէ վերջնապէս ճշդուին Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հետ եղած հաշիւները եւ վաւերացուի վճարման ձեւը, մեծապէս պիտի թեթեւնայ միջնորդը, Դաշնակիցներուն միջեւ:

Երկրորդ խնդիրը, որ 1919էն ի վեր կը մաշեցնէ դիւանագէտները տագնապը, գերմանական վնասուին է: Յայտնապէս հաշտարար ոգի մը կը տիրէ այս միջոցին. բայց, մինչեւ այսօր ոչ ալ յաղթարար ոգի մը կը տիրէ այս միջոցին. բայց, մինչեւ այսօր ոչ ալ յաղթականը կը հրաժարի իր դիրքէն, ոչ ալ պարտեալը կ'ուզէ համակերպիլ իր նուաստութեան: Պերլին նոր փորձ մը փորձեց պատեհ պահուն պատասխանատուութիւնը նետելու, հետեւաբար եւ իբրեւ բազմի պատասխանատուութիւնը հաւասարէ հաւասար քանակցելու յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ, որ կը բացուի Հոկտեմբեր 5ին, Լօքարնոյի մէջ (Զուիցերիա): Նախապէս ալ այս տեսակ փորձ մը եղած էր: Փարիզ ոչ իսկ լսել կ'ուզէ այդ առարկութիւնը, եւ միշտ կը յիշեցնէ Վերսայլի դաշնագիրը, կարճ կապելու համար: Ուրեմն, նոր ժողովին մէջ ալ Գերմանիան պիտի ներկայանայ իբրեւ պարտեալ, թէեւ, մեծ բեփոխում է որ քանակցութեանց կը մասնակցի, փոխանակ միայն որոշումներ լսելու: Օրակարգի խնդիրներն են ապահովութեան դադարը, զէնքնկեցութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մտնելը, ցելու իրաւունքը: Ֆրանսա լուրջ գրաւականներ կը պահանջէ վաղուան համար, պատերազմով գծած սահմանին համար, այլապէս երբեք հանդիսա չի կրնար ըլլալ, մանաւանդ աչքի առջեւ ունենալով Գերմանիոյ ժողովուրդին տեւական ճնշումը:

Այս բոլոր մտահոգութիւններուն մէջ, Դաշնակիցները նկատի ունին նաեւ Մոսկուան: Ազահովութեան Դաշինքի առաջարկէն ի վեր, Խորհրդային Միութիւնը փորձեր կը կատարէ, Գերմանիան եւս կեցնելու, ի հարկին իր ցանցին մէջ առնելու համար: Զախողեցաւ այս փորձը, եւ հիմա նոր ռազմախաղ մը տեղի կ'ունենայ: Չիչերին անձամբ Լեհաստան գնաց, — այն երկիրը որ ամէնէն աւելի առեւանձամբ Լեհաստան գնաց, — այն երկիրը որ ամէնէն աւելի առեւտրութիւն հրաւիրած է կարմիր գիծէն ներս, իբրեւ թունդ ազգայնական եւ հակայեղափոխական: Պարզ այցելութիւն մը չէր այս, եւ Մոսկուայի արտաքին գործակատարը ինք ալ խոստովանեցաւ թէ քաղաքական եւ տնտեսական համաձայնութեան ծրագիր մը կայ սեղանի վրայ: Լեհաստան պատրաստ մրն է խորհրդային արշաւանքին առջեւ, եւ իբր այդ կը վայելէ ժամանակաւորապէս Ֆրանսայի գործօն աջակցութիւնը: Այժմ լեզու գտնելով Մոսկուայի հետ, անմուղրակի հարուած մը կուտայ Գերմանիոյ, որ պիտի ժղուի դէպի արեւմուտք: Չիչերին Պերլին ալ գնաց, բայց ի՛նչքան տարբերութիւն կայ երկու երկիրներուն կողմէ եղած ընդունելութեանց միջեւ...

Խաղեր, անվե՛րջ խաղեր ի հաշիւ չարաբաստիկ խաղաղութեան ալ որ միշտ կը խուսափի...

ՏՈՄՍԵՐ

ԳԼԽԱՐԿԻՆ ՎՐԷԺԸ

Մինչեւ օրս գիտէիք որ վրէժը սեփականութիւնն է անհրաժեշտ. անարգուածներու, անարգուածներու, պէտք ցաւ ունեցողներու, սպառումի վտանգուած թերթի վարիչներու, իսկապէս դադրած կարէ կուտիներու եւ նոյն իսկ եհովաներու: Սակայն չգիտէիք գիտեր որ անշուշտ ու անձայն իրեն ալ վրիժառութեան առաքինութիւնը ունին...:

Եւրոպական գլխարկը — շափկա — եկաւ վերիվայր շրջել մեր գաղափարը, փէսին ու փաթոյին դէմ տարած յաղթանակովը:

Տարիներով, աւելի ձիշդ դարերով նուիրականացած կարմիր փէսը իր առկախ փիւսկիլով եւ շուրջպարիակաձեւ փաթոյովը, իշխանութեան եւ հաւատարիմ հպատակութեան նուիրական խորհրդանիշները ըլլալէ եւմը, այսօր թատրոնի կ'իյնայ վար, ոտքերու տակ, իր տեղը տալով խրոխտ «ռեփուպլիք»ին կամ «սիլինտր»ին: Եւ գլխարկը յաղթապանծ կը բարձրանայ յիսուն կանգուն կատով ամրորեն պրկուած, տարիներով արեւէ եւ յոյսէ գրկուած գլուխներու վրայ, միևնոյն ատեն իր շրթունքները տարածելով բրուտիին առասպելական դէմքին՝ որ մեծպահքեան խորանի պէս բանիր վարագոյրով ծածկուած էր մահկանացուներու աչքերեն, ի փառս իշխանութեան...:

Ի՛նչ գռեհիկ որակումներու եւ նմանութիւններու չենթարկուեցաւ «կեավուր»ի գլխանոցը: Թուրքը իր սրտին ծայրագոյնը կը թեթեւցներ բայային կրօնքը անարգելով, իսկ երբ ուզեր Եւրոպային ալ ծանակից ընել այդ պատուին, ձեռք կ'առներ գլխարկը եւ կը յղուեր զայն բրաւարի, յագեցնելու համար իր կիրքը...:

Երկի տակաւին գլխարկը հաւատար էր պօմպայի ու վեանգաւոր հրատարակութիւններու եւ թուրք ոստիկանները երբ անարգել կը խուժէին հրեշտակներու տանիքներէն ու երդիքներէն ներս՝ փաստեր փնտռելու անոնց հաւատարմութեան, Աստուած մի արասցէ եթէ հին ու իրջացած գլխարկ մը ձեռք անցընէին, կը բաւէր ըեզ մինչեւ Տեր-Զօր ճամբելու կամ աւիւններով հարցաքննութեան ենթարկելու...:

Այսօր աւելն բան վերիվայր շրջուեր է արդեն եւ Մեհմետի բոլոր յարգանքով կը ծռի եւ գետնին կը վերցնէ ու գլխուն վրայ կը դնէ գլխարկը, ոտքի տակ տալով նախորդ արբութիւնը...

Եւ գլխարկը կը բարձրանայ Թուրքիոյ մէջ՝ մարդկային գլուխի վրայ...: Ո՛վ գիտէ, վաղը ո՛ր Աւարգուածը պիտի կ'անգնի, գլխի աւարգողներուն ձեռքով, աւելի բարձր գլուխներու վրայ, նեւեմացնելով Մեծն Կոստանդինի փառը...:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Հայաստան, Ալագեազ լերան վրայ (4093 մեթր բարձր) երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներ զգացուած են, միաժամանակ լսուած են խուլ որոտումներ, որ բաւական տեւած են: Լերան գագաթէն մեծ քանակութեամբ ժայռի ահագին կտորներ գլորած են դէպի հովիտը: Քարայրներու մէջ բնակող տեղացիները սարսափահար փախած են: Ո՛չ մէկ տեղեկութիւն կայ զոհերու մասին:

Յետ.— Այս լուրը հրատարակուած է «Փըթիթ Փարիզիէն»ի և «Էքսէլսիօր»ի մէջ: Մինչեւ թերթը մամուլը դրուած պահուն կարելի չեղաւ նոր տեղեկութիւններ ստանալ:

Պ. Լէօն Պուրժուայի մահուան առթիւ

Հ. Յ. Պատուիրակութեան անունով, Պ. Խատիսեան հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց հանգուցեալ Պ. Լէօն Պուրժուայի զաւկին, Տօքթ. Ժօռժ Պուրժուայի.—

«Հայաստանի հանրապետութեան պատուիրակութիւնը, խորապէս ազդուած ծերակուտական Լէօն Պուրժուայի, խաղաղութեան և արդարութեան մեծ առաքեալին և հարատահարուած ժողովուրդներու արի պաշտպանին մահուան գոյժէն, իր անկեղծ վշտակցութիւնը կը յայտնէ ձեզի»:

Ֆրանսայի պարտքը Ամերիկայի

Պարտքերու խնդիրը կարգադրելու համար Պ. Քայյօի նախագահութեամբ Ամերիկա գացած պատուիրակութիւնը կրցաւ համաձայնութեան գալ ամերիկեան կառավարութեան հետ: Ֆրանսա առաջին հինգ տարիներուն պիտի վճարէ տարեկան 40 միլիոն տոլար, 60 միլիոն՝ տոլար յաջորդ եօթը տարիներուն, իսկ վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին՝ տարեկան 100 միլիոն տոլար: Ապահովութեան պայման մրն ալ ընդունուած է ի նպաստ Ֆրանսայի, որով այն պարագային երբ իր վճարումներուն պատճառաւ եվժական դժուարութիւններ յառաջ գան Ֆրանսայի մէջ, այն ատեն վճարումի խնդիրը պիտի վերաքննուի կամ լեռտաձգուի:

Աշխատաւորականներու բանաձեւը

Աշխատաւորական կուսակցութեան ընդհ. ժողովը, որու մասին գրած ենք երկրորդ էջին մէջ, նոր բանաձեւեր քուէարկեց համայնավարներուն դէմ: Պ. Մաքտոնալտ պատասխանելով կոմունիստներու յարձակումներուն, բուռն լեզուով արտայայտուեցաւ անոնց դէմ, և յայտնեց թէ կուսակցութիւնը Մոսկուայէն չառներ իր հրամանները: Մերժուեցան կոմիւնիստներու առաջարկները, որով Զինովիեֆի նամակին առթիւ կը պահանջէին ցաւ յայտնել Մաքտոնալտին եւ մեղայագիր մը ղրկել Գ. Միջազգայինին, աշխատաւորական կառավարութեան Մոսկուայի հանդէպ բռնած դիրքին համար: Գործադիր մարմնի առաջարկները ընդունուեցան 206,000 դէմ 2,844,000 ձայնով: Համաժողովը ի վերջոյ ընդունեց հետեւեալ բանաձեւը.—

1.— Ճանչնալ Հնդկաստանի համար ինքնավարութեան բացարձակ իրաւունք, ու մինչեւ այդ սահմանադրութիւն մը տալ այդ երկրին: 2.— Ցիշեցնել Եգիպտոսը պարպելու համար քանիցս տրուած խոստումները, եւ իրաւունք տալ Եգիպտոսի, միւս պետութեանց պէս աթոռ ունենալ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը ի հարկին իշխանութեան գլուխ պիտի անցնի, եթէ նոյնիսկ փոքրամասնութիւն ըլլայ:

Հին պատմութիւններ կը կրկնեն

Պոլսոյ մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով ձերբակալեր են Զաուիկ Զօրաեանը, որ թարգմանի պաշտօն կը վարէր Միութեան Թուրքաբեանի դատավարութեան առեն: Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ կասկածելի գործեր կատարած է, և թէ ի հարկին էնկլիւբի պիտի ղրկուի կամ սահմանէն դուրս պիտի հանուի:

— Արեւելեան անկախութեան դատարանը մահուան դատապարտեց Ջմշկածագցի Մարդարի որդի պայդար Պօղոսը, որ 1331 Թուականին Տերսիմի մէջ պահուելով, ապստամբապետ Խպրահիմի և Ռուսերուն հետ կապ պահած, 100 հոգինոց հրոսախումբ մը վարած է եղեր եւլն.:

Ֆէսը ընդհ՝ ոչ-իսլամներուն

Էնկլիւբլի դատական գործավարութիւնը նոր շրջաբերական մը հրատարակեց, որ կը յայտարարէ թէ բոլոր դատական պաշտօնեաները պարտաւոր են իրենց գլուխները բաց պահել պաշտօնի կատարման միջոցին, իսկ դուրսը՝ անպատճառ գլխարկ դնել: «Բացառութիւն են ոչ-իսլամները, որոնք եթէ ուզեն, կրնան ֆէս դնել»:

Ուսուցիչներն ալ, այր թէ կին, իրենց գլուխները բաց պիտի պահեն դպրոցներու մէջ:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՄՊԱԿ – ՔԱՐԻՒՂ – ԵՐԿԱԹ

Թայմզ «Նորին Վեհափառութիւն» մակդիրով կ'արակէ բամպակը: Որովհետեւ բրիտանական Ս. Գէորգին համար բամպակէ խշոի պէտք է եւ Անգլիոյ Ժողովուրդին մէկ եօթներորդը կ'ապրի բամպակի շնորհիւ:

Ամերիկացիք «սպիտակ հունձք» կ'անուանեն բամպակը: Որովհետեւ բամպակը՝ Միացեալ Նահանգներու հարաւային մասի բնակչութեան ոսկիէ աւանդն է:

Արդարեւ խոփշիկներու ձեռքով ցանուած ու քաղուած բամպակը ձերմակ լուսիւններ կը սփռէ Հին և Նոր աշխարհներու մէջ:

Մեծ ու փոքր պետութիւններ մեծագոյն ճիգեր կը թափեն իրենց գաղթավայրերու մէջ, մեծաքանակ բամպակ արտադրելու համար:

Եւ այսպէս բամպակի քաղաքականութիւնը, դիւանագիտական աշխարհին մէջ կուգայ առաջին դիծին վրայ:

Նոյն քաղաքականութիւնն էր որ մեր «ցանկալի» Կիլիկիան ալ վերիվայր շրջեցուց Հեռուէ հեռու Ճանքրիտն անգամ ճաշակը սրեց:

Ետքը ալ Թուրքիան Կիլիկիայով կը պարծենայ, իբրեւ բամպակի արտադրութեան կեդրոն: Այս տարի Ծուլիսի ընթացքին Վիէննայի մէջ գումարուած բամպակի 12րդ Միջազգային Համաժողովին մէջ Թուրք պատուիրակը լրջմնաջուրթն գովքը կ'ընէր Կիլիկիան բամպակին, որուն ներկայ տարուայ արտադրութիւնը 100,000 հակէ աւելի կը գնահատուի: Կիլիկիան տեղականէն զատ, կ'արտադրէ նաեւ եգիպտական երկայնաթել ազնիւ բամպակները: Այս օրերս ալ Առանայի մէջ կը գումարուի բամպակի Թրքական Համաժողով մը: Ասկէ առաջ Մուսթաֆա Քէմալ Առաւնա այցելած ատեն, տեղացիք գինքը բամպակի ծաղիկներու փունջերով վիմաւորած և իր լամբակէն անցուցած էին բամպակի ծաղիկ մը:

Անցեալ տարի Մանչէսթերի մէջ ուրախութեան մառնաւոր ցոյցերով ընդունեցին Կիլիկեան բամպակները:

Բայց մեր երկիրն ալ ունի բամպակ: Ինչո՞ւ սակայն մեր երկրին վրայ այնքան խորթ աչքով կը նային: Անո՞ր համար որ Հայաստանի բամպակի տարեկան արտադրութիւնը հասնի 13,000 հակ է:

Անոնք կ'ուզեն երկայնաթել բամպակ, մեռաքսանման նուրբ հագուստներ պատրաստելու և իրենց ինքնաշարժերուն pneuները շինելու համար:

Իսկ մերի՞նը... կաշխատի է...:

—

Բամպակի չափ կարեւոր է նաեւ քարիւղը: Բոլոր պետութիւններն ալ ունին իրենց քարիւղի քաղաքականութիւնը: Նոգեմուներ, գործարաններ, մեքենական նորագոյն դրութիւններ շարժման մէջ դնելու համար, առատ քարիւղ կ'ուզեն:

Քարիւղի սիրոյն պատրաստ են իրար խողխողելու: Քարիւղի հոտը հաշիշի նման կը գինովցնէ զիրենք: Ասոր համար օրինակն է Մուսուլի հարցը: Մուսուլի հարցին մէջ Անգլիան ղեկավարողն է քաղաքական և առեւտրական տնտեսական երկու ուղղութիւն: Քաղաքականը այն է որ, ըստ անգլիական աւանդական քաղաքականութեան, Հնդկաստանի ցամաքային թէ ծովային բոլոր ճամբաները պէտք է գտնուին Անգլիոյ ձեռքը: Տնտեսականն է Մուսուլի նաւթահորերը, որոնք աշխարհի էն հարուստ նաւթահորերէն են: Եանքիներն ալ «Հասանլիի կարկանդակ»էն իրենց բաժինը կ'ուզեն:

Ա՛յ մարդիկ, մենք ալ ունէինք նաւթահորեր Վանայ լճին շուրջը: Ինչո՞ւ լքեցիք:

Անո՞ր համար որ մեր նաւթահորերը աւելի ջուր կը բովանդակէին...:

—

Բայց ձեզի թող ըլլան բամպակն ալ. քարիւղն ալ:

Մենք աւաւելապէս պէտք ունինք երկաթի, որ ասկիէն աւելի արժէքաւոր է:

Երկաթ կ'ուզենք մեր ջիղերը պողպատելու համար:

Երկաթի հիւլէներ պէտք են մեր արեան գնդիկները հրացրելու համար:

Երկաթէ շերեփներ պէտք են թոկելու համար մեր հարիսան:

Երկաթ կ'ուզենք կռելու համար մեր արօրներուն խոփերը, որպէս զի քամենք մշահոս ծիծերը հողին, որ, Թրիմեանի բառերով, «ժողովուրդի մը հարստութեան առաջին և մշտնջենաւոր աղբիւրն է»:

Թող փքոցները ուռին, հնոցները ճարճատին, կրակի ալիքները գիրկ գիրկ բարձրանան և սատանի լեզուին պէս կարմրած երկաթը, սալին եւ մուրճին մէջտեղ, հայկական հուժկու բազուկներու տարափին տակ, բան ու բրիչ ձեւանայ:

Հեթանոսական առհասարակ արիւնով մը ոգեւոր՝ պաշտամունքը ունինք կրակին, որուն բիւրագան վեհապետն լեզուները կը լզեն, կը լափլզեն կաշա երկաթը՝ տալով անոր գութանային խոփի քաղաքակիրթ ձեւը:

Երկաթը խորհրդանշանն է մեր պողպատեայ կամքին:

Երկաթի քաղաքականութիւնը մեր ազգային վերածնունդը պիտի ընէ եօթնապատիկ փառաւոր:

Ձեզի՛ թող ըլլան ուրեմն թնդանօթ ու հրացան, տուր ու առին, իսկ մեզի՛ մեր ազգային կամքովը կռանուած բահեր ու բրիչներ:

Որովհետեւ՝

Թեեւ չունինք ոչ թուր, ոչ սուր,
ոչ նիզակ,
Մեր բահերն ալ կ'ընեն զանոնք
շանսատակ:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ադեբսանդրիա

ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Վերջին ժամանակներս մամուլի մէջ թէ բեմերու վրայ շատ կը խոսուի մասնաւորապէս Ֆրանսահայ գաղութին սպառնացող վտանգի մը, ապազգայնացման մասին: Ա՛յո մը ժողովուրդ ենք սա հակայ երկրին մէջ տարտղնուած. ի՞նչ միջոցներով պիտի կարենանք պահպանել ազգային հաւաքական կեանքը:

Վտանգը կանխելու համար արդէն գործի են լծուեր ազգային ու եկեղեցական իշխանութիւնները: Ֆրանսայի մէկ քանի քաղաքներու և գիւղերու մէջ ուր որ քիչ շատ հաւաքուած հայութիւն մը կը գտնուի, եկեղեցիներ, դպրոցներ ու մանկապարտէզներ շինելու ծրագիրներ կան սեղանի վրայ: Անշուշտ անհրաժեշտութիւններ են ասոնք նոյնիսկ քիչ մը յապաղած, բայց բաւական չէ այսքանը. մանաւանդ ներկայ սերունդը ապազգայնացումէ փրկելու համար եկեղեցիներն ու դպրոցները չեն բաւեր դժբախտաբար:

Մանաւանդ փարիզահայ գաղութը մեծամասնաբար երիտասարդներէ կը բաղկանայ. կիրակի առաւօտները եկեղեցիին դուռը խնդուած մեր հայրենակիցներուն մէջ աչքի կը զարնէ դեռահաս տղոց թուական առաւելութիւնը. միակ տղաքներ են առհասարակ, շատերը որբեր: Ընդհանրապէս գործարաններու մէջ կ'աշխատին, ինքնաբաւ են, նոյնիսկ քիչ մը խնայող. ապրուած դառն կեանքի փորձառութիւնը իրենց վաստակին մէկ մասը խնայելու անհրաժեշտութեան մէջ դրած է դիրենք. շատ շատերը իրենց ցեղին յատուկ ուշիմութեան և աշխատասիրութեան շնորհիւ արհեստաւորներ և կամ առաջին կարգի մանէօվրներ եղած են, որով թէ դիւրին և թէ աւելի շահաւոր գործերու տիրացած ըլլալով, աշխատանքն ալ այլեւս դժուար չէ իրենց. իրիկուն կ'ըլլայ կը թողուն աշխատանքը և դուրս կ'ելլեն գործարանէն: Այն ատեն է որ կը սկսի տանջանքը այս տղոց: Ո՛ւր պիտի երթան, տո՛ւն. բայց տուն չունին անոնք, սեւ թաթը շատոնց քանդեր է ասոնց տուները. չէ կարելի տուն համարել պանդոկի ցուրտ ու մռայլ այն սենեակը, ուր չկայ իր ճամբուն սպասող կեանքի ընկերը, չկայ այն տաքուկ գիրկը մօր կամ կնոջ ուր. տեղ դնելով իր բանուորի յոգնած գլուխը պահ մը մոռնայ իր երէկը, այսօրը եւ վաղը միանգամայն. չկայ այն տաք մթնոլորտը ուր իր հոգին գտնէ պէտք եղած բաւարարութիւնը, այդ սենեակը օտար է իրեն համար, հազիւ քանի մը վարկեան կը կենայ հոգ ու կ'իյնայ փողոց. Փարիզի փողոցը, օտարականներու համար ծուղակներով լեցուն պողոտան: Եւ մեր տղաքը որքան ըլլան հզօր կամքի տէր անհատներ եւ որքան ալ իրենց սրտի մէջ բարձր ըլլայ ներքին զգացումը, հրեշտակներ չեն որ դիմանան այդ փորձութեանց. մէկ, երկու, երրորդին անպայման պիտի շեղին:

Ի՞նչը կը փրկէ մեր այս տղաքը օտարին գիրկը նետուելէ, եթէ ոչ. ամուսնութիւնը. ամուսնութեան մղել զանոնք հայ աղջիկներու հետ, ահա կարեւոր խնդիր մը:

Դժբախտաբար հայ աղջիկներ շատ չկան Փարիզի մէջ, գրտնուածներն ալ իրենք փիրենք շատ սուղ կը ծախեն: Անշուշտ անոնք ալ ունին արդարացուցիչ պատճառներ, բայց այս խնդիրը կրնայ առանձին յօդուածի մը նիւթ դառնալ: Սակայն նոյն իսկ Փարիզի մէջ գտնուած մեր աղջիկները եթէ ընտրեն իրենցները, մեր տղոց հազիւ մէկ չնչին տոկոսը կրնան երջանկացնել, պահանջը կը մնայ միշտ պահանջ:

Ուրիշ պատկեր մը:

Արտասահմանէն, մասնաւորապէս Յունաստանէն, Սուրիայէն եւայլն ամէն օր տխուր լուրեր կը հասնին. ամերիկեան բարեգործական հաստատութիւնները սկսած են փակել եւ կամ նուազագոյն աստիճանին հասցնել իրենց որբանոցներուն թիւը. իրաւունք չունինք ձայն հանելու. Օտարներն ալ ձանձրացան մեզի օգնելէ, ողորմածութիւնն ալ իր սահմանը ունի:

Որբուհիներ ալ ունինք այդ փակուած հաստատութիւններուն մէջ որոնք մէկ օրէն միւսը որբանոցին սեմէն ճակատագրին կը յանձնուին. ասոնցմէ շատ քիչերը պատեհութիւնը կ'ունենան հայ կամ օտար հարուստի տան մը մէջ իբր հոգեզաւակ կամ աղախին մուրալով ու սողալով իրենց կեանքը քարշ տալու:

Ո՞ւր երթան այս թշուառուհիները, տո՛ւն, բայց ասոնք ալ տուն չունին. միեւնոյն սեւ թաթը ասոնց տուներն ալ քանդեր է վաղուց:

Ասոնք այստեղ տուն չունին, անոնք անդին տեղ չունին. ի՞նչքան սրբազան գործ է այս անտուն գլուխները իրար միացնել. երկու քակուած տուներով նոր տուն մը կը շինուի. կը բաւէ որ վարպետ հիւսնը գտնուի. այդ վարպետը ըլլալ ու վերաշինել այս քանդուած տուները, սփռելանի ըլլալ եւ իրար միացնել սա վիրաւորուած սիրտերը, բնաւորէ թէ մամուլի միջոցաւ քարկոծել, համոզել տղաքը այս ուղղութեամբ, օգնել անոնց այս տեսակ ձեռնարկներու յաջողութեան,— ահա աշխատանքներ բոլոր անոնց համար որոնք քիչ շատ կը շահագրգռուին իրենց ցեղին ապագայով:

Հակառակ պարագային, երբ մենք Ֆրանսայի քանի մը քաղաքներու մէջ մէկ երկու դպրոցներ շինելով ամէն բան վերջացած նկատենք, անւիչ շլացուցիչ փողոցները իրենց գործը պիտի կատարեն, բնութեան անողոք օրէնքը կամաց կամաց իր ազդեցութիւնը պիտի գործէ ու պիտի պատահի անխուսափելին: Եւ վաղը, քարի ու երջանիկ օր մը, երբ ազատագրուած հայրենիքը իր որդիքը կը կանչէ, Փարիզի պողոտաներուն վրայ պիտի հանդիպի իր սեւաչուի զաւակներուն, պիտի ճանչնայ զանոնք. արիւնը պիտի քաշէ, պիտի խօսի անոնց հայրենի հողէն ու ջուրէն, իր ամէնէն ողոքիչ խօսքերով պիտի աշխատի համոզել զանոնք. բայց անօգուտ, ա՛ւ, շատ ուշ է, իր կարիճներուն հուժկու ոտքերը կապկպուած են արդէն օտարուհիներու խարտեաշ մազերով:

Գ. ԿԻԻԼԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ
ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎՐԱՅ(1)

Բազմաթիւ այլ միութիւններէ կարդին, աչքի են ընկնում Թաւրիզի «Կուլտուրական Միութիւն»ը, Կանանց Հայոց Բարեգործական Միութիւնը, որ աւելի քան 30 տարուայ կեանք ունի, Թաւրիզի Ազգաժողովը, Հ. Ց. Դ. Կարմիր Խաչը՝ հիմնուած 1922ին, որ օժանդակում է ձրի բժշկում է տարագիրներին, Հ. Ց. Դ. Ուսանողական եւ բիւրատարդական Միութիւնը՝ հիմնուած 1921ին, Աշակերտական Միութիւնը եւայլն:

Թաւրիզում կան 5 գրադարաններ, որոնցից ամենահարուստը, Թ. Հ. Կուլտուրական Միութեանն է, ապա՝ Հ. Ց. Դ. Գրադարան-Ընթերցարանը. Հատարտկազմական ընտիր դիրքերով եւ հայկական ու օտար թերթերով: Ապա մանկական գրադարաններ՝ ազգային դպրոցների կից: Գլխաւորապէս մանկավարժական ուղղութեամբ, դպրոցների ամէն մի դասարանն իր հերթին ունի իր մանկական գրադարանը՝ հարիւրաւոր գրքերով: Գրադարաններ գոյութիւն ունեն նաեւ Մարադայում եւ Սալմաստում:

Նման ձեռնարկներ գոյութիւն ունին եւ Հար. Պարսկաստանում; բայց նրանք չեն հասնում Թաւրիզի համեմատաբար եռուն եւ բարձր մտաւոր-մշակութային կեանքից: Թէհրանում կայ իբրեւ թէ մի միջնակարգ ազգային դպրոց՝ մօտ 300 աշակերտ-ուհիներով: Հայ երեխաների մի խոշոր մասը յաճախում է Ամերիկեան, կաթոլիկայ եւ ռուս վարժարանները, որոնք նոյնպէս այլասերման մի մի բոյներ են: Գրադարանն ու թատրոնը ամփոփուած են ակումբի շէնքում, ուր եւանդուն իշխում է թղթախաղը: Բարոյական մակարդակով թէհրանը պատկառելի հետ մրցել կարող է. թէհրանը պարսկահայութեան մաքի, եռանդի և բարոյականութեան անկման քոյն է: Այլասերման վտանգը առաջին հերթին թէհրանից է գալիս: Սերտ շփումը մահմեդականների հետ, կեղծ ու անմասն նորաձեւութիւնները և մշակութի անկումն ու թոյլ-թոյլական նեղմտութիւնը ցայտուն ախտանիշներ են այսօրուայ հայութեան:

Խոպահանն ու Ն. Ջուղան ունին վեց-գատասան ազգային վարժարան, մի քանի հարիւր աշակերտ-ուհիներով: Ղբջրոցն աւարտողները միեւնոյն դպրոցում պաշտօնավարում են չնչին վարձատրութեամբ: Կայ ճոխ գրադարան: Առհասարակ ազգային հանրային կեանքը ճապաղած ու ճահճացած է այնտեղ: Շնորհիւ սիրող պահպանողականութեան, և երիտասարդութեան պակասի, որովհետեւ վերջինները ղժում են Հնդկաստան՝ ապրուստ շահելու: Ամուսնութեան դէպքերը խիստ հազուադէպ են, ձեր աղջիկների թիւը՝ շատ: Գոյութիւն ունի հարուստ առեւտրական դաս:

Դպրոցներ կան՝ Սուլթանապատ (չորսդասեան) և շրջակայ մի քանի գիւղերում հարիւրաւոր աշակերտ-ուհիներով: Դազրինում՝ չորսդասեան 125 աշակերտ-ուհիներով: Թէշտում՝ չորսդասեան վարժարան մօտ 150 աշակերտ-ուհիներով: Ինղելիում՝ չորսդասեան, մօտ 150 աշակերտ: Այստեղ խորհրդային հիւպատոսարանի ոսկին շաղրել է հասարակութեան տականքներին, որոնք ազգային դպրոցը վաճառել պիտեն օտարին: Համատանում՝ երեքդասեան երկսեռ վարժարան, մօտ 150 աշակ.: Քիրմանշահն անգամ, ուր ընդամէնը մի քանի տուն պաշտօնեաներ կան, վերջերս աշխատում էր յատուկ ուսուցիչ ունենալ՝ իր զաւակների կրթութիւնը հոգալու համար:

Թէ Ասորւոստանի և թէ հար. Պարսկաստանի յիշատակուած բոլոր դպրոցների (բացի գիւղերինը) տեսուչները հաւատարմականներ են:

Պարսկահայութիւնը տուել է նաև համալսարանականների տասւոր, բայց անկեղծան մի բազմութիւն: Հարուստ դասէ, որ հնարաւորութիւն է ունեցել իր զաւակները Ռուսաստան և Եւրոպա ուղարկելու՝ բարձրագոյն ուսման համար: Համալսարանական սերունդը հարթապատ ժառանգն է եղել (բացառութիւնները յարգելի են) պարսկահայ հարուստ դասի, որի մէջ մեռած են հանրային ջիղը, ազգային արժէքները և բարոյական շատ հասկացողութիւններ: Միջին և աշխատաւոր դասը տուել է գլխաւորապէս ճեմարանական և վերջերը նաև վոքրաթիւ համալսարանական մի սերունդ, առողջ, գիտակից և զոհաբերող: Մտաւոր և քաղաքական կեանքի ղեկավարողն այդ աշխատաւոր մտաւորականութիւնն է:

—

Այս բոլորից յետոյ, չպիտի դանդաղեն պարսկահայ թատրոնն ու երաժշտութիւնը, մամուլն ու գրականութիւնը:

Պարսկահայ բեմն ունի մօտ 40 տարուայ պատմութիւն: Քաղաքներից սկսած մինչեւ յետին գիւղերի դպրոցական շէնքերը պարունակում են և մի թատերասրահ: Սակայն նշանակալից է Թաւրիզի «Արամեան» թատրոնը, կառուցուած 1914-15 թուերին, ազգային համանուն դպրոցի նիւթական հաստքներով: Իր մեծութեամբ և յարմարութիւններով գերազանցում է Երեւանի

---

(1) Տես Ծառաջ թիւ 21:

թատրոնին։ Կառուցման համար ծախսուել է աւելի քան 260,000 ֆրանք։

Պարսկահայը թատերասէր է։ Հայ յայտնի դերասանական խմբերը միշտ ձգտել են Պարսկաստան և հեռացել նաեւ կազդուրուած։ Պարսկահայ բեմը իր հերթին տուել է շնորհալի խաղացողներ, որոնք, դժբախտաբար, միջավայրի բերումով և պարսկահայերին յատուկ համեստութեամբ այսօր մնում են մոռացութեան քօղի տակ։ Դ. Գ. Ալֆոնսոլեան, Ա. Մելիք Աբրահամեան, Արմ. Ալթարեան, Մուշեղ Ռամհանէեան, Ա. Տէր-Օհանեան կարող են լաւ պայմանների մէջ դրուելով հայ բեմի աստղեր դառնալ։ Մենք գրքանքով կը դիտենք Եւրոպայի հայութեան ճաշակը՝ դէպի մի շարք ինքնակոչ «դերասաններ» և «երաժիշտներ», որոնք չարաչար շահագործում են ու գռեհկացնում բեմական ու երաժշտական արուեստը։

Կարեւոր է շեշտել նաեւ այն հանգամանքը, որ պարսիկ թատրոնի հիմնադրութիւնը Պարսկահայերին է պատկանում։

Պարսկահայ երաժշտութիւնը շատ արժէքաւոր է։ Ովքեր եղել են նաեւ մեր միւս գաղութներում, զգացած կը լինին յատկապէս Թաւրիզի երաժշտական ասպարիզում ունեցած խոշոր դերն ու առաւելութիւնները։ Լեւոն Գրիգորեան (Թաւրիզեցի, ուսած Բրիւսելում և Փարիզում) ահա այն անձնաւորութիւնը, որ լաւագոյն վարպետն է եղել պարսկահայ երաժշտութեան։ Ճայնի ջուխակահար և երգահան, ունեցել է տասնեակ տարիներից ի վեր իր քառաձայն երգեցիկ ու լարաւոր նուագախումբը («Ալոնի Օրկեստր» անուամբ)։ Թողել է երիտասարդ երաժիշտների և ջուխակահարների մի պատկառելի սերունդ, որ տարածուել է ամբողջ Պարսկաստանում։ Բոլոր ծխական դպրոցների մօտ բարձրանում են մի-մի հայկական եկեղեցիներ, ուր ոտն օրերին երգում են Լ. Գրիգորեանի և նրա երբեմնի աշակերտների քառաձայն երգչախմբերը՝ հայ եկեղեցական քաղցրահնչիւն երգեր։ Որպէս երգահան-ջուխակահար՝ Լ. Գրիգորեան նոյն իսկ գերազանցում է շատ կովկասահայ հանրածանօթ երաժիշտների։ Օր. Ս. Ամատունի (Թաւրիզեցի), ուսած Ղէյպզիգում, յայտնի դաշնակահարուհի, նոյնպէս քազմաթիւ աշակերտներ է սերունդել Պարսկաստանի չորս ծայրերը։ Օր. Լ. Բաղալ (Թէհրանցի) ուսել է Մոսկուայի Կոնսերվատորիայում։ Իր կիրթ և յաչող ձայնով ու դերասանական տաղանդով յայտնի է Փարիզի, Լոնդոնի և Գերլինի հայութեան։ Հաղաթել է նաեւ Եւրոպայի ռուսական դերասանական խումբերում։ Եւ դեռ մի շարք երիտասարդ և խոստումնալից երաժիշտների խմբակ, որ յայտնի կը դառնայ մօտ ապագայում։ Որպէս պարսկահայ բեմի սեփականութիւն՝ յայտնի են մանկական մի շարք օպերէտներ՝ պատրաստուած պարերի բաժիններով, որոնք նոյնպէս մեծ մասամբ Լ. Գրիգորեանի կազմածներն են։ Խիստ յանձնարարելի է այդ օպերէտների տարածումը նաեւ մեր միւս գաղութներում։

ԱՆԴՐԻՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայր Սիմոն Երեմեան Մեռնիցեր ու Կարաւանը (տպագր. Ս. Ղազար) և Cantica Carmina (Բառովա տպագրուած)։

Դիւցական դասեր (իրագիտութիւն) առաջին գիրքը (տարր. դասընթացք) հեղինակ Մ. Ալանեան։ Հրատարակութիւն Արեւի, Պասը Ալի ճատէ, թիւ 73, Պոլիս, գին 30 ղրուշ։

The New-Armenia՝ չորս վերջին թիւերը, գեղեցիկ տպագրութեամբ։ Հասցէն 1 Madison Ave. New-York։

Դպրոցասէրի 1924—25 ծրագիրը տեղեկագիրը։

Պ. ԼԷՕՆ ՊՈՒՐԺՈՒԱ

Երեքշաբթի օր մեռաւ Պ. Լէօն Պուրժուա, Ֆրանսայի քաղաքական ամենէն մեծ դէմքերէն մէկը, որ շատ բեղուն կեանք մը ունեցած է թէ ներքին և թէ միջազգային կեանքի մէջ։

Ծնած էր 1851ին, Փարիզ։ 1881ին նետուեցաւ պետական վարչական կեանքի մէջ, վարելով զանազան պաշտօններ։ 1888ին երեսփոխան ընտրուեցաւ, ձախակատեղով Ջօր. Պուլանժէի դէմ, և անցնելով արմատականներուն կողմը։ Շուտով բարձրացաւ նախարարութեան, նախ ներքին, յետոյ կրթական և այնուհետեւ 10-12 անգամ։ 1895ին, եղաւ վարչապետ, երբ սուր հանգամանք առած էին ներքին պայքարները, և բուռն գործունէութիւն կը ցուցնէր պահպանողական հոսանքը։

Բայց փոխանակ կենսագրական չոր գիծեր յիշելու, լաւագոյն է տալ հանգուցեալին իրական դիմագիծը։

Լէօն Պուրժուա աւելի շատ փիլիսոփայ էր քան քաղաքագէտ։ Թէ իբրև վարչապետ, թէ իբրև Ժերակոյտի նախագահ, կամ իբրև պատուիրակ Լահէյի Ա. և Բ. դեսպանախորհուրդներուն, միշտ կ'աշխատէր խաղաղութեան համար։ 1907ին, Լա Հէյի մէջ, բոլոր ուժովը պաշտպանեց պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը, որ այն ատեն չանցնզնութիւն կը նկատուէր։ Պզտիկ պետութիւնները իր կողմն էին, բայց պզտիկ մեծերը և մանաւանդ Գերմանիա իրեն դէմ ելան, և ծրագիրը չորը ինկաւ։ Կարելի է ինքը, հայրը նկատել Ազգերու Դաշնակցութեան, քանի որ պատերազմէն շատ առաջ, գիրք մը մը հրատարակած էր ճիշտ այդ անունով, և պաշտպանելով այն սկզբունքները որոնք յետոյ չանգեցան Ուիլսընի ուխտին։ Եւ դիտելի է որ, Ժընեւի մէջ, ամէն անգամ ակնածանքով կ'ընդունէին զինքը, և երբ խօսք առնէր, բոլոր պատուիրակները ոտքի կ'ելլէին։ Բազմաթիւ կնճռոտ վէճեր յանձնուած են իր սուր դատողութեան։ Իբրև խաղաղութեան առաքեալ, իրեն արուեցաւ Նոպելի խաղաղութեան մրցանակը, և շատեր զինքը Լուսոյի յաջորդը կը նկատեն։

Շատ կը սիրէր վէպերն ու արուեստները, բայց մանաւանդ փիլիսոփայութիւնը, և հակառակ իր քաղաքական երկարատև գործունէութեան, պատմութեան առջեւ փիլիսոփան է որ պիտի ապրի, քան քաղաքագէտը։ Այս տեսակէտով, ինք բախտակից է Ուիլսընին։

Ազգերու Դաշնակցութեան կնքահայրը և առաջին նախագահը միեւնոյն ատեն անկեղծ բարեկամն էր հայ ժողովուրդին, ինչպէս բոլոր հարատարած ազգերուն։ Ամէն անգամ որ հարկ եղած է ձայն բարձրացնել հայ ժողովուրդին կամ Հայաստանի համար, բողոքել, արձարծել, պաշտպանել, Լէօն Պուրժուա գանուած է առաջին գծին վրայ։ Նոյնը և Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, առաջին տարիներուն, երբ տակաւին ուժ ունէր խօսելու և գործելու։

ՄԻՇՏ ԱՆՀԱՇՏ

Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան ընդհ. ժողովը, որ տեղի ունեցաւ այս շաբթու, Լիվերփուլի մէջ, նորէն մերժեց համայնավարները խմբովին ընդունիլ կազմակերպութեան մէջ, (321,000ի դէմ՝ 2,954,000 ձայնով)։ Մերժեց նաեւ իրրև թեկնածու կամ պատուիրակ ընդունիլ համայնավարները։ Այս առթիւ յանձնարարութիւններ պիտի ըլլան Երկհատակցական Միութեանց,

Ժողովին կը մասնակցէր 1500ի մօտ պատգամաւորներ, որոնք կը ներկայացնեն 3,200,000 անդամ։ Մինչեւ հիմա այսքան բազմութիւն մասնակցած չէր ընդհ. ժողովին։ Կոմունիստներուն դէմ յարձակումը սկսաւ առաջին ժողովին իսկ, նախագահ Պ. Քրէմփի կողմէ, որ ընդհ. քարտուղարն է երկաթուղիի պաշտօնեաներու միութեան։ Սորվե՛ս կուտանք իր ճառէն գլխաւոր կէտերը.—

— Կարելի չէ փոխել մարդկային բնկերութեան վիճակը, դասակարգի մը տիրապետութեան տեղ հաստատելով ուրիշ դասակարգի մը տիրապետութիւնը։ Զգուշանանք այն վարդապետութիւններէն որոնք կը յաւակնին ծառայել աշխատաւորութեան շահերուն, բայց, իրականին մէջ, նորէն սպանդանոց պիտի առաջնորդեն աշխատաւորները, եղբայրութեան և ազատութեան անունով։ Յեղափոխութիւնը ինքնին նպատակ մը չի կրնար ըլլալ։ Յեղափոխութիւնը արդարանալու համար, պէտք է լրացնէ գոնե երկու պայմաններ, — *պէտք է աւելցնէ նիւթական բարեկեցութիւնը եւ ժողովուրդին տայ մեծութի եւ խօսքի կատարեալ ազատութիւն։* Բանի յեղափոխութիւն մը կրնա՞յ կատարել այս գործը։ Ես չեմ կարծեր։ Մենք չեղած պիտի ըլլանք մեր պարտականութենէն, եթէ կրկին և կրկին չհաստատենք սահեղծագործ ժողովրդապետութեան սկզբունքները, միեւնոյն ատեն մերժելով այն ամբողջ և քանդիչ վարդապետութիւնները զոր աննշան փոքրամասնութիւն մը կը փորձէ պարտադրել մեզի»։

Այս ճառէն յետոյ, կարդացուեցաւ տեղեկագիր մը, որ կ'ըսէր թէ անցեալ և առջի տարուան կտրուկ որոշումներէն յետոյ, այլ ևս աւելորդ է նորէն սեղանի վրայ դնել համայնավարները անդամ ընդունելու խնդիրը։ Բուռն վիճաբանութենէ մը յետոյ, որու ընթացքին Պ. Հէնդըրսըն (նախկին նախարար) ծանր խօսքեր ուղղեց կոմունիստներուն, խնդիրը քուէի դրուեցաւ և առաջարկը ընդունուեցաւ 2,954,000 ձայնով։ Կէս օրէն յետոյ, կոմունիստները փորձեցին չնչել տալ անցեալ տարուան որոշումը, բայց չարաչար պարտուեցան. ինչպէս ըսինք վերը։

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

Պ. Շահվէրտեան չափի զբաղի ներգաղթի խնդրով

Վերջերս շատ զրուեցաւ Միացեալ Նահանգներ Հայաստան փոխադրուելիք գաղթականներու մասին։ Կովկասի առեւտրական ներկայացուցիչ Պ. Դ. Շահվերտեան քանի մը երթեւեկ կատարեց Պոլսոյ և Միացեալ Նահանգներ, և ըսուեցաւ թէ խնդրոյ առարկայ 1200 գաղթականները շուտով ճամբայ պիտի ելլեն։ Մինչդեռ վերջին թղթակցով ստացուած յուսահատ թերթերէն կը տեղեկանանք թէ Պ. Շահվերտեանի ընթացքը մեծ դժգոհութիւն առաջ բերած է ոչ միայն ներգաղթի համար պատրաստուած գաղթականներուն, այլ և այս վերջիններուն մեկնումով շահագրգռուող օտար պաշտօնական շրջանակներու մէջ։ Պ. Շահվերտեան վերջին անգամ 15 ժամ միայն մնացած է Սելանիկի մէջ և բնաւ չէ խորհրդակցած պատկանեալ իշխանութեանց հետ։ Մեր պաշտօնակիցները կը հաղորդեն թէ Պ. Շահվերտեան ասկէ վերջ պիտի գբաղի միմիայն Կովկասի առեւտրական գործերով, իսկ ներգաղթի կազմակերպութիւնը յանձնուած է ԱԹԷՆՔի սովթական դեսպան Պ. Ուսթինոֆի։ Այս կարգադրութիւնը արդիւնքն է այն տեսակցութեան, զոր վերջերս հելլէն կառավարութիւնը ունեցաւ Պ. Ուսթինոֆի հետ, ներգաղթի մասին։ Պ. Շահվերտեան անթաքոյթ վերաբերում ունեցած է Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին Սելանիկի ներկայացուցիչ Պ. Ցվէրների հանդէպ, իր ԱԹԷՆՔ և Սելանիկ այցելութեան առեն, բնաւ չուզելով անոր խորհուրդը հարցնել։ Պ. Ցվէրներ այժմ յարաբերութեան մէջ է ԱԹԷՆՔի կառավարութեան և սովթական դեսպան Պ. Ուսթինոֆի հետ։ Մեկնելիք գաղթականներու վիզէն դեռ չէ եկած։ Նախապէս եղած բոլոր կարգադրութիւնները չեղեալ պիտի համարուին և նոր որոշումներ պիտի տրուին։

— Հելլէն արտաքին նախարար Բէնեշ Ծոքթ. Նահանէնի հետ տեսակցած է Միացեալ Նահանգներու հայ գաղթականներու մասին և յայտնած է որ եթէ Թրակիայէն և Մակեդոնիայէն քանի մը հազար հայ գաղթականներ տեղափոխուին, Միացեալ Նահանգներուն համար Հելլէն կառավարութիւնը ո՛չ մէկ առարկութիւն պիտի ընէ։ Հին Միացեալ Նահանգներու մէջ հաստատուած Հայերը պիտի միանան իրենց տեղերը և անոնց քաղաքացիական դրութիւնը պիտի շրջուի չուտով։

Սելանիկի դպրոցները

Սելանիկի մէջ կան չորս զուտ հայկական դպրոցներ և նոյնքան էլ հայկական բնոյթ կրող կրթարաններ. այս վերջիններուն մէջ են Ամերիկեան և Գանիկեան միսիոներներու դպրոցները։ Խարիւսոլի մէջ հայ բողոքական համայնքի նախակրթարանէն զատ, երկու տարիէ ի վեր բացուած է նաեւ Խարբերդի Եփրատ քոլէճը Ծոքթ. Հուսյթի տեսչութեամբ։ 160 ուսանողներէն 52ը և ուսուցիչներէն 2ը Հայ են։ Ֆրանսացիներն ալ ունին աղջկանց և մանչերու վարժարաններ, ուր չամախող Հայերու թիւը կը հասնի 40ի։ Ցունական վարժարան չամախող բնաւ չկայ։

Մեկայն հայկական բնոյթ ունեցող դպրոցներու երկսեռ աշակերտներու թիւն է 718 հոգի, 20 ուսուցիչներով։ Եթէ օտար վարժարաններն ալ հաշուենք, ընդհանուր գումարը կ'ըլլայ 889 հոգի և 23 ուսուցիչ։

Սելանիկի մէջ մօտ 8000 Հայեր կան, այսինքն միջին հաշուով 1330 ընտանիք։ այս թիւին հետ համեմատելով դպրոց յաճախողներու թիւը շատ պակաս է։

Մելոճնեան կտակը

Եգիպտաբնակ Պ. Մելքոնեան Պոլսոյ Պատրիարքարանին ուղղուած նամակով մը կը տեղեկացնէ թէ Մելքոնեան կտակի գործադրութիւնը Պոլսոյ Պատրիարքարանէն առնուելով յանձնուած է Երուսաղէմի Պատրիարքութեան։

Պոլսոյ գաղթականները

Ինչպէս գրեցինք, Պէշիկթաշի և Խասգիւղի գաղթականները թուրք կառավարութեան կողմէ պարպուած ըլլալով, հարիւրաւոր գաղթականներ բացօթեայ և անպատսպար մնացած էին։ Կատարուած դիմումներու վրայ որոշուած է Պէշիկթաշի կայանէն դուրս հանուած 1800 գաղթականներէն 800ը միայն վերատին ընդունիլ յիշել չէնքին մէջ, մանաւորապար այրիներն ու որբերը, որոնք ապրուստի միջոցներէ բոլորովին զուրկ են։ Խնամատարութիւնը այսպիսիներուն ցանկը պատրաստած է արդէն։ Մնացեալները ազգականներու և հայրենակիցներու մօտ տեղաւորուելով սկսած են մանր մունր գործերով զբաղիլ։

Գումգաբուի Սամաթիոյ և Օրթագիւղի մէջ գտնուած գաղթականներէն ալ 7-800 հոգիներ և անկարողներ պիտի բնակին իրենց այժմու կայաններուն և կամ նոր վարձուելիք չէնքի մը մէջ։ Մեկ տարուան ընթացքին գաղթականներուն թիւը 6000 էն երկու հազարի իջած է։

Հայ նկարիչի մը յաջողութիւնը

Կը տեղեկանանք թէ Փարիզի Դեղարուեստից վարժարանի ուսանողներէն Պ. Շահնազարի իւղաներկ մէկ նկարը գնահատուելով կարգադիր ժամանակութիւն կողմէ, ընդունուած է Salon d'Automne-ի ցուցահանդէսը, որ վերջերս բացուեցաւ Թիւիլըրիի պարտէզին մէջ։ Նկարը կը ներկայացնէ եկեղեցիի մը ներքնամասը։

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌՆԵՐԷՆ

Հայերը Լանսէյի մէջ

Լանսէյի (Իզէռ) մէջ կը գտնուին մօտաւորապէս 400 Հայեր, որոնք կ'աշխատին, Փավըթոի տը Ֆրանս ընկերութեան թուղթի գործարանը։ Մեր հայրենակիցները համակրանք շահած են իրենց տակուն աշխատութեան շնորհիւ։ Օրավարձն է 15-18 ֆրանք. կտորի վրայ աշխատողները կը շահին 20-25 ֆրանք։ Այս վերջին գործը ծանր է և աշխատողները մեծ մասով Հայեր են, որոնք գործնք կը պատճառեն իրենց ճարպիկութեամբ ու չարքաշութեամբ։

Ազգային գործունէութեան տեսակէտով, Լանսէյը անտարբեր մնացած է մինչեւ հիմա։ Անցեալ Նուէմբերին կազմուեցաւ Ազգային Միութիւն մը, որ յետոյ լուծուեցաւ։ Զանազան միջոցներով հաւաքուած 400 ֆրանքը ղրկուեցաւ Փարիզի Հ. Բ. Ը. Միութեան, որբերուն յատկացուելու համար։

Լանսէյի համար անհրաժեշտ է Ազգային Խորհուրդ մը ինչպէս և ղպրոց մը և մատուռ մը։ Այստեղ ալ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն Թրքախօսները։ Սակաւաթիւ մնացուկներ կը յաճախեն տեղական ղպրոցները։

Լանսէյի մէջ կայ Հ. Ց. Դ. ենթակոմիտէ մը, համակիրներու կենսունակ թիւով մը։ Վերջերս կազմուեցաւ Սեբաստիոյ Կովսուն գիւղի վերաշինութեան մասնաճիւղ մը։ Այս տարի ունեցանք վեց-եօթ ամուսնութիւններ հայ օրիորդներու հետ։ Մեծ թիւով ծնունդներ կան։

Ն. Գ.

Քանի մը լրացումներ

«Յառաջ»ի 23 թիւին մէջ Ե. Շ. կարգ մը անճշտութիւններ հաղորդած էր Փուզէնի մասին։ Փուզէնի մէջ կան 300—350 Հայեր, որոնց կարեւոր մեկ մասը կը կազմեն Կիլիկեցի ընտանիքները, կան նաեւ Էրզրումցի, Պիթլիսցի, Խարբերդցի ընտանիքներ։ Մնացած մասը կը կազմեն 80ի չափ որբ երիտասարդներ, Այնթապէն, Շապին Գարահիսարէն, Երզնկայէն ու զանազան գաւառներէ։ Ասոնք քանի մը հոգի միանալով ընտանիք մը կազմած են և սիրով կապրին իրարու հետ, տակալով շատ մը դժուարութեանց։ Կայ երկաթի գործարան մը միայն ուր այրերը կ'աշխատին, ծուխին ու մութին մէջ։ Զարաչար աշխատանքի վոխարէն կը ստանան 12—18 ֆր., յաւելուածով մեկտեղ։ Մեծ տաքսի մէկ փոքր գործարան միայն կայ, որ ունի հազիւ 100 գործաւորուհիներ, որոնցմէ 20-ը միայն Հայուհիներ են։

ՄԱՆԱՍԻ

Հացի համար

Այս տարի ալ բազմաթիւ աշխատաւորներ գացած են Ամորպէճան, գործի համար։ Միայն Դելիջանէն գացած են քանի մը հարիւր հոգի։ Զբաւորներուն *հիւանդ* տրուած է, որպէս զի ճանճատենդ չբռնուին։

ՀԱՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Երեմն փրոֆէսէօր Կ. Պոլսոյ Իրաւաբանական Համալսարանի

Վերջնապէս Փարիզ հաստատուած ըլլալով, կը ստանձնէ փոխանորդութիւնը ցամաքային եւ ծովային ամէն տեսակ առևտրական դատերու, զորս անձամբ կը վարէ Փարիզի Առևտրական Դատարանին առջեւ։

Դիմել անձամբ կամ թղթակցութեամբ, իր բնակարանը, ամէն օր ժամը 9—1, Rue Louis Philippe 15, Neuilly, s)Seine (Métro-Maillot Tél. Wagram 96.05։

Պարսիկներն ալ պոլշեւիկներուն դէմ

Թէհրանէն Լոնտոն հասած հեռագրի մը համաձայն, պարսիկ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է պոլշեւիկներուն դէմ։ Սեպտ. 28ին ձերբակալուած են բազմաթիւ կարմիրներ և կասկածելիներ, որոնց մէջ կը գտնուին անթիվ հեռագրի կայանին վարիչը, գրաշարներ և այլն։ Հակոզութեան տակ է խորհրդային դեսպանատունը։

Թուրքիոյ առեւտուրը

Վերջին մէկ տարուան ընթացքին օտար երկիրներէ Թուրքիա ներածուած են 18,579,255 ոսկի արժէքով զանազան ապրանքներ, որոնք կը բաժնուին հետեւեալ կերպով.— Չեխոսլավաքիա՝ 6,617,715 ոսկի, Ամերիկա՝ 4,014,278, Իտալիա՝ 3,305,767, Անգլիա՝ 2,100,312, Գերմանիա՝ 1,777,937, Ֆրանսա՝ 1,766,392, Սուրիա՝ 697,980, Հոլանտա՝ 659,884, Եգիպտոս՝ 565,858, Պելճիք՝ 458,662, Զուիցերիա՝ 621,126, Պուլկարիա՝ 519,295, Ռումանիա՝ 509,465, Աւստրիա՝ 283,991, Հնդկաստան՝ 252,967, Ճաբոն՝ 251,671, Պարսկաստան՝ 64,757, Եուկոսլավիա՝ 40,950, Սպանիա՝ 25,906, Շուեդիա՝ 25,265, Շուէտ՝ 17,179, Հունգարիա՝ 16,691։

Առնց փոխարէն Թուրքիա արտածած է 17,671,704 ոսկիի ապրանք, այսինքն 907,529 ոսկի պակաս։ Արտածուած երկիրներու դիրաւորներն են՝ Իտալիա 3,932,632 ոսկի արժէքով ապրանք, Գերմանիա՝ 3,800,312, Ֆրանսա՝ 2,036,745, Ամերիկա՝ 1,502,914։

Ներածուած ապրանքներն են գլխաւորաբար ողջ կենդանիներ, մսեղէն, ընդեղէն, արմտիք, գաղթաբերքեր, ոգելից ըմպելիներ, բուսական իւղեր, մոմ, մուշտակ, առագձ, բամպակեղէն, մետաքսեղէն, հագուստներ, մեքենաներ, քիմիական նիւթեր եւն.։

Մոսուլի խնդիրը

Լա Հէյի Դատական Միջազգային Առեանը բացառիկ նիստ պիտի գումարէ Հոկտ. 23 24ին, գրաղելու համար Մոսուլի խնդրով։ Անգլիա և Թուրքիա դեռ չեն նշանակած իրենց ներկայացուցիչները։ Մոսուլի յանձնախումբին շուէտական ներկայացուցիչը կ'առաջարկէ Մոսուլի խնդիրը կարգադրել անմիջապէս և վերջնական կերպով։ Նկատելով որ, կ'ըսէ, 28 տարի եւք ալ իրագը չպիտի առանայ այնպիսի կայուն վիճակ մը, որ կարենայ ապահովել Մոսուլի բնակչութեան շահերը, պէտք է բաժանումը մը կատարել, հետեւելով Փոքր-Զապ գետի ընթացքին, ամբողջ այս հողամասը գինաթափ ընել, սիջոցներ ձեռք առնել երկրագործական արտադրութիւններու փոխանակութիւնը դիւրացնելու համար երկու բաժանումներու սիջեւ։

Պրուսացիները գլխաբաց կը պտտին

Մուսթաֆա Քէմալ, որ Մոսուլի խնդրին պատճառաւ ընդհատած էր Անատոլուի մէջ կատարած իր ճամբորդութիւնը, վերսկսաւ այցելել զանազան քաղաքներ։ Իզմիթէն յետոյ գնաց Պրուսա, ուր 200 հոգինոց պոլսական պատուիրակութիւն մը դիմաւորեց զինք՝ նախկին մայրաքաղաքի ժողովրդեան յարգանքները մատուցանելու համար։ Եւրոպականացումը մեծաքայլ կը յառաջդիմէ բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր մուտք կը գործէ փաշան։ Հեռագիրը մը կ'ըսէ թէ Պրուսայի մոլեռանդ Թուրքերը Քէմալի բնակարանին առջեւ հաւաքուելով պատռած են իրենց աւանդական ֆէսերը, երդուընալով հետեւիլ Թուրքիոյ փրկիչին բոլոր քայլերուն։ Անոնք որ չեն կրցած գլխարկ ճարել, վճռած են գլխաբաց պտտիլ, մինչեւ որ կարենան հատ մը ճարել։ Արդէն տեղւոյն վրայ սկսած են գլխարկ շինել։ Հանըմներն ալ կը հետեւին այրերու օրինակին։

Հելլէն Խորհրդարանը լուծուած

Նախարարաց խորհուրդին որոշումով Յունաստանի ազգային ժողովը լուծուած է և այս առթիւ հրատարակուած հրամանագիրը փակցուած է Աթէնքի պատերուն վրայ։ Այս անակնկալ որոշումը քաղաքական շրջանակներու մէջ գարմանք պատճառած է։ Նոր ընտրութեանց թուականը դեռ չէ որոշուած։

Խստութիւններ օտարականներուն դէմ

Այս պահուս Ֆրանսայի ամէն կողմը կը գումարուին նահանգային ընդհ. ժողովները։ Պաս Փըրէնէի ընդհ. ժողովը միաձայնութեամբ բանաձեւ մը քուէարկելով կը պահանջէ խիստ միջոցներ ձեռք առնել օտարականներու դէմ և Ֆրանսա մտած կամ ելած ատենին բարձր տուրքեր գանձել անոնցմէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ե. Հ. Միութեան արտաքին նախարար Պ. Զիչէրին Վարշաւիայէն Պերլին մեկնեցաւ։ Կայարանին մեծ ողջերթ մատրած է իրեն նաև Լեհաստանի Թուրք դեսպան Թալի պէյ։

Ճահճատենդին դեմ.— Երեւանի Թերթերը կը գրեն թէ որոշուած է դրամագլուխ մը գոյացնել, ճահճատենդին դէմ պայքարելու համար։ Այս նպատակով տուրք մը պիտի առնուի մաքրուած բամպակէն։

Աւտոգնաձի հպատակ դառնալու համար բազմաթիւ դիմումներ կ'ըլլան այս վերջերս։ Յուլիս 13էն Սեպտ. 2 հպատակ արձանագրուած են 82 հոգի. մեծ մասով Տաճիկներ և Պարսիկներ։

ՇՔԵԳ, ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՍ

„Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ" ԱՌԹԻՒ

10 Հոկտեմբեր 1925, Շաբաթ գիշեր

«Petit Journal»-ի սրահներուն մէջ 21 Rue Cadet

(Métro Cadetի դիմացը)

Երեկոյթը կը տեւէ մինչեւ 3½ն մինչեւ առաւօտ

ՄՈՒՏՔԸ 5 ՖՐ.

ՑԱՑՏԱԳԻՐԸ ԿԸ ՇԱՆՈՒՑՈՒԻ ՇՈՒՏՈՎ

Տոմսակները կարելի է առանալ նաև «ՅԱՌԱՋ»ի խմբագրատունէն

Մարզական կեանք

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի Ա. ԽՈՒՄԲԻՆ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի Ա. խումբը, ներկայ եղանակին դաշտի մէջ կատարած առաջին մրցումէն յաղթական ելաւ 0—1ով։ Մրցումը շատ լաւ և ոգեւոր անցաւ, երեք հազարէ աւելի բազմութեան մը ներկայութեան որ միշտ ճափսարեց հայ խաղացողներու գեղեցիկ խաղերը։ Թրուայր խումբը Ֆրանսայի լաւագոյն կազմակերպութեանց կարգէն կը համարուի։ Այս յաջողութիւնը աւելի արժէքաւոր է անոր համար որ 4 ժամուայ յոգնեցուցիչ ճամբորդութենէ մը վերջ ձեռք ձգուած է։

Զանազան ընդունելութիւններ տեղի ունեցան ի պատիւ հայ խումբին։ Մրցումին նախագահեց Թրուայի «Թագուհի»ն իր պատուոյ օրիորդներով։ Մրցումէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի խումբը ծաղկեպսակ մը դրաւ U. S. T. Միութեան զոհերու յիշատակարանին վրայ և ծաղկեփունջ մը նուիրեց օրուան թագուհիին։ Մրցումէն վերջ ընդունելութիւն և երեկոյեան ալ հացկերոյթ ի պատիւ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի խումբին։ Տեղական թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին Հ. Մ. Ը. Մ.Ի խումբին մասին որ մտերմպիտի մրցի Ֆրանսայի ախոյեան խումբին, Բես-Սթարին, Օլիմպիքին, Սթարին և ամենէն նշանաւոր խումբերուն հետ։ Իր այս մրցումները պիտի կազմակերպուին Էֆօ տէ Մֆորի կողմէ։

— Պահեստի խումբն ալ յաջող արդիւնք մը ձեռք ձգած է, հաւասար ոյժով Chateaudunի Ա. խումբին հետ։ Հ. Թ.

— Մեղի կը հաղորդեն թէ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի անդամներուն միջև ծագած վէճերը վերջնապէս կարգադրուած են։

ԵՐԳՐՀԱՆ ԴԷՄ

Պրակի, 4 Հոկտեմբեր, Մալ ոբ ժէօկրաֆիի մէջ (184, պուլվար Սէն Ժէրմէն) ժամը 3ին տեղի կ'ունենայ Պ. Ալպաս Աստուրեանի երգահանդէսը, մանակցութեամբ Տիկին Եւկենիա Սէմէօնօֆի (Մեցցօ-Սոպրանօ) և Օր. Ա. Սմաճեանի, դաշնակահար. Ներկայ պիտի ըլլայ Ֆաքիր Թահրա պէյ։ Գիները՝ 20, 10 և 5 ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. «ԱՐՄԷՆ-ԴԱՐՕ» խումբի վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը գիշեր, 1 Rue de Tournon.

ՎԻԵՆԻ մէջ (Իզեռ) «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի յաւաջիկայ Հոկտ. 11ին, Pont-Evêque, Cinéma Etoileի սրահին մէջ։

ՌՈՄՈՄ Լատրանական Միութեան վարչ. խորհուրդի անդամները նիստի կը հրաւիրուին 5 Հոկտ. երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8½ին Միութեան սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Էսկիշէհիրցի Կիրակոս Ճարճուհանէ եւ իր եղբայրներէն, որոնք Փարիզ կը գտնուին, կը խնդրուի հասցէնին իմացնել Ճակոբ Սալլապաշեանի Cité des Chemin de fer. Decines (Isère).

Տիգրանակերացի Տիկին Տիգրանուհի Թիւֆէնքճեան, կը փնտռէ իր ամուսինը Տիգրան Թիւֆէնքճեանը, որուն Փարիզ գտնուիլը իմացուած է։ Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որոնք իմացնել կարենան Հ. Ս. հասցէին։

Կը փնտռուի Թաքատցի Սահակեանց Հայկազեան, որ տարի մը առաջ Փարիզ Լոզան բառած թիւ 13 կը բնակէր և Սիթրոյէն կ'աշխատէր. այժմ հասցէն անծանօթ ըլլալով կը խնդրուի տեղեկացնել Թ. Տէր Ճաբուքիւեանի. Cantonnement de Varizel d'Isieux (Loire)

Կը փնտռուի հոյ կին մը, որ տասնձենէ իր մօտ պահել երկու մանուկներ, չորս և հինգ տարեկան։ Դիմել Լամբգլաուսեն։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍՔ"

15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ՏՕՔԹ. ՏԻԳՐԱՆ ՍՊԱՐԹԱԼԻ

Վկայեալ Փարիզի Բժշկական Համալսարանէն

Զայրնի վիրաբուժապետ Իզմիրի Ազգային Հիւանդանոցի, մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց և վէներական պտուներու, փոխադրուած է Փարիզ 62, rue Caumartin առաջին յարկ։

Métro: Havre – Caumartin.

Հիւանդ կ'ընդունի (բացի կիրակիէ) առէն կէսօրէ եւք ժամ 1–6 և մանաւանդ ժամադրութեամբ։

Կը դարմանէ իր սեփական մեթոտով

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՄԱՆԱԳԼՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹՈՑԻՆ և ՎԷՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, rue du Faubourg St. Denis

Métro: Gare de l'Est Téléphone Nord 84 04

Ընդունելութեան ժամեր, Առէն օր 1—7։

Կիրակի օրերը ժամը 9—12

Ուրիշ առեն ժամադրութեամբ։

Կահավաճ եւ Առաջ

ԴԵՐՁԱԿ

ԿՍՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, rue de Seine Մէթրօ Օտէոն

Թելեֆ. Ծլէօրիս 59–57

Ձափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր

Հագուստներ

Ճոխ մեթրք երկու տեսի յատուկ

Ընդլ. և Ֆրանս. կերպասներու

Գիները Աննմրելի

Ի գիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է առէն օր 8էն մինչեւ գիշեր։ Շաբաթ ժամ 10։ Թաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեսակ յաճախորդ դառնալու համար։

Վարսահական-դերձակ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon, — Métro Odéon

Սաթէքէ Սալանդի թատրոնին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է Նոր մեթրք մը Փրանս. և անգլ. սիրուն կերպասներու։

Բաց է նաև կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8½։ Իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1½։

ԹԱՏՐՈՆ

ՏՐԱՄԱԹԻՔԻ Ա. ներկայացումը Փարիզի մէջ առաջին անգամ ԸՍՐ

ՊԷՊՕ

Գումէտի սրամ 3 սրար

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ

Փոխադրուած Պալասհայ կեանքէ

Տ. Նշանեանէ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Sociétés Savantesի թատրոնասրահին մէջ։ Կը մասնակցին Տիկիններ, Ս. Ս. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան Օր. Ռոզիկ Ամենեան։

Ամենեան—

Պ. Պ. Տրդատ Նշանեան, Արման Կ. Թիկեան, Արա. Գամբէթեան, Երուանդ Գրիգորեան, Ռուբէն Նշանեան

—եւ Վահրամ Սրմաճեան—

Տեղերու գիները 20, 10, 5 ֆր.

Տոմսերը այժմէն կարելի է հայերէն Տրամաթիքի գեկավար Պ. Տ. Նշանեանէն 63 Rue Mr. le Prince, Paris 6e

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Սեպտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին		102.4
Տոլար		21.14
Մարք (ոսկի)		5.01
Թրքական թղթ.		11.50
Թրք. ոսկի		92.50
Մէճիտիյէ		8.25
Լեվա	100 Հատը	14.75
Տրաքմի	«	30.25
Լիր	«	85.40
Պելժ. ֆրանք	«	94.50
Զուից. ֆրանք	«	407.75
Զերվոնեց		105.

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի Ֆոնսիէ I	1500	ֆր
« « II	1275	«
« « III	1180	«
Ռուպլի երկթ.	98.	

Comptoir Parisien de Change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի

Le Gérant: H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 65, Rue Pascal. PARIS (13)

ԹԱՂԱՆԹԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Յունաստան եւ գաղութներ	16 ֆր.	30 ֆր.	60 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	5 տ.	8 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չեկ, մանդատ-փոստ եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 28 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԵՆՈՒՉԿՊՐՈՖՍՕԺ!

Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ին մէջ (թիւ 215), կը կարդանք բանուոր Ռուբէնի նամակը, «Պարզ խարգմանեցէք» խորագրով:

Իրեն պաշտօն յանձներ են գեկուցում ընել ժողովի մը մէջ: Նիւթ հաւաքելու համար, խեղճ բանուորը ձեռք կ'անցընէ հայերէն գիրք մը, Լէնինի գործերուն խարգմանութիւնը: Ու կը սկսի կարդալ: Բայց, խոցունք որ ինք խօսի.—

—«Կարդում եմ եւ ոչինչ չեմ հասկանում. ձիշտ եմ ասում, որ ոչինչ գլուխս չի մտնէ. հնման անհասկնալի բառերով լիքն է գիրքը»:

Եւ կուտայ օրինակները.— Դիալեկտիկականութիւն, իմպոզանս, հեսեազ, իմպերիկ դոմինացիա, մոնոդիա, դոկտրին, կրիտերիա, հիպոթեզիս, եւն.,

—«Քանի թերթ կարդալուց յետոյ, գիրքը դէն շպրտեցի»:

*Պատահական օրինակ մըն է այս, եւ ամէնէն տկարը: Աւելի ընդվզեցուցիչ վիճակներ կը վիճակին խորհրդային մամուլին մէջ, ամէն օր, եւ իւրաքանչիւր թերթի ամէն մէկ սիւնակին համար: Ինչպէս անցեալ տարի դիտել կուտար նոյն ինքն Մարտակոչի խմբագիրը, Պ. Սուրբխաչեան, կարծես յատուկ ճիգ մը կայ անհասկնալի դառնալու: Չէր բաւեր «նոր» ուղղագրութեան այլանդակ, հակաբնական և յետադիմական արշաւը, խորհրդային լուսաւորիչները ոտքով-գլխով մխուած են բարդ բառեր կերտելու, ածանցումներ կատարելու առանց որ և է չափ ու սահմանի, օրէնքի կամ տրամաբանութեան: Եւ ստեղծուեր է լեզու մը, որմէ ոչ միայն բանուոր Ռուբէնները կամ գիւղացի Սաքօները, այլ եւ իրենք, «ինտելեգէնտ»ները բան չեն հասկնար: Օրինակներ՞ կ'ուզէք, — բայց կարելի է ամբողջ բառարան մը շինել այդ զզուելի խառնակոյտէն.— Գլխադղուավար, Բանգյուղխազութիւն, Ռուսպեհիրաս, Աշխատողկոմ, փոխօգնկոմզանձարկղ, Գավկոմվերաանցիա, Հայկենգործկոմ, Ժողենտխորհ, Լենուչկպրոմաժ, Հայպետատ, Շրջուսթաժին, Անդրիոսհեռժողկոմատ, Կենտպրտեատ, Լենմաղխորհ, Ընկազմբաժվար, Գյուղմիասհարկ, Սոցդասվար, Լենշրջերկաթուղպրոմմյութեան, Լենթանկոոպ, Ագիտպրոպբաժին, Ներգործժողկոմատ...

Անշուշտ շատ քիչերը կրնան վերլուծել այս բառերը: Մկրատներ, տաշեր և իրարու փակցուցեր են բառեր եւ բացատրութիւններ որոնց ամէն մէկը առանձին իմաստ մը ունի, որոնք իրարու քով պէտք է շարուին քերականական օրէնքով, մեր ուզած միտքը կազմելու համար: Այսպէս, Անդրիոսհեռժողկոմատ կը նշանակէ «Անդրկովկասի փոստ-հեռագրական ժողովրդական կոմիսարիատ». Ընդկազմբաժվարը՝ ընդհանուր կազմակերպութեան բաժնի վարիչ (կամ վարչութիւն). Աշրջերկաթուղպրոմմյությունը՝ Ալեքսանդրապոլի շրջանի երկաթուղիի արհեստակցական (պրոֆէսիոնէլ) միութիւն, Լենտրապգանձարկղը՝ Լենինականի (Ալեքսանդրապօլ) ընկերային (սոցիալական) ապահովագրութեան գանձ. ռուսպեհիրասը՝ ռուս պետական հրատարակութիւն, Կենտպրտեատը՝ թուղթի կեդրոնական Քրքոթ եւլն:

Եւ դեռ կան այս բառերով կազմուած նախադասութիւնները, որոնք աւելի թունդ յեղափոխական շապիկ մը հագցնեն մեր անտէր լեզուին: — Լենինականի գավկոմվերանցիան եւ գավփիկուլտխորհի Պենուռը (դիագուար նիսս) օվացիաներով (ծափ) ընդառաջ գնացին», կամ, Ագրոպրոպագանդան Լենգատատում (Տողային փրօփականտը Լէնինականի գատատին մէջ): Ու վերջապէս պարզ նախադասութիւն մը. «Յետէ մենք կապիտալիզմը վշրեենք և գյուղացիական եկոնոմիկայի (տնտեսութեան) հետ սոիչկա (միացում, կապ) ստեղծենք»:

Կրկնենք թէ ասոնք յատկապէս զատուած օրինակներ չեն: Ա-ոէք որ եւ է թերթ — Խորհրդային Հայաստան, Բանվոր Կուլտուրա, Բանչպար, եւ փորձեցէք կարդալ որ եւ է սիւնակ, հատուած մը կամ լուր մը, եւ շատ աւելի չքնաղ օրինակներ պիտի գտնէք:

Անշուշտ այս ալ շինարարական աշխատանք է, գերժամանակ կուպրով եւ ռուսական գաճով շաղախուած այս բաբելոնը, որ պիտի փուխրացնէ համաշխարհային յեղափոխութիւնը, ամէնէն առաջ բթացնելով Հայաստանի բանուորներուն եւ գիւղացիներուն միտքը: «Դուրս բան չի մտներ», կ'աղաղակէ բանուոր Ռուբէնը, իսկ երեւանի համալսարանականներն ու խմբագիրները կը յամառին ճոխացնել խրթնաբանութիւնները, կարաւան կարաւան իրարու կապելով յատուկ անուններն ու հասարակ բառերը: Հետեւանքը,— անհամար թերթեր ու գիրքեր կը տպուին, պարզապէս «գէն շպրտելու» համար, լեզուն կ'աղճատուի, տանձարձակ թուիչք կը տանայ կազմութիւնը, իսկ արտասահմանի մէջ, ծաւ կը գարնեն, բերանաբաց...

Շ.

ՏՈՄՍԵՐ

«ԱՐՄԷՆԻԷՆ»

«Վերջապէս հասանք երկիր մը որուն գիրն ու գրականութիւնը մեզի ընտանի եղած են տարիներով, որուն խաղաթիներուն, նոյնիսկ փողոցներուն անուններն անծանօթ չեն շնորհիւ այն վիպերուն որ տարիներով մեր մտաւորական սնունդը եղած են: Ասկէ զատ մենք Հայերս ալ, նոյնչափ ծանօթ ենք այս երկրի ժողովուրդին:

«Մեր շատագոյն գրիչները եւ ազգային գործիչները դրկած ենք հոս, որոնք տասն-երեսուն տարիէ ի վեր ամեն ձիգ կը թափեն Հայը ծանօթացնելու այս ազգին: Թրանսերեանի թարգմանուած են Նարեկացին, Խուչակը, Նաղաշը, Սգաթանգեղոսի՝ Սեդրակտրոս հայրապետին վրայ գրած ճառը. Կրիգոր Մագիստրոսի՝ Փիլիպպոս վարդապետի վրայ խօսած դամբանականը. Բագրատունեաց դրամներն ձուլող վարպետին կենսագրութիւնը եւայլն եւայլն: Ասոնք բոլորն ալ կ'ապացուցանեն թէ մենք Հայերս դիւրի ծանօթ ենք փռանսացի ժողովուրդին բոլոր խաւերուն կ'ըսեր բառնկատս, երբ Թրանսանոֆ դրիճ:

Հասատեցի բառնկարիս այս կարծիքը եւ դայն շունչ մը առի...

Օր մը գործով մը այցելեցի փռանսացի պարոնի մը գրասենեակը. հոն ազգութիւնս հարցուցին եւ ես, վստահ շատ ծանօթ ազգանուն մը կրելուս, յստակ շեշտով ըսի.— «Արմենիեն»: Սարդը նախ Ամերիեն հասկցաւ. ես կրկնեցի «Արմենիեն»ը. սակայն սարդը կրկին կասկածով նայեցաւ. այս անգամ կը կարծեր թէ Ռուսնացի եմ. Սիբդեցայ մանրամասնութեան մէջ մտնել եւ բացատրել մեր պատմութիւնը եւ ազգային յատկանիշները: Թուեցի մեր մատուցած ծառայութիւնները, վստահ ըլլալով որ պարոնը կարդացած էր բոլոր բարգմանութիւնները եւ մեր կատարած գործերը: Սարդը նորեն չհասկցաւ եւ աւելի հետաքրքրութեամբ, դարակին վար առաւ հատ գիրք մը եւ սկսաւ բղթատել զայն: Բանի մը վայրկեան աչք պտցնելէ վերջ, ըսաւ, «Այո, Արմենիեն, հին ազգ մըն էք դուք». սակայն իսկական եւրոպացիի պէս հագուած էր. կարծեմ նոր է որ փոխած էր ձեր տարազը, քանի որ հոս անա ձեր ցեղին նմոյշ մը դրուած է...,

Այս անգամ ես զարմացական ակնարկ մը նետեցի եւ ուշադրութեամբ նայեցայ այն պատկերին, որուն վրայ մատը դրած էր մեր բարեկամը:

Ու տեսայ մարդ մը՝ շալվարով, փաթթոցով, գօտիով եւ տրեխներով. իսկական Գաստավպօղլի Շաճի Մեհիշ աղայի նմոյշ մը, տակն ալ Արմէնիէն գրուած...

Գիրքը՝ աշխարհածանօթ, պատկառազդ Petit Larousse էր:

Ամչցայ...

Կ. ՊԵՏՈՒՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ՞ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԻՒ

Մուսուլի խնդիրը սկսած է լուրջ հանգամանք ստանալ, Թուրքերու զինուորական մեծ պատրաստութիւններուն պատճառաւ: Անգլիական թերթերու համաձայն, 15 օրէ ի վեր ո և է օտարական չընդունուիր Թուրքիա, ուր ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարուած է: Գերմանիա և Ռուսիա մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ կը ղրկեն Էնկիւրի: Կը հաւաստուի թէ ամերիկեան զօրաւոր խմբակներ տրամադիր են մեծապէս աջակցիլ Թուրքիոյ զինուորական շարժումներուն, որպէս զի անիկա կարենայ տիրանալ Մուսուլի և անոր քարիւղներուն:

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մուսուլի չէզոք գօտիէն 20 մղոն դէպի հիւսիս Ճէղիրէթ Իսն Օմարի մէջ Թուրքերը համախմբած են բանակ մը, բաղկացած առնուազն հետեւակազօրայ չորս եւ հեծելազօրքի երեք զօրաբաժիններէ, իրմիսի եւ իզմիրի ծովերը ականներ դրուած են, պատրաստութիւններ կը տեսնուին Տարտանէլի մէջ ալ ականներ դնելու, ասկէ զատ պահեստի սպաները զէնքի տակ կանչուած են:

Պոլսոյ կիսապաշտօն Ճիւմհուրիյէթ թերթը կը խոստովանի թէ Թուրքիա զինուորական միջոցներ ձեռք առած է եւ թէ մտադիր է պատերազմիլ՝ եթէ Մուսուլը չտրուի իրեն: «Թուրքիա, կ'ըսէ, կը պատրաստուի իր հողը պաշտպանելու եւ չվարանիր ասիկա յայտարարելու հրապարակաւ: Քանի որ իրենց իրաւունքները պաշտպանող ազգերուն համար աշխարհի վրայ զէնքի դիմելէ ուրիշ միջոց չկայ, քանի որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պարզ գործիք մըն է անգլիական տիքտատորութեան ձեռքը, քանի որ յետադիմական անգլիական կառավարութիւն մը, գաղութներու փոքրիկ մէկ մասին օժանդակութեամբ, կը համարձակի իր երկրի որոշապէս խաղաղասէր եղող հանրային կարծիքը ոտնակոխ ընել եւ արկածախնդրական ձախորդ քաղաքականութեան մը հետեւիլ, Թուրքիա, գիտակից իր պարտականութեան եւ ազգային կացութեան մը պարտադրած անհրաժեշտութեանց, պէտք է պատերազմի պատրաստուի»:

Տէյլի Թէլէկրաֆի դիւանագիտական խմբագիրը կը հաստատէ թէ «Մուսուլի ճակատը համախմբուած չորս զօրաբաժիններն են 2րդ, 12րդ եւ 17րդ զօրծօն, ու 41րդ պահեստի զօրաբաժինները: Չեծելազօրքը լճաուղիի ճամբով հասած է Իրպիլի մեծ դուռներէն էլ ճէղիրէի առջեւ, մինչդեռ հետեւակազօրքն ու հրետանին եկած են երկաթուղիով, և անցած են Թրքական եւ Ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ սահմաններէն: Ասոնք այն զինուորներն են, որոնք քանի մը ամիս առաջ քրտական ապստամբութիւնը դրսպեցին, եւ որոնց համար ճամբայ տուաւ Ֆրանսական կառավարութիւնը: Ասոնցմէ զատ 30 հազար Թուրք զինուորներ համախմբուած էին արդէն աւելի հիւսիս:

«Այս պայմաններուն տակ, զարմանալի չէ որ Անգլիոյ Միջերկրականի նաւատորմը հրահանգ ստացած է համախմբուիլ Մարմառոր Ծովակի ջուրերուն մէջ, իբրեւ նախազգուշական միջոց»:

— Պոլիսէն կը հեռագրուի թէ Թուրքերը զէնքի տակ կանչած են 22 23 տարեկան բոլոր զինուորները առաջին եւ երկրորդ կարգի բոլոր պահեստի սպաները հրաւիրուած են՝ բժշկական քննութեան ենթարկուելու:

«Գաճէս»ներն ալ...

Ֆէսէն եւ փաթթոցներէն յետոյ, տուներու «գաճէս»ներն ալ վերցնելու ծրագիրը պատրաստած են Թուրքիոյ մէջ, եւրոպականացումը լրացնելու համար: Նոր բարենորոգումը կը կատարուի առողջապահական տեսակէտով, քանի որ վանդակները կ'արգիլեն լոյսին մուտքը, հետեւաբար եւ կը նպաստեն թոքախտի տարածման:

Պրուսայի եւ Ատանայի մէջ բռնի կը պատռեն ֆէսերը, ճիշտ ինչպէս կ'ընէին գլխարկները: Շալվարներուն դէմ ալ «ճիհատ» հրոչակուած է:

Լուրի մը համաձայն, այսուհետեւ ֆէսը պերճանքի նիւթ պիտի նկատուի եւ մաքսատուրքի պիտի ենթարկուի: Արդէն գինը շատ ինկած է. ամէնէն լաւ ֆէսը (Շլիմ) որ երեք ոսկի կ'արժէր, մէկ ոսկիի իջած է, բայց գնող չկայ:

Կառավարութիւնը որոշած է կանխավճար մը տալ պաշտօնեաներուն, որպէս զի ձեռք մը հագուստ եւ գլխարկ գնեն:

Մարոկի կռիւները

Սպանիացիները յաջողեցան գրաւել Ռիֆցիներուն ամրոցը՝ Աժտիր: Ծարձակողականը կը շարունակուի ուժգնութեամբ: Ֆրանսա եւ Սպանիա վճռած են իրենց պայմանները պարտադրել ապըստամբներուն:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՏՔԻ ՀԱՑԿԱՏԱԿՆԵՐ

Հայ ապագրութեան հիմնադիր Աբգար Դպիրը և հայ լրագրութեան անդրանիկ խմբագիրն Տէր Ցարութիւն Եմաւոնեան առաջին անգամ՝ որ գիրք և լրագիր նուիրեցին հայ հասարակութեան, խանգավառութիւնը մեծ էր։ Այդ առհաւիրաններէ խակայն յաջորդներ ունեցան, զի մեր ցեղը սկիզբէն ի վեր չերմապէս փարած է գրքի և մտքի կուռքերուն։

Սակայն հրատարակիչ եւ հրապարակագիր Ս. Մեսրոպի առաւերը օրհնած չեն, զի մամուլը այդ մտքի գործիչներուն սակաւին հացը բնաւ ապահովցուցած չէ։ Այսու հանդերձ ամէն շըրջաններուն երկրին որ կողմն որ շատ կամ փոքրաթիւ հայութիւն մը գտնուած է, հոն իսկոյն լրագիր մը լոյս է տեսած։ Հայը առանց հայրենիքի կ'ապրի, բայց ոչ առանց լրագրի։

Ներկայ հայ մամուլը հայ լեզուի և հայ հրատարակչութեան ճգնաժամին վրայ բողոքի ձայն մը կը բարձրացնէ։ Երկու անհաշտ խնդիրներ որոնց մասին հարկ է ունկնդրէն վիճիլ և բողոքել։ Հայ մամուլը զմայլելի և պիւցաղնական քաջութեամբ կը քաշքշէ իր կեանքը։ Հարուստ գաղափարի մամուլի նկատմամբ ցոյց տուած սառ անտարբերութիւնը կը պատապարտուի։ Եւ Աւետիս Ահարոնեան կը համոզուի ու կ'ուզէ համոզել որ հայ ժողովուրդը մինչեւ ցարդ ապրեցուցիր է իր գրողները և իր մամուլը, ասկէ վերջն ալ նոյն այդ ժողովուրդը պիտի ապրեցնէ իր մտքի գինուորները։ Նորութիւն մը չէ այս յայտնութիւնը, ժողովուրդի այդ քաջալերութիւնը շարժեր է հայ մամուլին, նուիրեալները, ժողովուրդին այդ ազնիւ պարտաճանաչութիւնը վարձատրեր է հայդրչիւռատակաւորները։ Խնդիր է սակայն որ ներկայ մեր կացութեան մէջ, մեր այդ հարատեւած ժողովուրդը կարո՞ղ է արդիօք պահել իր ամէն մեծ ու փոքր հասարակութեանց մէջ շարք մը նորագոյն թերթեր, որոնք դժբախտաբար ունին **բազմաթիւ ընթերցողներ** և **սակաւաթիւ վճարող** բաժանորդներ։ Ներկայիս ժողովուրդը չէ որ գոհողութիւն ընելով կ'ապրեցնէ ժողովուրդին ամենէն էական շահերն. մտաւորականները մամուլով, դասախօսականները վարժարաններով և քարոզիչները հայ բեմով կ'աշխատին հայուն բնաջնջումին դիմադրաւ պայքարելու։ Այս պայքարին աչակցելու է ժողովուրդին ո՛չ մտնական այլ միահամուռ հաւաքական դրամական ուժը, որ կարելի է նիւթական շատ փոքրիկ զոհողութիւնով մը։

Մեզի պէս ընկճուած ցեղի մը համենէն հատատարիմ փաստաբանը մամուլն է։

Այդ փաստաբանը ժողովուրդին հետ կը հալածուի և ժողովուրդին հետ կ'ապրի։ Զի մտնենք սակայն որ թշնամին ամենէն առաջ մամուլի վարպետները ջարդեց։ Իմ անմոռանալի բարեկամ Վռամեանին, վան մեկնելէն առաջ իմ սենեակիս մէջ, իրիկնամուտի կեղծ բարեկամներուն քաղաքականութեան վրայ ինչ ինչ դիտողութիւններ երբ կ'ընէի, ան կը պատասխանէր, որ «Թուրքը ամենէն առաջ հայ մամուլէն կ'ահաբեկէր»... Ու այդ ահաբեկիչ ուժը դեռ կ'ապրի. բայց ինչ տեսակ ապրիլ է այդ. չարաճաշ ապրիլ. ազգը ջարդուբուրդ եղաւ, սակայն չունինք եւրոպական լեզուով հայ մամուլ մը որ հասկնէր եւրոպային մեր սուրբ բողոքները. Եւրոպան ի՞նչ կը հասկնայ մեր հայկական ողբ ու լացէն։ Ջարդերէն առաջ հայկական դատի պաշտպան երկիրներու մէջ, օտար լեզուով հայուն իրաւունքի պաշտպան մամուլ մը կար. ան ալ վերջացաւ. երբ արդար բողոքի ձայն բարձրացնելու առիթն է, մեր ձայնը մարած կը գտնենք. ինչ հեգնական անտարբերութիւն։

Գոհ ըլլանք սակայն որ հայ մամուլը կ'ապրի, միայն թէ աշխատելու է որ ան գտնացած կեանք մը չապրի։ Մամուլը ապրելու համար, հարկաւոր են բացառիկ միջոցներ, մեկենասներ, վճարող ընթերցողներ և վաճառական յայտարարութիւններ։ Դժբախտաբար այս երեք միջոցներէն զուրկ է հայ մամուլը։ Մեկենասները բնականաբար մամուլէն առաջ կ'ուզեն օգտակար ըլլալ ջլատուած հասարակութեան ամենէն լողշալի բեկորներուն, անուն գաղթականութեան և անտիրական որբերուն։ Թերթը վաճառական յայտարարութեամբ մեծապէս կ'օգտուի, դժբախտաբար մեր վաճառականները չեն ըմբռնած այդ միջոցին փոխադարձ շահեկանութիւնը։ Օտարազգի թերթերուն ամենէն ապահով շահու աղբիւրներն վաճառական յայտարարութիւնները են եղած։ Վերջին այս համաշխարհային մեծ պատերազմի տարիներուն մէջ, յայտնի սեղանաւորներու վարձատրուած մամուլը ինքնին շարժեց գաւերը վարչապետներուն ձեռքին մէջ։ Կը ցաւիմ ըսելու որ հայ վաճառականը անկարող է այս ճշմարտութիւնը ըմբռնելու, որով այս մասին աւելորդ է վիճիլ։

Կը մնայ սակայն ուրիշ միջոց մը, որով կարելի է մամուլի ընթերցողներուն թիւը բազմացնել։ Ինչպէ՞ս. պայքարելով հայկատակ ընթերցողներու դէմ։ Որո՞նք են այդ անբարեխիղճ մտքի մակաբոյծները, այն ամենը որոնք որ միջոցներ դնին վճարելով բարձրորակութեամբ և ժլատ ու ճղճիմ առընչութեամբ բարեկամներուն թերթերը ձրի ձեռք ձգելով կը կարդան. այս է մտքի հայկատակութիւնը, այս է միևնոյն ժամանակ թաքնապէս հարատարել մամուլի ազգատ գործիչները։ Այդ բարեկեցիկ հայկատակները, ամենափոքր խնայողութիւն մը ընելով իրենց սեղանիներուն, սրճարաններուն և նորելուկ արդուզարդերուն, կրնան շատ դիւրին կերպով բաժնեգին մը ձարել իրենց մեկ սիրած թերթին։ Այսպիսի ներուն դէմ անցեալ տարի փրանսայի հրատարակագիր տիկին Պիւրնա Փրովին խաչակրութիւն մը քարոզեց, որ էր բնաւ ուրիշին փոխ չի տալ ո՛չ գիրք և ոչ ալ լրագիր, հակառակ պարագային մեր հայ բարեխղճօրէն վճարող ընթերցողները, իրենց քանի սանդիմովը աւազակութեան կը վարժեցնեն հայկատակ գաղութը։ Մամուլը լուսոյ քաջալերութեան կարօտ է, մամուլը եթէ ապրի, կրնայ ապրեցնել իր աշխատակիցները. առանց վարձատրութեան մտքի գործիչները չեն կրնար ամբողջովին նուիրուիլ մտքի տաճարին։ Բայց երբ մտքի հայկատակները չեն գոյներ մամուլը հարատահարելէն, ի զուր է սպասել մամուլէ բարձր հայրարակական օգուտ մը։

Պէտք է գիտնալ որ ջարդերը չեն որ ազգ մը արմատախիլ կ'ընեն, այլ լեզուի ու մամուլի բնաջնջումն է որ անդարման կը կործանէ ցեղերու բնազդային նշանակութիւնը։

Մենք մեռնելու, չնչուելու ժողովուրդը չենք, կրակէն, սուրէն անցած ենք. այդ անցքը մեզի համար սովորական է։ Մենք մեռնելու ու ջարդուելու վարժ ենք. բայց առանց մեր ազգութիւնը մեռցնելու կը մեռնինք։ Մենք մեր ցեղին բարի յաւակնութիւնները ժառանգու չենք. Նափոլէոն Գ. կայսրը իր փառապանծ օրերուն մէջ մեր հայ ցեղին համար ըսած է, թէ «Եսկոյ խորը ժողովուրդ մը կայ, որ մեծ ապագայ կը խոստանայ»։ Լօզանի միջազգային լիազօր վարչականները չեն կրնար ջնջել այդ ապագան։

ԱՏՐՈՒՆԱՆ

«ՅՈՒԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀՐԱՇԱԿԻՐՈՋ ԲԺԻՇԿԸ

Հնարապէտ ու իմաստուն բժիշկ մըն էր ան, բայց և այնպէս գիւղին մէջ, ուր երկու տարիներէ ի վեր հաստատուած էր. չէր կրցած որ և է վստահութիւն ներշնչել բնակիչներուն։ Գիւղացիները՝ ամէն անգամ ատոր հանդիպելուն, իր ձեռքերուն մէջ կը տեսնէին գիրք մը, ու բորբոքած կ'ըսէին.

— Բան մըն ալ չի գիտեր մեր բժիշկը, անդադար կը կարդայ ու կը կարդայ։ Եթէ կ'ուսանի, ուրեմն սորվելու համար է։ Եթէ սորվելու պէտք ունի, ուրեմն բան մը չի գիտեր։ Եթէ չի գիտեր, ուրեմն ապէտ մըն է։

Եւ այսպէս գիւղացիները չէին կրնար եզրակացութեան մը յանգիլ։

Առանց հիւանդի բժիշկ մը կը նմանէր, առանց իւղի կանթեղի մը։ Բացարձակ անհրաժեշտութիւն էր. վերջապէս գոնէ իր թշուառ ապրուստը ճարել, բայց մեր ազգումիլի բժիշկը չէր կրնար վաստկիլ նոյն իսկ իր խմած ջուրը։

Արդարև ժամանակը եկած էր այս կեանքին վերջ մը տալու համար։

Օր մը մեր որամիտ բժիշկը, բոլոր գիւղացիներուն յայտարարեց թէ իր գիտութիւնը այնքան մեծ է, այնքան ազդեցիկ ու հզօր, այնքան գերագոյն ու անվրէպ, որ, ոչ միայն հիւանդութիւններ արմատախիլ կ'ընէ, զայն ուրիշ անգամ չերեւելու պայմանաւ — ինչ որ տալու խաղալիք մըն է —, այլ կը վերակեն. դանացնէ մեռելները, ինչ որ առաւտուան ճաշին ճշմարիտ հրաշագործութիւն կոչելի է կոչել։

— Այո, այո, մեռել մը, և թաղուած մեռել մը, կ'ըսէր բժիշկը կեղծ ոգեւորութեամբ մը։ Եւ ես պիտի վերակենդանացնեմ երբ որ ուզեք, լոյս աչքով, գերեզմանատան մէջ և խուռն բազմութեան մը ներկայութեանը։ Երեւակայեցէք մեռել մը, եթէ պէտք ըլլայ երկու, ինը կամ տասը։

Հաւատացողները շատ չէին. այսու ամենայնիւ թերահաւատներն ալ կ'ըսէին.

— Ինչո՞ւ կը տատամսինք զայն փորձի ենթարկելու. պէտք է գործքով համոզուիլ, գործքով։ Մենք կը ճանչնանք մարդը։ Է՛հ, կրնայ յաջողիլ. այնքան կարդացած մարդ է վերջապէս։ Եթէ հրաշագործութիւնը չյաջող անցնի, պիտի ծափահարենք, եթէ ձախողի, ըը՛, պիտի հայհոյենք ու պիտի քարկոծենք։ Տեսնենք, սա մարդուկը մարքուր կաթ ծծա՞ծ է։

Այսպէս նոյն կիրակին, որոշեալ ժամանակէն շատ առաջ գիւղին գերեզմանատունը ասեղ ձգելիք տեղ չկար. ինչպէս Զատկի առաւօտուն եկեղեցին։

Մէջօրէի զանգակին երկրորդ զարկը դեռ չէր հնչած, երբ Պ. բժիշկը, հաւատարիմ իր խոստումին, գերեզմանատուն հասաւ՝ ամբողջ սեւազգեստ։ Բահական դժուարութենէ, աջ ու ձախ հրմշտուքներէ չետոյ, Պ. բժիշկը հասաւ պատուանդանը ու վրան ելլելով, հոն բարեւեց, շողաց, թքաւ ու քըրտնաթոր, և կեղծ պղպջիւնութեամբ մը յայտարարեց.

— Բարեկամներ, ձեզ խոստացայ այսօր Յարութեան արարողութիւնը կատարել, ողջնդնելով ննջեցեալ մը, խօսքիս տէրն եմ, ուրեմն լուռթիւն։ Ինձի համար դժուար չէ կեանքի կոչել Ժաքը կամ Ժանը, Նանոնը կամ Պապէն, Գլոտը կամ Սիմոնը։ Կ'ուզէք Սիմոնը վերակենդանացնեմ, Սիմոն Գալարիէն, որ տարի մը առաջ մեռաւ գեշ կոպատապէ մը։

— Ներեցէք Պ. բժիշկ, ըսաւ Սիմոնի այրին, անշուշտ ան լաւ մարդ էր, դիս երջանկացուց, և ես պիտի յաւ որքան առեն որ բարեգութին Աստուած պահէ միայն իմ երկու աչքերս։ Բայց, մի ողջնդնէք զայն, որովհետև կը տեսնէք որ ամուսն վերջերն ենք և ես պիտի նեռեմ սուգի զգեստներս, մանաւանդ ծնողքս գիս պիտի վերամուսնացնէ մեր գրացի մեծ Փասքալին հետ, ուր օր չեռաց ձանուցումները պիտի հրատարակենք։ Արդէն նուէրներս ստացած եմ։

— Ոհ, ինչ լաւ ըրիր ինձ յայտնելով այդ, Գաթէրին... էհ ուրեմն, ողջնդնեմ մեր Նանոն Գարոթը զոր թաղեցին Տեսնելդաւչի զուարթ օրը...։

— Խնդրեմ, Պ. բժիշկ, պոռաց յանկարծ Ժաք Լամիլ, Նանոնը իմ կինս էր։ Միասին ապրեցանք տասը տարի. գիւղացիները գիտեն, Պ. բժիշկ, հաւատացէք քաւութեան տասը տարիներ, ալ մեզք չմնաց վրաս։ Կ'ապաշխեմ Թող Նանոնը կենայ ուր որ է, իր և իմ՝ հանգստութեանը համար։ Ճշմարիտ պըղպեղ մը ու աներեւակայելի փորձանք մը էր։ Ցամաք և ծոյլ աւանակի մը պէս պայքարող, աղտոտ, ցնցոտիներով։ Եւ այս բոլորին հետ լիզու մը, լեզու մը, Աստուած իմ, որ շատ գիւրաւ թեամբ կրնայ իրար ձգել Աստուածաշնչը և Ցավէփը։

— Բայց այն ատեն, բարեկամներս...

— Ներեցէք որ ձեր խօսքը կտրեցի, Պ. բժիշկ — մէջ մտաւ պարձեալ Ժաք, աչքերը վախէն դուրս ինկած ու արագ արագ թուքը կլլելով։ Նանոնը ինձի թողուց երեք երախաներ, որոնք ապահովաբար չեն նմանիր իրենց հօրը— անոնք Ցացած էին թեւերուս վրայ և ես պարձեալ ամուսնացայ։ Ուրեմն ապարդիւն պիտի ըլլայ...

— Շատ լաւ, կը հակնամ, ձիշտ է, որ ան քեզ համար վայրագ պատուհաս մը պիտի ըլլայ, երբ մանաւանդ տեսնէ քեզի կողակից մը. մեկ հատը կը բաւէ։ Բայց այն ատեն կեանքի պիտի կոչեմ վերջապէս մեկը... Ցեսէք մեր վարպետ Փիէռը, բարի ու առաքինի մարդ մըն է։

— Վարպետ Փիէ՞ռ, հարցուց Փիլիքս Պօն-Փուանլը։

— Նոյն ինքն։

— Ա՛հ, խեղճ հայրս... Թող Աստուած խաղաղ ու անվրդով պահէ ատենոր ոսկորները. Պ. բժիշկ. սարսը մարդ մըն էր, մի ողջնդնէք զայն, որովհետև եթէ ան կեանքի վերակոչէք, բաւական խառնաշփոթութիւններ պիտի գտնէ մեր գործերուն մէջ, և սիրաը պիտի նեղուի այդ խեղճ մարդուն, որուն միակ բաղձանքն էր մեզ համերաշխ տեսնել։ Վեց հոգի ենք, չորս մանչ, երկու աղջիկ։ Իրարմէ բաժնուեցանք, երկար վէճերէ և կռիւներէ չետոյ։ Եւ իրարու մաղ բզկտիլէ վերջ սիրացանք քանի մը թիզ հողի Ամենքս ալ բաղմաթիւ զաւակներ ունինք։ Մեզմէ ամէն մէկը իր էշը կը քշէ և ջուրը իր ջաղացքը կ'ուզէ դարձնել։ Հաւատացէք, ոչ մէկիրնիս բարեկեցիկ վիճակ ունինք։

— Ուրեմն անկարելի՞ պիտի ըլլայ...

— Ներողութիւն, եթէ զայն ոչ ջընցնենք ի միջի այլոց առն մը և ապրուստի միջոցներ պէտք պիտի ըլլան խեղճ ձերուհիին։ Բայց տարիները այնքան պէշ են որ, Պ. բժիշկ... գիտէք որ շերամները բժժոէ զատ բան մը չեն արտադրեր։ Արթասուն կերը հիւանդութիւն ունին։ Ծորենի հատկերը փճացած են։ Զիթապտուղները որդնոտած են։ Զանձրևէր։

— Լաւ, բաւական է, Թագուհիք որ վարպետ Փիէռ քնանայ, բայց քանի որ ես հոս ուլունք շարելու չեմ եկած և զուրք ալ գիս պիտի չուտէ, պիտի արթընցնեմ մեկը...

— Կաթոն, իմ կաթոնս արթընցուցէք Պ. բժիշկ, պոռաց այդ միջոցին առաքինի կին մը, որ Մատթաղինէի մը պէս կ'ողբար։

— Ոչ, ոչ, Պ. բժիշկ, մի՛ արթնցնէք զայն, ըսաւ երիտասարդ աղջիկ մը, ա՜հ, ոչ։ Գեղեցիկ կոյս, ինչ լաւ երիր զայն մեռցնելով։ Մեռնելէ առաջ ան ինձ պատուիրեց. և մենք անոր հագցուցինք իր ձերմակ շրջազգեստը ու ծաղիկներ գետեղեցինք գլխուն վրայ... կարծես հարս էր եղած։ Թողէք անոր մարմինը սուրբ հողին մէջ, ու անոր անխարդախ հոգին երկնքի մէջ։ Ցետոյ թողէք, որովհետև այն երիտասարդը պիտի գայ սիրէր, այժմ ուրիշ աղջկան մը հետ է...

— Խե՛ղճ, խե՛ղճ Կաթոն... Տեսէք այս ամէնը սիրտս կը արտրեն, ըսաւ բժիշկը վարպետ կատարութեամբ մը, բայց վերջացնելու համար, պիտի ողջնդնեմ Կրիսկալէն, որ ամիս մը առաջ լեզուն կլլեց թրաձուկ կերած միջոցին։

— Չեմ ուզեր, չեմ ուզեր, պոռաց Լուիզէ Գոզլիզօ, երկու թեւերը օդին մէջ տարուբերելով։ Ան ինձ ծախած էր իր որթատունկերը. տասը տարուան բնթացքին ես վճարեցի իր արժէքէն աւելին, հիմա պէտք պիտի ըլլայ որ իրեն հայթայթեմ բնակավայր մը ևն, ոչ, ոչ, արդար չէ ինչ որ պիտի ընէք, Պ. բժիշկ։

— Այդպէ՞ս, լաւ, ես կը ճանչնամ մէկը որ մեռաւ առանց թողելու ոչ կին, ոչ տղայ, ոչ եղբայր, ոչ քոյր, բայց միայն լաւ յիշատակ մը։ Ձեր բարի քահանան, որ ձեզ այնքան կը սիրէր, որուն համար այնքան լացիք։ Թեզմ ուխտագնաց, անվրէպ աշխարհը ամէն անկիւն կը փնտռէ իր սիրելի գիւղացիները։ Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ եթէ զայն վերակենդանացնենք։

— Ա՛հ, ոչ, պոռացին, մէկը այս կողմէն միւսը այն կողմէն քաշի մը չհրմռանդ ձերուկներ, ոչ, ոչ, Պ. Բժիշկ։

— Ի՞նչ կ'ըսէք, աւելցուց Միչէ Բուալինր, Միաբանութեան մայրը։ Շատ ձեր էր, խեղճ մարդը, և անոր մը պէս խօսէր։ Ցաճախ երբ իրեն կը խոստովանէի և թուզի մասին կը խօսէի, խորհրդով կը պատասխանէր։ Թողէք զայն Աստուածայնին փառքի մէջ որովհետև մենք հոս ունինք երիտասարդ քահանայ մը որ անուշ բնաւորութիւն ունի, ջուրի պէս բարի է, գետնի պէս կ'երգէ, սերուէլի պէս կը քարոզէ, և իր մակոյկը ուզածին պէս կը քշէ։

— Ի՞նչ ըսեմ, քանի որ այդպէս է ուրիշ կողմ գառնանք, հոն կը տեսնեմ փոքրիկ խաչ մը, խտտերը կը ծայրին ու փոքրիկ խղունջները պահել կ'ուզեն Տղակոյտին տխուր ու սեւ գոյնը։ Ասիկա գեղին պիեցիկին տուն Տղակոյտն է. տասը ամաւ էր երբ մեռաւ, արձանագրութիւնը այդպէս կ'ըսէ, անշուշտ մեզք մը պիտի ըլլայ զայն կեանքի կոչել, ան այնքան երջանիկ կը զգայ ինքզինքը այս աշխարհէն մեկնած ըլլալուն... ինչպէս կ'ըսէք, բարեկամներս։ Եթէ այսուամենայնիւ կ'ուզէք որ զայն ողջնդնեմ, լաւ, ուրեմն կը փակեմ։

— Պ. Բժիշկ, ըսաւ աչքաբեկ պառաւ մը, այդ փոքրիկը մերն է, աւա՜ղ և ես անոր մեծ մայրն եմ։ Աղջիկ զայն կաթէ կտրած չէր, երբ սկսաւ իր կամնատամները ունենալ, ու մեռաւ, եթէ տեսնէիք թէ ինչքան գեղեցիկ էր մեր փոքրիկը, Աստուած առաւ մեզ ձեռքէն, լաւ, թող իր կամքը ըլլայ հիմա ուրիշ մը ունինք որ դեռ կը ծծէ Աստուած ինչ որ կամենայ, բարի է, մեկ ձեռքով առածը միւս ձեռքով կը վերադարձնէ. ատկէ զատ չենք կրնար երկաքը միասին պինդեցնել և մեկը տղետուն մը տալու կարողութիւն չունինք։

— Բաւական է, այսքանով համոզուած բժիշկը, և նոյնիսկ աւելի, քանի որ չէք ուզեր որ խոստումս կատարեմ այսօր, ուրիշ առիթ պիտի փարձեմ, միայն վերակենդանացնելով մեռելները —որովհետև ինչպէս կը տեսնէք, դուք էք որ անկարելի կը դարձնէք— այլ օգնութեան հասնելով մահուան վտանգներու մէջ գալարուող հիւանդներու, չպիտի թողում որ անոնք մեզ ձգեն և քանի արդէն որոշեալ ժամանակէն առաջ։ Մնաք բարով։

Ո՞վ ըսաւ ձեզ, որ այդ նշանաւոր կիրակին չետոյ մեր բժիշկը հրաշագործ մը չեղաւ։ Թէև ան չողջնդուց մեռելները, բայց փրկեց բազմաթիւ հիւանդներու կեանքը։ Գիւղացիները ամուր հաւատք ունէին անոր —որովհետև կ'ըսէին գիւղացիները, եթէ գերեզմանատան մէջ իր խոստումը չկատարեց, յանցանքը իրը չէ։

Լաւ է ամէն ինչ որ լաւ կը վերջանայ։

Թարգմ. Ց. ՊՈՒՐՆԱԶԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԷՆ ՎԱԽ

1

Ինձի տայիր նորէն կեանք, մանուկ տենդով գինովցած
Գարշապարի մէջ կարմրիլ ճապաղիքէն թշնամի,
Զախիս վերայ՝ սրտիս հրպտնգտումին հետ, դարձեալ
Բաբախիւն գոռալ սրտիս մէջ յուշերուս վազեմի...
Քարշեցին ի վար ապշութեան տարէն փերթած վիրդ հոնի
Ու ժայռերէն՝ կողերուս բեկման վախին հետ ըզգալ
Փքումը նոր յոյսերու, և անդունդին խորն ալ
Կանգնած ժայռուն՝ համրուրել ամրութիւնը գեհենի։
Ինձի տայիր նորէն կեա՛նք, մահուան տենդով գինովցնել
Եւ կամ մանկամ խնձորի պէս՝ ձևերուն հետ ինքզինքս ալ։
Չի ծանր է սրտի՛ս իր կրկին իր երազին դերդ դադար
Ու ճանչնալ սոսկ անտարբեր դէմքերու վրայ ըղերքուն
Ապրելու խինդն ու խանդաղ սպառումը օրերուն
Արեւն իր մէջ երազել ու շնչել լուսին մը պաղ։

II

«Կեանքն ազուոր է, տաք է արեւն ու բարի,
Լոյսն է գըւարթ գերդ քրքիջն ամիսքի կոյսին.
Բոյրէն հեշտանք, գոյնէն եռանդ կը ծորի,
Գիտցիր շնչել, նաև տեսնել» ինձ ըսին։
Հաւատացի, մինչև Սուրը երազին
Ճանչցայ. բայց ուշ։ Երբ կապկածն ինձ փարեցաւ։
Պարզեր էի խոստումներու համար սին
Միրտըս որ, զիս ալ կը նեղէ գերդ հինցաւ։
Ու գերդ տաճար մ'օրուն խորանն է փլեր
Կ'ապրիմ լքուած, դի սրտիս մէջ ոչ մէկ խանդ
Կուգայ վառել ըզպատում մըն արգահանդ։
Կ'ապրիմ կ'անցնիմ, ինչպէս գարուն մ'անձապիկ
Հարցընելով մերթ փողոցի շան մը ծեր.
«Ինչպէս ըլլայ սակորով մը երջանիկ»։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՑԱԳՆԱՊԸ

Մոսկուայի կոմմունալ դրամատունը մէկ միլիոն 500,000 րուբլի վարկ բացած է, բանուորական բնակարաններ շինելու համար Անդրկովկասի մէջ։ Վարկը բացուած է Բագուին, որ պիտի ստանայ 500,000 րուբլի, Թիֆլիսին և Երեւանին, որոնք պիտի ստանան 400,000ական։ Անդրկովկասի պետական պիւտճէին մէջ ալ գումար մը սահմանուած է միեւնոյն նպատակին համար։

Այս գումարներէն զատ, Մոսկուայի դրամատունը 32,000 րուբլի սահմանած է Շամախիի մէջ բաղնիք մը շինելու, 100,000 րուբլի՝ Սալեանի ջրանցքին, նոյնքան Գանձակի ելեկտրակայանին եւ 600,000 րուբլի Թիֆլիսի ելեկտրական ցանցը զարգացնելու։

Արդէն Բագուի մէջ սկսած են շինել 150 միայարկ տուներ, երկ-երկու բնակարաններով։ Թիֆլիսի մէջ ալ պիտի շինուի եռայարկ խոշոր շէնք մը, որ պիտի բաղկանայ 90 բնակարանէ եւ 200 սենեակէ։

Անդրկովկասի թերթերը կը թելադրեն որ տեղական դրամատուներն ալ հետեւին Մոսկուայի օրինակին, վարկեր բանալով։

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀՈՍ ԱԼ ՀԻՆԻ ԵՒ ՆՈՐԻ ԽՆԴԻՐ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

Պուքրէշ, 25 Մայս.

Վերջապէս խառնակեցաւ մեր խաղաղ գաղութին ալ։ Անցեալ տարի «պատուակալ» հիւպատոսի մը շահատակութեանց խնդիրն էր որ ամիսներով զրգռութեան մէջ պահեց միտքերը, ու հիմա թեմին կազմակերպութեան շուրջ ստեղծուած թերուզէմ հոսանք մըն է որ կը վրդովէ մեր խաղաղութիւնը։

Բայց ակնարկ մը ղեպի հետ։

Պատերազմէն առաջ թեմ մը գոյութիւն չէ ունեցած Ռումանիոյ մէջ։ Ամէն անգամ որ փորձ մը եղած է այդ նպատակով միշտ ալ բախած է կարգ մը թաղականութեանց ընդդիմութեանը, և վերջի վերջոյ ձախողած։

Զինադադարէն յետոյ էր որ աւելի ամուր բայլեր առնուեցան այդ առթիւ, և շնորհիւ թափուած ճիգերու, կարելի եղաւ գլուխ հանել թեմին կազմակերպութիւնը։ Ռումանիոյ հայ գաղութին համար արդարև պատմական դէպք մըն էր Թեմական Պատգամաւորական անդրանիկ ժողովը, որ տեղի ունեցաւ Պուքրէշի մէջ 1922 Սեպտեմբերին՝ Ռումանիոյ 20 հայ թաղականութիւններէն 17ին մասնակցութեամբ։ Այդ ժողովը համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ ամբողջ շաբաթ մը ճիգ ազատեց՝ յաջողելով պատրաստել թեմական սահմանադրութիւն մը, ներքին կանոնադրութիւն մը և ուսումնական ծրագիր մը ռումանահայ դպրոցներուն համար, ընտրելով նաև գործադիր մարմին մը՝ որ պաշտօն ստիպուած ունենար վաւերացնել այդ կանոնագիրները, և պատգամաւորական ժողով մը հրաւիրել անոնց վաւերացումէն յետոյ։

Բնական դժուար եղաւ այդ գործադիր մարմնոյն գործունէութիւնը, իր ձեռքն վրայ ստեղծուած նոր նոր խոչընդոտներու պատճառով։ Հազուադէպ շատցան թեմական կազմակերպութեան մը խեղդով նայող տարրերը, որոնք խլրտային աշխատանքներու իսկ պահէն՝ ամբողջ թեան մասնակցելու համար թեմական գործադիր մարմնի ձիգերը։ Դեռ թարմ է յիշողութեանց մէջ նաշի պատահիլ փորձը՝ որ բարեբախտաբար բախեցաւ միւս բոլոր թաղականութեանց գիտակից ընդդիմութեանը։ Եւ յատուկ աշխատանքներու շնորհիւ էր որ թեմականը կրցաւ հազուադէպ վաւերացնել տալ ուսումնական ծրագիրը, հիմնական կանոնագրութիւնը և ներքին կանոնագրութիւնը՝ այս վերջին երկուքը ինչ ինչ փոփոխութիւններով։

Թեմական Գործադիր Մարմինն ուրիշ բան չէր մնար ընել, բայց եթէ հրաւիրել նոր պատգամաւորական ժողով, ինչ որ ըրաւ։ Ու հոդ է որ կիրքերը դարձեալ-պայթեցան։ Այս անգամ նաշը առանձին չէր։ Պուքրէշի մէջ վերջերս պաշտօնի գլուխ անցած էր, շնորհիւ սիրող անտարբերութեան, ուժգնացած տարրերէ թաղականութիւն մը, որ ևս դիրք բռնեց թեմական կազմակերպութեան դէմ, շրջաբերականներ ուղղեց բոլոր միւս թաղականութիւններուն, հրաւիրելով զանոնք չմասնակցիլ պատգ. ժողովին, և նոյնիսկ փոխուելի երթալով կառավարութեան մօտ՝ թեմական առաջնորդի, և անոր գործակիցներու հասցէին։ Պուքրէշի և Նաշի կազմած այս ճակատը ուժ կ'առնէր ուրիշ կարգ մը թաղականութեանց անտարբերութենէն։ Այնպէս որ պատգ. ժողովի գումարման չորս օր առաջ՝ հազիւ քաղաքներէ պատգամաւոր ընտրուած էին։ Մնացեալ 11էն լուր չկար։ Իրաց այս կացութեան առջեւ գործ. մարմինը ստիպուեցաւ յետաձգել պատգ. ժողովի գումարումը։ Յետաձգման որոշումը արուելէ յետոյ էր միայն որ ուրիշ 6 շրջաններ ալ իրենց պատգամաւոր ները իմացուցին։ Այնպէս որ թեմական կազմակերպութեան կուսակից կը համոզուին արդէն 20 շրջաններէն 15ը, ուրեմն առաւար մեծամասնութիւնը։

Թեմական Գործ. Մարմինը սակայն որոշեց չշտապեցնել նոր պատգամաւորական ժողովի գումարումը, սպասելով որ ուժեղ Թորհրդարանը այս աշնան քաւէարկէ պատանութեանց օրէնքը, որ բուն պիտի պատշաճեցնէ մեր թեմական կազմակերպութիւնն ու անոր Սահմանադրութիւնն ալ։

Բայց շատ աշխատանք ու շատ իմաստութիւն պէտք է, նոր դաւեր կանխելու համար։

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

Նոր դպրոցներ պիտի բացուին

Բացի Ալֆորվիլի մէջ բացուելիք դպրոցէն, որու շէնքին գնման համար բանակցութիւնները չեն աւարտած, ծրագրուած է նախակրթարաններ բանալ նաև հետեւեալ երեք հայաշատ կեդրոններու մէջ.— Փարիզի մէջ՝ Պելվիլ, Փարիզի արուարձաններէն Առնուվիլ լէ Կոնէս (Վիլլե-լը-Պէլ) և Պուա-Քոլոմպ։

Տօթ. Լեփսիուսի յոբելեանը

Թեմական Կեդրոնական Վարչութեան վերջին նիստին մէջ կարդացուեցաւ կաթողիկոսական տեղակալ Խորէն արքեպիսկոպոսի մէկ հեռագիրը, որով կաթողիկոսին կողմէ Պալտքեան եպիսկոպոսի պաշտօն կը յանձնուի շնորհաւորել Տօքթ. Լեփսիուսը իր յոբելեանին առթիւ։

Թեմական Վարչութիւնը ևս որոշեց շնորհաւորական նամակ գրել յոբելեանին։ Տօքթ. Լեփսիուս հիւանդ ըլլալով, յոբելեանի հանդէսը յետաձգուած է։

Ադհատախնամի գրասենեակը

Փարիզի Ազքատախնամ Ըներութիւնը նպատակ բաշխման գործը կանոնաւորելու համար որոշած է եկեղեցիէն դուրս առանձին գրասենեակ բանալ և մասնաւոր քարտուղար մը պահել։ Այս որոշումը տրուած է անոր համար, որ վերջերս գաղթականները ճարահատ կը դիմէին Ազքատախնամի անդամներուն տունը կամ գրասենեակը, և յաճախ անարգանքի կ'ենթարկուէին։

10,000 Ֆր. ադհատեւրուն համար

Պ. Պօղոս Նուպար իր կնոջ յուղարկաւորութեան առթիւ տասը հազար ֆրանք նուիրեց, անմիջապէս բաշխուելու համար Փարիզի աղքատ գաղթականներուն։ Այս գումարին մէկ մասը կթող. պատուիրակին, միւս մասն ալ Փարիզի աղքատախնամ ընկերութեան ձեռքով բաժնուած է արդէն կարօտեալներուն։

Դիւրութիւններ Լիոնի մէջ

Լիոնի Ազգային միութիւնը կը գրէ թէ տեղական իշխանութեանց մօտ իր դիմումները սիրալիր ընդունելութեան կ'արժանանան։ Քաղաքապետութիւնը պաշտօնապէս յայտնած է որ Ազգ. Միութեան կողմէ Հայերուն արուելիք բոլոր վկայականները պիտի ընդունուին և վաւերացուին։

Հայ մատուռական մը անձնասպան

Ցաւով կը տեղեկանանք թէ Պուլոնեի անտառին մէջ անձնասպան եղած է ճանաչ ճարտարապետ գիւղատնտես Տօքթ. Տիգրան Ալանեան, 53 տարեկան, հիվանդ բդմոթիւ ֆրանսերէն երկասիրութեանց, որոնց մեծ մասը անտիպ կը մնան։ Պ. Արոլանեան անդամ էր Փարիզի Ընկերաբանական Ընկերութեան և Ընկերաբանութեան Միջազգային Հիմնարկութեան։ կ'աշխատակէր Revue Internationale de Sociologieի։

Վրայէն գտնուած է թուղթ մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ մարմինը կը նուիրէ բժշկական համալսարանին, իսկ երկասիրութիւնները Փարիզի Société de Sociologieին։

Մաճր Լուրեր

Կաթող. Պատուիրակութեան գործերը շատցած ըլլալով, մտադրութիւն կայ վարձել մանաւանդ տուն մը կամ մեծ յարկաբաժին մը, ուր առանձին գրասենեակներ պիտի ունենան Թեմական կեդր. վարչութիւնը, Կրթական խորհուրդը, Դատաստանականը, Կատկոսը ևլն.։

Ազգ. Սահմանադրութեան ծրագրի մշակումը յետաձգուած է մինչեւ փրօֆ. Ադոնցի վերադարձը։

Կարգադրչի հնչակուեցաւ Հմայեակ Վրդ. Պաղտասարեանը, որ այժմ կը գտնուի Հարաւային Ֆրանսա, վերակսելով իր շահատակութիւնները։

Մ. Խոր.— Վերջերս ֆրանս. գաւառական թերթի մը մէջ կարդացինք որ յիշեալ վարդապետը Թրամուէյի տժգոհակամաւոր եղած է Քլերմոն-Ֆերրանի մէջ և իր այդ հանգամանքով... հերքովիու մը շնորհած է այդ թերթի խմբագրին, փառաբանելով իր գործունէութիւնը։

"ՄԻ ՇԱՐՔ ՊԱԿԱՄՆԵՐ,,

Այս խորագրով հատուած մը հրատարակեցինք անցեալ օր, Ղարաքիլիսէի ամառանոցի մասին։ Marsակոչ (թիւ 214) միեւնոյն դիտողութիւնները կը գրէ նաև Դիլիջանի մասին.—

«Մեզմ կլիման, գեղեցիկ բնութիւնը և անտառի վայրի ծառերը կը գրաւեն բազմաթիւ հիւանդներ և հովիկներ։ Սակայն կան շարք մը պակասներ։ Ամենէն առաջ աչքի կը զարնէ կեղտոտութիւնը։ Ապաքինարանին (սանատօրիա) առջեւ, երկու քայլի վրայ հոսող գետակին մէջ կը հանդիպիք շաբաթներով ինկած անասուններու հոտած դիակներուն։ Ոչ ոք ուշադրութիւն չի դարձներ այս բանին. ոչ իսկ ապահիւարաւանին 5-6 բժիշկներ։ Երկրորդ տեղը կը բռնէ փոշին։ Քաղաքի մէջէն կ'անցնի Ղարաքիլիսէի և Երեւանի խճուղիները, ուրկէ անդադար կ'երթեւեկեն կառքերը, սայլերը եւ օթոները։ Փողոցը չեն ջրեր. եւ կրնաք երեւակայել փոշիի ամպերը, մանաւանդ երբ ամբողջ մէկ ամիս շարունակ կ'անցնի թրքական ֆոյը, իր հազարաւոր սայլերով և բազմաթիւ հօտերով։ Երրորդ պակասն է Ռոդոնտի ճամբան։ Խիճերով ծածկուած փայտէ սանդուղներէն կ'անցնիք ոտքեր կոտրտելով, մանաւանդ գիշերը։ Այս տեղէն ամէն օր կ'անցնին հարիւրաւոր մարդիկ, թատրոն, ճաշարան և անտառ երթալու, եւ չկայ մէկը որ հոգտանի, ճամբան յարդարէ և մարդոց ոտքերը ազատին այդ աննախորժ, սայթաքեցնող քարերէն։ Ա՛լ չեմ խօսիր պարտէզի մասին, եթէ կարելի է պարտէզ կոչել զայն։ Ոչ մէկ, ծաղիկ, ոչ մէկ կանոնաւոր ճամբայ-ծառուղի։ Ամէն տեղ խոտեր բուսած են։ Պիտի երթալու համար ալ քանի մը ճամբորդական արկածներ պիտի անցընէք։ Մայր անտառին մէջ կայ աղբիւր մը որուն խողովակներուն բերան դնելով ջուր կը խմեն թոքախտաւոր-

ՕՐ. ՄԵԼԻՆԷ Ե. ԿԻՄԻՒՇԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ Հ. ԱԶԷՄԵԱՆ

Նշանուած

27 Սեպտ. 925 Փարիզ

Ներո՛ն անգամ, քանի որ բաժակ չկայ։ Ջուր խմելու ատեն չունենին և քաղաքի մնացած աղբիւրները եւ բերանով ջուր խմելը սովորական բան է դարձած Դիլիջանի մէջ։ Մալարեան թաղամասին մէջ ալ չկայ ոչ մէկ կանոնաւոր աղբիւր։ Բոլոր աղբիւրները կը գտնուին գետափը եւ բաց են, ուր շատ անգամ անասունները ջուր կը խմեն, իսկ Թուրք այցելուները սովորութիւն ունին ամանները, նոյն իսկ ձիեր լուալու։ Այդ ջուրէն կը խմեն հիւանդներն ալ. Թերեւս այդ է պատճառը որ տարածուած է փորհարուածը, մանաւանդ երախաներուն մէջ։ Լոյսն ալ քիչ է, իսկ տեղ տեղ լապտեր մը իսկ չկայ։

Հայերը Եալթայի մէջ

«Marsակոչ»ի մէջ կը կարդանք.—

Եալթան իր շրջանով կարելի է համարել Թաթարական շրջան։ Թաթար ազգայնականութիւնը կը կազմէ հարիւրին 80։ Իսկ ազգային փոքրամասնութիւնները աչքի կը զարնեն Հոյները և եւ մասամբ Հայերը։ Հայութեան թիւն է 730, որով Եալթան չորրորդ տեղը կը գրաւէ Թրիմի հայաբնակ քաղաքներուն մէջ, (Սեւաֆերոբոլէն, Սեւաստոփոլէն և Կէրչէն յետոյ)։ Եալթայի հայութիւնը կը բաղկանայ գրեթէ բացառապէս տաճկահայերէ, որոնք Թրիմ անցած են վերջին 2-3 տասնամեակներու ընթացքին։ Ընկերային տեսակէտով կարելի է երեք մասի բաժնել Եալթայի հայութիւնը,— բանուորներ. (գլխաւորապէս նաւահանգիստի բեռնակիրներ), տնայնագործ-արհեստաւորներ (սեծամասնութիւնը) և մեծ առեւտրականներ։ Հանրային կեանքը մինչեւ վերջերս շատ անվսնգիթար վիճակ կը ներկայացնէր և միայն վերջերս կը նկատուի որոշ կեդրոնութիւն։ Աւելի քան 150 ընտանիքէ բաղկացած գաղութը վերջին չորս տարիներու ընթացքին չունէր նոյն իսկ իր դպրոցը։ Այս ուսումնական տարեշրջանին պիտի բացուի վերջապէս, դպրոց մը, 70-75 երկսեռ աշակերտութեամբ եւ երկու ուսուցիչներով։ Բաւական առենէ ի վեր կայ բանուորական ակումբ մը, որ կը ստանայ ռուսերէն և Հայերէն հրատարակութիւններ, բայց կազմակերպչական աշխատանքներ չի կատարեր։ Չկան առանձին խմբակներ, չկայ նորագոյն դրականութիւն, չի նկատուիր աշխատանք ոչ բանուորութեան, ոչ երիտասարդութեան եւ ոչ ալ կիներուն մէջ։ Ակումբը ունի թատերախումբ մը, որ կը տառապի ընդհանուր ցաւով, քիչ շատ տանելի խաղացանկի կատարեալ բացակայութեամբ։

Աշխարհի ամենէն մեծ պանդոկը

Նիւ Եորքի 5րդ պողոտային վրայ պիտի շինուի աշխարհի ամենէն մեծ պանդոկը, որ պիտի ունենայ 56 յարկ, շինութեան համար պիտի ծախսուի 25 միլիոն տոլար, բարձրութիւնը պիտի ըլլայ 610 ոտք։

Լոքառնոյի խորհրդաժողովը

Վաղը՝ երկուշաբթի, Լոքառնոյի մէջ չորս պետութեանց՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Պելճիքայի և Գերմանիոյ արտաքին նախարարները պիտի գումարուին՝ խորհրդակցելու համար Ազահովութեան Դաշինքին վրայ։ Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամն է որ Գերմանիա պետութեանց հետ համահաւասար իրաւունքներով կը մասնակցի Միջազգային ժողովի մը։ Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ Հաենոսեան Դաշինք մը կնքելով կարելի պիտի ըլլայ առաջքն առնել ժօտալուտ պատերազմի մը՝ Ֆրանսայի և Գերմանիոյ միջեւ։ կը կարծուի թէ ասիկա նախաքայլ մըն է դէպի կազմութիւնը «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներուն», որուն ջատագովը եղաւ Ժընեւի մէջ Ֆրանսական նախարար Պ. Լուշէօր։ Նոյն իսկ յանձնաժողով մը կազմուած է, որուն պաշտօնն է ժողովի հրաւիրել պետութեանց ներկայացուցիչները՝ դնելու համար «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ» ուղղութեան հիմերը։

Արտաքին նախարար Պ. Պռիան Լոքառնօ մեկնեցաւ արդէն եւ այսօր հոն պիտի տեսակցի Անգլիոյ արտաքին նախարար Պ. Չեմպըլէյնի հետ։ Լոքառնօ մեկնած են նոյնպէս Գերմանիոյ կողմէ Պ. Շթրէզէման եւ Իտալիոյ կողմէ Պ. Շայօյա։

Գերմանիա Լոքառնոյի խորհրդաժողովին մէջ նաև պիտի բանակցի արեւմտեան, յետոյ արեւելեան պետութեանց հետ. ասոնց հետ առանձին առանձին համաձայնութեան գալէ ետքն է որ իր վերջնական առաջարկները պիտի ներկայացնէ խորհրդաժողովին։ Գերմանիա կը պնդէ որ Հաենոսեան Դաշինքը կարելի չէ գործադրել, մինչեւ որ իր արեւելեան սահմաններուն մասին ապահովութիւն ձեռք չբերէ։

Կռիւ Տիւրքիոյ դէմ

Սուէյտայի անկումէն վերջ Տիւրքիները քաշուած են լեռները և սկսած են հրոսակային կռիւներու։ Ֆրանսացիները իրենց վերջին յաջողութենէն քաջալերուած, կը պատրաստուին նոր յարձակողականի մը սկսիլ. միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար ապըստամբական շարժումին։

Հայֆայէն Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ֆրանսացիները պաշարած են Ուբան, ձէպելը Տրիւզի մէջ և կը յուսան գերի բռնել Սուլթան փաշա էլ Աթրաշը, որ կը կարծուի թէ հոն կը գտնուի։ Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն էլ Աթրաշ կը գտնուի Ալին Խարաշ, ուր իրեն հիւր է Անդլյորդանանի երեւելիներէն Բամատան փաշա էլ Շալլաշ։

Ֆրանսայի պարտը Ամերիկայի

Հակառակ առջի օրուան թերթերու լաւատեսութեան, Պ. Քայյօ չյաջողեցաւ վերջնական համաձայնութեան մը գալ Ամերիկացիներուն հետ, պարտքերու խնդրին առթիւ։ Պ. Քայյօի հակառաջարկները ներկայացուած էին իրբեւ ընդունուած։ Իրականութիւնը այն է որ միայն հինգ տարուան համար ժամանակաւոր առաջարկ մը եղած է, որուն համաձայն Ֆրանսացիները յաջորդ հինգ տարիներու ընթացքին տարեկան 40 միլիոն տոլար պիտի վճարեն Ամերիկայի, իսկ հինգ տարի վերջ, կրկին նկատողութեան պիտի առնուի Ֆրանսայի վճարելու կարողութիւնը և նոր կարգադրութիւն պիտի ըլլայ։ Ֆրանսայի պարտքն է, կլոր հաշուով, չորս միլիառ տոլար. այս գումարին վրայ 1926—1931 հարիւրին մէկ տոկոս պիտի բանի։ Արդէն Ֆրանսա ամէն տարի 20 միլիոն տոլար կը վճարէ իբրեւ տոկոս ամերիկեան ապրանքներու արժէքին (407 միլիոն տոլար), որով այս ժամանակաւոր կարգադրութենէն վերջ Ֆրանսա ստիպուած պիտի ըլլայ 20 միլիոն տոլարի յաւելուածական վճարում մը ընել։

Պ. Քայյօ չէ կրցած ընդունիլ այս առաջարկը, եւ մեկնած է Ամերիկայէն։ Այս ձախողութիւնը մեծ դժգոհութիւն առաջ բերած է բոլոր շրջանակներու մէջ. վախ կայ որ Անգլիոյ պարտքի խնդիրն ալ տուժէ այս անյաջողութենէն։

Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ համաձայնութիւնը

Պ. Զիչէրինի Գերմանիա այցելութիւնը առաւ իր արդիւնքը։ Գերման Նախարարաց Խորհուրդը վաւերացուց գերմանահռոս նոր դաշնագիրը, որուն համար երկու տարիէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին։ Դաշնագրին մէջ կը խօսուի տնտեսական յարաբերութեանց, երկաթուղային եւ ծովային հաղորդակցութեանց, մաքսատուրքի, առեւտրական կապերու, ինչպէս նաև հիւպատոսական եւ իրաւական հարցերու մասին։

Նոր ոսնձգութիւն

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ այսուհետեւ ոչխոլամ դպրոցներու թուրք քննիչներ պիտի զբաղին նաեւ դպրոցներու պիւտճէներուն քննութեամբ։ Անոնք տեղեկագիրներ պիտի ներկայացնեն կրթական տեսչութեան, համաձայն իրենց հայեցողութեան և ատոնց վրայ պիտի ճշդուին թուրք ուսուցիչներու լուսիք վճարումները։

Այս կարգադրութենէն մինչեւ դպրոցներուն գրաւումը՝ քայլ մըն է արդէն։

ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՍ

„ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ " ԱՌԹԻՒ

10 Հոկտեմբեր 1925, Շաբաթ գիշեր

«Petit Journal»-ի սրահներուն մէջ 21 Rue Cadet

(Métro Cadet-ի դիմացը)

Երեկոյթը կը տեւէ ժամը 8½-էն մինչեւ առաւօտ

ՄՈՒՏՔԸ 5 ՖՐ.

ՑԱՑՏԱԳԻՐԸ ԿԸ ՎԱՃԱՌԻՑՈՒԻ ՇՈՒՏՈՎ

Տոմսակները կարելի է առնել նաև «ՅԱՌԱՋ»-ի խմբագրատունէն

Մարզական կեանք

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆրանսայի պաշտօնական ախոյեանական մրցումները կը սկսին այսօր։ Այս առթիւ Փարիզի Մարզականը պիտի մրցի, ժամը ճիշտ 2.30ին Նօռմանտի Սթատթիփ ոը Փարիի Ա.ին հետ։

Սքատ Վէլոտրոմ ա'Ընթհոնի մէջ, բիւ ոը Ֆրեզնը ա Անթհոնի, ժամադրութիւն Ա.ին խումբին ազոց հետ. Նօռթի Մէթրօ Փօռթ ա'Օրլէան ժամը 1 30ին։

Նոյնպէս այսօր Պակթելի Փարիզի Մարզականին դաշտին վրայ ժամը 2.30ին։

Փարիզի Մարզականին պահեստին պիտի մրցի Նօռմանտի Սպօռթիֆ ոը Փարիի պահեստին հետ

Ցաղթող խումբը կը սահանայ 2 կէտ, իսկ հաւասարութեան պարագային կէտերը կը բաժնուին, այնքան Ի դեմ 1։ Այս հաշիւները կը բռնուին մասնաւոր չանձնախումբի մը կողմէ, որ կը գործէ Ֆետերասիոնի կողքին։ Այս մըրցումները ամէնէն կարեւոր ու հետաքրքրական են, որովհետեւ ամէն ոք կ'աշխատի ըլլալ իր խումբին ախոյեանը։ Տուրնոյի վերջը տեղի կ'ունենայ դաշտավրումը, բան իրենց կարողութեան։

Վ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիեննի մէջ (Իզեռ) «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի յառաջիկայ Հոկտ. 11ին, Pont-Evêque, Cinéma Etoile-ի սրահին մէջ։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Այսօր Կիրակի, 4 Հոկտ. Սալ ոը Թէօկրաֆիի մէջ (184, պուլվար Սէն Թէնէն) ժամը 3ին տեղի կ'ունենայ Պ. Ռզատ Ասատուրեանի երգահանդէսը, մասնակցութեամբ Տիկին Եւկենիա Սէմէյօնօֆի (Մեցցօ Սոպրանօ) և Օր. Ե. Սվաճեանի, դաշնակահար. Ներկայ պիտի ըլլայ Փաքիր Թահրա պէյ։ Գիները՝ 20, 10 և 5 ֆր.։

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Տիգրանակերտցի Տիկին Տիգրանուհի Թիւֆէքճեան, կը փնտռէ իր ամուսինը Տիգրան Թիւֆէքճեանը, որուն Փարիզ գտնուիլը իմացուած է։ Կը խնդրուի ուր ունեցողներէն իմացնել խմբագրութեան Հ. Ս. հասցէին։

Կը փնտռուի Թոքատցի Սինեքերիմ Հայկազեան, որ տարի մը առաջ Փարիզ Լոզան բասած թէ 13 կը բնակէր և Սիթրոյէն կ'աշխատէր. այժմ՝ հասցէն անծանօթ ըլլալով կը խնդրուի տեղեկացնել Թ. Տէր Ճարութիւնեանի, Cantonnement de Varizel d'Isieux (Loire)

Պրուսացի պերձակ Հայկ Օ. Եավրուեան և բնիկ Արաբկիրցի 60 տարեկան Թադէոս Թուխուեան, որ ասկից առաջ Մարսէյլ էր։ Գրել՝ 15, Rue Jean Goujon, կաթոլիկոսական պատուիրակութեան։

Պ. Խաչիկ Սամպօլեան կը հրաւիրուի անձամբ կամ գրով դիմել կաթոլիկոսական պատուիրակութիւն, 15, Rue Jean Goujon։

Կը փնտռուի հայ կին մը, որ ստանձնէ իր մօտ պահել երկու մանուկներ, չորս և հինգ տարեկան։ Դիմել խմբագրատուն։

ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՒԹ

Պոլսէն նոր եկած հայ ուսուցիչը որ տրամադրելի ժամեր ունի հայերէնի, հայ գրականութեան և հայ մշակոյթի դասեր տալու, փոխադրուած է

17, Rue Lacépède

դիմել իրեն անձամբ կամ գրաւոր։ Proffesseur Armenien անունով, վերջերս հասցէին։

ՏՕՔԹ. Լ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄԻՋԹԱՑԻՆ և ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, rue du Faubourg St. Denis

Métro: Gare de l'Est Téléphone Nord 84 04

Ընդունելութեան ժամեր. Ամէն օր 4—7։

Կիրակի օրերը ժամը 9—12

Ուրիշ առեն ժամադրութեամբ։

ՄԵԾԱՑԻՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

(Agrandissements)

Խնամուած աշխատութիւն

չանձնարարութիւններ կ'ընդունի ն գաւառէն և արտասահմանէն։

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

9, rue Dagorno — Paris (12e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին		104 35
Տոլար		21.54
Մարք (ոսկի)		5, 01
Թրքական թղթ.		11.50
Թրք. ոսկի		92.50
Մէճիտիյէ		8. 25
Լէվա	100 հատը	14. 75
Տրաքմի	«	30. 25
Լիր	«	85.40
Պելժ. ֆրանք	«	94.50
Զուից. ֆրանք	«	407.75
Չերվոնեց		105.

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի Ֆոնսիէ I	1500	ֆր.
« « II	1275	«
« « III	1180	«
Ռումելի երկթ.	98.	

Comptoir Parisien de Change

et de Crédit

80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի

Le Gérant: H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—55, rue Pascal Paris

Կաճառց եւ Աւրացց

ԴԵՐՋԱԿ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, rue de Seine Մէթրօ Օտէոն

Թելէֆ. Ֆլէօրիս 59–57

Ձափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ Ճաշակաւոր Հագուստներ

Ձոխ մեթերք երկու սեռի յատուկ Ընդ. և Ֆրանս. կերպասներու

Գիները Ամմրցելի

Ի պիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամ 10։ Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեսակն յաճախորդ դառնալու համար։

Վաճառական-դերձակ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon, — Métro Odéon

Սօսիէթէ Սավանցի թատրոնին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է տոխ մեթերք մը ֆրանս. և անգլ սիրուն կերպասներու։

Բաց է նաև կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8½։ Իսկ Կիրակի րեր՝ մինչև 1½։

Պ. ՍԵԹ ԱՍԼԱՆԵԱՆԷ

որուն Փարիզ գտնուիլը կը կարծուի, կը խնդրուի որ համի իւացնել իր որդի հասցէն Ա. Հովհաննի, ժառանգական խնդրի մը կարգադրութեան համար։ Հասցէ՝ A. Hovian, Direction de la Dette Publique, Beyrouth (Syrie)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի Պարսկաստանի մէջ բոլոր բաժանորդներէն իրենց բաժինները ներս դրկել չեքով, վճարելի՝ խմբագրին։

«AU PETIT CARILLON»

50 Ave. Jean Jaurès 50

Tél. Nord 57—60 Métro Jaurès

ՉՈՒԼՖԱՆ

Ամուսի եւ տան համար յատկապէս պատի ժամացոյցներ, մասչելի ամէնուն, վճարման դիւրութիւններով.

Զարթուցիչներ (Reveils) 15 ֆրանկնոցէ սկսեալ

գրպանի տոլուն եւ ամաւ ժամացոյցներ 45 fr.

« լաւագոյն marque Omega 138 fr

Election 120 fr.

Գնուած ապրանքներու հետ կը տրուին 2էն 10 տարուան երաշխաւոր և պատի ժամացոյցները կը դեռեզուին անձամբ։ Կիրակի բաց։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍԹ"

15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ՀՈՋԱՐԱՆ COSTAS

Համեղ. մաքուր կերակուրներ. արագ սպասարկութիւն

Անգամ մը միայն այցելել բաւական է գոլափար կազմելու համար մեր ճաշարանին ունեցած առաւելութիւններուն մասին.

17, rue de la Fraternité — Bruxelles

ՀԱՐԱՉ

Խմբագիր՝ ՀԱՒՈՐԸ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն / 65, Rue Pascal. PARIS (13)

ԲԱԺԱՆԵՈՐՈՒԹԻՒՆ

	Նուամնեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Յունաստան եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	5 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չեկ. ուանուտիոսը եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7 1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 29 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԼԵԿՈԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Երեւոյթապէս անդորր եւ ամուր, բայց ներքնապէս մտանոգ է Թուրքիան։

Պակաս չեն տարերկրեայ խլրտումներ։ Արեան մէջ խղդուեցաւ քրտական ապստամբութիւնը. ապակայն էնկիւրի չկրցաւ կատարել ազգային վերջնական հաշուեյարդարը։ Կռիւները դադրած են, բայց ատելի ծանր մղձաւանջ մը կը մթագնէ հորիզոնը։

Նախ, Քիւրտերը վհատած չեն և կը ձգտին վերակոխել պայքարը, այս անգամ աւելի գիտակցօրէն ապարէզ նետուելով։ Ինչ որ տեղի ունեցաւ անցեալ Փետրուարին, տարերային շարժում մըն էր, ժամանակէն առաջ պայթած, և առանց լուրջ ծրագրի։ Նոր պիտի սկսի բուն ազգային, ազատագրական կռիւը, մանաւանդ որ վրէժխնդրական կիրքն ալ բորբոքեցաւ, շնորհիւ թրքական գազանութեանց։ Շարժման վարիչները դեռ նոր կրցեր են պատրաստել իրենց տեղեկագիրը՝ պատահած դէպքերու մասին, որոնք շատ կը նմանին հայաջինջ սարսափներուն, ինչպէս գրեցինք օրը օրին։ Զարդ, տեղահանութիւն, խմբական հրկիզում գիւղերու եւ գերիներու, բռնի թրքացում, — այս բոլորը կատարուած են նոր տպագրութեամբ և «հանրապետական» մոլեգնութեամբ։ Արիւնի փոխարէն արիւնը՝ իսկապէս արեւելեան առաքինութիւն մըն է. այնպէս որ, դժուար է նախատեսել թէ ուր պիտի յանգի նոր պոռթկում մը։ Այս գետնին վրայ իրար կ'նան գերազանցել Թուրքն ու Քիւրտը, շնորհիւ գարերու վարժութեան։ Առաջին անգամ չէ որ իրարու դէմ պիտի ելլեն անոնք, բայց այս անգամ՝ աւելի հասուն կ'երեւան քիւրտ վարիչները։

Իրագեկներ կը հաւատան թէ Թուրք բանակին կորովն ալ խախտած է, հակառակ վերջին յաղթութեանց։ Եւ ճիշտ ասոր համար, ամէն արհեստական միջոց կը փորձեն, որպէսզի սրեն մարտական կիրքը։ Այս է մէկ պատճառը այն իրարանցումին, որ կը տիրէ Մուսուլի վէճին առթիւ։ Մուսթաֆա Քէմալ իր միահեծան իշխանութեան, ինչպէս և արդիւացման, եւրոպականացման արշաւին մէջ, ուրիշ չենարան չունի բայց միայն բանակը, որուն գօրացման համար կը սպառէ պետական եկամուտին ամէնէն պարարտ բաժինը։ Սակայն բանակն ալ ունի խոցեր, որոնք չեն սպիացած։ Անոր ամէնէն հեղինակաւոր կազմակերպիչները ապազօրէգին քշուած են այսօր, եւ նոյն իսկ հսկողութեան տակ են, եւ կը հետապնդուին իբրեւ ընդդիմադիր։ Դժուար է հաւատալ որ երկար առեն կրաւորական դիմադրութեամբ գոհանան Նուրէտտին, Ռէֆէթ, Ալի Ֆուատ, Քարաքէքիր Քեազիմ փաշաները եւ դեռ բազմաթիւ ուրիշ առաջնորդներ, ինչպէս եւ անոնց ժառանգ-քաղաքական լուսաղբարները, հին ու նոր իթթիհատականները եւ միւս դժգոհները։ Առանց պատճառի չէ որ, ահաւասիկ գործունէութենէ մը, անհաշիւ կախաղաններէ եւ թիւրարտութիւններէ յետոյ, էնկիւրի յանկարծ կարճ կապեց Պոլսոյ խմբագիրներուն դառը, եւ անպարտ արձակեց զանոնք, անպատիւ մեղայագիր մը ստորագրել տալով անոնց։ Նոյն իսկ առաջարկուեցաւ ներում շնորհել Հիւսէյին Ճահիտի, որ իր մեղքերը կը քաւէ Անատոլուի խորերը, Զօրավարի մէկ անկիւնը։

Ինչպէս միշտ, վերջէն տրուած հրամանի մը վրայ, բռնի կը հանուին վաթթոցներն ու ձիւպպկները, եւ, Պրուսայի ու Ատանայի "քիւլանպէյի,,ները, կամ Պէշիքթաշ-Գալաթասարայի բեռնակիրներն անգամ հրապարակաւ կը պատռեն եւ ծովը կը նետեն իրենց ֆէսը, որ սարկութեան խորհրդանշանն է հիմա, եւ անհաւատարմութեան ապացոյց կը համարուի, հետեւաբար եւ միայն ոտքերուն կը ներուի։ Եւ սակայն, շատ ալ վստահելի չէ այս արհեստական պատուաստը, եւ կը թանձրացնէ "շէրիաթի խմբերուք,,ի հոսանքը։ Հակառակ ընդհանուր ահաբեկման, նորէն հատ-հատ ձայներ կը լսուին որոնք շատ պերճախօս են, — հօճա մը յանդգնած է յայտարարել թէ գլխարկը կը հակասէ Շէրիաթին, իսկ ուրիշ մը անձնասպան եղեր է, երբ բռնի քակեր են վաթթոցը...։

Տակաւին չխօսեցանք էլմտական տպշնապի մասին, որ քրոնիկ հանգամանք ունի եւ հիւծախտի մը պէս կը կրծէ, կը յորցնէ արտադրութեան բոլոր երակները։ Վարչաձեւ փոխուեցաւ, անհաշիւ կողոպուտներ եղան որոնք կը շարունակուին մինչեւ այսօր, եւ սակայն նորէն անօթի է Թուրք պաշտօնեան, եւ կառավարութիւնը ստիպուած է կանխամեաց մը շնորհել, որպէս զի գլխարկ առնեն, վրայ-գլուխ շտկեն։

Հարց է, — այս պայմաններուն մէջ կարելի պիտի ըլա՞յ կանգնուն ճակատ, միշտ մտրակ շաչեցնելով։

Զինուորական վաստքերը չեն կրնար պողպատի վերածել աւազէ հիմերը, իսկ բռնութիւնը, ճնշումը ուշ-կանուխ պայթում կը բերեն։

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԻՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Հողային գործավար Պ. Երզնկեան հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է «Խորհրդային Հայաստան»ի խմբագրին.—

Կառավարութիւնը որոշած է յաջիկային մօտ տասը հազար գաղթական ընդունիլ Յունաստանէն, Թուրքիայէն, Մէջագետքէն և ուրիշ վայրերէ։ Հողային և ներքին գործավարները նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարեն, չարմանութիւններ տեղեկելու համար։ Մօտ օրերս Հայաստան պիտի հասնին երկու խումբ, 800 և 1000 հոգի։ Գաղթականութեան շուրջը մեծ ուշադրութիւն է դարձուցած դաշնակցական մամուլը, քաղաքական դրամագլուխ շահելու համար։ Մեզ կը հաղորդեն թէ գաղթականները գոհունակութեամբ չենք ընդունիր Հայաստան։ Մեր պատասխանը գաղութահայութեան եղած է պարզ և որոշակի, ներգաղթի հարցին մասին։ Մենք կ'ընդունինք այնքան որքան հողային եւ տնտեսական պայմանները։ Մենք կը տեղաւորենք տնտեսութեամբ և մշակութով ուժեղ պետութիւն, կը բուժենք մեր երկրին վէրքերը, կ'աշխատինք վերաշինել մեր աւերուած երկիրը։ Մենք չենք կրնար ընդունիլ խմբական ներգաղթ, առանց միջոցներ ստեղծելու, և երկիրը դարձնել անտեսութենէ զուրկ գաղթականանոց։ Մենք անոնց կ'ըսենք.— Եթէ իրապէս կ'ուզէք որ գաղթականութեան հարցը լուծուի, անհրաժեշտ է դրամ, գաղթականներուն համար թէ հող և թէ անտեսութիւն պատրաստելու. դուք, բազմաթիւ մարմիններդ, որ գաղթականական աղէտի հանդէպ թուխ նստած էք ազգային գումարներու վրայ, քարացած էք արբերու արցունքներուն հանդէպ, սակայն ընդունակ միայն կոկորդիլոսի արցունքներ թափելու, բարի եղէք այդ գումարները յատկացնել ներգաղթի։ Ամէն խոշոր աղէտ չկայ։ Ո՛ր օրէնք կը սպասէք։ Մենք կը յարգենք Նանսէնը, իրրեւ մեր և առհասարակ Խորհրդային Միութեան բարեկամը և երբեք չենք կասկածիր անոր բարի որոշումներու մասին. սակայն մեծ բան չեմք սպասեր անոր առաքելութենէն։ Չէ՞ որ ան չէ այդ խնդիրը ուրոշողը, այլ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Մենք պարզ և որոշակի ըսինք Նանսէնին, — մենք մուրալու ցանկութիւն չունինք. եթէ դուք և ձեզ ուղարկողները կ'ուզէք որ ներգաղթի հարցը լուծուի, առէք մեզի փոխառութիւն. մենք պատրաստ ենք ձեր փոխառութիւնն ապահովելու նոյն իսկ արտասահմանեան բոլոր գրամատուներու միջոցաւ։ Մենք պատրաստ ենք լաւ տոկոս վճարելու, որովհետեւ կ'ուզենք որ գաղթականութեան հարցը լուծուի։ Կը սպասենք, կը տեսնենք»։

Այս առթիւ Պ. Երզնկեան յայտնած է թէ անցեալ Յունիսի ողջոյնիերուն առթիւ արուած 400,000 է րուբլի, որուն 300,000ը շէնքեր շինելու և 100,000ը Գետաբշայի հունը կանոնաւորելու համար։ Երեւանի վնասները 700,000 կը հաշուեն և պակասը պիտի լրացնեն տեղական միջոցներով։ Ազգաբնակութեան վնասները չեն անցնիր քանի մը տասնեակ հազարը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԵԿՆՈՂ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ՈՐԲԵՐԸ

Վերջին թղթակցերով առնուած թերթերէն կը տեղեկանանք թէ Պոլսոյ գաղթականներուն մէկ մասը Հոկտեմբեր 8ին դէպի Երեւան ճամբայ պիտի ելլէ. անոնց պիտի հետեւի ուրիշ կարաւան մը՝ մօտ օրէն։ Յունաստանի արտաքին նախարարութիւնն ալ որոշած է որ 2000 հայ գաղթականներ փոխադրուին Հայաստան։ 1700ը Սելանիկէն, 300ը Փիրէաւէն նաւ պիտի նստին։ Առնուազն գատ 200 որբեր ալ ճամբայ պիտի հանուին։

Աթէնքի մէջ այս խնդիրներով կը զբաղին այժմ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի ներկայացուցիչ Պ. Ճվերներ և Բիւրոյի պատասխանատու Պ. Զայլոս։ Նոր կարգադրութեան համաձայն Յունաստան գտնուող հայ գաղթականները պիտի փոխանակուին Կովկաս հաստատուած Պոնտոսցի Յոյներուն հետ։ Այս կարգադրութիւնը մտածել կուտայ Հելլէն կառավարութեան, որ նախապէս կը հաշուէր թէ Հայաստան մեկնող Հայերուն տեղ պիտի կրնան գետեղել բացը մնացած յոյն գաղթականները, մինչդեռ հիմա փոխանակութեան սկզբունքով որքան Հայ ելլէ Յունաստանէն, այնքան Յոյն պիտի մտնէ դուրսէն։ Հելլէն կառավարութիւնը բարոյական կամ նիւթական յանձնառութիւն մը չունի Հայերու հանդէպ, մինչդեռ պարտաւոր պիտի ըլլայ յոյն գաղթականներուն համար դրամական մեծամեծ զոհողութիւններ ընել։ Ասկէ գատ, Կովկասէն փոխադրուելիք Յոյները մեծ մասամբ վարակուած պիտի ըլլան պոլշեւիկեան գաղափարներով, ինչ որ սարսափ կ'ազդէ կառավարութեան։ Այս բոլորը նկատի ունենալով, պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ հելլէն կառավարութիւնը իր դիրքը պիտի փոխէ հայ գաղթականներուն հանդէպ և վերջ պիտի տայ տեղահանութիւններուն։

Կեսարիոյ ազգային կալուածները գրաւուած

Թուրք կառավարութիւնը գրաւած է Կեսարիոյ բոլոր եկեղեցական կալուածները։ Առաջնորդական Փոխանորդը կրկին անգամ էնկիւրիի կառավարութեան ուղղուած հեռագրով մը կը բողոքէ այս անխրատ կարգադրութեան դէմ, որ հակառակ է նոյնիսկ լքեալ գոյքերու ժառանգութեան մէջ եղող օրէնքին տրամադրութեանց։ Կեսարիոյ մէջ այժմ կայ 600 տուն հայութիւն։ Կան մեծ թիւով որբեր, որոնք հիմա ապրուստի բոլոր միջոցներէ զրկուած են, կարելիութիւն ալ չկայ զանոնք ուրիշ տեղ փոխադրելու։ Վանքին ամսական ծախքն է 400 ոսկի։ Կարօտեալներու վիճակը հետզհետէ կը ծանրանայ։ Նոյն կացութիւնը կը տիրէ նաև Եօզղատի մէջ։

Հպատակութենէ կը զրկուին

Խորհրդային Միութեան Գործավարներու Խորհուրդը որոշեց հպատակութենէ զրկել արտասահման գտնուող այն դիւնուորները, որոնք չեն օգտուած Խ. Հ. Միութեան քաղաքացի դառնալու հաւար տրուած պայմանաժամէն։ Ասկէ բացառութիւն են անոնք որոնց բնակած վայրերուն մէջ Խորհրդային ներկայացուցիչները չկան։

Իրար կը սպաննեն

Կռիւը վերսկսած է Իտալիոյ մէջ, ֆաշիստներուն և ընդդիմադիրներուն միջեւ։ Շաբաթ օր Ֆիօրէնցայի մէջ սպաննուեցաւ ֆաշիստ պետերէն Լուփօրինի։ Այս առթիւ խռովութիւններ ծագեցան եւ կատածելի մը սպաննուեցաւ։ Երկու ընկերվարականներ ալ, մէկը երեսփոխան, մեռան ծեծի եւ գնդակներու տակ։

Հայերու լքեալ գոյքերը

Թուրք թերթերը շատ կը խօսին Հայերու լքեալ գոյքերուն մասին։ Վերջին կարգադրութեանց համաձայն, Պոլսոյ Հայերու այս կարգի կալուածները պիտի պահուին իրենց ներկայ վիճակին մէջ և եթէ Թուրք գաղթականներուն համար բաւականաչափ յունապատակ գոյքեր չգտնուին, այն ատեն է որ Հայերուն կալուածները պիտի օգտագործուին։ Կարգ մը ապօրինութիւններ գործուած են, Հայերու լքեալ գոյքերով շահագրգռուող շրջանակներու մէջ, տեսակէտի տարբերութեանց հետեւանքով։

Պատարման վիճակ Յունաստանի մէջ

Երկուշաբթի օր պաշարման վիճակ եւ գրաքննութիւն հրատարակուեցաւ Յունաստանի մէջ, ուր մեծ յուզում կը տիրէ։

Գործադուլի վախ

Թրամուէյի պաշտօնեաները հաւանաբար գործադուլ հռչակեն այսօր, իրրեւ բողոք։ Գործադուլը քաղաքական հանգամանք ունի, եւ միջոցներ ձեռք առնուած են, թրամուէյներու եւ օթօպուսներու երթեւեկը շարունակելու համար։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿ ԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԴԻՄԱՆԿԱՐԸ

Գահիրէ, 25 Մայս.

Հայ պատմութեան համար իսկ անոյշ, ցաւագինօրէն բայաւէլ օրերու մէջ կ'ապրինք:

Հայութիւնը, հազար կաղ եղած, օտար ափեր է նետուած. ազգային կեանքի արեւմտահայ կեդրոնը՝ Պոլիսը. թրքական տոլաթիներու տակ, աչ մէկ ճիգ կրնայ ընել. Հայաստանը՝ կարմիր թաթին տակ շնչահղձ, չի կրնար տէր ըլլալ հաւազգային գործունէութեանց և առաջնորդել զանոնք: Եւ դեռ, տնտեսական տաղնապ, քաղաքական հոգեր և վաղուան անապահովութիւնը:

Այս պայմաններուն մէջ, սրբազան անհրաժեշտութիւն մը չէ՞ ցրուած գաղութին համար իրար ձանչնալ և ձեռք տալ իրարու, իրարմով շնչելու և՝ իրարմով ղեմ տալու օտար և հազար ազդեցութիւններու:

Եւ ասիկա, մինչեւ որ մշուշը փարատի մեր ազգային կեանքի և հայրենիքի ճակատագրէն:

Այս տեսակէտէն, վճռական դեր մը վերապահուած է հայ մամուլին, և իր կարգին «Յառաջ»ին, որ կարեւոր ու թարմաշունչ գաղութէ մը կը խօսի:

—

Ահա երկու խօսք հին գաղութի մը՝ Եգիպտոսի համար:

Հայ գաղութին մէջ, կարելի է ըսել ամենահինն է Եգիպտոսի գաղութը, որ, ի հարկին, կրնայ զարկուս մասին իսկ խօսիլ: Հին՝ բայց միշտ նորոգուած թրքական տարասիներու եւ ջարդերու հետեւանքով, գլխաւորաբար 96էն մինչեւ 922, Իզմիրի ազէտը:

Թիւով հազիւ 22–25,000, եղիպտահայութիւնը կը գրաւէ տակայն առաջնակարգ դիրք մը. իբրեւ կազմակերպուած գաղութ: Ունի թեմական կազմ, իր բոլոր մարմիններով, ազգ. ղպրոցներ՝ ճոխ ու արդիւնաբեր կալուածներով, եւ նաեւ անհատական վարժարաններ, մամուլ, կուսակցութիւններ և այլ միութիւններ: Ու այս բոլորին հետ, բաղաքանապէս կայուն և ապահով պայմաններ:

Արդարեւ հայութիւնը, ընդհանրապէս, բարգաւած վիճակ մը ունի, հոս, նիւթապէս: Մեղադրելին այն է, որ քաղաքական և նիւթական ապահովութեան համապատասխան չէ եղած մտաւոր և կրթական կեանքը: Այս երեւոյթը կը բացատրուի թերեւս անով որ, Եգիպտոս էապէս առեւտրական, գործի կեդրոն մըն է, ուր հաստատուած Հայերը, դրեթէ միշտ, եկած են կամ բախտ փնտռելու կամ, տպնապի շրջաններուն, օրուան հացը միայն ճարելու, քիչ մը ազատ շունչի հետ: Երկու պարագային ալ, նիւթական կեանքը առաջին գծին վրայ: Ակէ զատ, շատերը իրենք զիրենք նկատած են հիւրեր, առժամապէս տեղաւորուած: Եգիպտոսը կայան մը եղած է միշտ, ուր ապրողները տակաւին հարկադրուած են մնալ: Ահա այս արատաղրութեան պատկերն եղած է ազգային-մշակութային, կրթական զրական կեանքը: Անշուշտ չենք խօսիր այլեւս այն Հայերուն մասին, որոնք «տեղացի» անունը կը կրեն և մեծագոյն մասով խզուած են ազգային կեանքէն և կորնչացած դրեթէ ազգային լեզուս ու պիմագրութիւն:

Վերջին տարիներու դէպքերը տակաւին սկսած են ցնցել տիրող միապաղաղ կեանքը: Հ. Հանրապետութեան առերծումը խանդավառութեան ալիքներ բերած է հոն և սիրտերը զարձուցած դէպի հայրենի աշխարհ: Եւ յետոյ, յուսալքում զարձեալ, ու «ողջմտութեան» հովը կրկին, որ հաւասար է խորշակի, ամէն բան չորցնող, ամէն շարժում չքացնող: Հակառակ ասոր, տակաւին, սկսած խանդավառութիւնը արձարծողներ, կենդանի պահողներ գտնուած են:

Այսպէս, առաջնորդութեամբ Հ. Ց. Դաշնակցութեան, եգիպտահայ երիտասարդութիւնը և տարտական տարրերը, վերջին երեք-չորս տարիներուն նոր շունչ մը մացուցած են ազգային կեանքին ու գործերուն մէջ:

Առ այժմ, երկու կեդրոններէն մէկը՝ Ազեքսանդրիան՝ 1923էն ի վեր, անցած է արդէն այդ նորերուն ձեռքը: Ազգային կիանքէն ու գործերէն քշուած են — և կը թուի թէ վերջնապէս — ամբոյական տարրերը, որոնք շատ հինէն կը վարէին ազգային գործերը, ցմահ պաշտօնավարելու չեմք հաւատքով:

Նոր վարչութեան օրով, ոչ միայն թարմ շունչ և կենդանութիւն մուտ ազգային կեանքին մէջ, այլ և պատասխանատուութեան ոգին տիրապետեց, և, իբրև շօշափելի և անմիջական արդիւնք, կալուածական հաստատները մեծապէս ուժգնացին: Եւ այս բոլորին հետ, կրթական կեանքը աննախընթաց բարեշրջում մը սաացաւ, պատուաբեր որ և է գործերի համար: Երկու տարի առաջ Ազեքսանդրիոյ Ազգ. վարժարանին տնօրէնութեան կոչուեցաւ Հ. Հանրապետութեան նախկին կրթական նախարար և գրական ճանաչ քննադատ Պ. Նիկոլ Աղբալեանը, իսկ այս տարեշրջանին համար պաշտօնի հրաւիրուած է գրագէտ-մանկավարժ Պ. Լեւոն Շանթ: Դպրոցին մէջ չեն պակսիր երիտասարդ և պատրաստուած ուրիշ ուժեր, որոնք ամէն յոյս կը ներշնչեն կրթական արդիւնաւոր շրջանի մը համար, ապահովով որ ազգային երկրորդական վարժարան մը հիմնելու ծրագիրը քիչ մը ուելի հասունցայ: Կրթական այս կեանքին վրայ եթէ աւելցնենք նաեւ Երիտասարդական Միութիւններու գործունէութիւնը, իրենց սարքած դասախօսութիւններով, գրական-գեղարուեստական և թատերական երեկոյթներով, կարելի է ըսել թէ Ազեքսանդրիան շատ չհնացած, կրնայ դառնալ ազգային-մտաւորական կեանքի մը առյդ կեդրոնը:

Գ. ԲԱՐԳԷՆ

Ձայն մը... տակայէն

Կը փութամ քանի մը տեղեկութիւններ հաղորդել ապահովի առեւտուրին վրայ, որ ամենէն բանուկ արհեստն է շատ մը հայ երիտասարդներու համար, Փարիզի մէջ:

Միայն Café Diamantaire-ի մասին խօսելով, 100է աւելի է Հայերու թիւը: Մեծ մասը իբր միջնորդ (courtier) կ'աշխատի: Բոլորն ալ գրեթէ 20—25 տարեկան երիտասարդներ են. շատերը Պոլսեցի, աչք-բաց և աչք-բացող, այսուհանդերձ կրցած են օտար վաճառականներու ալ վստահութիւնը գրաւել: Երբէն շիտակը ըսելու համար հայ աշխատաւորները իրենց ազգակիցներէն աւելի օտար մեծերէն գնահատուած են: Հայ վաճառականներէ շատեր տոկոր յուսախաբ են իրենց ապրանքը օտարներու միջոցաւ ծախել: Այս ալ ազգային յատկանշական գործ մըն է: Գոնե քիչ մը դառ առնէին իրենց գրացի Հրեաներէն, որոնք ամէն բանէ առաջ իրենց ազգակիցները կը հոգան:

Թէ իբրև վաճառական թէ իբրև միջնորդ Հայերը, շատ լաւ գնահատած են բոլոր օտարներէն. ճարպիկ բայց վստահելի և պատասխանատու մարդու համբաւ հանած ենք: Ազգային զգացումներու մասին խօսելով, վաճառականները ինչպէս ամէն տեղ, Հայ են, բայց շատ զգաստ են, ժամանակ չունեն. և Նահանջի ծրագրէն աւելի Սեւրլինի և Տպալոի տակով կը հետաքրքրուին: Իսկ երիտասարդութեան մէջ, պատկերը աւելի յուսադրիչ է — թէեւ կան անուղղայ տիպարներ որ առատութիւն թուրքերէն կը խօսակցին, իսկ տրիշներ ալ որ հայերէն հարցումիդ ֆրանսերէն կը պատասխանեն...

Ս.

ԱՐԴԱՐ ԵՆՔ ԱՐԴԵՕՔ...

«Դրօշակ»ի առաջին համարում, լոյս տեսաւ ընկեր Շ. Սաւրէնի «Երէկ և այսօր» խորագիրը կրող յօդուածը, որին չնայած մի փոքր ուշացած, ա-ձագանգեց «Յառաջ»ի մէջ ընկեր Վ. Սահակին, իր «Ճառագած սերունդ»ը յօդուածով: Այդ երկու յօդուածներն առիթ տուին ինձ մի փոքր աւելի լուրջ օրերէն մտածելու:

«Ո՞րն է ձեր պատմութիւնը, տղաք, ո՞ւր է ձեր շունչը...» հարցնում է ընկ. Շ. Սաւրէնը այն սերունդին, որ «կը շնչէ այսօր հայրենիքին մէջ, թէ անկէ գուրս» եւ որ աւելի է հիմա «մանրացած» և աւելի «նուազ թոիչք» ունի քան առաջ...

Փորձենք մի հարեւանցի ակնարկ ձգել 1914էն յետոյ. կատարուած անցքերու վրայ և տեսնենք, իրո՞ք այդ «նոր սերունդ» կոչուածը այնքան «ճապաղած», «խորշակահար» է եղած...

...1914 թվի աշունն էր. նոր էին սկսուել կամաւորական բանակների կազմակերպումը: Տասնեակներով մեր ուսանող երիտասարդութիւնը, Թողած դպրոցներն ու համալսարանները, հեռաւոր Ամերիկայից ու Բալկաններից, Պետրոգրատից ու այլ վայրերից, վազում էին դէպի կամաւորական գունդերը. նրանք այն ժամանակ նոյնպէս «կիսատ կը ձգէին ուսումը, աւելի սոխղոգական դնելով հայրենիքի կոչը»... Օգտակա՞ր եղան նրանք արդեօք, թէ՞ չ. չգիտեմ: Հարցրէք Դրօին, Սեպուհին, Սմբատին, Հարցրէք Ա. Ջամալեանին, որ այն օրերին անձամբ անձին էր Ներսէսեան դպրոցի աշակերտների գլուխը: Հարցրէք, վերջապէս, Քանաքեռի մէջ առաջին հայկական սպայական դպրոց կազմակերպողներին, որոնք մտածում էին ուսանողներից կամաւորների համար փոքրաւած հրահանգիչներ պատրաստել... Նրանցից քանիսնե՞րը ճնային կենդանի, ո՞վ կ'ասէ...

Բայց գո՞ւցէ նրանք անցած սերունդին էին պատկանում:

... Վանի մեծ նահանջից յետոյ էր: Տասնեակ հազարներով գաղթականութիւն էր հաւաքուած Իգդիրի, Վաղարշապատի և Երեւանի մէջ: Համաճարակն ու մահը, կեղտն ու գարշահոտութիւնները, տասնեակ վերստերով հեռու էին փախցնում ամենապարտաճանաչ մարդուն անգամ: Այդ զարհուրելի օրերին, երբ մարդիկ կոտորւում էին ճանճերի պէս, ովքե՞ր էին, որ արհամարհելով համաճարակն ու մահը, հիւանդապահների ու գթութեան քոյրերի տաժանելի պաշտօնը տասնեակներով ստանձնեցին. ովքե՞ր էին տասնեակներով ալիքին զոհ գնացող այն ջահել ուսանողները, որոնք գիտակցաբար նետուեցին դէպի իրենց օգնութեան կարօտ հարազատները, գոնէ մի փոքր մեղմացնելու, մի փոքր ամոքելու նրանց ծովացած ցաւերը: Դժբախտաբար նրանց հետ միասին համաճարակին զոհ գնաց և Սաթենիկ Օհանջանեանը, թէ չէ նա պիտի ասէր, թէ ովքեր էին իր հետ աշխատողները...

...Վերջապէս հոկտեմբերեան յեղաշրջումից յետոյ, երբ ռուսական բոլշեւիկացած զօրքերը լքում էին մեկը-միւսի յետեւից մեր սահմանները, երբ Մուշից, Խնուսից ու Կարինից անընդհատ մա՛րդ, մա՛րդ, ղէնքի մա՛րդ էին խեղդում, երբ զանազան «մի բան ժակ թէյերը» դառել էին շահամոլութեան և դաւաքրութեան վայրեր

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
Ք. — ՀԱՅՏԱՀԱՐՈՒՄ ԵՎ ՎԱՃԱՌՔԻ ՀԱՄԱՐ
Ք. Ա. ՊԱՐՈՒՅՐ
Ք. ԳՐԱՆՎԱԾՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՆԱՐՎԵՍՏԻ
Ք. — ՀԱՅՏԱՀԱՐՈՒՄ ԵՎ ՎԱՃԱՌՔԻ ՀԱՄԱՐ
Ք. Ա. ՊԱՐՈՒՅՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ

«ՄԵՂՈ»

Ամսագիր Տրամաբանության, Փիլիսոփայության և Գիտության

Ք. ՓԱՐԻԶ, 3, ՌՈՒԱՅՅԱԼԻ ՕՐՈՒՆ " ԱՌԱՒՏ

10 Հոկտեմբեր 1925, Շաբաթ գիշեր
"Petit Journal" -ի տպագրատուն 21 Rue Cadet

Ի ԼՈՒՍՆ ԱՆԱՍՆԱՍԵՐ Ա. Ա. Գևորգեան եւ Ա. Ղևոնդեան
Հրատարակութիւն Հայկական Հարցի Ազգային Դպրոցի, Գրականութեան, Պատմութեան, Փիլիսոփայութեան եւ Գիտութեան

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Գրիգոր Զոհրապ, Ստեփան Զօրեան, Ռուբէն Զարդարեան, Ռուբէն Սեւակ, Ռուբէն Զարդարեան, Ռուբէն Սեւակ, Ստեփան Զօրեան, Գրիգոր Զոհրապ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ

Ք. ՊԱՐՈՒՅՐ

Ք. — ՀԱՅՏԱՀԱՐՈՒՄ ԵՎ ՎԱՃԱՌՔԻ ՀԱՄԱՐ

Թիւ 1. — Հոկտեմբեր 1925. — Տարեկան 4 ֆրանկ

Ք. ՊԱՐՈՒՅՐ

Հոդ. 1. — Հրատարակ Հայոց Կեդրոնական Իշխանութեան Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 2. — Հրամանագրի ուժի մէջ մտնելու օրէն Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի Ձեռքը Կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 3. — Հրամանագրի ուժի մէջ մտնելու օրէն Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 4. — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 5. — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 6. — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 7. — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 8. — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 9. — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 10. — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 11. — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 12 — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 13. — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Հոդ. 14 — Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի ձեռքը կ'անցնի Հայկական Արուեստի Գործարանի Ք. — Հայտարարութեան եւ Վաճառքի Համար Հայկական Կառավարիչ Ք. Պարոյրի:

Նոյեմբերեան հարիւրամեակը

Ցասաչիկ Հայկազն Պարթեւին, Ե-
ղեռնի վերջ պահ մօտիկ
Ծնունդ Հին Հայ Ազգին,
Ոսկեդար Հայ Գրականութեան
Ու Հայ Պատմագրութեան
Ու Հայ Ժողովրդական Երգերուն
Ու Հայ Ազգային Ոգիին
Ու Հայ Ազգային Ոգիին
Ու Հայ Ազգային Ոգիին

Մարոկի կռիւները

Ռիֆցիներուն զէմ կռիւը բուռն կերպով առաջ կը տարուի: Վարչապետ Մ. Փէնլըվէ ճառի մը մէջ ներկայացուց այն պայմանները որոնք մերժուած են Ապտիլ Քէրիմի կողմէ: Այս պայմաններուն գլխաւորներն են.— Ռիֆցիները պիտի առանձին ինքնավարութիւն, գերիները պիտի փոխանակուին, 1921 Յունուար 1էն սկսեալ ամբողջական և փոխադարձ ընդհանուր ներում պիտի շնորհուի, առեւտուրը ազատ պիտի ըլլայ, բացի զէնքի վաճառումէն, որ պիտի արգիլուի եւն.:

Մուսուլի խնդիրը

"Սրնտէյ Էքսփրէս" կը գրէ թէ Թուրքերը կարեւոր ուժեր համախմբած են չէզոք գօտիին մօտերը: Սպառնալիքի տակ գտնուող շրջանին մէջ Անգլիացիները ունին ութը օդանաւային տորմիղ, անգլիական զինուորներ մէկ վաշտ, երկու վաշտ Հնդիկներ, ասկէ զատ ուրիշ երկու Հնդիկ գօրամասեր: Տասը հազար իրագէտ կամաւորներ, անգլիական սպաներու հրամանին տակ, վարժուած թիւններ կ'ընեն լեռնային կռիւի համար: Ասոնք եւս Մուսուլի ճակատը պիտի ղրկուին: Այս կամաւորներուն եռակ կը գտնուի Ֆէյսալ թագաւորին բանակը:

— Բենթըրսլըրի եպիսկոպոսը՝ Պ. Պօլտուինի ուղղած նամակով մը Անգլիոյ վարչապետին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Միջագետքի քրիստոնեայ բնակչութեան վրայ, որ Թուրքերու հալածանքին ենթակայ է: Մենք, կ'ըսէ, քաջալերեցինք այդ շրջանի քրիստոնեայ ժողովուրդները որ իրենց ուժերը մերինին միացնեն, վստահ թէ ետքէն չպիտի զղջան այդպէս ըրած ըլլալուն համար: Մեր կողքին կռուելով, անոնք Թուրքերուն բուռն թշնամութիւնը հրաւիրեցին իրենց վրայ և Թուրքերը ազատօրէն իրենց վրէժը պիտի լուծեն անոնցմէ: Ու կը խնդրէ որ միջոցներ ձեռք առնուին անոնց կեանքը պաշտպանելու համար: Պ. Պօլտուին իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ թէ այդ կարեւոր խնդիրը ուշադրութեամբ նկատի պիտի առնէ:

Ռուսիոյ ցորենի բերքը

Վերջերս Մորհրդային թերթերը գրեցին թէ այս տարի ցորենի հունձքը առատ է Ռուսիոյ մէջ և կարելի պիտի ըլլայ մեծաքանակ արտածում ընել:

Հ. Խ. Միութեան ելմտական գործավար Սօքօլնիքով, ուրբաթ օր կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ պաշտօնական Իզվեսթիայի, որոնք կը հակասեն այս լաւատեսութեան: Կառավարական գործակցական ընկերութիւններն ու ուրիշ կազմակերպութիւններ սկսած են ցորեն գնել գիւղացիներէն: Այս նպատակով Սեպտեմբերին գընուած է միայն իրենց ծրագրածին կէսը, որովհետեւ գիւղացիները կը պահեն իրենց ցորենը՝ դուրսը աւելի բարձր գիներով ծախելու համար:

Գործավարը կը խոստովանի թէ երկու ամիս առաջ հրապարակ հանուած լաւատես լուրերը չափազանցութիւններ են եւ թէ շատ մը նահանգներու մէջ յաւելեալ բերք չկայ: Ինչպէս որ շատ քիչ քանակութեամբ ցորեն պիտի արտածուի:

Համայնավարական վտանգը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ ներքին նախարար Պ. Հիքս Լիվրվուլի մէջ պահպանողականներու մէկ հաւկերոյթին մէջ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ համայնավարական սպառնալիքը քանդելը ժամու և կենաց խնդիր է Անգլիոյ համար: Ընդհանուր մեծ գործադուլի մը պարագային կառավարութիւնը արդէն իսկ պատրաստած է ծրագիր մը, որ քանի մը ժամուան մէջ կրնայ գործադրուիլ: «Համայնավարական կուսակցութիւնը փոքր է, բաւ, բայց զօրաւոր է և վերջնականապէս կապուած Ռուսիոյ: Անոնց պետերը իրենց հրահանգները Զինովիեվէն կը առնան, ուղղակի կամ անուղղակի:»

Ամերյ կը խօսին ու կը խորհրդակցին

Առջի օր Լոքառնօլի (Զուիցերիա) մէջ բացուեցաւ արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը՝ ապահովութեան դաշինքի մասին, նախագահութեամբ Պ. Զէմպըրլէյնի: Տրուեցան հետեւեալ որոշումները.— 1. Արեւմտեան դաշինքը բոլորովին պիտի զատուի Արեւելեան սահմանագլուխի հաժաձայնութիւններէն եւ առանձին վիճաբանութեան պիտի դրուի: 2. Արեւմտեան հաժաձայնութիւնը չպիտի ստորագրուի, մինչեւ որ Գերմանիոյ և իր արեւելեան դրացիներուն միջեւ ծրագրուած դաշինքները չամբողջանան: 3. Այս հարցերու քննութեան առեն ծագելիք իրաւական խնդիրները մասնագէտներու պիտի յանձնուին, իսկ քաղաքական հարցերու վիճաբանութիւնը պիտի կատարուի եռակ: Առաջին ժողովին մէջ կարգացուեցաւ Լոնտոնի մէջ իրաւագէտներու կողմէ պատրաստուած նախագիծը, որուն շատ մը կէտերը նոյնութեամբ ընդունուեցան, հակ ուրիշ կէտեր իրաւագէտներու յանձնուեցան:

Կը կարծուի թէ դժուարութիւններ պիտի ծագին, Գերմանիան Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունելու և արեւելեան սահմանագլուխի հարցերու վիճաբանութեան առեն:

Տիւզիներուն դէմ

Ֆրանսական արշաւագունդը վերսկսաւ իր յարձակողականը ձեպելը Տրիւզի դէմ: Գունդը ունի 6300 զինուոր, որոնք Ֆրանսայէն եւ Ափրիկէէն զացած են, 200 կենդանի, հրասայլեր (քանի), գնդացիրներ եւ թնդանօթներ: Զինուորները շատ կը նեղուին ջուրի բացարձակ չգոյութենէն: 200,000 լիտր ջուր փոխադրուած է 600 ուղտերով և 12 խոշոր բեռնասայլերով, աւելի քան 40 քիլոմէդր հեռաւորութենէ մը: Քանի մը ցեղեր հպատակութիւն յայտնած են, բայց միւսները կը շարունակեն ապատակիլ, ծայր աստիճան դիւրաշարժ ըլլալով:

Տօքթ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՄՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄԻՋԹԱՑԻՆ և ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵՒՆՑ

126, rue du Faubourg St. Denis

Métro: Gare de l'Est Téléphone Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր. Ամէն օր 4—7:

Կիրակի օրերը ժամը 9—12

Ուրիշ առեն ժամադրութեամբ:

ՅԻՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. Բաղաքային Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Բաղային խումբերը վաղը՝ Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին, 2 Rue du Vieux Colombier, Métro St. Sulpice. Օրակարգ՝ Զեկոյց Երջանային ժողովի մասին և ընթացիկ հարցեր:

Լիոնի Հ. Ց. Դ. Ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները առիսպողաբար ընդհանրական ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ ութթի, 9/10/25 երեկոյ ժամը 8½ին ճաշօթ հաւաքատեղին:

Տէր և Տիկին Մարտիրոս Կօշկարեան Բազմաշէնցի (Խարբերդ) խոլին ցաւով կը ծանուցանեն ՓՈՓՐԻԿՆ ԱՍԱՏՈՒՐ ԿՕՇԿԱՐԵԱՆԻ մահը որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 29—ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 18ամեայ հասակին մէջ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ

Ս. Շապեան, Պրուսէլ.— Կը հրաւիրենք ձեզ հրապարակաւ յայտնել թէ Պելժիայէն ոչ դործարանատէրերը հերքում ղրկած են Թղթակցութեան մը առթիւ և Ցառաջ տպելու քաջութիւնը չէ ունեցած:

Ա. Խ.. Լոնտոն.— Շարունակեցէք գրել, մանաւանդ անգլիական կեանքէ:

Ց. Իս. Պուս Բօյոնկ.— Կը սպասենք ձեր խոստացած տեղեկութեանց:

Auto-Ecole

Օթօմոպիլ վարելու վարժութիւնը ստանալու համար դիմել՝

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

28 Rue Nationalle Billancourt

Վարժութիւն ամէն օր առաւօտեան ժամը 9էն երեկոյեան ժամը 9

Արտօնագիր (Carte rose) կը տրացուի 40 ֆրանքէն սկսեալ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Մարաշցի Շիւքրի Մահեխանեան որ վերջերս Հալէպէն Մարսէյլ անցած էր: Տեղեկացնել Միքայէլ Մկրտիչեանի 110 Rue Chambare, Bois Colombes (Seine):

Պալսեցի Մանուկ Ասլանեան կը փնտռէ Պոլսեցի Վարդան Զիլոլեքճեանը: տեղեկացնել՝ Նշան Դարբինեանի, Cantine Grammont, Chambre 16 Pont de Cheruy:

Մալաթիացի Պետրոս Մաքսէթեան կը փնտռէ եղբօրորդին Գէորգ Մաքսէթեանը, 13 տարեկան, հօրը անունը Սարգիս, մօրը Եղիսաբէթ. Պէյրութի որբանոցներէն մէկուն մէջ ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել՝ 24 Rue de la Crai Berchem-Anvers Պ. Մաքսէթեանի:

Տիգրանակերտցի Տիկին Տիգրանուհի Թիւֆէնքճեան, կը փնտռէ իր ամուսինը Տիգրան Թիւֆէնքճեանը, որուն Փարիզ գանուիլը լսուցուած է: Կը խնդրուի ուր ունեցողներէն լսացնել խմբագրութեան Հ. Ս. հասցէին:

Կը փնտռուի Թոքատցի Սենեքերիմ Հայկազեան, որ տարի մը առաջ Փարիզ Լոզան բռնած թիւ 13 կը բնակէր և Սիթրոյէն կ'աշխատէր. այժմ հասցէն անծանօթ ըլլալով կը խնդրուի տեղեկացնել Թ. Տէր Յարութիւնեանի, Cantonnement de Varizel d'Isieux (Loire)

Պրուսացի դերձակ Հայկ Ո. Եավրուեան և բնիկ Արաբկիրցի 60 տարեկան Թադէոս Թումաեան, որ ապրիլ տասը Մարսէյլ էր: Գրել՝ 15, Rue Jean Goujon, կաթոլիկատան պատուիրակութեան:

Կը փնտռուի Հայ կին մը, որ առանձնէ իր մօտ պահել երկու մանուկներ, չորս և հինգ տարեկան: Դիմել խմբագրատուն:

ՍԱԿԱՐԱՆ

6% Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին		104.56
Տոլար		21.65
Մարք (ոսկի)		5,01
Թրքական Թղթ.		11.50
Թրք. ոսկի		93.
Մէճիտիյէ		8.25
Լէվա	100 Հատ	14.75
Տրաքմի	«	30.25
Լիր	«	86.75
Պելժ. ֆրանք	«	96.70
Զուից. ֆրանք	«	416.75
Զերվոնեց		105.

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէմի Ֆոնսիէ I	1500 ֆր.
« « II	1275 «
« « III	1180 «
Ռուժելի երկթ.	98.

Comptoir Parisien de Change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի

Le Gérant: H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՒՅԹ

Պոլսէն նոր եկած հայ ուսուցիչը որ տրամադրելի ժամեր ունի հայերէնի, հայ գրականութեան և հայ մշակոյթի դասեր տալու, փոխադրուած է

17, Rue Lacépède

դիմել իրեն անձամբ կամ գրաւոր: Proffesseur Armenien անունով, վերադրել հասցէին:

ՊԱՐՕԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի Պարսկաստանի մեր բոլոր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգին-ները ղրկել չեքով, վճարելի՝ Խմբագրին:

Կանացից եւ Առանց

ԴԵՐՁԱԿ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, rue de Seine Մէթրօ Օտէոն

Թէլէֆ. Ֆլէօրիւս 59-57

Շափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ Ճաշակաւոր Հագուստներ

Ճոխ մեծերէ երկու սեռի յատուկ Ընդգ. և Ֆրանս. կերպասներու

Գիները Սմմրցելի

Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամ 10: Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեսակն յաճախորդ դառնալու համար:

Վաճառական-դերձակ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

3, rue Mignon, — Métro Odéon

Սահէթէ Սավանդի թատրոնին դէմ: Ձմրան համար պատրաստած է Ռոխ մէթրք մը ֆրանս. և անգլ. տիրուն կերպասներու:

Բաց է նաև կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8½: Իսկ կիրակի երբեմնիցե 1½:

Պ. ՍԵԹ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

որուն Փարիզ գանուիլը կը կարծուի, կը խնդրուի որ շուտ իմացնել իր որոշ հասցէն Ա. Հովուեանի, ժառանգական խնդրի մը կարգադրութեան համար: Հասցէ՝ A. Hovian, Direction de la Dette Publique, Beyrouth (Syrie):

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre

(Բ. յարկ. աջ կողմը առաջին դուռ)

Ծրանապէն կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄԻՋԹԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵՒՆՆԵՐՈՒ

Հիւանդութիւններ

Telph. Cantral 73.38

Metro Sentier կամ Halles

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 8.30—10 և 1.30—8

ՀԱՆՐԱՇԱՆՕՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍՔ"

15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն:

ՃԱՂԱՐԱՆ COSTAS

Համեղ, մաքուր կերակուրներ. արագսպասարկութիւն

Անգամ մը միայն այցելել բաւական է դպրոփար կազմելու համար մեր ճաշարանին ունեցած առաւելութիւններուն մասին.

17, rue de la Fraternité — Bruxelles

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՀԱՒԻԱՐԸ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / 65, Rue Pascal. PARIS (13)
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն /

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Հիւսիսային եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	5 տ.	9 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չեկ, մանդատ-փոստ եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ՈՒՐԲԱԹ
9
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 30 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՆՈՑ...

«Հողժողկոմ» Ա. Երզնկեանի բառն է այս, ինչպէս կարգացիք իր յայտարարութիւններու ընթացքին (Յառաջ թիւ 29):

Խօսելով ներգաղթի հարցին վրայ, Հայաստանի հողագործական կոմիսարը կը յիշեցնէ հին յանկերգ մը, որ տարիներէ ի վեր քերան կը փոխէ.

— «Մենք կ'ընդունինք այնքան որքան կը ներեն մեր հողային և անտեսական պայմանները: Մենք չենք կրնար ընդունիլ խմբական ներգաղթ, առանց մէկոցներ ստեղծելու, եւ երկիրը դարձնել անտեսութենէ զուրկ գաղթականանոց...»:

Քանի մը տարի առաջ ալ, Ա. Կարինեան, ուրիշ պոլշեւիկ վարիչ մը, կը գործածէր թշուառներու եւ գաղթականներու «օթեւան» բացատրութիւնը, միեւնոյն հարցին առթիւ:

Խոստովանինք թէ հանճարեղ գիւտեր են երկուքն ալ. թօթափելու համար պատասխանատուութիւն մը որ իրենց ուսերուն վրայ պիտի ծանրանայ, հակառակ բոլոր տովեստութեանց:

Այդ պատասխանատուութիւնը ծանր է մանաւանդ անոր համար որ, Երեւանի վարիչները չեն ուզեր ըմբռնել թէ՝ ներգաղթը առաւելապէս բաղաքական խնդիր է, և ոչ թէ սոսկ տնտեսական, կամ «պատմա-մատերիալիստական»: Արտասահմանի մէջ չգտնուեցաւ թերթ մը որ դէմ ըլլար վերաշինական աշխատանքին: Ընդհակառակն, բոլորն ալ կը խրախուսեն, կը յորդորեն որ դրամագլուխ մտնէ Հայաստան, լրացուին պակասները, երկրին անտեսական զարգացման յատկացուին զանազան կտակներ և աւանդներ: Միեւնոյն մտահոգութեամբ, Փրնեւի մէջ, հայ ներկայացուցիչներուն կողմէ բարեացակամ հաւաստիքներ տրուեցան Տօքթ. Նանսէնի, թէեւ Պ. Երզնկեան ինք դիտել կուտայ թէ «մեծ բան չենք սպասեր Նանսէնի առաքելութենէն»:

Հասկնալի են այս բոլորը, եւ աւելորդ է ճառեր խօսիլ այս մասին: Բայց, ասոնք չեն որ պիտի յուծեն բուն հարցը: Զարհուրելի կը սխալին բոլոր մեծ ու ազգիկ Երզնկեանները, երբ անդադար կը կրկնեն, անհամ եւ անբովանդակ ճարտասանութեամբ. „Եթէ իրապէս կ'ուզէք որ գաղթականութեան հարցը լուծուի, անհրաժեշտ է դրամ, գաղթականներուն համար թէ հող եւ թէ անտեսութիւն ստեղծելու". կամ, "մենք պատրաստ ենք լաւ տոկոս վճարելու, ոբովհետեւ կ'ուզենք որ գաղթականութեան հարցը լուծուի.»:

Ո՛չ. ճարտարապետական եւ տեղանաւորական խնդիր չէ այն տագնապը որ «գաղթականութեան հարց կը կոչուի»: Դործին այս ձեւը տուեր են արդէն քաղքենի պետութիւնները, խուսափելու համար իրենց պատասխանատուութենէն, կամ, «ի բուժումն զայթակղեալ մտաց»: Անոնք ճիւղ մըն ալ հաստատեցին Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին մէջ, հայ գաղթականները „տեղաւորելու", զանոնք աշխատանքի մէջ դարձնելու, ի հարկին մինչեւ Հարաւային Ամերիկա ղրկելու համար, ճիշտ ինչպէս Պ. Զիչէրին շնորհ կ'ընէր տեղ տալու անոնց Բուլղարի, Վոլկայի կամ Քըրկըզներու աշխարհին մէջ: կրնաք չորցնել չորս մը ճահիճներ, չքարքի գարձնել անապատները, մենաշնորհներ տալ եւ տոկոս վճարել. մենք ալ ձեզի հետ ենք այսպիսի աշխատանքներու համար: Բայց, ի՞մարի տեղ մի դնէք այս ժողովուրդը, Հաւատացնելով թէ ա՛յս է բոլոր ցաւերուն սպեղանին, գարաւոր դաժի լուծուժը: Ձեր բոլոր դժուարութիւնները ընդունելով հանդերձ, այս ժողովուրդը չի կրնար հանդուրժել որ գտնեկացնէք այդ անվիճելի դատը, եւ տանիք կապէք զայն տոկոսաւոր վտիտութեան մը յաչողութեան:

«Դրամ տուէք որ տեղ պատրաստենք եւ ներս առնենք ձեզ». — Բարի՛: Բայց նորին ինքն Նանսէնի ծրագիրը, որուն իրագործումը ինը միլիոն րուբլի կը պահանջէ, հազիւ 15-25,000 գաղթական կը նախատեսէ, եթէ այն ալ յաչողի: Ի՞նչ պիտի ըլլան միւսները. մինչեւ ե՞րբ կարգի պիտի սպասեն, թատրոններու առջեւ պոչ բռնող բազմութիւններու պէս, ատքի վրայ, անհամբեր եւ իրար հրմշտելով...:

Հո՞ղ չկայ: Թղթատենք խորհրդային թերթերը: Մարտակոչ վերջերս կը գրէր թէ հետզհետէ կը վերաշինուի Ագուլիս, Գողթան գաւառի գեղեցիկ աւանը, որ աւերակ դարձաւ երկարատեւ կռիւներու հետեւանքով: Պատերազմէն առաջ այս աւանը ունէր 450 տուն բնակիչ, որոնց 32 տունը Թուրք, իսկ այժմ ունի 93 տուն, որոնց միայն ութը հայկական: Ինչո՛ւ ուրիշ անտուն-անտէր հայրենակիցներ չեն տեղաւորուիր հոն, եւ նորահաստատ 93 տուներէն 87ը թերքական կ'ըլլան: Դարձեալ, Մարտակոչի մէջ կարգացինք թէ «Լինքնավար» Նախիջեւանի բնակչութեան թիւն է 76,000 հոգի, 39,000 հազար պակաս՝ յեղափոխութենէն իվեր: Կարելի՞ էր խմանալ թէ ինչո՞վ կը լեցուի այդ պակասը:

Բայց, ի՞նչ օգուտ վիճաներ շարելէն, երբ հայրենիքի գաղափարը կը շփոթեն ագարակի մը վարձակալութեան հետ: Շ.

Հայ նահատակներու յիշատակին

Փարիզի Հայ-Կաթոլիկ ժողովրդապետութենէն կը հաղորդեն մեզի.—

Զորեքշաբթի առաւօտ Սէն-Ժըների արքայական Մայր եկեղեցին մէջ, ուր կը գտնուի մեր վերջին թագաւոր Լեւոն Ե. Լուսինեանի դամբանը, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ՝ Հայ Նահատակներու յիշատակին: Արարողութեանց կը նախագահէր Գրիգոր եպսկ. Պահապանեան, շուրջն ունենալով Սէն-Ժըների և Սէն-Սիւլփիսի ժողովրդապետները: Պատարագիչն էր Փարիզի ժողովրդապետ Հ. Պետրոս Վրդ. Քէլէճեան: Նոյն իրիկուընէ ֆրանսացի արքայ Փիլիպ քարոզով մը վեր հանեց Արեւելքի պէրը բրիստոնէութեան տարածման և պաշտպանման մէջ, չեշտեց հայ ազգին բարեկամութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ, և պարերու ընթացքին, մանաւանդ վերջին ժամանակները անոր կրած չարչանքները:

Մօտերս նման արարողութիւններ տեղի պիտի ունենան Փարիզի մէջ, հովանաւորութեամբ Կարթինալ Տիւպուայի:

Հայերէնէն վերջ Թուրքերէնն ալ կը բարեկարգուի

Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան նախաձեռնութեամբ, յատկապէս Դեկտեմբերին Պաքուի մէջ տեղի պիտի ունենայ թրքաբանական համագումար մը, որուն պիտի մասնակցին Թուրք-Թաթարական բնակչութիւն ունեցող հանրապետութիւններու և շրջաններու 120 լիազօր պատգամաւորները: Համագումարի աշխատանքներուն գործօն մասնակցութիւն պիտի բերեն նաև արեւելագիտութեան համամիութենական գիտական ընկերութիւնը, գիտութեանց ճեմարանի և հանրապետական համալսարանի ներկայացուցիչները. նոյնպէս Թուրքիայէն և Պարսկաստանէն իբրև հիւր հրաւիրուած են ծանօթ թրքագէտներ: Այս համագումարին նպատակն է բարեկարգել թուրքերէն ազգատ լեզուն այն ձեւով ինչպէս „խորհրդային իշխանութիւնը ամէն կերպ պաշտպանում, աւերակդում եւ զարգացնում է նախկին ճնշուած ցեղատիպ ազգերի մայրենի լեզուն": Օրակարգի գլխաւոր հարցերն են.— Թուրքերէն լեզուներու հնչարանութիւն, համեմատական ձեւաբանութիւն, արաբական այբուբէնի բարեկարգում, նոր այբուբէնի ստեղծում, ուղղագրութեան եւ գրատեանդման միջոցներ ևլն.:

Ստրէյնաճի բերքը

Ստրպէյճանի այս տարուան բերքն է 37,007,000 փութ, զրեթէ հաւասար պատերազմէն առաջուան բերքին, որ էր 38,721,500 փ.: Այսպէս 21,900,000 փութ ցորեն, 11,615,000 գարի, 3,600,000 գեռնախնձոր, 3,850,000 բրինձ, 4½ միլիոն բամպակ, 5 միլիոն փութ խաղող, 33,000 ձմեխու:

— Հայաստանի բամպակի և խաղողի բերքը միջակ է այս տարի:

ՀԱՑ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ ԵԻՄ

Կը տեղեկանանք թէ Salon d'Automneի մէջ ընդունուած է նաև նկարիչ Պ. Շապանեանի զաւկին՝ Պ. Հրանդ Շապանեանի մէկ նկարը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿՈՒԶԵՆ ԶՈՒԼԵԼ

Գրած էինք թէ երեսփոխան Շաուլ Լամպէր ծրագիր մը ներկայացուցած է Երեսփ. Ժողովի Նախագահութեան, օտարականներու Ֆրանս. հպատակութիւնը դիւրացնելու համար: Ծրագրին Տեղինակը հետեւեալ կերպով կը բացատրէ իր այս ձեռնարկին նպատակը.—

Ֆրանսայի բնակչութիւնը կը պակսի ահռելի համեմատութեամբ, երբ նկատի առնենք դրացի երկիրները: Գերմանիա տարեկան 1,200,000 ծնունդ կը հաշուէ, Ֆրանսա՝ 720,000: Իտալիոյ բնակչութեան թիւին վրայ ամէն տարի 430,000 հոգի կ'աւելնայ: Արդէն Գերմանիա 62 միլիոն եւ Իտալիա 40 միլիոն բնակիչ ունին, մինչ Ֆրանսա 39 միլիոնի վրայ կը մնայ: Այսքան ծանր խնդիրի մը առջեւ ոչ մէկ կուսակցական նկատում պէտք է գոյութիւն ունենայ: Անհրաժեշտ է աղդու դարմաններու դիմել: Մինչեւ հիմա ձեռք առնուած միջոցները ո եւ է արդիւնք չտուին:

«Մինչդեռ կայ ահագին աղբիւր մը, որմէ բնաւ չօգտուեցանք մինչեւ հիմա: Ֆրանսայի մէջ ունինք 2,800,000 օտարականներ, որոնց թիւը պիտի աւելնայ առաջիկայ տարիներուն: Ամերիկա 1925էն ի վեր դռները գոցած ըլլալով ներգաղթի դէմ, մեր դրացիներու յաւելեալ բնակչութիւնը մեր երկիրը պիտի թափի: Եթէ չգուշանանք, ասիկա իրական արշաւանք մը պիտի ըլլայ խաղաղութեան առեն եւ մեզ պիտի կլանէ: Այժմ տարեկան 5-6000 հոգի միայն Ֆրանսական հպատակ կը դառնան, մինչդեռ կարելի էր 100 հազարներու բարձրացնել այդ թիւը: Ասոր համար օրէնքին արգելիչ կէտերը բարեփոխել պէտք է: Ներկայիս հպատակ դառնալու համար օտարական մը 10 տարի բնակած ըլլալու է Ֆրանսայի մէջ. ձեւակերպութիւնները 2–3 տարի կը տեւեն, 1500 ֆրանքի ալ ծախք մը կայ:

«Ամերիկա 1787ին 4 միլիոն բնակիչ ունէր. այսօր 100 միլիոնը կ'անցնի: Թրանսա իր հողին վրայ բնակող օտարականներ ձուլելու հաղաքականութիւն մը պէտք է հետապնդէ: Բայց որպէս զի մեր ղինուրական կամ ընկերային ապահովութիւնը չվտանգուի, պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնելու է. Ֆրանսահպատակ դարձողը 10 տարի ընտրելու իրաւունք չպիտի ունենայ և կառավարութիւնը միշտ պիտի կրնայ մերժել ո և է օտարականի հպատակութեան համար կատարած դիմումը: Մեր ազգին յոգնած արիւնը կրնայ նոր ուժ ստանալ՝ երիտասարդ տարրերու ձուլումով. այս կերպով մենք կրնանք ունենալ նոր հայրենակիցներ՝ կատարելապէս ձուլուած, ինչպէս եղան Նափոլէոն, Գամպէթթա, Վիվիանի եւն.:

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կը կարծուէր թէ Տիւրքիներու դէմ Ֆրանսացիներու վերջին յաղթանակէն ետք Սուրիոյ մէջ կացութիւնը պիտի խաղաղի: Մինչդեռ Սուրիացին ստացուած նոր լուրերու համաձայն ծանր խռովութիւններ առաջ եկած են Համայի մէջ, որ, ինչպէս ասկէ առաջ գրած ենք, արաբ ազգայնականներու ամէնէն կարեւոր կեդրոնն է: Համայի բնակիչները և շրջակայ գիւղերու Պէտէվիները ժայռած՝ զինեալ յարձակումներ գործած են պետական շէնքերուն դէմ և նոյնիսկ կ'ըսուի թէ այրած են կառավարական պալատը: Խռովարարները զինաթափ ըրած են քաղաքի ոստիկանները, որոնք մեծ դիմադրութիւն մը ցոյց չեն տուած: Օգնական ուժեր ղրկուած են: ըմբոստութիւնը զսպելու համար: Այս առթիւ տեղի ունեցած կռիւներուն մէջ խռովարարներէն երեսուն հոգի սպաննուած են: կարգը վերահաստատուած է, բայց Պէտէվիները դեռ կը խլրտին:

Դամասկոսի մէջ ալ տեղացի մը փորձած է սպաննել Դամասկոսի զինուորական վարժարանի մարզիչներէն Ֆրանսացի սպայ մը, որուն ընկերացող ենթասպան կրցած է զգետնել ահաբեկիչը:

— Միւս կողմէ Ֆրանսացիները կը շարունակեն իրենց յաղթաղաղացումը ձէպելը Տրիւզի մէջ: Զօր. Կամլէնի Թուրքիկ զօրամասը Սուէյտայէ 6 քիլօմէդր հարաւ, Ռուզաս հասած է: Աթրաշ ցեղախումբի պետերէն շատեր հպատակութիւն յայտնած են Ֆրանսացիներուն, առանց պայմանի: Ֆրանս զինուորները վերագրաւած են 2 Օգոստ.ին իրենց կորսնցուցած թնդանօթներէն երեքը:

— Անգլիական թերթի մը համաձայն, Տիւրզիները Սուէյտան վերագրաւելով միջնաբերդը քարուքանդ ըրած եւ քաղաքը ամբողջովին կրակի տուած են: Ֆրանսացիները ստիպուած են եղեր Տէրաա եւ էզրաա քաշուիլ, որովհետեւ ձէպելը Տրիւզի մէջ ջուրի բոլոր աղբիւրներն ու ամբարները խորտակուած են եւ զինուորները պարէնաւորել շատ դժուար է:

— Հալէպի մօտերը հանրօգուտ շինութեանց 3 պաշտօնեաներ յարձակուած կրած են: Մէկ հոգի սպաննուած եւ երկու վիրաւորուած են: Պէյրութէն ծովի ճամբով Ֆրանս. զինուոր ղրկուած է Իսկէնտէրուն:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳԼ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Six Prisons and two Revolutions. Adventures in Transcaucasia and Anatolia. 1920–1921.— By Oliver Baldwin. London..— «*Վեց բանտարկութիւն եւ երկու յեղափոխութիւն։ Արկածներ Անդրկովկասի եւ Անատոլուի մէջ*»։ 1920-1921.— *Գրեց՝ Օլիվըր Պոլտուին*։

Ցառաջի ընթերցողներուն ծանօթ պէտք է ըլլայ Օլիվըր Պոլտուինի անունը։ Ազնուական ընտանիքի զաւակ, և որդին Անգլիոյ ներկայ վարչապետ Պ. Պոլտուինի, իր բնաւորութեամբ և ուղղութեամբ բոլորովին տարբեր գործունէութեան կը հետեւի։ Անդամ է Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան, որուն թեկնածուն էր վերջին ընտրութեանց առեն։ Մեծ պատերազմին իբրև կամաւոր մասնակցեցաւ արեւելեան ճակատին վրայ, և այդ օրէն մասնաւոր փափաք մը ունեցաւ աւելի մօտէն ծանօթանալու արեւելեան ազգերու ազգային շարժումներուն։ Այդ առաջադրութեամբ, 1920 Օգոստոսին գնաց Եգիպտոս և Ազեքսանդրիոյ մէկ հիւրանոցին մէջ պատահաբար ծանօթացաւ նախկին վարչապետ Պ. Թաւխանեանի հետ, որ այդ միջոցին հոն կը գտնուէր, Անկախութեան Փոխառութեան գործը կազմակերպելու համար։ Թաւակցութեան ընթացքին Պ. Թաւխանեանը կ'առաջարկէ երթալ Հայաստան, իբրև մարդիչ հայկական բանակին։ Պոլտուին չանձն կ'առնէ այդ պաշտօնը և անվիջապէս կ'անցնի Հայաստան։

Այդ ուղեւորութեան և Հայաստանի իր կեանքին պատմութիւնը կ'ընէ Պոլտուին, իր նոր գիրքով, որ լոյս տեսաւ այս օրերս։

Հեղինակը մանրամասնօրէն կը նկարագրէ իր ապառութիւնները՝ սկսելով Եգիպտոսէն մեկնած օրէն, կը պատմէ Հայաստանի անցուդարձերը 1920ի վերջերը և 1921 թուի սկիզբները և մինչև իր կրկին վերադարձը Պոլիս և ապա Լոնտոն, 1921ի ամառը։

Գիրքը տոգորուած է մեծ համակրութեամբ և ոգեւորութեամբ հանդէպ հայ ժողովուրդին և անոր դատին, ուրուն ձախողման ամբողջ պատասխանատուութիւնը, հեղինակին կարծիքով, կ'իյնայ Դաշնակիցներուն եւ մանաւանդ Անգլիոյ վրայ։ Պ. Պոլտուին յաճախակի կը շեշտէ այս պարագան երկտող յառաջաբանէն խոկ, ուր կը գրէ.—

«Իմ յետագայ արկածներու պատմութեան մէջ կայ յիշատութիւն մը և կ'ուզեմ որ ընթերցողները երբեք չմոռնան, — այն, թէ ինչպէս 1914ին Հայաստանը իր ճակատագիրը կապելով Անգլիոյ հետ, կորսնցուց ազգաբնակութեան աւելի քան մէկ միլիոնը, զրկուեցաւ իր երկրէն, զոր բանի խլեցին, և այսօր կը թողու քանի մը հարիւր հազար փախստականներ, որոնք կը թափառին երկու կիսագունդերու մէջ, իրբև հետեւանք այն վատահութեան զոր ունեցան դէպի մեծ ազգի մը խօսքը։»

Գիրքը կը կազմէ խոշոր հատոր մը, բաղկացած 270 էջէ, շքեղ տպագրութեամբ և 8 պատկերներով ու Հայաստանի քարտէսով։

Կ'արժէ ամփոփել գլխաւոր կէտերը։

Հեղինակը Հայաստան կը հասնի 1920 Սեպտեմբերին, և անվիջապէս կը ներկայանայ գլխաւորական Նախարար Ռուբէն Տէր Մինասեանի, որ դեր-դէն դասեալ ասաձեան կուտայ իրեն և կը յանձնարարէ գործել Երեւանի զօրքին մէջ, իրբև մարզիչ։ Սակայն երկար չի տեւեր այս պաշտօնը։ Սեպտեմբերի վերջերը արդէն կը սկսի Քեազիմ Քարաբեքիր փաշայի յարձակումը Հայաստանի դէմ։ Հոկտեմբերի 30ին կ'իյնայ Կարսը։ Այս առթիւ հեղինակը ուժգնօրէն կը պախարակէ այն անտարբերութիւնը զոր ցոյց տուին Դաշնակիցները, և մանաւանդ Անգլիա, իրենց "Փաքր Դաշնակից"ին հանդէպ, «երբ Հայաստանը գիմաց անոնց օդնութեան, յանուն նոր ստրագրուած Սեւրի դաշնագրի։ Նոյն անտարբերութեամբ վերաբերաւ նաև Ազգերու Դաշնակցութեան առաջին ընդհ. ժողովը, ուր շարք մը փայլուն ճառերէ յետոյ, ոչ մէկ իրական օգնութիւն եղաւ Հայաստանի համար»։

Հեղինակը երկար կանգ կ'առնէ Դեկտեմբեր 2ի խռովոդ յեղաշրջման և անոր նախապատրաստական շրջանին վրայ։ Ցետոյ մանրամասն կը նկարագրէ պոլշեւիներու մուտքը Հայաստան և անոնց գործունէութիւնը սկզբնական շրջանին, բոլոր բանտարկութիւններն ու հալածանքները, որոնց ենթարկուեցան նախկին վարչութեան ներկայացուցիչները և Դաշնակցական ները, և այն խուզարկութիւնները ու բռնագրաւումները, որոնք կատարուեցան տուներու մէջ։ Դեկտեմբեր 9ին զինքը առաջին անգամ կը բանտարկեն Չեկայի որոշումով։ Բանտին մէջ կը հանդիպի Բ. Իշխանեանին և բժիշկ Տէր Մկրտչեանին, որոնք շուտով կ'արձակուին։ Պոլտուին կը մնայ բանտը մինչև 13 Յունուար, և օրագիր մը կը պահէ այդ մասին։ Վերջին շաբթուն, երբ բանտն էր, Մոսկուայէն կը հասնի Չեկայի նոր նախագահը, Ա֊թարբեկեան, որուն բնաւորութեան և արարքներուն նկարագրութիւնը մանրամասնօրէն կատարած հեղինակը։ Պոլտուին բանտէն կ'ազատի այն օրը, երբ Դրօն Երեւանէն Մոսկուա կը մեկնի։ Այդ դէպքն ալ կը պատմէ լայնօրէն։ Հեղինակը կը հիւրընկալուի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ներկայացուցիչ Տոքթ. Հշբրի կողմէ, որուն անձնուէր և մարդասէր գործունէութիւնը ամփոփած է իր գրքին մէջ։

Հետեւեալ օրը տեղի կ'ունենայ ուրիշ պատմական դէպք մը,— Թորչըրդարանի շէնքին մէջ, Ա֊թարբեկեանի կարգադրութեամբ կը հաւաքուին բոլոր հայ սպաները՝ թուով մօտ 1000 հոգի և աւանց որ և է ազդարարութեան կ'աքսորուին, առքով, դէպի հեռաւոր վայրեր։ Տոքթ. Հշբրը դայլայլած այդ դէպքէն, կ'երթայ և յանուն մարդկութեան կը բողոքէ Հայաստանի Սովնարկոմի նախագահին։ Յաջորդ օրը նոյն ձեւով կ'աքսորեն գալ ձեռ 500 սպայ, որոնց մէջ 73 ամերիկահայ ծերունին Զօր. Նազարբեկեան։

Հեղինակի խօսքերով՝ այդ դէպքերէն անմիջապէս յետոյ ժողովուրդին մէջ կը սկսի ծայր առ մեծ դժգոհութիւն, որ հետզհետէ կ'աճի և կը ձեւաւորուի Փետրուարեան ապստամբութեան մէջ։ Գրքին Ե. Գլուխը կուտայ պատկերը այն վիճակին որ կը տիրապետէր Երեւանի մէջ Պոլշեւիկներու այդ սկզբնական իշխանութեան շրջանին։ Անգամ մը Տոքթ. Հշբրը ճաշի կը հրաւիրէ դաշնական գործավարը, և, ինչպէս յետոյ կը պատմէ, այդ խօսակցութեան հետեւանքով շատ չանցած երկրորդ անգամ կը բանտարկուի Պոլշեւիկներէ։ Խօսակցութեան ժամանակ դոր ծավարը կը պաշտպանէ ազգաբնակչական գործունէութիւնը, կը ծաղրէ Անգլիոյ Արհեստակցական Միութիւններու պատուիրակութիւնը, որ այդ միջոցին Ռուսաստան կը գտնուէր, և կ'ըսէ թէ իրենք ռուս միապետականներուն վրայ կը ձգեն Գերմանացիներու քանդած ռուսական գիւղերու կործանումը, և ուրիշ անհեթեթութիւններ...։

Փետրուարի 14ին, կը գրէ հեղինակը, ժողովուրդին մէջ լուրեր կը տա-

ԱՊԻՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(*Մասնաւոր թղթակցութիւն*)

Վիեննա, 6 Հոկտ.

Շատեր զարմանալի գտան ընկերվարութեան կարկառուն տեսաբանին, Օթթօ Պաուէրի ընթացքը, Մարեչլի համագումարին մէջ։

Ուշագրաւ էր մանաւանդ այն ճառը զոր արտասանեց, պաշտպանելու համար իր բանաձեւը՝ Արեւելեան երկիրներու, և յատկապէս Ռուսիոյ մասին։ Բանաձեւը, որ ծանօթ է արդէն և որ կը շօշափէ նաև Հայաստանի և Վրաստանի ապառապրութեան խնդիրը, բողոքի պատճառ եղաւ, բայց չետոյ վերապահութեամբ քուէարկուեցաւ, համերաշխութիւնը չխանդարելու համար։

"Չեզքերը հետեւ Խորհրդային Ռուսիայէն", կը յայտարարէր Պաուէր, մինչ ձերունի Կաուցկին կը շարունակէ անխնայ հարուածել պոլշեւիկները։ Ինչո՞ւ իր հաժոզումները փոխած է արդեօք։ Ընդհակառակն։

Մարեչլի համագումարին մէջ Օթթօ Պաուէր չէր որ կը խօսէր, այլ իր կուսակցութիւնը, իր երկրի շահերը, անտեսական կեանքը, որոնք այսօր այնպէս կապուած են Խորհրդային Ռուսիոյ հետ։

Փաքրացած Աւստրիան, զուրկ արդիւնաբերական խոշոր միջոցներէ, նախկին շուկաներէն, այսօր կը փնտռէ նոր շուկաներ։ Հարեւան հին և նոր տասեղծ պետութիւնները Եուկոսլաւիան, Իտալիան, Լեհաստան ու Չեխօ-Սլովակիան, այլևս չեն ուզեր Աւստրիոյ ապառման շուկան դառնալ, և կը ստեղծեն իրենց ազգային արդիւնաբերութիւնը։ Չկարենալով ապրանքներու որակի և արժէքի տեսակէտով մրցիլ Աւստրիոյ հետ, մաքսային մեծ պատնէշ կը կանգնեն Աւստրիոյ դէմ, և այդ մաքսային խաղաղ պատերազմով կը խախտեն Աւստրոյ տնտեսական հաւասարակշռութիւնը։

Աւստրիան զրկուելով արտածութեան այդ միջոցներէն, ունենալով իր առջեւ խոշոր պատնէշներ, իր բոլոր սահմաններուն վրայ, ոչ միայն կորանցուց պատրաստ ապրանքներու հրապարակը, այլև փակեց բազմաթիւ գործարաններ, և յառաջ եկաւ, համատարած անգործութիւն։ Սոցիալ-Դեմոկրատ կառավարութիւնը նոր միջոցներ խորհեցաւ և փորձեց մեղմել չարիքը։ Ան ձեռնարկեց Վիեննայի վերաշինութեան, անգործ բանւորներուն գործ հայթայթելու համար։ Բայց այդ միջոցը ժամանակաւոր է, և եթէ նոր միջոց չձեռնարկ, Աւստրիան պիտի գտնուի կատարեալ փլուզումի առջեւ։ Փրկութեան միակ միջոցը կը համարուի Գերմանիոյ հետ միացման խնդիրը։ Արդէն Գերմանիոյ և Աւստրիոյ մէջ ամիսներ առաջ կարգադրուեցաւ միացեալ իշխանիրը, անգործ բանւորները կը խուժեն Գերմանիա, իսկ ատոր մաս մըն ալ Ամերիկա։ Այս է ներկայ վիճակը, իսկ եթէ կարելի Աւստրիոյ և Ռուսիոյ առեւտրական յարաբերութիւնները, փլուզումը ոչ միայն կը դադնայ կատարեալ, այլ և վտանգաւոր՝ կեդրոնական Եւրոպայի խաղաղութեան տեսակէտէն։

Այն բարեկամական և ազատ յարաբերութիւնները որ ստեղծուած են Աւստրիոյ և Ռուսիոյ միջեւ, հիմնուած են տնտեսական նկատումներու վրայ։ Իզուր չէ, որ Աւստրիոյ կառավարութիւնը հարեւանցի կը նայի պոլշեւիկեան պրոպականային, որ Վիեննայէն կը ճիւղաւորուի ամբողջ Եւրոպա և Պալքաններու մէջ։ Քանի քանի անգամներ մամուլը արձանագրեց այդ երեւոյթը և զանազան կառավարութիւններ, բողոքեցին աւստրիական կառավարութեան։

Աւստրիան, սակայն, ստիպուած է անել վիճակի մը Չէր կրնար Ռուսիոյ հետ բարեկամ չըլլալ, ատանց խախտելու երկու երկիրներու աւեւտրական յարաբերութիւնները։ Այս ատեն երբ Աւստրիոյ արտաքին նախարար՝ Տօքթ. Մաթեասի, քրիստոնեայ ընկերվարականներու ժողովի մէջ ակնարկներ ըրաւ Ռուսիոյ ներքին կեանքին, չէշնց բռնութիւնները, կրօնականներու դէմ հալածանքը և այլն, փոթորիկ փրթաւ Սոցիալ-Դեմոկրատ շարքերուն մէջ և նոյնիսկ կառավարական տագնապ ստեղծեց։ Վիեննայի ռուս. արտաքին աւեւտուրի գրասենեակը քանի մը օր դադրեցուց իր գործառնութիւնը և ապառնայ հեռանալ, սակայն, դիւանագիտական-բացատրական նամակով մը կարելի եղաւ փակել խնդիրը։ Դիւրին չէ Խորհրդային Ռուսիոյ դէմ կենալ այն ժամանակ, երբ Աւստրիան տարեկան միայն երեք միլիոն գերադնդի կ'արտահանէ Ռուսաստան, նոյնքան ալ գիւղատնտեսական գործիքներ, և զանազան մեքենաներ. դիւրին չէ նաև անոր համար որ Աւստրիան փոքր է, և զրկուած է շուկաներէ, իսկ Ռուսաստանը այժմ իրեն համար պարձած է ընդարձակ հրապարակ մը, իր գիւղատնտեսական գործիքները և զանազան մեքենաներ ապառելու համար։ Այս կերպով Աւստրիոյ գործարանները չեն փակուիր, և ոչ ալ 100.000աւոր բանւորներ անգործ կը մնան։ Միւս կողմէ անգործ բանւորներ վտանգաւոր Ամերիկա երթալու, կամ կը մնան կամ Ռուսիա կը գաղթեն։ Աւստրիան ստիպուած է ապառել Չեխօ Սլովակիոյ շաքարը, Եուկօ-Սլաւիոյ կարագը, բուրդը, և կանաչեղէնն ու մրգեղէնը, իսկ այդ նոյն երկիրները իրենց գիւղատնտեսական գործիքներու պէտքերը կը հոգան կամ իրենց սեփական արտադրութեամբ, կամ օտար երկիրներէ, բայց ոչ Աւստրիայէն։ Աւստրիան որքան ակարանայ, այնքան ձեռնտու է իրենց համար։

Ահա թէ ինչու Սոցիալ-Դեմոկրատները, որոնք օրն ի բուն նոր միջոցներ կը խորհին, չեն ուզեր Թշնամական յարաբերութիւններ ստեղծել Ռուսիոյ հետ։ Անոնք առաւելապէս ազգային գործ կը կատարեն, և իրենց տեսակէտով, գնահատելի է այդ քայլը, բայց ոչ ընդհանուր, միջազգային տեսակէտով։

ՄԵՆՔ ԱԼ ՄԵՐ ԿԱՐԳԻՆ...

Վերջին դէպքերու հետեւանքով, չափահաս որբերու բազմութիւն մը հաւաքուած է Փ... իւզ ու իր արուարձաններէն։

Ամենք ազգականներու օգնութեամբ այլ և այլ արհեստներ կը հետեւին, աւելի բախտաւորներ պաշտպաններու միջոցով կ'աւանդուին Փարիզ, Պելժիա, Ամերիկա և այլուր։ Ատոնք մասնաւոր կը հոգան։

Մեծ մասը ցրուած գանազան գործարաններու մէջ, գէշ ապրելու օրապահիկ մը կը ճարէ։

Ես ալ մէկը ըլլալով, ասոնց հարցնեմ. ինչ կը ներկայացնէ մեզ ազգային տեսակէտով։ Ինչ նինք մեզի յատուկ կազմակերպութիւն մը, որ իրարու օգնենք թեթեւցնենք օրուան հոգերը։

Ո՞ր օրուան կը սպասենք։

Այս միջոցիս ազգային պատասխանատու մարմիններու, մասնաւորաբար ժողովուրդին է ձայնը տալ վտանգը։ Մենք ալ պարտականութիւններ չունինք այս մասին։

Պէտք է մամ առաջ կազմակերպուինք, քանի ուշ չէ։ Միութիւնը ուժ է», ըսած են հինները։ Ձեռք բերինք այդ ուժը, եթէ կը կորսուինք։ Ընկերոջ մը հանդուրժեան ու մեռնելու պարագային մեր տուած քանի մը ֆրանքներով չենք կրնար հասցնել մեր խնդիրը։ մոռացնել մեր խնդիրը։ մոռացնել մեր խնդիրը։ մոռաց

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Մտանգաւոր թղթակցութիւն)

4 Հոկտ. 925

Եւրոպականացման բուռն փորձերուն մէջ, ոչ մէկը այնքան յուզում յառաջ բերաւ որքան Ֆէսին Ընդունելը՝ պետական հրամանով։

Ուղղակի ամբոխի սրտին իջաւ այս անակնկալ հարուածը։ Հակառակ հանուած ազմուկին, Թուրք ժողովուրդը կառչած կը մնայ Ֆէսին, ինչպէս եւ վաթիժոյին ու ձիւղպիին։ Մուսթաֆա Քէմալի պատյանները եւ շունդալից ճաւերը չունեցան սպասուած արդիւնքը, այնպէս որ, ներքին գործավարութիւնը ստիպուեցաւ երկրորդ եւ աւելի խիստ շրջաբերական մը հրատարակել։ Պաշտօնեաներն անգամ կը զբաղկամակին, մոլեռանդութեան և նիւթական պատճառներով։ Ասոր համար է որ կառավարութիւնը վարկ մը սահմանեց, որպէս զի կարենան գլխարկ առնել։ «Եթէ եւրոպական գլխարկ չէք գտներ, տեղական կերպասէ շինեցէք, կ'ըսեն։ Շատերը երկիւղի մատնուած են, որովհետեւ գլխարկ չգնողներուն ցանկը կը պատրաստուի։ Պարապ տեղը չէ որ թերթերը գրեցին թէ ընդդիմադիրները Ֆէսը չեն հանած։ Նոյն իսկ թունալից ակնարկներ ըրին ոչ Թուրքերու հասցէին, գրելով թէ «Հայերը եւ Յոյները անտարբեր են գլխարկի փոփոխութեան հանդէպ. եւ, ընդհակառակն, գլխարկաւորներն անգամ մէկ կողմ նետած են իրենց գլխարկները եւ Ֆէս կը դնեն»։

Կառավարութիւնը վերջերս նահանջ մը կատարեց եւ ապատարձակեց Պոլսէն Տիարպէքիր եւ յետոյ Մարբերդ տարուած խըմբագիրները, սիրաշահելու համար հանրային կարծիքը։ Նոյն իսկ թելադրութիւններ ըրաւ որ ազատօրէն արտայայտուին, եւ քննադատեն կառավարութեան սխալները. բայց խեղճերը այնքան սարսափած են իրենց տեսած կախաղաններէն, որ ոչ թէ խմբագրական գրելու, այլ եւ ասպարէզէն քաշուելու ճարը կը մտածեն։ Անգամ մը ահուդողի մատնուեցան, երբ Էնկիւրիի անկախութեան դատարան մը դրկեց Պոլիս, եւ գիշերանց ձերբակալել տուաւ հանգուցեալ Թանինի, Թիւհիտի եւն. խմբագիրները։ Այդ փորձանքէն հազիւ ազատած, Թուրք խմբագիրները իրենք զիրենք գտան Անատօլուի խորերը, երբ անդադար կը գործէր կախաղանը։ Թէեւ Մուսթաֆա Քէմալ շնորհեց իրենց կեանքը, բայց վաղուան մղձաւանջը եւ անստգութիւնը այնքան խոր տպաւորութիւն ըրած են, որ մարդ չի համարձակիր իր տեսակէտը գրել, եւ հասարակ թարգմանիչներ կամ պնակալէզներ կը լեցնեն Թուրք մատուլը։

Այս իրողութիւնը յայտնապէս երեւան եկաւ Մուսուլի վէճին առթիւ։ Բոլորն ալ միեւնոյն թըմբուկը կը զարնեն։ Արդէն կառավարութիւնն ալ Թոյլ չի տար տարբեր բան գրել, նոյնիսկ լրիւ թարգմանել եւրոպական, մասնաւորապէս անգլիական թերթերու լուրերը։ Այսպէս, կարճ կապեցին Ազգերու Դաշնակցութեան վիճաբանութիւնները, մասնաւանդ Թուրքիոյ աննպաստ մասերը։ Ըսեմ, անցողակի, որ կարեւոր դատավճիռներ տրատարուած են, թրքական տեսակէտը պաշտպանելու համար, և նոյնիսկ պնդողներ կան թէ՝ տեսնուած են անգլիական երկու թերթերու հետ։

Միայն չեն եւրոպական թերթերու հրատարակութիւնները՝ Թուրքիոյ պատրաստութեանց մասին։ Պահեստի սպաներն անգամ կանչուած են, և անընդհատ գինուոր կը հատախտբուի Մուսուլի սահմաններն վրայ, ուրկէ քշուեցան կամ կոտորուեցան Նեստորականները։ Պոլսոյ մէջ ալ շատ խիստ է հսկողութիւնը։ Օտարականները չեն կրնար որոշ գիծէ մը, Սամսոնէն և Էսկիշէհիրէն անդին երթալ։ Արձանագրուած են բոլոր ինքնաշարժները և փոխադրութեան միջոցները, ինչպէս եւ այն շէնքերը որոնք ի հարկին պիտի գրաւուին, հիւանդանոցի կամ զօրանոցի վերածուելու համար։ Մուսթաֆա Քէմալ վճռած է նոր յանդնութիւն մը փորձել, բարձրացնելու համար իր ասպղը, որ բաւական կորսնցուցած է իր փայլէն։ Եւ կը թուի թէ պարագաները նպաստաւոր են Թուրքիոյ համար, մանաւանդ որ Անգլիոյ մէջ երկուքի բաժնուած է հանրային կարծիքը, և նոյնքան զօրաւոր են Մուսուլը ձգելու քաղաքականութեան կուսակիցները։

Անշուշտ բարի լուրեր չէք սպասեր բուն հայկական կեանքէ։ Բոլորն ալ շշմած են վաղուանանստուդութենէն և ապրուստի հոգէն։ Կառավարութիւնը կը շարունակէ մկրատել վոքրամասնութեանց իրաւունքները, իբրեւ թէ աշխարհականացման պահանջները իրագործելու համար։ Անհնար կը յափշտակուին նոյնիսկ այն կալուածները ուր հայ ժողովուրդ, դպրոց և եկեղեցի կայ։ Պատրիարքարանը բացարձակապէս անզօր է փրկելու նոյնիսկ Պոլսոյ ազգային հարստութիւնները, ուր կը մնան կեսարիոյ կամ Սեբաստիոյ ափ մը կալուածները, որոնց շնորհիւ քանի մը դպրոց և որբանոց կրնային քաշքշել իրենց գոյութիւնը։ Ի գուր հեռագիրներ կը տեղացնեն հաւատարիմ, և մինչեւ վերջը պաշտօնի վրայ Ժնացած հոգեւոր հովիւներ, որոնք տեղական իշխանութեանց բարի վկայութիւնն ալ կը վայելեն։

Վերջերս Րեֆիւպլիք, կառավարական օրկանը, յօդուածաշարք մը հրատարակեց, նախկին իթթիհատական Մուհիէտտինպէյի ստորագրութեամբ, ոչ թուրք տարրերու հետ հաշտուելու պէտքը շեշտելով։ Այս առթիւ շատ մը պատասխան զանգատներ հրատարակուեցան Թուրքերու, Հայերու, Յոյներու, Հրեաներու, Նոյնիսկ Լատիններու կողմէ, մեծ մասով ծածկանուն (օդուածագիրներէն մէկը կը յայտնէր թէ կը վախնայ...)։ Կը հարցնէին թէ, քանի որ հաւասարութիւն հռչակուած է, և բոլորը թուրք են, ինչո՞ւ ոչ-իսլամները պետական պաշտօնեայ չեն կրնար ըլլալ և նոյնիսկ դուրս կը նետուին առեւտրական, սեղանաւորական ընկերութիւններէ։

Բայց այս մասին յաջորդով։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Նոյեմբերին կը վերջանայ «Յառաջ»ի առաջին եռամսեան։

Մեր բաժանորդներէն անոնք որ տակաւին չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, թող բարի ըլլան փութացնել, հաշիւներու կանոնաւորութեան համար։

ՈՒՇԱԴՐԱԻ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին թուով հաղորդեցինք Ֆիօրէնցայի մէջ կատարուած կռիւները, իբրեւ հետեւանք Ֆաշիստ պետի մը սպանութեան։

Նոր տեղեկութիւններէ կը հասկցուի թէ գործը աւելի ծանրակշիռ հանգամանք ունէր։

Սպանուած Ֆաշիստը կատարի հակառակորդ մըն էր ազատ որմնադրութեան, և կը հետապնդէր ընդդիմադիրը մը, որ միեւնոյն շէնքին մէջ կը բնակէր։ Զի գիտցուիր վերջին պահուն ինչ պատահեցաւ երկու ոսոխներուն միջև որ Ֆաշիստը անշունչ գետին փռուեցաւ։

Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ և Ֆաշիստները իրենց զէնքերը առնելով փողոց թափեցան։ Բազմութիւն մըն ալ թատրոնները ուղղուեցաւ և յարձակման ենթարկուեցան բոլոր այն շէնքերը որոնց տէրերը ծանօթ էին իբրեւ հակաֆաշիստ։ Ընկերվարական երեսփոխան Փիլատի, որ հաշուադամ մնացած էր պատերազմին հետեւանքով, սպանուեցաւ անկողնին մէջ, քնացած պահուն։ Ընկերվարական Ավանթի թերթին թղթակիցը մեռաւ ծեծի տակ։ Միայն սպանութիւնը թիւը հօթնէն աւելի է։

Բայց աւելի կարեւոր երեւոյթ մը կը պարզուի Իտալիոյ մէջ։ Մուսոլինիի յայտնապէս կը քաջալերէ մարտական ոգին և մեծ թափով յառաջ կը տարուին զինուորական պատրաստութիւնները։ Վերջերս կարգ մը ճառեր խօսուեցան ըսելք շատ յատկանշական են։ "Բանակը հաստատակամութեամբ կը պատրաստուի վաղուան կռիւներուն", կ'ըսեն Ֆաշիստ պետերը։

Մուսոլինիի գլխաւոր ուժերը կեդրոնացած են բանակի զօրացման վրայ։

Վեց խոշոր գործարաններ զիշեր ցորեկ կը գործեն, պատերազմական պիտոյքներ պատրաստելու համար, և շուտով պիտի լրացնեն իտալական բանակի ապսպրանքները, նաև քանի մը գլխաւոր երկիրներու որոնց մէջ կը մնանէ Ռուսիա։

Այս գործարաններուն ամենագլխաւորը և ուրիշ չորս հատ կը պատրաստեն մեծ քանակութեամբ և դանազան տեսակ օդանաւեր։ Վերջերորդը կը պատրաստէ ծովային օդանաւեր։

Սահմանապահները ապահով չզգալնելով, երկու գունդ աշխատաւորներ զբաղած են երկար և խոր ստորերկրեայ ամրութիւններ շինելու, ինչ որ զարմանք կը պատճառէ զրացի Ֆրանսացիներուն։

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ինքնավար Նախիջեւանէն թղթակից մը կը գրէ "Մարտակոչ"ի (17 Սեպտ.) — կը լսենք թէ Լենինային Գողթանի հայ գիւղերուն համար մեր հայերապետութեան կրթական գործակատարութիւնը կը հրաւիրէ միջնակարգ կրթութիւն ունեցող ուսուցիչներ։ Այդ շատ ցանկալի բան է, քանի որ գիւղերու ուսուցչական կազմը ունի շատ թերութիւններ։ Մինչեւ օրս չենք ունեցած մանկավարժական հրահանգիչ մը Գողթանի շրջանի 10 հայ գիւղերուն համար։ Ամէն տարի նախահաշիւ կը պահանջեն դպրոցական պիտոյքներու և վերանորոգման ծախքերու համար, բայց ծով կարիքներուն «մնախալ»ներով միայն կը նպաստեն։ Թուրք հարեւան գիւղերուն մէջ աշակերտը դեռ ծնկաչոք փայտաւ վրայ կը սորվի, իսկ մեզի հալ լեռնային մասի գիւղերուն մէջ ոչ մէկ դպրոց կայ։

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊ

Տարիէ մը ի վեր ընթերցարաններու մասին կը խօսուի, և մինչեւ այսօր ոչ մէկ գործնական արդիւնք։ Պատճառը պէտք է փնտռել ուժերու ճիւղաւորման մէջ։

Հա՞րկ է արդեօք հիմնել քանի մը գրադարաններ զանազան թաղամասերու մէջ, երբ փորձերը ցոյց տուին որ առայժմ ուժերը չեն ներեր գրադարաններու փոքրիկ ցանց մը հաստատել Փարիզի մէջ։ Եւ եթէ նոյնիսկ յաջողի, գրադարանները պիտի ըլլան այնքան աղքատ որ չպիտի կրնան իրենց բուն նպատակին ծառայել։ Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար միացնել ե՛ւ գիրքերը, ե՛ւ ուժերը, հիմնել մէկ միութիւն ու կեդրոնացած աշխատանքով բանալ մէկ Գրադարան-Ընթերցարան՝ ամէնէն հայաշատ թաղամասին մէջ, և կամ ընտրել այն թաղամասը որու բնակչութիւնը իր աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ հեռու մնացած է հայ խօսքէ։

Փարիզի մէջ հրթեռեկութեան միջոցները դիւրին ըլլալով, չորս կողմէն կրնան շաբաթը մէկ անգամ գալ գիրք առանալու և կամ փոխելու։

Այդ կեդրոնացած միութիւնը կրնայ, իր ուժերը ներած աստեն, փոքրիկ գրադարաններ հիմնել զանազան հայաշատ թաղամասերու, և նոյն իսկ արուարձաններու մէջ, որոնք կ'ըլլան տեսակ մը մասնաճիւղեր։

Մահիս

ՁԱՑՆԵՐ ԴԱԻԱՌՆԵՐԷՆ

Հայերը Ավէյրօնի մէջ

Տէքազվիլ, Վիվիէ և Քոմպէ, — այս երեք տեղերը հազիւ կէս ժամ հեռու են իրարմէ։ Մէկ երկու ամիս առաջ այս վայրերուն մէջ ունէինք մօտ 110 — 120 հայութիւն, բայց գործերու դժուարութեան պատճառաւ մաս մաս մեկնեցան Մարսէյլ, Փարիզ եւ այլուր, ու այսօր ունինք միայն 70—80 հոգի։ Անգործ հայրենակից չունինք։ Բոլորս ալ կ'աշխատինք, մեծ մասամբ ածխահանքերու մէջ։ Օրավարձերը գոհացուցիչ չեն՝ բաղդատելով գործերու ծանրութեան հետ։

Այս տարի ունեցանք երկու ամուսնութիւն, երկու կնունք և մէկ նշանուած։ Ունինք 6—7 երկսեռ փոքրիկներ որոնք կը յաճախեն ֆրանսական դպրոց։

Ամսանամակ փափաքող երիտասարդներ ունինք, բայց հայ օրիորդ չկայ։ Այստեղ ալ ամուսնութեան հրամանագիր ստանալու համար շատ մը դժուարութիւններու կը հանդիպինք։ Քաղաքապետութիւնը արտօնութիւն չի տար 20 տարեկանէ վար անհայր անմայր աղջկանց որ ամուսնանան. բայց մենք բոլորս ալ անհայր անմայր ենք . . .։

Բայց Հ. Ը. Դ. ենթակօմիտէէն, ուրիշ կազմակերպութիւն չունինք։ Մեկէ աւելի անգամներ փորձեցինք Ազգային Միութիւն մը կազմել, բայց ձախողեցանք։

«Դաշնակցութեան Օր»ը տօնեցինք Հոկտ. 4 Կիրակի օր Քոմպէի մէջ, ընկ. Պ. Փանոսեանի տունը։ Ընկերներու և համակիրներու կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր տօնելու հանդէսը։ Օր. Աբուտեակ Պետրոսեան հինգ տարեկան, խորհրդանշանը կը նուիրեր եկողներուն, և փոքրիկ Յովհաննէս Փանոսեան, 4 տարեկան ըմպելիով կը հիւրասիրէր հանգիսականները։ Եղան բանախօսութիւններ և արտասանութիւններ ընկերներու կողմէ։ Ցետոյ ներկայացուեցաւ յուզիչ տրամ մը։ Պարոյեանց բաժակներ Հ. Ը. Դ. անմահ նահատակներու յիշատակին։ Հանդիսականները մեկնեցան վոհ տպաւորութեամբ։

Զ. Ա. Պօյաճեան

Ինչո՞ւ թրախօս ենք

Յառաջի 24 թիւին մէջ Գ. Գաբրիելօֆ Սէնթ Էթիէնի Հայերուն մասին գրելով, կը մատնանշէր տեղւոյս Զանգրըկիներուն թրքախօսութիւնը։ Թող ներուի ինձ բացատրել թէ ինչո՞ւ չէինք կրնար հայախօս ըլլալ Թուրքիոյ հայաշատ տեղերը մանկապարտէզին մինչեւ Բարձրագոյն վարժարաններ ունէինք, մինչդեռ 10—20 տուրց հայաբնակ տեղերը դուրկ կը մնային ազգային կրթական հաստատութիւններէ և նոյն իսկ ուսուցիչ մը չէին կրնար հայթայթել, մանաւանդ Թուրքերու աչքին իբր յեղափոխական չերեւալու համար։ Սակայն հպարտ ենք որ տարիներու հոլովումներէ յետոյ այսօր անվթար պահած ենք մեր անունը, կ'ապրինք իբրեւ ճշմարիտ Հայեր, առանց ո և է բան կորսնցնելու մեր հայեցի նկարագրէն, բայց լեզուէն։ Այժմ Ֆրանսայի ազատ երկինքին տակ, ոչ մէկ վախ ունինք մեր ազգային լեզուն գործածելու։ Միայն թէ միջոցներ պէտք է տեղադել Թրքախօսներուն հայերէն սորվեցնելու։

Մխիթար Միհրատեան

Պաղիրի գործարան

Հայաստանի Թայ-Զարուխ գիւղին մէջ Մայիսէն ի վեր բացուած է պաղնիրի նոր գործարան մը, որ առժամապէս գիւղին դպրոցին մէջ տեղաւորուած է. առաջիկայ գարնան պիտի փոխադրուի նոր շէնքը, որուն շինութեան համար կը ծախսուի 50 հազար լուբլի։ Գործարանը ունի կատարելագործուած գործիքներ իւղ հանելու և պանիր շինելու համար։

ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Երբեմն փրօֆէսէօր Կ. Պոլսոյ Իրաւաբանական Համալսարանի

Վերջնապէս Փարիզ հաստատուած ըլլալով, կը ստանձնէ փոխանորդութիւնը ցամաքային եւ ծովային ամէն տեսակ առևտրական դատերու, զորս անձամբ կը վարէ Փարիզի Առևտրական Դատարանին առջեւ։

Դիմել անձամբ կամ թղթակցութեամբ, իր բնակարանը, ամէն օր ժամը 9—1, Rue Louis Philippe 15, Neuilly, s)Seine (Métro-Maillot Tél. Wagram 96.05։

Թուրքիա զէնիթ կը գնէ

Տհոյի էմիրեան կը տեղեկանայ թէ Համպուրկէն վաճառական մը, սովետներու հետ համախոհութիւն, զէնիք և ռազմանիւթ կը հայթայթէ էնկիւրիի կառավարութեան և Ռիֆցիներուն։ Քսիէնհակի տուներէն մէկն ալ էնկիւրիէն 1,400,000 ոսկիի ապսպրանք մը ստացած է։

Էնկիւրիէն թուրք մասնագէտներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը Գերմանիա հասած է եւ Պերլինի զեսպան Քէմալէտտին Սամի փաշայի ընկերակցութեամբ Գերմանիոյ ռազմանիւթի գլխաւոր գործարանը այցելելով հրացանի եւ ձեռնառումբերու կարեւոր ապսպրանքներ բրած է։ Քէմալէտտին Սամի փաշա Մուսսուլի ճակատին վայ կարեւոր պաշտօն մը ստանձնած ըլլալով, շուտով էնկիւրի պիտի դառնայ։

Մուսսուլի խնդիրը

Անգլիական թերթ մը գրած էր թէ Մուսսուլի խնդրին մասին դահլիճի անդամներուն մէջ տարակարծութիւն կայ եւ ոմանք հաւատացած են որ Անգլիա 25 տարի երկարաձգէ Միջազգայնի վրայ իր հոգատարութիւնը։ Նախարարաց Խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ Պ. Պօլտուին եւ նախարարներու մեծամասնութիւնը համաձայնած գտնուեցան գաղթային նախարար Պ. Էմըրիի քաղաքականութեան։ Այս կէտը պիտի յիշուի նախարարական յայտարարութեան մէջ։

Միւս կողմէ էնկիւրի կառավարութիւնը անգլիական դեսպան Պ. Լինտսէյի դիմելով առաջարկած է Մուսսուլի խնդիրը կարգադրել ուղղակի Անգլիոյ հետ, առանց Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումներուն ենթարկուելու։ Անգլիական դեսպանը պատասխանած է թէ քանի որ խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնուած է, Թուրքիա այս առթիւ իր դիմումները ժընեվ պէտք է ընէ։

Պ. Շահվէրտեան կը խուզարկուի?

Սելանիկի «Ալիք»ը արժանահաւատ անձի մը հաւաստումներուն վրայ կը դրէ թէ 23 Սեպտեմբերին, երբ Պ. Շահվէրտեան կառավարութեամբ Սելանիկէն Տէմէ-Ալաճ կը հասնի, 4-5 ոստիկաններ անոր նստած յարկաբաժինը պաշարելով, վար կ'իջեցնեն զայն։ Կայարանի շէնքին մէկ անկիւնը տանելով վրան գլուխը կը խուզարկեն, գտնուած թուղթերը ուշի ուշով քննելէ վերջ իրեն կը վերադարձնեն և ազատ կը ձգեն զինք։ Ոստիկանները արձանագրած են նաև անունները անոնց, որոնք Պ. Շահվէրտեանը դիմաւորելու համար կայարան գացած էին։

Մարօքի կռիւները

Աժիրի գրաւումը մեծ խանդավառութիւն առաջ բերած է Սպանիոյ մէջ։ Կառավարութիւնը 10 Հոկտեմբերը յայտարարած է իբրեւ տօնական օր։ Բոլոր հանրային շէնքերը պիտի դրօշազարդուին և լուսավառութիւններ պիտի կատարուին 10, 11 եւ 12 Հոկտ.ին, ի պատիւ Մարօքի բանակին, որուն քանի մը Ջոկատները իրենց հանդիսաւոր մուտքը պիտի գործեն վաղը Մատրիտ։

— Ապտիւլ Քերիմ թնդանօթի բռնելով կտոր կտոր ընել տուած է իր արտաքին գործերու նախարարն ու աներձագը, Սի Մոհամմէտ Ազերքանը որ 58 տարեկան էր եւ կը նկատուէր Ռիֆցիներու ապստամբութեան հոգին։ Այս եւ ուրիշ մահապատիժներու պատճառաւ սարսափ կը տիրէ Թանճէրի մէջ։

— Ամբողջ Արեւելեան ճակատին վրայ Ֆրանսացի ու սպանիացի պինուորները իրարու միացած ըլլալով, երկու բանակները իրենց դիրքերը կ'ամրացնեն։

Մոսկուա նոր գիջումներ կ'ընէ

Խորհրդային Միութեան գործավարներու խորհուրդը կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է, մասնորական եւ մասնագէտ աշխատաւորներու վիճակը եւ նիւթական պայմանները բարելաւելու համար։ Այսպէս եկամուտի տուրքին վրայ կարեւոր զեղչ մը պիտի ըլլայ, և անոնք ասկէ վերջ աւելի նուազ տուրք պիտի վճարեն՝ քան «կապիտալիստ»ներու մօտ աշխատող մասնորականները։ Պիտի զեղչուին նմանապէս անոնց վճարած բնակարանի վարձքերը. ջուրի, կապի, ջերմութեան եւլն.ի ծախքերը պիտի բաժնուին բոլոր վարձակալներու միջեւ հաւասարապէս։ Մասնորականներուն թոյլ պիտի տրուի աւելի ընդարձակ բնակարաններ ունենալ։ Պիտի ջնջուի այն օրէնքը, որով դպրոցներու դուռները կը փակուէին մասնորականներու առջեւ։ 1924ին Լենինկրատի բարձրագոյն վարժարաններէն վտարուած 6 հազար ուսանողներէն 1200ը կրկին պիտի ընդունուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէն Պ. Հիւափ իր այժմու պաշտօնը պահելով մէկտեղ, ներքին նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարութիւնն ալ պիտի վարէ։

— Ջիէրին Պերլինի մէջ այցելութիւն տուաւ նախագահ Հինտէնպուրկի։

— Փարիզի Զարդարարուեստի ցուցահանդէսը պիտի փակուի ամսոյս վերջը, սակայն ծրագիր կայ զայն վերաբանալու յառաջիկայ գարնան։ 26 Հոկտ.ին մրցանակաբաշխութեան հանդէս պիտի կատարուի, նախագահութեամբ Պ. Տումէրկի։

— Մինչեւ հիմա 13,047,261 մուտք եղած է ցուցահանդէսը, որուն 11,647,261ը վճարովի, 1,400,000ը ձրի։ Սեպտեմբեր ամսուն այցելուներուն թիւը ամէնէն աւելի եղած է՝ 3,033,480 հոգի, այսինքն օրական 100,000էն աւելի։ Մուտքերէն գոյացած է 7 միլիոն 200 հազար ֆրանք, իսկ ներսի խանութները, ճաշարաններն ու սրճարանները 3 միլիոն ֆրանքի գործ ըրած են։

— Ամերիկայի պարտքի խնդրին ձախողելուն վրայ, Սակարանէն մէկ ֆրանքին գինը սկսաւ իյնալ և անգլիական ոսկին բարձրացաւ մինչեւ 105.75, իսկ տոլարը՝ 21.85ի։ Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած ըլլալով, ֆրանքը սկսաւ բարձրանալ։

Մարզական կեանք

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի Ռ. խումբը հրաւիրուած է Rouen, մրցելու համար Normandie Լիկի Բ. ախոյեան U. S. Quevillyի դէմ։

Այս խումբը Ֆրանսայի լաւագոյն ներէն է, անցեալ տարի ազգ. բաժակի մրցմանց՝ վերջին քառեակին հասած է։ Այս տարի ալ Լիկային ախոյեանութեան մէջ Ռ. տեղը կը գրաւէ։ Պօնարտէլ Ֆրանսական նշանաւոր հաֆ-պէքը պ՛ըլլայ անգամներ Ֆրանսայի ազգ. խումբէն խազացած է, այս նոր խումբին մէջ առաջին անգամ սէնթըր հաֆ խաղալու պատիւը Հ. Մ. Ը. Մ.ին վերապահած է։ Վատահ ենք մերիններուն վրայ, մեր վերջին արդիւնքները մեզ կ'ապահովեն Ռուանցիներուն դէմ։

Ռուան ալ փայլուն ընդունելութիւն մը վերապահած է Հ. Մ. Ը. Մ.ին։ Շերեկին և երեկոյեան թէյասեղան ու ճաշասեղան պիտի տրուի ի պատիւ Հայ խումբին։

Ռ. Խումբը Gare St. Lazareէն կը մեկնի 7.42ի ճեպընթացով։

Պահեստի և Բ. խումբերն ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական պաշտպ բացման առթիւ պիտի մրցին տեղական Poissyի Ռ. և Բ. խումբերուն դէմ։

Հաւաքավայր, Gare St. Lazare 11.30ին։

Հ. Թ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի Ենթակոմիտէն «Դաշնակցութեան Օր»ը պիտի ընէ Հոկտ. 11ի երեկոյեան ժամը 3ին ճաշասենեակին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի կոմիտան «Դաշնակցութեան Օրը» պիտի տօնէ 17 Հոկտ.ի շաբաթ գիշեր։

ՏԱՐՕՆ, ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի (Մուշ, Սասուն, Պուլանըղ, Մանազկերտ, Վարդո և Խնուս) հայրենակիցները կը հրաւիրուին խորհրդակցական ժողովի՝ Հայրենակցական Միութիւնը կազմելու համար, Կիրակի, 11 Հոկտ. ժամը 2ին, Ռուսահայ Լաբարանական Միութեան կեդրոնը, 131 rue du Fbg. du Temle (Մետրօ Պէլվիլ)։

Նախաձեռնող Մալաթիի կողմէ
Մխիթար Շեխիկեան

Auto-Ecole

Օրօսօպիլ վարելու վարժութիւնը ստանալու համար դիմել՝

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

28 Rue Nationale Billancourt

Վարժութիւն ամէն օր առաւօտեան ժամը 9էն երեկոյեան ժամը 9

Արտօնագիր (Carte rose) կը ստացուի 40 ֆրանքէն սկսեալ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Մարաշցի Շիւքրի Սահիմեան որ վերջերս Հալէպէն Մարսէյլ անցած էր։ Տեղեկացնել Մկրտիչ Մկրտիչեանի 110 Rue Chambare, Bois Colombes (Seine)։

Պոլսեցի Մանուկ Ասլանեան կը փնտռէ Պոլսեցի Վարդան Զիլուքճեանը։ տեղեկացնել՝ Նշան Դարբինեանի, Cantine Grammont, Chambre 16 Pont de Cheruy։

Մալաթիացի Պետրոս Մաքսէթեան կը փնտռէ եղբօրորդին Գէորգ Մաքսէթեանը, 13 տարեկան, հօրը անունը Սարգիս, մօրը Եղիսաբէթ. Պէյրութի որբանոցներէն մէկուն մէջ ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝ 24 Rue de la Crai Berchem-Anvers Պ. Մաքսէթեանի։

Կը փնտռուի Օր. Ակնապիտ Մանուկեան, Իզմիրցի, որ վերջերս աքսորուած էր Կեսարիա ու մտած Թասլոյի Ամերիկեան Աղջկանց Որբանոցը, իսկ 1925ին եկած է Փարիզ։ Տեղեկացնել՝ Zabel Dadiguian, 123, rue Nationale, Paris 13։

ՏՕՔԹ. Ա. ԹԵՐԶԵԱՆ

35 տարուան փորձառու բժիշկ

Ամէն երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ժամը 2-4 կը գտնուի Dr. Kreisի Polyclinique de Belleville*ին մէջ*, 166, rue St. Maur, Belleville։ *Ուրիշ առաւօտներ տունի հիւանդներուն կ'այցելէ։*

Կը դարմանէ մեծերու և պզտիկներու ամէն տեսակ ներքին և արտաքին հիւանդութիւններ, ինչպէս նաև կանանց յատուկ անհանգստութիւններ։

Հոգածու խնամք և արագ դարմանում։

Metro: Belleville. Tél. Roquette 0-1-84

Տունի հիւանդներու այցելութեան համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին և կամ գրել 6, rue Villa Angelle, BRUNOY (S. et O.).

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՄԱՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹՈՑԻՆ և ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, rue du Faubourg St. Denis

Métro: Gare de l'Est Téléphone Nord 84 04

Ընդունելութեան ժամեր, Ամէն օր 1—7։

Կիրակի օրերը ժամը 9—12

Ուրիշ առեն ժամադրութեամբ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին	104.60
Տոլար	21.60
Մարք (ոսկի)	5, 14
Թրքական Թղթ.	12.10
Թրք. ոսկի	94.
Մեճիտիյէ	8.50
Լէվա 100 Հատը	16.
Տրախմի «	31.
Լիր «	78.
Պելժ. ֆրանք «	96.40
Զուից. ֆրանք «	415.
Չերվոնեց	108.

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Ֆրէսի ֆոնսիէ I	1550 ֆր.
« « II	1325 «
« « III	1220 «
Ռաւմիլ երկմ.	100.

Comptoir Parisien de Change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի

Le Gérant: H. TEURNIER.

Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՀԱՑ ԼԵԶՄԻ ԵԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹ

Պոլսէն նոր եկած հայ ուսուցիչը որ տրամադրելի ժամեր ունի հայերէնի, հայ գրականութեան և հայ մշակոյթի դասեր տալու, փոխադրուած է

17, Rue Lacépède

դիմել իրեն անձամբ կամ գրաւոր։ Proffesseur Armenien անունով, վերապրեալ հասցէին։

Կանանց եւ Աղաց

ԴԵՐՁԱԿ

ԿՍՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, rue de Seine Մէթրօ Օտէոն

Թէլէֆ. Ծլէօրլուս 59-57

Շափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր Հագուստներ

Ճօխ մեթրաք երկու սեռի յատուկ Ընդլ. և Ֆրանս. կերպասներու

Գիւները Ամերիկայի

Ի դիւրութիւն յաճախորդներու բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամ 10։ Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար։

Վաճառական-դերձակ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon, — Métro Odéon

Սօսիէթէ Սալանդի թատրոնին դէմ։ Զմրան համար պատրաստած է նոր մոդելք մը փրանս. և անգլ. սիրուն կերպասներու։

Բաց է նաև կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8½։ Իսկ Կիրակի երբեմնին 1½։

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre

(Բ.յարկ. աջ կողմը առաջին դուռ)

Ֆրանսայի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ

ՆԵՐՔԻՆ ԵԻ ԿԱՆԱՆՑ
ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵԻ ՄՈՐԹՈՑԻՆ
ՔԻԹԻ, ՍԿԱՆՋԻ ԵԻԿՈՎՈՐԴԻ

Հիւանդութիւններ

Telph. Cantral 73.38

Metro Sentier կամ Halles

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 8.30—10 և 1.30—8

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍԹ"

15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ՀԱՅՐԱՆԱՔ

Խմբագիրը՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal. PARIS (13)

ԲԱԺԱՆԱԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ամերիկա եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Աւստրիա	—	5 ս.	5 ս.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չեք. ստանալիք առն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 31 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՇԱԲԱԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսայի մէջ ալ, «Դաշնակցութեան Օրը» տօնուեցաւ մտերմական հանդիպումներով կամ հրապարակային հանդէսներով, համաձայն տեղական պայմաններուն: Տօնին թուականն ալ, հոկտեմբեր Մէկ, կախում ունէր նոյն այդ պայմաններէն, որոնք թոյլ չեն տար, հանդիսութիւնը կատարել մէկ ազդանշանի վրայ, եւ միեւնոյն ժամուն: Չէ՞ որ հիւրեր ենք, և ցիրուցան՝ ամէն տեղ: Աշխատաւորներ ունինք որոնք ցերեկը կը բանին, ուրիշներ՝ գիշերը. եւ դեռ շատեր ալ կը տքնին լեռներու վրայ, ածխահանքերու մէջ, կեդրոնէն մէկ-երկու ժամ հեռու...:

Ինչպէս կը հասկցուի մեզի հասած թղթակցութիւններէն, Տօնը տպաւորուչ եղած է մանաւանդ կարգ մը հեռաւոր անկիւններու մէջ, ուր նորահաստատ ընկերներ եւ համակիրներ, տրամադրելի սրահ չգտնելով, համախմբուեր են մանաւոր բնակարան մը, այնտեղ խօսելու, երգելու, ներշնչուելու համար:

Նորութիւն մըն է այս տօնը մեր կեանքին մէջ: Տարին մէկ անգամ յատուկ օր մը սահմանելով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ պատեհութիւն ընծայել իրար գալու, վերակոչելու այն թուականը երբ ձեւ ու մարմին առաւ ընդվզումի, բողոքի գաղափարը, և արծարծելու այն ոգին կը վարէ անհամար բազմութիւններ, 1890էն իվեր: «Դաշնակցութեան Օրը» հանդիսան մըն է, որ մեզի կը պատմէ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար փորձուած ճիգը, խափուած արիւնը, կտրուած ճամբան, — եւ դեռ ինչ որ կը մնայ լրացնել: Մնայ պարծանքը տեղ չունի այս տօնին մէջ, ոչ ալ ամուլ յաւակնութիւններ կը պղտորեն անոր էութիւնը: Մեր ամէնէն մոլեռանդ հակառակորդներն անգամ, չեն ժխտեր թէ Դաշնակցութիւնը խոր ակօս մը բացաւ հայ ժողովուրդի նորագոյն պատմութեան մէջ, գործադրելով անոր դիտակցութիւնը, զօրացնելով անոր կամքն ու բազուկը: Ու եթէ հրապարակաւ չեն խոստովանիր, մտերմութեան մէջ, իրենց պայծառատեսութեան վայրկեաններուն, կը պատմեն թէ ինչպէս եղաւ որ երեւանի բազմացեղ նահանգը գարձաւ Հայաստան, եթէ կ'ուզէք՝ Հայենց, 100ին 95 հայ բնակչութեամբ: Մնաց որ, մինչեւ այսօր ալ, երեւանի վարիչները դառնօրէն կ'ախտանան, թէ իրենց կառավարած կամ արտաոահման ապատանած ժողովուրդին մէջ, զօրաւոր է «դաշնակցական մտայնութիւնը» (իրենց իսկ բառով): Եւ այս՝ հակառակ բոլոր հալածանքներուն, դրաւոր թէ բանաւոր անոպառ քարոզութեանց եւ խարդախութեանց...:

Աւելորդ է խօսիլ այս բոլորի մասին, որովհետեւ շատ հին չէ պատմութիւնը, — երեսունըհինգ տարի, — եւ աչքի առջեւ է իրականութիւնը. խօսուն եւ շօշափելի: Ազատագրական խլրտումներ կը խմորուէին արդէն, երբ հիմնուեցաւ Դաշնակցութիւնը, նախապէս իբրեւ «Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւն»: Չին թէ նոր, անոնք որ ինկան կամ կը շնչեն այս ճամբուն վրայ, եթէ ոչ ուրիշ բան, գէթ կրնային սորվեցուցին այս ժողովուրդին, որ կ'արհամարհուէր եւ կ'անարգուէր իրրեւ ստրուկ: Ինչ որ յեղափոխական շարժում կը կոչենք, բնական եւ տրամաբանական ծնունդն էր անհանդուրժելի կացութեան մը: Եւ եթէ բարեխղճօրէն վերլուծենք պատմութիւնը, պիտի տեսնենք որ սկզբնական շրջանին իսկ, շարժման կորիզը, ռազմիկներն ու հայդուկները կը կազմէին քան իսկ ժողովուրդին զաւակները, գիւղացիներ, մշակներ եւ ստաւորատ. կանները: Անոնք որ կը խորհէին եւ կրակին մէջ կը նետուէին, գիտէին թէ ի՛նչ կ'ընեն եւ ի՛նչու կ'ընեն: Դասարկ վամպիրշտ մը չէր անոնց նշանախօսքը, — Ազատութիւն կամ Մահ:

Ի հարկէ սխալներ ալ ունեցաւ Դաշնակցութիւնը — ինչպէս կ'ունենայ ամէն գործօն ազգակ: Ատոնց ամէնէն մեծը այն էր որ, ուժ չունեցաւ դիմադրելու ծովերէ ծով Հայաստանի միամիտ բայց հանճարեղ ժողովրդական ծրագրին, աւելի ճիշտ՝ չուզեց ճակատ ճեղքել: Բայց, իր ամբողջական գործունէութեան մէջ, իր հերոսական եւ արշաւասոյր ընթացքին մէջ, անվթար պահեց մէկ հիմնական ճշդութիւն, — իր բովանդակ ուժերը լարեց ու սպառեց Ազատութեան համար, որ դեռ կ'ուշանայ:

Այդ հզօր ճիգն էր որ փառաբանուեցաւ Դաշնակցութեան օրը, գիտակցօրէն եւ տաք սրտով:

Եւ քանի կը տիրէ այդ գիտակցութիւնը, ու քանի չեն փըշրուած բոլոր կապանքները, եւ հայ ժողովուրդը լիովին չէ ապահոված իր ապրելու իրաւունքը, մշտ ալ պիտի ունենանք «Դաշնակցութեան Օր»եր, ներշնչուելու եւ գործելու, շինելու եւ լրացընելու համար:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԵՑՑԷ՞ ԾԱՊԼՎԱԾԸ...

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը անցեալ օգոստոսին որոշում մը քուէարկեց, որուն համաձայն քանըչորս ժամուան գործադուլ մը պիտի կազմակերպուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, բողոքելու համար Սուրիոյ և Մարոքի պատերազմներուն դէմ: Այս նպատակով, մոլեգին պայքար մը մղէ Իւանիթէ, կեդրոնական օրկանը, խրախուսելով շարքերը և կոչեր հրատարակելով: Կարաւանէն ետ չմնալու համար, հայկական կոմբջիմն ալ փութացեր է հետեւեալ կոչը տպել տալ ֆրանսական օրկանին մէջ, հայերեն տառերով, երկու սիւնակի վրայ, և կողք կողք Լեհերուն և Իտալացիներուն հետ.—

«Հայ աշխատաւորներուն

«Ֆրանսական պրոլետարիատը հրապարակ կ'իջնայ 24 ժամուայ հսկայ գործադուլով մը բողոքելու համար Մարոքի և Սուրիոյ պատերազմներուն ու Գայեօյի հարկերուն դէմ, որոնց հետեւանքով կեանքը երթալով կը սղի:

"Այդ օրը դուք պէտք չէ աշխատիք և մեզի պէտք է միանաք:

"Դատակարգային պարտականութիւնն ու միջազգային համերաշխութեան ոգին ձեր վրայ պարտք կը դնեն որ մասնակցիք 24 ժամուայ գործադուլին:

"Այս երկրի չեզոփոխական բանուորութիւնը իրաւունք ունի յուսալու որ օտար գործադուլները, ընդ որս և Հայերը, զեղչներու դերը ստանձնել չպիտի ուզեն և վիժեցնեն շարժում մը՝ որ իրեն համար կենսական նշանակութիւն ունի:

«Մեր դասը մէկ է:

"Մէկ ճակատ ներկայացնենք պուրժուազիին»:

Կարդացէք եւ.., տարածեցէք, որպէս զի գոնէ Սուրիան պարպուի:

Ի՞նչ հակասութիւն...

Թիֆլիսի *Marsեակոչին* մէկ աշխատակիցը չատագովելով Ամերիկայի նորահաստատ Հոկը զարգացնելու ծրագիրը, կը գրէ.—

«Առանց չափազանցութեան կարելի է ասել որ մի զօրաւոր Հոկ Ամերիկայում կը դառնայ ապագայական կուսակցութիւնները քայքայող զօրաւորագոյն գործօն: Հէնց այդ իրողութեան ճիշտ հակացողութեամբն էր որ օրինակ՝ Ռամկավարները ամէն կերպ արգելում էին իրենց հետեւորդներին՝ նախկին Տեխնիքական Ընկերութեան անդամագրուելու, իսկ ներկայիս էլ Հոկի վերաբերմամբ միեւնոյն դիրքն ունին»:

Ճի՞շտ է: Այդ պարագային, ի՞նչպէս կ'բլլայ որ միեւնոյն տարրը Ճուխտաստանի մէջ հոգի կուտայ "Հոկ"ին, հաստութաբեր հաւնոցի մը վերածելով զայն:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոկտեմբ. 4ին Փարիզի մէջ սկսաւ հրատարակուիլ նոր թերթ մը, երեւան, շաբաթը երկու անգամ, առանձնապէս նուիրուած Հոկի եւ Մերձաւոր-Արեւելեան Հայաստանի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլիսեն նոր հասած ճամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ, Թուրքիոյ նախկին վարչապետին վրայ.—

Ազգայնամոլ հոսանքը օրէ օր կը զարգանայ, ոչ-թուրք տարրերուն դէմ հալածանքը կը շարունակուի ամէն ճակատի վրայ: Մասնաւորապէս Հայերու մասին խօսելով, պէտք է ըսել թէ այսօր Պոլսոյ մէջ անոնց վիճակը բոլորովին անտանելի դարձած է: Ոչ առեւտուր կայ, ոչ գործ, ոչ պաշտօն: Երեք տարիէ ի վեր Թուրքերը սկսած են վաճառականութիւն սորվիլ, մանաւորաբար պատերազմի և յետ պատերազմեան նոր հարուստները կը զբաղին այդ գործերով և իրենց ապրանքները ուղղակի բերել կուտան Եւրոպայէն, մանաւանդ Գերմանիայէն: Հայ եւ յոյն վաճառականներուն դէմ անուղղակի պոյքոթ հռչակուած է, շատեր մնանկացած են արդէն և իրենց վաճառատունները գոցած: Ատոնց շարքէն են նաեւ հանրածանօթ մեծ տուներ: Ուրիշներ անանկանալու հեռապատկերէն սարսափած, սկսած են ծախել իրենց խանութները եւ կը մտածեն յարմար առիթով մը արտասահման մեկնիլ եւ բախտ փորձել իրենց ձեռքը գտնուած փոքրիկ գումարով: Պոլսոյ նաւահանգիստը բոլորովին մեռած է. այլ եւս հոն չեն տեսնուիր այն բազմաթիւ եւ այլազան շոգենաւերը, որոնք պատերազմէն առաջ աշխարհի չորս ծագերէն ապրանք կը բերէին եւ փոխարէն թրքական արտադրութիւնները կը փոխադրէին. հազիւ քանի մը օտար նաւեր կը նշմարուին. Միացածները բոլորն ալ Շիրհթի Մահտուսէի շոգենաւերն են. ատոնք ալ շատ շատ Անատոլուի մէկ քանի նաւահանգիստները կ'երթեւեկեն: Հըրեաները, ինչպէս միշտ եւ ամէն տեղ. Պոլսոյ մէջ եւս գիտցան յարմարիլ օրուան վարիչներու քաղաքականութեան, որով եւ կրցան տնտեսապէս աւելի լաւ դիրք մը ապահովել իրենց համար քան միւս ոչ-թուրք ազգերը: Անոնք նոյն իսկ փութացիր հրաժարիլ Լօզանի դաշնագրով փոքրամասնութեանց տրուած իրաւունքներէն: կարելի է ըսել թէ այսօր Թուրքիոյ առեւտուրին հարիւրին 90ը Թուրքերուն եւ Հրեաներուն ձեռքը կը գտնուի:

«Արդէն պետական հաստատութեանց բոլոր քրիստոնեայ պաշտօնեաները հանուած էին իրենց պաշտօններէն, գործ ստեղծելու համար բազմաթիւ Թուրք նախկին սպաներու եւ օսմանեան պետութեան զրաւուած հողագործներու անգործ մնացած պաշտօնեաներուն: Այս հալածանքը դեռ չէ վերջացած եւ տակաւին մաս մը Հայեր, որոնք կը պաշտօնավարեն օտար հաստատութեանց՝ դրամատուներու, Թրամուէյի, ապահովագրական ընկերութեանց եւլն.ի մէջ՝ ամէն օր կը հանուին իրենց պաշտօնէն, Թուրք կառավարութեան ճնշումին վրայ: Այս բոլորը ստեղծած են այնպիսի վիճակ մը, որ քրիստոնեաներէն անոնք որ միջոցը կը գտնեն, կը մեկնին արտասահման, առանց դիտնալու թէ ո՛ւր, կը բաւէ որ Թրքական հողէն դուրս ելլեն: Արդէն Թուրքերուն ուզածն ալ այս է:

Գալով եւրոպականացման շարժումին, ասիկա խանդավառութիւն առաջ բերած է մանաւանդ երիտասարդ սերունդին մէջ: Համալսարանի եւ բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողները, որոնք Սահմանադրութենէն ասդին ամենէն ժոլեռանդ թիւրճիները եղած էին, այժմ ալ տառ առ տառ կը գործադրեն ամէն պատգամ որ էնկիւրիէն կը բխի, որքան ալ արտառոց ըլլան անոնք: Գլխարկի գործածութեան համար եկած հրամանը խստօրէն կը գործադրուի, եւ ինչ հեգնանք, նոյն իսկ Հայերն ու Հոյները կ'ամբաստանուին իբրեւ ֆէս չգործածող. մինչ առաջ կասկածելի էին իբրեւ գլխարկ գնող: Ֆէս պատռելու նորոյթ մըն ալ ծայր տուաւ, յիշեցնելով 1908ի խենդ շրջանը, երբ Պոսնա Հէրսէքի գրաւման վրայ, աւստրիական ֆէսերը մերժուեցան իբրեւ թշնամի ապրանք: Այս անգամ աւելի անճոռնի տեսարաններ պարզուեցան, այն աստիճան որ Պոլսոյ կուսակալը ստիպուեցաւ արգիլել ֆէս պատռելը: Հոկտ. 6ի թուրք անկախութեան տօնին առթիւ մեծ ցոյցեր կազմակերպուեցան Պոլսոյ մէջ. համալսարանի բոլոր ուսանողներն ու ուսանողուհիները գլխարկ զրած էին, իսկ անոնք որ չէին կրցած գլխարկ հայթայթել, գլխաբաց մասնակցեցան հանդէսներուն:

Պետական պաշտօնեաներու ամսականին վրայ յաւելում չեղաւ այս տարի ալ, հակառակ ապրուստի սղութեան: Էնկիւրի հրահանգեց պահել ներկայ սակը: Ասիկա կը մեկնուի իբրեւ քաջալերութիւն կաշառակերութեան, որ աւելի քան երբեք լայն համեմատութիւններ առած է:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԴԻՄԱՆԿԱՐԸ

Գահիրե, 1 Հոկտ.

Առաջին թղթակցութեամբ փորձեցի տալ Աղեքսանդրիոյ դիմանկարը։

Եգիպտահայութեան միւս կարեւորագոյն կեդրոնը՝ Գահիրէն, կը պահէ դեռ իր կերպարանքը։ Ազանդական քաղաքականութեան հաւատարիմ, կը շարունակէ ան իր երջանկաւէ՞ մրափը։ Թէեւ, վերջերս, հոն ալ սկսած է խլբռտումը եւ հոն ալ օրուան իշխանաւորները հանգիստ քուն չունին։ Գաշտօնեաները նախկին եղած խոստումներու համաձայն, շուտով, Հոկտեմբերի կամ առաւելն Նոյեմբերի մէջ, թեմական ընտրութիւնները սկիզբ կ'առնեն, որոնց յաջողութիւնը ապահովելու համար յետադիմական տարրերը ամէն միջոցի կը դիմեն։ Զէ՞ որ այս վերջիններուն վերջին ապաստանն է Գահիրէն ու առաջին կայանը, իր Առաջնորդարանովը, կրթական կեանքովը, մամուլովը, Բարեգործականովը եւ այլ մթերանոցներովը...։

Գահիրէի կրթական կեանքին մէջ հետաւոր շարժումներ միայն կը տեսնուին։ Կալուածներով հարուստ ազգային վարժարանը (Գալուստեան), աղքատ է դժբախտաբար իր արդիւնքով ալ, ուսուցչական իր տարրերովն ալ։ Հազիւ մէկ երկու անուններ կան, որոնք վեր կը բռնեն վարժարանին բարոյական վարկը, բան մը որ անհերքելի է այս շրջանի հոծ հայութեան համար։ Ասկէ զատ, անհատական 3-4 վարժարաններէն միայն Պէրպէրեանը կայ, որ դեռ փորձի շրջանը կ'ապրի եւ որուն կ'երթայ անշուշտ մեր բոլորիս համակրանքը, եթէ միայն անոր վարիչները դիտնան արժեցնել զայն։

Կեանքը հոս ալ, Գահիրէի մէջ ալ կազմած է երկու ճակատ, հին ու նոր ուժերէ բազկացած։ Բուռն է պայքարը, նոյնիսկ թիթու, այս երկու հակադարձ տարրերուն եւ անոնց օրկանները միջեւ, թէեւ դիւրաբացատրելի պատճառներով։ Գաշնակցական տարրերը, պէյերու եւ փաշաներու երանաւէտ օթերէն ի վեր եւ անոնց շուքերուն տակ, փառած՝ եթէ ոչ օգտաւէտ բայց անկասկած օգտաւէտ պաշտօններու եւ կալուածներու, թոյլ չեն տար, որ նոր ղեմք կանգնի իրենց քով ու նոր խօսք լսուի իրենց շուրջ. մանաւանդ չեն հանդուրժեր հաշուական "գռեհիկ" հարցեր յարուցանելու, տմարտ ու տեսարակ, օրէնք ու օրինագիրք վար առնելու վտանգաւոր դարակներէն։

Միւս կողմէ, ժողովրդանուէր ու ազատական տարրերը, Գաշնակցական կամ ոչ, գործելու ընդունակ եւ զեղծումներու ականատես, կը խլրտին։ Ու մանուլը, այս երկու ճակատներուն հարազատ պատկերը։ Ռամկավար Ազատը՝ որ իր արտօնատիրոջը քանովը լոյս կը տեսնէ ամէն օր եւ ամէն թերթուկ կը զարնէ ի նպաստ Հայաստանի վարչիչներուն եւ կ'արհամարհուի անոնցմէ, ջերմ պաշտպան է սթաթուիզմի պահպանման. Դաշնակցական օրկանը՝ Ծուռաբեր, իր ազդու եւ անշեղ շեշտովը ժողովրդանուէր պայքարը կը վարէ։ Միակ մտիթարական երեւոյթն է ան, իր հրատարակչականովը, (12 հատոր գիրք հրատարակած է ցարդ) որ ճիգի եւ ընկերական եւ ժողովրդական լումաններու արդիւնք է աւելի քան դրամական լայն միջոցներու։ Եւ, պէտք է ըսել թէ այդ ճիգը կարծուածէն աւելի գնահատելի է, որովհետեւ ան, ճիգը՝ ամէնէն աւելի հազուագիւտ առաքինութիւնն է Եգիպտոսի մէջ ...։ Մանաւանդ որ, միւս տարրերը տեսարակ մը իսկ չեն կրցած հրատարակել, հակառակ նիւթական լայն միջոցներու...։

Մտաւորական կեանքը դեռ չէ ապատագրուած հին բեռներէն եւ բարքերէն։ Խրամատ բացուած է կողմերու միջեւ։ Հնարաւորութիւն չէ եղած կուսակցական ժամուլէն եւ դասախօսութիւններէն զատ, աւելի լայն մտաւոր շարժումներ ստեղծելու, որոնք իրենց ուժն ու շունչը ստանային եգիպտահայ մտաւորականներէն, գրող, ուսուցիչ ու կամ այլ ասպարէզի տէր, թիւով բաւական մեծ։ Այս ցաւալի երեւոյթին գլխաւոր պատասխանատուն է պարձեալ հին կերբերով, բորբոսով ու չկամութիւններով լեցուն այն միջնորդը, որուն մէջ մեզքի իր ծանր բաժինն ունի Եգիպտոսի բանասէր առաջնորդը, որ չէ կրցած յաճախ վեր կենալ առօրեայ մտահոգութիւններէ։

Մանաւանդ, ուսուցչութիւնը Գահիրէի մէջ, ինչպէս ամէն առաջ Ազեքսանդրիոյ մէջ ալ, դրուած է անշնորհելի մթնոլորտի մը մէջ։ Ոչ մէկ դեր ունի ան հանրային կեանքին մէջ, անպատասխանատուութիւններով, վինչեւ իսկ ատոր պատկառելիութիւնով կաշկանդուած։ Այս ոգին, տարիքաշունչ, ժահրոտ, ժամանակութիւն մըն է Բարեգործականի նախկին բանասեղծ քարտուղարին քաղաքականութեան, որ նշանաբան ընտրած էր «Հայ՛ն զարի» վիւսային բացատրութիւնը, որ կը պատմէ ամբողջ ողբերգութիւնը այս երկրին մէջ ապրող մտաւորականին...։

Ճիշտ է, որ բանասեղծ-քարտուղարը տապալած է ալդէն իր զրահատութեան ու քաղաքականութեան ատերակներուն տակ, և հետացած, թէեւ բռնած իր բեռը...։ Բայց, իր շուքը կը պատի դեռ, Առաջնորդարանէն, Բարեգործականէն մինչեւ "ողջամիտ" հատուածութիւնները։

Կասկած չկայ, այս աշնան, Գահիրէի ընտրութեանց միջոցին, երկատարդութիւնը իր եթէ ոչ վճռական, գէթ հակակշիռ ձայները պիտի ունենայ։ Այն ատեն, վերջնապէս կը խորտակուի այդ ոգին, ինչպէս նաեւ անոր վրայ հիմնուած ազգային վարչաձեւը, որուն անհետացումը կրնայ նոր և բեղմնաւոր թուական մը բանալ եգիպտահայ ժողովուրդին կեանքին մէջ, բոլոր կենսանակ տարրերը իրարու քով ժողվելով։

Ներկայիս, եգիպտահայ առողջ ու լուսաղոյն տարրերը հետաքրքրող խնդիրներն են՝ ազգային մշակոյթի մաքրագործումը. պատասխանատուութեան ոգիին թափանցումը անկէ ներս, կրթական նոր ու համապարփակ շարժում մը, մտաւոր կեանքի և ուժերու ճակատում մը, աւօրեայ հոգերէն վեր, վազուան և հասնող սերունդներու համար, և այս բոլորէն վեր և անոնց հետ, հայ գաղութին, հայ սերունդներու պահպանման, վերկութեան, հայացուհին հոգը։ Այս հարցերը քիչ մը ամէն տեղ անշուշտ, սրբագան և գերագոյն հարցեր են՝ այս օրերուն, երբ ամէնէն աւելի պէտք ունինք ուժերու լարումին, գէթ մինչեւ որ հայ հայրենի քը իր մէջ ամփոփէ ցրուած հայութիւնը և ի վիճակի ըլլայ հետուէն իսկ սրտերը տաք պահելու։

Հետո՞ւ է արդեօք այդ օրը. որքան հետու, այնքան ձիգ մեր կողմէ, այնքան հատաք մեր սրտերէն ներս։

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՄՊԱԿԻ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ԲԵՐԲԸ

Խորհրդային Հայաստան հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Հայաստանի ցանքերու մասին, մինչեւ 15 Սեպտեմբեր.— Բանջակը երեւանի գաւառին մէջ միջակ է (2.9), Էջմիածին՝ միջակ (3.4), Դարալագեազ եւ Մեղրի՝ միջակէն բարձր (4,0)։ Ամբողջ Հայաստանի մէջ՝ միջակ (3,2)։ *Խաղողը* Երեւանի գաւառին մէջ միջակէն վար է (1,8), Էջմիածին՝ միջակ (2,8) Դիլիջան՝ միջակ (2,9), ամբողջ Հայաստան՝ միջակ (2,3)։

ԱՆԳԼ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Six Prisons and two Revolutions Adventures in Transcaucasia and Anatolia. 1920-1921.— By Oliver Baldwin. London.— «*Վեց բանտարկութիւն եւ երկու յեղափոխութիւն։ Արկածներ Անդրկովկասի եւ Անատոլուի մէջ*»։ *1920-1921.— Գրեց՝ Օլիվըր Պոլտուին*։

(Երկրորդ եւ վերջին մաս)

Բանտային սարսափները

Ինչպէս գրեցինք առաջին յօդուածով, Պոլտուին իր գրքին մէջ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ պոլշեւիկեան առաջին իշխանութեան սարսափները, Փետրուար 18ի պոռթկումէ եւ բանտային արիւնահեղութիւնները։

Շարունակենք իր պատմութիւնը։

Ժողովուրդը բանի դուռները բանալով՝ ներս կը մտնէ եւ Պոլտուին սարսափահար կը տեսնէ բազմաթիւ դիակներ նրբանցքներուն եւ բակին մէջ, արեան հետքեր ամէն քայլափոխի, իսկ անկիւն մը կը բացուի հոր մը՝ լիքը դիակներով։ Դիակներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 75ի։ Բանտին մէջ կատարուած սարսափներու լուրը կը տարածուի ժողովուրդին մէջ եւ առաջ կը բերէ մեծ զայրոյթ, որու հետեւանքով քանի մը անհատներ վրէժխնդրութեան կը դիմեն քանի մը պոլշեւիկներու դէմ։ կը սկսին բանտարկութիւններ և խուզարկութիւններ պոլշեւիկներու բնակարաններուն մէջ և ծայր կուտայ խուճապային փախուստը պոլշեւիկներու դէպի կայարան, իսկ այնտեղէն դէպի Նախիջեւանի շրջանը։ Տիրող ոգեւորութեան մէջ, առանձին մասնակցութիւն ցոյց կուտան Near East՝ Ներկայացիչները՝ Զարլզ Պիրս և Տոքթ. Ըշըր։ Սեռոյ կը կազմուի ժամանակաւոր կառավարութիւն Վրացեանի նախագահութեամբ, որ կը դիմէ կազմակերպական եռանդուն աշխատանքի։

Սակայն երկար չի տեւեր անկախութեան այդ նոր շրջանը։ Շուտով լուրեր կը հասնին պոլշեւիկներու նոր յարձակման մասին։ Պոլտուինը կը պատրաստուի հեռանալ Երեւանէն դէպի հարաւային ռազմաճակատ։ Այստեղ գործողութիւնները կ'ընթանան շատ դանդաղ։ Բայց արդէն սեպտեմբերի կը հասնի թէ պոլշեւիկ զօրքեր Երեւան կուգան, Ադրպէճանի կողմէն։ Կացութեան ծանրութիւնը նախազգալով՝ Պոլտուին կը վճռէ հեռանալ, հետեւելով իրեն արուած խորհուրդներուն։ Քէմալական ներկայացուցիչ Պէ հասնում պէյը խորհուրդ կուտայ մեկնիլ Թուրքիոյ ճամբով, խոստանալով ամէն տեսակ աջակցութիւն։

Եւ Մարտի 1ին երթասասարդ հայ ազգ Ալեքսանդր Խնձորեանի հետ (որուն նուիրուած է ներկայ գիրքը հիւանդանոցի կողմէ) ճամբայ կ'իյնան։ Պոլտուինի իրեն հետ կ'առնէ երկու լուսանկար, Երեւանի բանտին մէջ կատարուած ջարդերէն։ Երկու սպաները ձիով և Աշտարակի ճամբով կ'երթան Ալեքսանդրոպոլ։ Երրորդ օրը անցնելով Թրքական սահմանագիծը, առանց դժուարութիւններու, կը մտնեն Ալեքսանդրոպոլ, ուր կ'առաջնորդուին քաղաքապետ-Տրամանատար Օսման պէյի քով։ Այս վերջինը մանրազնին հարցուփորձէ յետոյ կ'արտօնէ երթալ Near Eastի շէնքը և այնտեղ անցնել գիշերը։ Հոն կը տեսնեն երկու Ամերիկացիներ, Martin Brown և Clark Martin, որոնք թանկագին տեղեկութիւններ կուտան Հայերու վիճակի և ամբողջ վերջին անցուդարձերու մասին, կը ցուցնեն այն լուսանկարները, զոր առիր էին, Թուրքերու կատարած առաջին ջարդերու մասին։

Հետեւեալ օրը, Մարտ 2ին, Օսման պէյի յանձնարարութեամբ ճամբայ կ'իյնան զէպի Կարս, երկաթուղիով։ Երկու տաճիկ պինուորներ կ'ուղեկցեն իրենց, վաճառաբարձ փակ վակոնի մը մէջ։ Իրիկուան կը հասնին Կարս, ուր Պոլտուին կը սկսի մատանջուիլ իրենց ձակատագրի, մանաւանդ իր ընկեր Ալեքսանդրոպոլի մասին, որու Հայ ըլլալը թէեւ կ'աշխատէր ծածկել, բայց շրջապատողները սկսեր էին կասկածիլ։ Յաջորդ առտու կուգան իրեն թէ հետեւանքով Գարապէքիր փաշայի մօտ տանելու։ Բայց իրապէս կը ներկայանեն Ռիֆաթ պէյին, որ սեղեկատու բաժնի պետն էր։ Թուրք պաշտօնեան խստատ մանրամասն հարցեր կ'ուղղէ, յատկապէս իրենց քաղաքական համոզումներու մասին։ Իբրեւ եզրակացութիւն կը սեղմէ Պոլտուինի ձեռքը և կը յայտնէ հանդիսաւորապէս

— «Էրզրում կ'երթաք և այնտեղ կը բանտարկուիք»։

— Իսկ բարեկա՞մս, կը հարցնէ Պոլտուինը։

— Ա՛հ, ան Հայ է... guten Tag (Ձեզ բարով, գերմաներէն), ու կը հեռանայ, ձգելով զրեթէ անորոշութեան մէջ։

Երկու Հալածականները կը տեղափոխուին պահականոցի վերի յարկի մէկ սենեակը, ուր կը մնան բանտարկուած մօտ մէկ ամիս։ Այնտեղ ուտելիքի կողմէ աւելի բախտաւոր էին քան երեւանի բանտին մէջ։ Իրենց հետ առիր էին Հայաստանի մէկ ընդարձակ քարտէսը։ Երբ զայն ուռումնասիրելով զբաղած էին, յանկարծ դռան կը մտնէ Ռիֆաթ պէյ և կրկին հարցուփորձի կ'ենթարկէ։ Կը տեսի կասկածել թէ գործ ունի լրտեսներու հետ։ Անվիջապէս, թէ քարտէսը և թէ բերած լուսանկարները կ'առնէ իրենց ձեռքէն։

Մօտ մէկ ամիս Կարսի բանտը պահելէ յետոյ, Ապրիլի սկիզբը Պոլտուին և իր ընկերը կը տանին կայարան և այնտեղէն երկաթուղով կը ճամբեն Էրզրում։ Իրենց հետ միասին նոյն վագոնով Էրզրում կը զրկեն ուրիշ երկու կալանաւորներ, մէկը քիւրտ, Մաքսուտ Մուսթաֆա, միւսը տաճիկ, նախկին սպայ Ազաթել Քեմալ, երկուքն ալ վարակուած պոլշեւիկեան սրամտութիւններով։ Անոնք ամբաստանուած էին կարգ մը յանցանքներով և յետոյ կուտային Պոլտուինն և ընկերոջը, թէ Թուրքիոյ և թէ Հարեւան երկիրներու վերջին անցուդարձերու մասին։

Մէկ օր ճամբով Սարը Գամըշ, կալանաւորները կը շարունակեն տաղտկալի ճանապարհը և Հազիւ Ապրիլի կէսին կը հասնին Էրզրում։ Այստեղ ալ խիստ խուզարկութեան մը ենթարկուելէ յետոյ, կը տեղաւորուին խոնաւ նկուղի մը մէջ։ Երկու օր յետոյ Խնձորեանը կը բաժնեն և կը տանին ուրիշ տեղ մը, ինչ որ մտահոգութեան կը մատնէ Պոլտուինը։

Հեղինակը մանրամասն կը նկարագրէ բանտարկեալներու վիճակը. իր տոգեկան տպաւորութիւնները և կրած ծանր նեղութիւնները։ Ամբողջ ժամանակ բանտի քիւրտ պաշտօնեաները և ուրիշ քիւրտ բանտարկեալներ կասկածով կը նային իրեն իբրեւ լրտեսի։ Բանտին մէջ կը պահուէր գրեթէ անօթի վիճակի մէջ. նոյն իսկ ցամաք հաց տալով շատ փոքր քանակութեամբ։ Կը պատմէ թէ ինչ ծանր և տաժանելի օրեր անցուցին բանտին մէջ ինք և իր ընկերները, ամբողջ երկու ամիս Էրզրումի բանտին մէջ։ Կը նկարագրէ թէ ինչպիսի երազներ կը տեսնէին անօթութեան ազդեցութեան տակ։ Անգամ մը միայն, Բայրամզանի օրը կուտան տաք ապուր։

Յունիս 12–ին յանկարծ կուգան խումբ մը հեծեալ ժանտարմներ և կը պահանջեն քիւրտ Մաքսուտը, զոր կը տանին և քանի մը վայրկեան յետոյ կը գնդակահարեն, իբրեւ դաւաչիք և պոլշեւիկ լրտես։ Այդ դէպքը շատ ծանր կ'ազդէ Պոլտուինի և իր թուրք ընկերոջ վրայ։ Իսկ չորս օր յետոյ պահապան զինուորը կը մտնէ իրենց մօտ և կը յայտնէ թէ բաղաքապետը կ'ուզէ տեսնել Պոլտուինը։ Կը յայտնեն թէ Տրապիզոն պիտի երթայ, ուր իրեն կը սպասէ շոգենաւը. Պոլիս տանելու համար։ Նոյն օրն իսկ թուրք սպայի մը ուղեկցութեամբ կառքով ճամբայ կ'իյնայ դէպի Տրապիզոն, ուր կը հասնի Յունիս 25–ին։ Այստեղ քանի մը օր կը մնայ հիւրանոց մը, ուր մեծ հոգածութիւն կը ցուցնէ հրամանատար Սէյֆի պէյը։ Քաղաքային պարտէզին մէջ կը ծանօթանայ բազմաթիւ թուրք և ռուս սպաներու հետ։ Վերջիններէն ռուս «սպիտակ» սպաներէն էին, և իբրեւ հրեաների մանագէաներ՝ եկեր ու մեր էին Մուսթաֆա Քէմալի բանակը։

Յունիս 29–ին Լօյտ շոգենաւով կը մեկնի Պոլիս։ Երբ նաւակով կը մօտենայ շոգենաւին և կը բարձրանայ իր տեղը գրաւելու, թուրք սպայ մը ուրիշ նաւակով մը հետի հետ կը հասնի և կուտայ ծրար մը, յայտնելով, թէ կուգայ յատկապէս Էնկիւրիէի Ազգային ժողովի որոշումով։ Ծրարին մէջ էին այն երկու լուսանկարները, զորս իր ձեռքէն առեր էին Կարսի մէջ։

Յունիսի սկիզբը Պոլտուին կը հասնի Պոլիս, ուրկէ կը զառնայ Փարիզ և յետոյ Լոնտոն։

ինչո՞ւ ինկաւ Հայաստանը

Գրքի վերջին՝ (XII) գլուխին մէջ պրուած են քանի մը թանկագին փաստաթուղթեր, որոնցմով ճանչցուած է Հայաստանի անկախութիւնը Դաշնակիցներու կողմէ։ Հեղինակը երկար կանգ կ'առնէ Հայաստանի անկախութեան անկման պատճառներուն վրայ, որոնց գլխաւորն է Դաշնակիցներու և մանաւանդ Լօյտ Ճըրճընի անհետաքրքրութիւնը, որով ամապարեցին Անդրկովկասէն հեռացնել բրիտանական զօրքը։ Իր կարծիքով, այդ լքումը տեղի չէր ունենար, *եթէ Մուսուլի նաւթային հարստութիւնները գտնուէին Դաղստանի (Հայաստան) շրջանին մէջ։* Պարտականքի խոշոր բաժին մը կ'իյնայ նաեւ, միշտ իր կարծիքով, Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան (Labour Party) վրայ, որ շարունակ կը պահանջէր բրիտանական զօրքերու հեռացումը Վրաստանէն, ճիշտ այն միջոցին, երբ անոնց ներկայութիւնը կրնար փրկել թէ Վրաստանը և թէ Հայաստանը։ Ասոր պատճառն ալ այն էր որ ճշդրիտ գաղափար չունէին կացութեան, մասին։

Գրքին վերջը հեղինակը բնորոշելով պատահիւններու ընթացքը Թուրքիոյ հանգէպ կ'ըսէ.

— Թուրքիա վարուեցաւ ինչպէս մեկը զոր բանտ կը տանին պահապանները, բայց ուշադրութիւն չեն դարձներ անոր վրայ։ Ան կը փախչի, կ'երթայ կը մխտայ ուրիշներուն հետ, օգնելի և իրաւունքի ուժերուն դէմ։ Պահապանները թող տուին և վերադարձան իրենց տուները և յայտարարեցին լրագիրներուն, թէ ինչպէս լաւ և քաղաքավար էր իրենց բանտարկեալը։ Ոչ մէկ կարեւորութիւն ունի այն լրագրութիւնը թէ հազարաւոր քրիստոնեաներ ջարդուած են. չէ՞ որ Հայաստանի մէջ նաեւ չկայ։

«Բայց թրքական կնճիռը դեռ գոյութիւն ունի», և, հեղինակին խորհրդատուութեամբ, *շուտով նորեն երեւան պիտի գայ իր ամբողջ սարդոյթեամբ։* Թուրքիա կը շարունակէ աչք ունենալ Թուրքիոյ և մանաւանդ Պոլսոյ վրայ, և կը սպասէ որ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէջ նոսի Բըրզընի պէս կարճատես մարդ մը։ Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին սխալ քաղաքականութիւնը, կ'ըսէ Պոլտուին, Թուրաստանի տուաւ Արդրէճանը, Հայաստանը և Վրաստանը, և կրնայ տալ նաեւ նոր երկիրներ,

Ց. Ֆ.

ՍԵՆԵԱԿԻՍ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Պատկերազարդ ու գունաւոր)

Ո՛վ չի գիտեր, ո՛չ չի գիտեր,

Սենեակս չորս պատ ունէ: Եսիկա դիտվի իմ՝ սենեակս չէ,— օ՛, այն սենեա՛կս, ի՞նչ պատ ունէր, քանի՞ հատ ունէր, լաւ չեմ յիշեր. միայն կը յիշեմ՝ որ, երկու պատուհան ունէր, և անոր մէջէն կ՚անցնէր գաշտին սոյլն ալ, ծաղկին շուրթն ալ, լոյսն ալ ու շողն ալ, և ծիծաղը վարէն անցնող գիւղի աղջիկներուն, որոնք խաղողի գոյն երեսներ ունէին: Պատուհաններէն մէկը ծառերուն մէջ կը բացուէր, միւսը՝ երկինքին մէջ: Եւ երկինքը ամպաձի պէս թափանցիկ էր, ու ծառերը կիրակնօրեայ աղջիկներու պէս՝ ծաղկուր: Յո՛, ձոր մը, վարը, իր ամիտակ մէջքը կը ծռէր, կը պատկէր, կ՚ըսէիր. ճիտը հազար բոժոժ անցուցած՝ գիւղին չօան է կ՚անցնի, գըղըլը՛ղ, գըղըլը՛ղ, սը՛լ սը՛լ...: Չէ՛, այս սենեակս ան չէ: Այս սենեա՛կս, դարիպի՛ սենեակ է:

—

Արեւելեան պատին մէջ փորուած է, հասակ՛ով, պատուհան մը: Առտուն կը կենամ՝ հո՛ն, և, պատուհանէն, որ լուսաւոր ճամբու մը պէս զապտուն երկինքին վրայ կ՚իյնայ, կը վեհեմ Արեւելքը: Ա՛խ, դէմս չկա՛յ լեռ մը, որ գլուխը խօթէ երկինքի թասին մէջ: Եւ (այս երկրին) արեւն ալ մէկ տեսակ է, ու կաթը փախած կնկան մը ժպտուն ծիծին կը նմանի:— Հապա մեր երկրին արեւնե՛րը, թուելն իսկ պժուար է, Եթուսալէմի կարմիր կո՛ւժը, որ լուսաղբիւրին մէջ շրջուելը ժպտուելը է,— Եամիրամի թա՛գը, որ հիւսուած է արցունք թափող ալինու քարերով,— Բակհաննէս Մկրտչին գլո՛խը, տաքուկ արիւնով,— Առաւօտ ահով ճա՛կատը, առտի մը եղերքին,— Մեր ժամուն միւռոնին փա՛շըը, բոնկած՝ աշտանակի մը նման հրեղէն մատներէն,— Մենձ մօր հարսնութեան շապկին մէջքի ոսկի կո՛ալը, լուսնկայ մը չափ խոշոր,— Լերա՞ն արեւ, որ կը ճարճատես կրակ առած թուփի մը պէս, շառաւիղներդ կը ծրդես ոսկիէն եղնիկի մը եղջիւրներուն պէս, ա՛յ գիւղի արեւ, գունդ ու կլոր, լճակի մը պէս դուն, տակաւին անեղծ, կը հանգչիս հոգիիս մէջ: Ո՛վ իմ Արեւելքս, պատմութեանդ ջերմութեամբը կենդանի՛ իմ աչքերս կը գինարբուն դեռ սո՛ վիրաւորիչ բոցերուն, ինչպէս եղակի նմանող հատուն ատաղձդ կը գիտնան առտուան արեւին:

—

Ես, այս ժամուս, կը ճեմիմ սենեակիս մէջ, երկա՛ր կը ճեմիմ, արեւելքէն արեւմուտք, արեւմուտքէն արեւելք, ինչպէս թափառական ամպ մը կը քալէ մէկ լեռէն միւսը: Ծանրարձ կը կենամ արեւմտեան պատին մօտ, ուրկէ, պզտիկ լուսանցքով շրջանակուած, վարի քաղաքը կ՚երեւի:

Անիկա նման է փեռեկուած ապառաժներու, սրածայր, անկիւնաւոր, սափոկ ու առապար: Մէջերէն ու եղերքէն հերձուածքի մը գիծը կը քալէ սեւ օձի մը պէս. և իրա՛ւ, հո՛ւնա՛, ողջ իժ մըն է, որ ժայռերուն լեռուկին մէջէն հալած նաւթի ակօսի մը նման կը սողայ: Գեհէ՛ն, մարդիկ սեւ բոցերու պէս կ՚երերան:— վա՛յ։։, — մօրս ձայնն է եռեւէս կը կանչէ:

—

Հարաւային պատէն կախած եմ օբացոյց մը: Աստուծոյ գիրքին պէս սիրելի է: (Կը թղթատեմ.) ես շատ կը սիրեմ կիրակիները.— կիրակին սէ՛ր է, կիրակին տա՛ք է, աղջկան մը շրթունքներուն պէս, որուն վրայ կը տարածուի Հայաստանի քարտէսը: Տաճարին պատին պէս նուիրական է հոս:

Ո՛վ չարչարուած ոտայնը տարաձայն գիծերու, որոնցմէ կը կախուին, շիթ առ շիթ, հայ քաղաքներու անունները. Հայաստա՛ն, կը սիրե՞մ քեզ: Դուն քանդակուած ես այս պատին վրայ, ու ես քեզի կը նայիմ ներշնչումով,— բլուրներու կողերուն վրայ, կաթ աչքե՛ր պէս, որ կը քնացնէ, կիրակին կ՚երգէ. խունկի նման կ՚ալրի, կիրակին առն մը է, ուր միշտ հարսնիք կայ: Անկի՛ն օրե՛ր կան, սակայն, անանուն ու լայն, օրե՛ր ալ անուշ՝ համբոյրով գոցուած, օրե՛ր՝ ազատ, օրե՛ր՝ սգոտ, անանուխի պէս զօրացուցիչ, ազատիի պէս թուչտուն: (Կը թղթատեմ.) ա՛յ քեզ, օրացո՛յց, հազարա՛ւկ պահարան, քու բոլոր խորշերէդ ցեղիս բոյրն ու գոլը կը բարձրանան: Տօնե՛րն հեթանոս, ձեռնե՛րը շքեղ, պարե՛րն երջանիկ՝ երկար շարքերով, կոչսերն արևատ, հո՛յ, լարուած աղեղի նման ծիծերով, հարաւէ՛ն կուգան, հարաւէ՛ն կուգան, կարաւան կարաւան: Տարեդարձնե՛ր: Փետրուար 13 (կը կեանամ.) ես ծնած եմ Փետրուարի 13ին, այդ իրիկունը մեր գիւղը Տէրընտաս կը վառեն, հիթանոս հաւատքի մը յիշատակին, յաճուն Դրող կամ Տիր չտաւտածին: Հազար ափսո՛ս, մայրս հեթանոս կրակներու այդ օրը գիս աշխարհ բերաւ, ու (փոքանք մը ևս), գրող ըլլաս: Ա՛խ՛ Մայիան է, ամիսը կենդանութեան. ձմրաւերջիկ նշհնիներու ծառատունկին մէջ աչուկները կրակներ կը բանան, հեռաւոր լեռները մեր գիւղին ողջոյն կուտան, կանանչ թեւեր կ՚երկարեն գիւղէ գիւղ, ու կը միանան, ճամբաները կը ծածկեն Լարամարդին, գորշահար աերեւի մը պէս, դաշտին վրայ թառ կը փնտռէ, անդին պուտպուտիկին ձայնն է, արտին մէջ գտած ցօղերը բարձր ձայնով կը համբէ, պո՛ւթ, պո՛ւթ պո՛ւթ..., Հօրա՛րհ, երկինքէն թռչնիկները կը կաթկթին մարգին վրայ — Փա՛ռք Օգոստոսին, վասն Նաւասարդեան ազատ ռօներու անօրինութեան: Փողը կը հնչէ՛, անուառները ձայն կուտան, հովիտները ձայն կը կրկնեն ջրամբարին ջուրին պէս, որուն շուներուն ադաղակը ժայռերուն դէմ կը շաչէ: Ջուրը կը կայտռէ, ճամբէ մը վար կը ցատկէ, ջրվիժակը բարակ ու լայն թերթի մը ձեւը կ՚առնէ, ցօղնի ցօղունի չափ նուրբ ձողիկներու կը բաժնուի ջուրը, և վանդակ մը կ՚ըլլայ, մէջն ալ արևին լոյսը խաւուտիկ թըռչունի մը պէս կը թռթռա՛յ ու կը դառնայ: Տօ՛ն է, սենեակիս մէջ կաքաւէ՛, հա՛րս, կաքաւէ՛: Հարսն ա՛նո՛ւշ է. մեղրով հացի պէս, հարսը տա՛ք է, ողջ մարմինի մը պէս:

—

Հիւսիսային պատին վրայ կը տարածուի Հայաստանի քարտէսը: Տաճարին պատին պէս նուիրական է հոս:

Ո՛վ չարչարուած ոտայնը տարաձայն գիծերու, որոնցմէ կը կախուին, շիթ առ շիթ, հայ քաղաքներու անունները. Հայաստա՛ն, կը սիրե՞մ քեզ: Դուն քանդակուած ես այս պատին վրայ, ու ես քեզի կը նայիմ ներշնչումով, — բլուրներու կողերուն վրայ, գիւղերդ, լուռ, աղօթարկու և ծխուն, ջուրերու ճամբաներուն վրայ քաղաքներդ, առագաստահաւի պէս բեհնաբալձ, ցանուցրիւ անտառներդ՝ կանանչ աղջիկներու պարի մը պէս ոստոստուն, ու պարզուն լճակներդ՝ պերճ շրջապղետաներու պէս տարածեալ, Անի՛ն՝ թանգարան, Երեւա՛ն՝ կանանչ, Վա՛ղը՝ հայելիի մէջ, Արարա՛տ՝ Աստուծոյ պէս, հրեշտակներու անդուլին պէս, ճերմակ փոշիի ամպի մը պէս, ձիաւոր ճերմակ Սուրբ Սարգիսին պէս, արձանադէմ, մարմարափայլ: Օ՛, պիտի արուի՞ ինձի բանտը, ո՛վ լեռներուն լեռը, առտուան մը մէջ հիւսիսային պատուհանիս մէջէն պիտի տեսնեմ ձեզ պատկերդ՝ տաճարաձև, քե՛զ, գիւղային երկնախոյդ, ահեղատիպ լուրդ, երկրաչափական անլուծելի հանգոյց, պարիկներու խաղ, Արարա՛տ...: Բարեկամնե՛ր, չեմ կրնար աւարտել այս պատկերը, ներեցեք ինձի, օրովհետեւ ես միշտ անզօր եմ եղեր, և, Հայոց Արշակ Քաղաւորին պէս, այս անյուշ սենեակին հիւսիսային պատին դէմ սարսռացե՛ր, սարսռացե՛ր ու հեծեր:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

Թեմական վարչութեան ժողովը

Եւրոպայի աւժամեայ թեմական կեդր. վարչութիւնը չորեքշաբթի օր ժողով գումարելով, որոշեց երկու անդամ ևս աւելցնել Դաստատտանական խորհուրդի կազմին վրայ և նշանակեց մէկ եկեղեցական՝ Արլետոդմ քհնյ. Թորոսեան և մէկ աշխարհական, Պ. Տիրան Տէօվլէթեան:

Նոյն ժողովին մէջ կարդացուեցաւ Տօքթ. Արմենակ Բարսեղեանի մեկ տեղեկագիրը, որ մանրամասն տեղեկութիւններ կուտար միջին և հարաւային Ֆրանսայի հայ գաղթականներու կացութեան և հայ կազմակերպութիւններու մասին:

Թեմականը որոշեց գնել Լիոնի և Մարսիլիոյ հովուական շրջաններու սահմանը:

Եւրոպայի համար Ազգային Սահմանադրութիւն մշակող յանձնախումբը երեքշաբթի օր նիստ պիտի գումարէ և իր պատրաստած ծրագիրը պիտի ներկայացնէ Թեմականի Զորեքշաբթի օրուան ժողովին:

— Կաթողիկոսական պատուիրակը Հինգշաբթի օր Անգլիա կը մեկնի, զբաղելու համար դաղութին կազմակերպութեամբ եւ ուրիշ ներքին խնդիրներով:

Նոր դպրոցներ

Կրթական խորհուրդը Պուա Քօլօմպի մէջ դպրոց մը բանալու համար, որոշած է հայաշատ կեդրոնի մէջ հող մը գնել եւ տաղաւար մը շինել տալ: Այս տաղաւարը պիտի ծառայէ նաև իբրեւ մատուռ:

— Պրիւսէլի մէջ եւս դպրոց մը պիտի բացուի: Այս առթիւ դիմում եղած է կաթող. պատուիրակին եւ մանկապարտիզապետուհի մը խնդրուած է:

— Բազմաթիւ ուսուցիչներ դիմում կատարած են, պաշտօն ստանալու համար նոր բացուելիք դպրոցներուն մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԼԱՒՈՒՆԵՐԷՆ

Դպրոցը կը բացուի

Մարսիլիա, 6 Հոկտ.

Վերջապէս, Հոկտ. 2–ին. Ազգային Միութիւնը հոգաբարձութեան հետ խառն նիստի մը մէջ, տեղանի վրայ դրաւ դպրոցական հարցը: Ընկերքում կը տիրէր առաջին վայրկեանէն. քանի որ անցեալ տարուընէ 5000 ֆրանքի բաց մը կը ճեղ տակաւին:

Հոգեբանական այս դժնդակ վայրկեանին Պ. Հայկազուն Թաւլումճեան, համեստօրէն կը յայտարարէ. «Ես կուտամ 5000 ֆրանքը, դուք խկոյն բացէք դպրոցը»:

Եւ ներկաները կ՚ոգեւորուին, ու կ՚որոշուի Հոկտ. 12–ին, երկուշաբթի, վերաբանալ դպրոցը:

Այս որոշումին բնականօրէն կը հետեւի, ուսուցչական կազմի խնդիրը: Նշանակուած է երեք հոգինոց մարմին մը՝ իբրեւ Ուսումն. Խորհուրդ, որպէսզի խկոյն մշակէ վերաբացման ծրագիրը ու ընտրէ ուսուցչական կազմը:

Իսկ տեսչական խնդիրը, պիտի հարցնէք: Տիրող անհոգութեան մէջ, կարծ. պատուիրակը տեսուչ նշանակած է վեղարաւոր մը: Ձեզ ճանչնար Գալֆեան վարդապետը, բայց կը զարմանանք որ հոգեւոր հովիւ մը դպրոցի տեսուչ կը նշանակուի. Լ. Շանթէն յետոյ, այն ալ քաղաքի մը մէջ ուր անցեալ տարի մազ մնաց արիւն պիտի հոսէր փրանս. դպրոցը աշխարհականացնելու համար:

Փարիզի թեմական խորհուրդը կարծ. Պատուիրակին միջոցաւ յայտնած է Մարսիլիոյ Ազգ. միութեան թէ դպրոցին բացը ամսէ ամիս լինք պիտի վճարէ, կլորիկ ու կանխորոշ գումար մը, տարեկան 15 հազար ֆրանք: Ուրեմն դպրոցին պիւտճէն ապահովուած է: Ազգ. Միութիւն ու հոգաբարձութիւն եռանդով լծուած են հանգանակութեան գործին, ու եթէ այսպէս շարունակեն, ապահովաբար մանկապարտէզ մըն ալ կ՚ունենանք հայկական կեդրոնին մէջ: Մարսիլիոյ ժողովուրդին տրամադրութիւնը շատ բարձր է տակաւին. կը բաւէ որ արդիւնք տեսնեն:

Շահարուհի

Նոր զոհ մըն ալ

Պօլէնի երկաթուղիի կայարանը հայ աղիւսի գործարան մը՝ ուր կ՚աշխատին շորս հայ գործաւորներ: Առանց մեկը, Յակոբ Սրապեան, 25 տարեկան երիտասարդ մը՝ որ հազիւ 4 ամիսէ ի վեր հոս կը գտնուէր, անցեալ շաբթի, 3 Հոկտ.ին ելեկտրաշարժ վերելակին մօտ աշխատած պահուն, անզգուշութեամբ գլուխը կը մնայ վերելակին մէջ և գանկը կը ջախջախուի:

Բժիշկներու նախնական դարմանումներէն վերջ, վիրաւորը կը փոխադրուի Ավիճեանի հիւանդանոցը, ուր հակառակ անմիջական դարմանումներուն, կը մեռնի կիրակի առաւօտ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հոկտ. 6ին, երեքշաբթի, Ավինեոնի մէջ՝ ուր փութացած էին իր ընկերները, հայ և ֆրանսացի, ինչպէս նաև գործարանի պաշտօնէութիւնը, գլխաւորութեամբ իրենց տնօրէնին:

Թաղուեցաւ ֆրանսական գերեզմանատունը:

Պօլէնի մէջ այս երկրորդ զոհն է որ կ՚ունենանք, տարաբախտ Արտաշէս Պօյամեանէ վերջ, որ նոյնպէս ցաւալի անհետմամ մը մեռաւ չորս ամիս առաջ:

Հանգուցեալը կը թողու այրի մը և երկու զաւակներ, որոնք կը գտնուին Պէյրութ: Գոյքերը յուղարկաւորութեան և տեղափոխութեան ծախուկի մը մէջ, ոստիկանապետին կողմէ:

Ստեփան Մարկոսեան

Հանդէս մը Վալանսի մէջ

Վալանսեն կը գրեն մեզի.— Կիրակի, Հոկտ. 4ին, Հ. Ը. Դ. Ներթակումիտէն «Դաշնակցութեան Օրուան» առթիւ ունեցաւ հրապարակային ժողով մը Ալենէմա Սէն Լուի սրահին մէջ: Բեմին վրայ կ՚երեւային հայկական եռագոյնը, մեռաքսակայ, շարք մը ազգային պատկերներ, իսկ դրան առջեւ կը ծածանէին հայկական և ֆրանսական երկու դրօշներ: Ժողովը բացուեցաւ "Մեր Հայրենիքս"ով, զոր երգեց երգչախումբը: Նախագահ ընկեր Վ. Շէհրէբեան պատմեց Դաշնակցութեան ծագումը և գործունէութիւնը: «Մշակ Բանուր»էն յետոյ, խօսք առաւ ընկեր Սրապեան, փառաբանելով Հ. Ը. Դ. հիմնադիրները և հերոսները, որոնք զոհուեցան հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար: Ցիշեց նաև Մկրտիչ Փորթուգալեանի ծառայութիւնները, և Թէզպրեց եղբայրաբար ապրիլ և գործել հայրենիքին համար: Ցաջորդաբար եղան արտասանութիւններ փոքրիկներու և քանի մը երիտասարդներու կողմէ: Այս առթիւ տեղի ունեցաւ հանգանակութիւն մը, որուն մասնակցեցան բոլոր ընկերները և չեղոքներ: Ներկայ էին իբր 400 հոգի: Հանդէսը փակուեցաւ «Բան Փորտան»ով:

Ն. Աւագեան

Մարզական կեանք

ՅՈՒՍԱՏՈՒ ՆՇԱՆՆԵՐ

Վիճեճե (Իզմիր) կը գրեն մեզի.— Վերջապէս երիտասարդութիւնը սթափելով կազմեց Ֆութպոլի «Արարատ» միութիւնը. իր կազմութիւնը մօտ երկու ամիս է: Մինչեւ օրս գանազան մրցութիւններու մասնակցեցան, ինչպէս Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ. հետ Վալանսի Ֆութպոլի խմբին հետ, և երկու անգամ ալ Ֆրանսական Etablissements Réunis.ի բանւորներուն Ֆութպոլի խումբին հետ: Առաջին մրցումին որ տեղի ունեցաւ Պ. Փիլէի կողմէ տրամադրուած մարզադաշտին մէջ. հաւասար միացին, իսկ երկրորդը որ տեղի ունեցաւ Etablissements Réunis.ի մարզադաշտին մէջ, «Արարատ» միութիւնը յաղթեց մեկի դէմ երկուքի, խլելով բուռն ծափեր հանդիսականներէն:

Ահա ձեռնարկ մը որ պատեհութիւն կը ստեղծէ Հայերը ճանչցնելու գաղութին Ֆրանսացի և օտարազգի հասարակութեան:

Գնահատութեան արժանի են «Արարատ»ի վարիչ մարմնին թափած ջանքերը: Փոխանակ սին վէճերով զբաղելու, անոնք իրենց գործը կը շարունակեն: Այս առթիւ աւելորդ չէ յիշեցնել թէ բաւական չէ դնդերները զօրացնել, անհրաժեշտ է մ՚իաժամանակ զարգացնել միտքը: Կը ապատենք որ այս ուղղութեամբ ալ ջանքեր թափուին:

Վերջին պահուն կ՚իմանամ թէ Ազգ. միութեան անդամները կ՚աշխատին մ՚իացնել երկու խումբերը. (Արարատ և Հ. Մ. Ը. Մ.):

Դիտող

Հ. Մ. Ը. ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան Նիսի մասնաճիւղը, որուն ծրագիր-կանոնագիրը տեղական իշխանութեան ներկայացուած և յայտարարուած է Ֆրանսական Հանրապետութեան պաշտօնաթերթին մէջ (11. Փետր. 1925ին), վաւերացուած է նոյնպէս (affilié) Ֆրանսական Ֆութպոլի Ֆետերասիոնին կողմէ:

Նիսի Հայ Մարզական Միութիւնը (Union Sportive Arménienne de Nice) այս տարեշրջանին՝ յաղթած է տեղւոյն ձմեռնոթ «Օլէմբոք սը Մանթոն է Քոփ Մարթէնի» առաջին տիվիզիոնին պատկանող խումբին, Օի դէմ 3 կոլով:

Վ.

Պոլշեւիկեան շարժումին դէմ

Երեսփ. ժողովի Գաղթական Յանձնախումբը նիստ գումարեց լսելու համար գաղթական նախարարը և Հնդկաչինի նորընտիր ընդհ. կառավարիչ Պ. Ալեքսանտր Վարէնը, որոնք պարզեցին ասիական այս մեծ գաղթավայրին մէջ Ֆրանսայի հետաքրդելիք քաղաքականութիւնը։ Երեսփ. մը հարցուց թէ ինչ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին համաչխարհական վտանգին դէմ, որ գոյութիւն ունի Հնդկաչինի մէջ։ Նախարարը ու Պ. Վարէն յայտարարեցին թէ Խորհրդային բոլոր գործակալները խստիւ պիտի պատժուին։

— Համաչխարհական երեք երեսփոխաններ՝ Պուրլուա, Օֆրէ և Պարու, որոնք Փարիզի արուարձաններու մեծ գործարաններուն առջեւ թռուցիկներ կը բաժնէին, ձերբակալուելով աստիճանաւոն տարուեցան, ուր իրենց ինքնութիւնը ճշդելէ վերջ ազատ ձգուեցան։

Ծրագրուած գործադուլը ձախողած

Ֆրանսայի համայնավարական կուսակցութիւնը որոշած էր փոխադրութեանց միջոցներու (թրամուէյ, օմնիպիւս, թաքսի ևն) ընդհանուր գործադուլ յայտարարել երէկ շաբաթ, առաւօտեան ժամը 10ին։ Ասիկա նախափորձ մըն էր, միւս մեծ քաղաքական գործադուլէն առաջ, որ հաւանականաբար տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ-շաբթի օր։ Ներքին նախարարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր։ Բացի մէկ երկու զիծերէ, ինչացեալ բոլոր գիծերուն վրայ երթեւեկը շարունակուեցաւ կանոնաւորապէս, որով համայնավարներու այս ձեռնարկը բոլորովին ձախողեցաւ։

Ներքին նախարար Պ. Շրաժէք այս առթիւ յայտարարեց. «կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ այն վէճերը որոնք երբեմն կը լուծուէին գործատէրերուն և գործաւորներուն միջեւ, ասկէ վերջ փոխադրուին քաղաքական գետնի վրայ։ Վստահ ենք թէ այս շարժումը բոլորովին անժողովրդական է և թէ կազմակերպիչները զուր տեղ յոգնութիւն կը կրեն։ Ինչպէս ասկէ առաջ, բուռ մը կողմնակիցներ միայն պիտի ունենան, միշտ նոյն մարդիկը։»

Ամերիկայի աշխատաւորներն ալ

Ամերիկեան աշխատաւորներու դաշնակցութիւնը միաձայնութեամբ որոշեց պայքարիլ ո՛ր և է օրէնքի դէմ որ կ՛արտօնէ չինացի եւ ճափոնցի աշխատաւորներու Ամերիկա մուտքը։

Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեան ներկայացուցիչը առաջարկեց պատուիրակութիւն մը ղրկել Մոսկուա՝ եղբայրական կապեր հաստատելու համար Արհեստակցական կարմիր Միջազգայինին հետ։ Ուիլեըմ կրին, աշխատ. Դաշնակցութեան պետը յայտարարեց թէ «երբեք չպիտի ստորնանան յարաբերութիւններ հաստատելու համար ռուս ներկայ արհեստակցական շարժումին հետ։ Տրամադիր չենք մեր ճիգերը միացնել Մոսկուայի մարդոց, որոնք բնաջինջ պիտի ընեն մեզ, եթէ իրենց ձեռքէն գայ»։

Անգլիոյ մէջ ալ կը հալածուին

Անգլիոյ վարչապետ Պ. Պոլտուին իր վերջին ճառին մէջ համայնավարական շարժումին վրայ խօսելով ըսաւ. «համայնավարական վտանգին դէմ կռուելու համար կառավարութիւնը ո՛չ մէկ միջոց պիտի ընէ։ Ծալրայեղ տարրերու վրոփականտը մնանկացաւ Ամերիկայի, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ. մեր երկրին մէջ ալ ո եւ է յաջողութիւն չպիտի ունենայ։ Մեզի ըսին թէ Անգլիա Մոսկուայի մը կը պահանջէ. ատոր չեմ հաւատար. ես կը ճանչնամ երկրիս ա-նդուրեայ մարդիկը եւ գիտեմ թէ ան չպիտի հանդուրժէ ո եւ է դիկտատորութեան։

Անգլիա չի հրաժարիր Մուսուլէն

Պ. Պոլտուին պահպանողականներու ժողովին մէջ քաղաքական մեծ ճառ մը խօսեցաւ, 3000 հոգիի ներկայութեան։ Անդրադառնալով Մուսուլի խնդրին, յայտնեց թէ Անգլիա ո՛չ թէ պատերազմ կը պատրաստէ, այլ կ՛աշխատի գործադրութեան դնել հաշտութեան դաշնագիրը մը։ «Բացի սահմանագլխի փոքրիկ ճշտումէ մը, մենք Թուրքերէն չենք պահանջեր ո եւ է հողամաս որ ներկայիս մեր հակակշիռին տակ եղած չըլլայ։ Մուսուլ քաղաքն ու նահանգը Թրքական տիրապետութենէն ազատագրուեցան,, շնորհիւ մեր զինուորներուն' եւ իրաւապէս Միջազգեալ Նոյնքան իրաւունք ունի այս նահանգին որքան Իրաքի միւս հողամասերուն վրայ։ Ասկէ զատ մենք յանձնառութիւններ ունինք մեր ստեղծած պետութեան, ինչպէս նաեւ հիւսիսի քրիստոնեայ բնակչութեանց հանդէպ, որոնք ներկայ վարչակարգի տակ ազատութիւն եւ բարօրութիւն ստացան, բաներ, որոնց կարօտը ունէին դարերէ ի վեր»։

— Առջի օր Թուրք ուսանողները մեծ ցոյցեր կատարեցին Պոլսոյ անգլ. դեսպանատան առջեւ, «Անկի՛ Անգլիա մենք կը պահանջենք Մուսուլը. որ միշտ մերը եղած էր» պոռալով։

Սուիսոյ խռովութիւնները

Կացութիւնը դեռ խառնակ է Սուրիոյ կարգ մը մասերուն մէջ։ Հիւսիսային Սուրիայէն վերջ, այս անգամ ալ խռովութեան լուրեր կը հասնին Սուրիոյ հարաւային կողմէն, ու քանի մը գիւղերու մէջ կը հաստին Սուրիոյ հարաւային կողմէն, ու քանի մը գիւղերու մէջ կը հաստին խլրտումներ տեղի ունեցած են։ Ֆրանսացիները ռմբակոծած են այս գիւղերը։ Պէտվիները Հալէպ-Խաժասկոս երկաթուղագծին վրայ յարձակելով ուզած են քանդել գիծերը. Ֆրանս. օդանաւեր ռմբակոծած են ասոնց բանակատեղին։ Տիւրզիները յարձակած են Ֆրանս. զօրամասի մը վրայ, որ կը յառաջանար դէպի Մէզրաա եւ Սէֆէն։

— երէկ իրիկուն Պէյրութէն հասած հեռագիր մը կ՛ըսէ թէ աւազակներ յարձակում գործած են ինքնաշարժի մը վրայ, որուն մէջ կը գտնուէին երկու արաբ քրիստոնեայ երկրաչափներ եւ երկու սուրիացիներ Թուֆիգ եւ Քամէլ Գարամանեան, որոնցմէ վերջինը ինչպէս նաեւ երկրաչափ մը սպաննուած, իսկ միւս երկուքը վիրաւորուած են։ Աւազակները ձերբակալուած են։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ, ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի (Մարշ, Սասուն, Պալանդ, Մանազկերտ, Վարդո և Խնուս) հայրենակիցները կը հրաւիրուին խորհրդակցական ժողովի՝ Հայրենակցական Միութիւնը կազմելու համար, Կիրակի, 11 Հոկտմբ. ժամը 2ին, Ռուսատ Լատրանական Միութեան կեդրոնը, 131 rue du Fbg. du Temle (Մէթրօ Պէլվիլ)։

Նախաձեռնող Մարմնի կողմէ
Մխիթար Շնախիկեան

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Կը փնտուի Մարաշցի Շիւքրի Ստեփանեան որ վերջերս Հալէպէն Մարսէյլ անցած էր։ Տեղեկացնել Մկրտիչ Մկրտիչեանի 110 Rue Chambare, Bois Colombes (Seine)։

Պոլսեցի Մանուկ Ալպանեան կը փնտռէ Պոլսեցի Վարդան Զիլոպճեանը։ տեղեկացնել՝ Նշան Դարբինեանի, Cantine Grammont, Chambre 16 Pont de Cheruy:

Մալաթիացի Պետրոս Մաքսէթեան կը փնտռէ եղբօրորդին Գէորգ Մաքսէթեանը, 13 տարեկան, հօրը անունը Սարգիս, մօրը եղիսաբէթ. Պէյրութի որբանոցներէն մէկուն մէջ ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝ 24 Rue de la Crai Berchem-Anvers Պ. Մաքսէթեանի։

ԹԱՏՐՈՆ

Թատերական երեկոյթ ի պատիւ
Թատերգիր՝ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷի
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՒՌՆ ԿՈՂՄԷ
17 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8½ին
Salle des Sociétés Savantesի մէջ
8 rue Danton
Պիտի ներկայացուի
ՁԱՐՈԳԻ
Շիրվանզատէի գլուխ գործոցներէն տասամեայ 4 արար, որուն վերջին արարը բարեփոխուած է հեղինակին կողմէ
Կը մասնակցին՝ Տիկիններ՝ Ալբանոյէ Ալիքսանեան, Սարինէ Տէբուան, Սիրուէր Նշանեան, Օր. Անգինէ Ավճեան։
Պարոններ՝ Տրդատ Նշանեան, Արման Կաթիկեան, Շահան Սարեան և Մազմանեան։
Բեմադրութիւն Շիրվանզատէի և Տրդատ Նշանեանի։
Մտից տոմսերու գիները
30—20—10—5
Տոմսերու համար դիմել Մասնախումբին գանձապահ՝ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի 53 rue Fbg. Montmartre, բոլոր հայ ճաշարանները, և ներկայացման օրը թատրոնի կիշէն, ժամը 7.45ին։
Կարգապահութիւնը ապահովուած է

Վարձու սենեակ

Կահաւորեալ մէկ կամ երկու սենեակ, խոհանոցէն օգտուելու իրաւունքով, լաւ դիրք, կայարանէն երեք վայրկեան հեռու, 4 Avenue des Charmettes à Villiers le Bel. 3–1

Կահավաճառ եւ Ս.ռաճառ
ԴԵՐՋԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
51, rue de Seine Մէթրօ Օտէոն
Թելէֆ. Ֆլէօրիւս 59–57
Զարմի վրայ ամենաբերքին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր Հագուստներ
Ճոխ մեծերք երկու սեռի յատուկ Անգլ. և Ֆրանս. կերպասներու
Գիները Ամսրցելի
Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամ 10։ Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, ապահովելու համար յաճախորդ դառնալու համար։

ՏՕՔԹ. Լ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՄՈՒԱԴԵՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹՈՒԱՑԻՆ և ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, rue du Faubourg St. Denis
Métro: Gare de l'Est Téléphone Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր, Ամէն օր 4—7։
Կիրակի օրերը ժամը 9—12
Ուրիշ առեն ժամադրութեամբ։

« AU PETIT CARILLON »

50 Ave. Jean Jaurès 50
Tél. Nord 57—60 Métro Jaurès

ՁՈՒԼՖԱԼԵԱՆ
Խանութի եւ տան համար նուագական պատի ժամացոյցներ, մասչելի ամէնուն, վճարման դիւրութիւններով.
Զարթուցիչներ (Reveils) 15 ֆրանկէնցէն սկսեալ գրպանի տոկոմ եւ ամաւ ժամացոյցներ 45 fr.
« քնճիր marque Omega 138 fr.
Election 120 fr.
Գնուած ապրանքներու հետ կը տրուին 2Էն 10 տարուան երաշխաւորութիւններ եւ պատի ժամացոյցները կը դետեղուին անծախս։ Կիրակի բաց։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
"ՊԱԹԻՍԹ"
15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier
Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ՏՕՔԹ. Ս. ԹԵՐՋԵԱՆ
35 տարուան փորձառու բժիշկ
Ամէն երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ժամը 2-4 կը գտնուի Dr. Kreisի Polyclinique de Bellevilleին *մէջ*, 166, rue St. Maur, Belleville։ *Ուրիշ առեններ տունի հիւանդներուն կ'այցելէ։*
Կը դարմանէ մեծերու և պզտիկներու ամէն տեսակ ներքին և արտաքին հիւանդութիւններ, ինչպէս նաև կանանց յատուկ անհանգստութիւններ։
Հոգածու խնամք և արագ դարմանում։
Metro: Belleville. Tél. Roquette 0-1-84
Տունի հիւանդներու այցելութեան համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին և կամ գրել 6, rue Villa Angelle, BRUNOY (S. et O.).

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին		104.85
Տոլար		21.70
Մարք (ոսկի)		5, 13
Թրքական թղթ.		12.40
Թրք. ոսկի		95.
Մէճիտիյէ		8. 50
Լէվա	100 հատ	16.
Տրախմի	«	31.
Լիր	«	86.50
Պելժ. ֆրանք	«	97.85
Զուից. ֆրանք	«	416.
Չերվոնեց		109.

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի Ֆոնսիէ I		1560 ֆր.
« « II		1320 «
« « III		1200 «
Ռուժեի երկթ.		100.

Comptoir Parisien de Change et de Crédit
80, Rue Lafayette
Հայերէն կը խօսուի

ԱՐԱՄ ԹԱՀՃԱՃԵԱՆ
ՁԱՐՏԱՐԱՊԵՏ
18, rue Claude Vellefaux
Paris, Մէթրօ Combat
Կ'ընդունի ամէն օր ժամադրութեամբ

ՄԵԾ ԱՓԻՍ ՊԱՏԵՐՆԵ
(Agrandissements)
Խնամուած աշխատութիւն յանձնարարութիւններ կ'ընդունի գաւառէն և արտասահմանէն։
ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ
9, rue Dagorno — Paris (12e)

Վաճառական-դերձակ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon, — Métro Odéon
Սահելէն Սավանդի թատրոնին դէմ, Զմրան համար պատրաստած է 400 մէթրք մը փրանս. և անգլ. տիպրան կերպասներու։
Բայ է նաև կէս օրերուն, իրէ. կոնները մինչեւ 8½։ Իսկ կիրակի երբեմինչեւ 1½։

Le Gérant: H. TEURNIER.
Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal Paris

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / 65, Rue Pascal. PARIS (13)

ԳՆԵ ԱՌԱՔՈՒԹԵԱՄԲ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Յունաստան եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	5 տ.	8 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չեկ, վանեցափոսթ եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 32 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ԻՐ ԲԱԺԻՆԸ

Վերջին օրերս, բաւական սփոփարար լուրեր լոյս տեսան մեր թերթին մէջ, ազգային կազմակերպութեան մասին։

Թէեւ աղօտ, բայց հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնէ այդ գործը։ Մանաւանդ ոգեւորիչ է այն շարժումը որ կը տեսնուի կարգ մը հայաշատ գիւղերու և արուարձաններու մէջ, գլուխ եւ լաբան հաստատելու համար։ Կաթող. Պատուիրակութեան Դիւանէն ալ շարունակ հաւաստիքներ կը տրուին, որոնց իրականացումը կը պահանջէ լուրջ աշխատանք։

Կ'ուզենք հաւատալ թէ այդ աշխատանքն ալ չպիտի պակսի. այլապէս, բոլոր աւետաբեր լուրերը պիտի դառնան հասարակ շաղակրատութիւններ, եւ դառն հեգնութիւն մը՝ սա դիւրահաւան ժողովուրդի երեսին։ Բայց, ինչպէս ուրիշ անգամ ալ ըսած ենք, միամտութիւն, նոյն իսկ յանցանք է հրաշքներ սպասել հոգեւոր հովիւէ մը։ Ան իր դերին մէջ է, կը քարոզէ, կ'ոգեւորէ ու կ'անցնի. բուն գործը գլուխ պիտի հանեն իրենք, բոլոր ընդունակ տարրերը, պաշտօնական թէ անպաշտօն, մանաւանդ անոնք որ միտք ու սիրտ ունին, փոխանակ գոյնզգոյն տիտղոսներու։ Անցեալ չունի այս գաղութը, ժժգոյն է անոր երէկուան պատմութիւնը. իսկ նոր պիտի ստեղծուի այսօրուանն ու վաղուանը։ Հիմեր ձգուած են գոնազան ուղղութեամբ. պէտք է աշխատիլ որ սխալ գործադրութիւնները չկատարուին, եւ աւելորդ եռանդ չվատնուի։ Անհրաժեշտ է, մանաւանդ, սրացաւ հետաքրքրութիւն եւ երիտասարդական, արդիական շունչ, առանց սովեսաութեան։ Բոլոր բարի միտքերն ու ծրագիրները ամբողջութեան դատապարտուած են, եթէ ամէն մէկը չմբռնէ օրուան պահանջը, ու չկատարէ իր պարտականութիւնը։ Անհնարին է նաև ազգեցութեան պայքար փորձել։ Անպարէզը բաց է, թող առաջ նետուի ո՛վ որ ընդունակ է գոչծ արտադրելու, քար մը, շաղախ մը աւելցնելու։ Ոչ «ամերիկեան դիտող»ի դիրք, ոչ ալ տհամէջ յաւակնութիւններ։

Այսօր կը հրատարակենք Ծանօթ հայագէտ Ֆրետերիք Մաքլէոի մէկ յօդուածը՝ կալիֆիոյ Հայերուն մասին։ Չի բաւեր այդ գաղութին, ինչպէս եւ Լեհաստանի, Թրանսիլվանիոյ, Պուքովինայի Հայերուն ձուլումը վերադրել միայն ճակատագրական դէպքերու։ Անշէն բան մեր կամքէն անկախ չէ։ Անաւասիկ այստեղ, մեր աչքերուն առջեւ, կը տեսնենք թէ ինչպէս իրենց մայրենի լեզուն կը մոռնան մանուկները, եւ հայրն ու մայրը թարգմանի լեզուով կը խօսին իրենց զաւակներուն հետ...։ Այս օտար երկիրները ծովեր են որոնց ափերուն վրայ կ'երթանք տաշեղներու պէս, վայ մեզի, եթէ քանի մը տարի ալ անցնի այսպէս։ Արդէն հայերէնի հետքը չէ մնացած այն պզտիկներուն մէջ որոնք եկան երկու տարի առաջ։ Գիտենք, շատ ծնողներ կան որոնք հպարտութիւն կը զգան այս դժբախտ իրականութենէն. բայց մեր խօսքը թեթեւսոլիկներու, չտեսներու համար չէ։ Գիտենք նաեւ որ չափահասներ ալ կը վայլին այդ լպրծուն ճամբուն վրայ, ամէնէն առաջ օտարներուն ծաղրը շարժելով. որովհետեւ, Ֆրանսացիին կամ Անգլիացիին համար մեծագոյն անկրթութիւնն է ուրանալ իր ինքնութիւնը եւ գիտակցաբար օտար լեզու գործածել իր ազգակցին հետ։ Կաթոլիկութիւնը եւ կեղծիքը յարգ չունին ո՛ր եւ է երկնքի տակ։

Զգեղինք նկատէն։ Ըսել կ'ուզէինք թէ՛ Ֆրանսայի եւ առհասարակ Եւրոպայի կազմակերպութեան առեն, մեր գլխաւոր ուժը պէտք է տանք հակազդելու օտարացման վտանգին։ Այսօր կը հրատարակենք նաեւ ամփոփ եւ ընդհանուր պատկեր մը հարաւային—արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ տեղաւորուած հայրենակիցներու թիւի եւ վիճակի մասին։ Ի՜նչքան թելադրիչ է այդ պատկերը։ Շրջաններ կան ուր ո՛ր եւ է աշխատանք չէ թափուած. ուրիշ վայրեր ալ ունին զանազան մարվիններ, բայց տակաւին կը թարթափին։ Ընդհանրապէս առօրեայ հոգերով տարուած, անոնք պատահականութեան ձգեր են մանուկներու կրթութեան գործը։ «Փօն տը Շէրլի մէջ, մեր ընկերներէն մէկը, գործէն ելլելէ յետոյ, կը հաւաքէ 30ի չափ հայ տղեկներ, 7—11 տարեկան, եւ հայերէն կարդալ գրել կը սովրեցնէ»։

Ահա ձեղի պատմութիւն մը որ հազար յորդոր կ'արժէ։ Երբ անհատ մը այսքանը կ'ընէ, ի՜նչքան աւելի թանկագին պիտի ըլլայ արդիւնքը, ընդհանուր, հաւաքական կազմակերպութեան մը պարագային։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Կարելի՞ է հարցնել

Երեւանի մէջ (թիւ 2), պատասխանատու անձ մը, որ կը նախընտրէ «կովկասցի» ստորագրել, պարզելով Նանսէնի ծրագրին յետաձգման պատճառները, կը ձաղկէ Անգլիոյ քար անտարբերութիւնը։ (Անգլիոյ պատուիրակներէն դքսուհի էթօլ յայտարարեց թէ ոչ ղրամ կրնան տալ, ոչ ալ երաշխաւորութիւն)։

Բոլորովին համաձայն ենք այս արդար յաստումին, եւ մենք աւելին ըսած ենք։ Բայց, կովկասցին պարմանալով որ միեւնոյն ղքսուհին կոկորդիլոսի արցունքներ թափած և պահանջած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել, տաճկական հարէմներու մէջ հիւծող Հայուհիները փրկելու համար, կը գրէ.—

"Ինչո՞ւ է այդպէս յաւում անգլիական պատուիրակութիւն տասնեակ Հայուհիների համար, որոնք տաճկական վաշխառուի հարէմներում տառապում են եւ այդպէս անտարբեր է տասնեակ հազարաւորով նոյնպիսի հայ կանանց ու մանուկների հանդէպ, որոնք տառապում եւ ոչնչանում են Ծոնիատանում և այլուր և որոնք դուրս «կամովին» սոխպուած են վաճառելու աւելի վտանգաւոր կարգի հարէմներում"։

Բառ առ բառ օրինակուած այս տողերուն մէջ, մենք ալ մեր կարգին կը զարմանանք թէ ինչո՞ւ տասնեակ անցողակի յիշուներ է «տասնեակ Հայուհիները», երբ քանի հարէմներու զոհերուն համար, իսկ յատկապէս տառապճուած է տասնեակ հազարաւորը՝ Ծունիատանի պարագային։ Կարելի՞ է հարցնել թէ՝ վերջապէս քանի՞ հոգի է սա "տասնեակ"ը։ Մեր գիտցածով՝ համրանք չունինն այդ զոհերը. պաշտօնական հաշիւներով հարիւր հիսուն հազար կ'անցնինն, այն ալ ջրուած միայն փաշաներու, եւ այլ «նոր» թուրքերու հարէմներուն մէջ։ Իսկ Ազգերու Դաշնակցութեան համապատասխան մարմինը, որ քանի մը տարիէ ի վեր կը պրպտէ այս խնդիրը, իր տեղեկագիրներուն մէջ միշտ կը յիշէ, 30—50,000։

Ո՞րն է ճիշտ . . .

Դարձեալ 3000 տոլար

Ամերիկայի Հայրենիքը շարունակելով իր հանգանակութիւնը երեւանի ալէտին զոհերուն համար, 3000 տոլար ևս ղրկած է Սեպտ. 21ին, ուղղակի Երեւան, Կարմիր Խաչին, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի միջոցաւ։

Այս կերպով, 6000 տոլար ղրկուած կ'ըլլայ, հաւաքուած 7000էն։

Հայ թերթ մը փակուած

«Նոր Օր», Փալիֆորնիոյ շրջանի ամենավար օրաթերթը, 2000 տոլար պարտական մնացած ըլլալով Ամերիկեան ղրամատան մը, փակուած է։ Տպարանը արդելքի տակ առնուած է և ամբողջով պիտի ծախուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՁԱԽՈՂԱԾ

Գրեցինք թէ համաշխարհային կուսակցութեան կողմէ շաբաթ առաւօտ յայտարարուած ժամնակի գործադուլը (Թրամուէյի, օթօպիւսի եւն.) բոլորովին ձախողութեան մատնուեցաւ։ Կիրակի առտուան Իւմանիթէն առաջին էջի եօթը սիւնակին վրայ խոշոր տառերով կը յայտնէր թէ երկուշաբթի օր ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ընդհանուր գործադուլ տեղի պիտի ունենայ 24 ժամուան համար, համաձայն «Գործունէութեան Կեդր. Կոմիտէ»ի որոշման։

Երկուշաբթիի գործադուլը եւս շաբաթ օրուանին պէս ձախողեցաւ։ Ասոր գլխաւոր պատճառն այն է որ խորունկ անհամաձայնութիւն կը տիրէ համայնավարական կուսակցութեան և արհեստակցական միութիւններուն միջեւ։ Այս վերջիններս չեն կրնար հանդուրժել որ կուսակցութիւնը տիրապետողի եւ հրամայողի դիրքին մէջ գտնուի հանդէպ Արհեստակցական Միութեանց, որոնք կը ներկայացնեն իսկական աշխատաւորները։

Քանի մը տարիէ ի վեր ասոնք ալ երկու մասի բաժնուած են. մէկ մասը որ ընկերվարականներու ազդեցութեան տակ կը գտնուի, կը պահէ իր հին անունը, Աշխատանքի Ընդհանուր Համադաշնակցութիւն (C. G. T.)։ Քանի մը տարի առաջ համայնավարական ձեղքուտմ ունեցողները բաժնուեցան եւ կազմեցին C. G. T. Unitaire (Միութենական)։ Արհեստակցական Միութեանց առաջին հատուածը որ աւելի մեծ ուժ կը ներկայացնէ չմասնակցեցաւ գործադուլին, չուզելով լքել գործիք ծառայել համայնավար կուսակցութեան ձեռքը՝ անոր քաղաքական նպատակներուն համար։ Մարոքի և Սուրիոյ պատերազմներուն դէմ կատարուելիք ցոյց մը ո եւ է շահ չպիտի ապահովէր աշխատաւորներուն, որոնք աւելի կը հետաքրքրուին օրուան հացը ճարելու հոգով, քան քաղաքական հարցերով։

Բանթողներու մեծ մասը կը պատկանէր փոխադրութեան միջոցներու պաշտօնեաներուն. զգալի էր նաեւ թաքսիներուն սովրականէն աւելի պակասը։

Մեծ գործարաններու մէջ բանթողներու թիւը կը հաշուուի հետեւեալ կերպով.— Ռընօ՝ 28,000 բանուորէն 2800ը միայն մասնակցեցան գործադուլին, Սիթրոէն՝ 16,000ի վրայ 2400 միայն, Փանհար՝ 3805ի վրայ 49. Թոմսոն՝ 1900ի վրայ 200, Խփանօ՝ 2000ի վրայ 730։ Բոլոր գործարաններն ալ կրցան աշխատիլ։

Պետական հաստատութեանց պաշտօնեաները եւս չմասնակցեցան գործադուլին. Թղթատարական պաշտօնեանները, որ ծանօթ են իրենց համայնավարական ձգտումներով, խղճմտօրէն կատարեցին իրենց պաշտօնը և ոչ ոք մասնակցեցաւ գործադուլին։ 4000 աղբահաւաքներէն միայն 80 հոգի գործադուլ ըրին։

Ոստիկանութիւնը ամէն կողմ հսկողութեան տակ առած էր. մանաւանդ արուարձանի մեծ գործարաններուն շուրջ հսկողութիւնը աւելի խիստ էր։ Իւմանիթէ մասնաւոր կառքերով ձրի թերթ կը բաժնէր հասարակութեան բանուորական թաղամասերուն մէջ. ոստիկանութիւնը գրաւեց այդ թերթերը։

Բազմաթիւ միջադէպեր պատահեցան Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ։ Սիւրէնի ելեկտրական գործարանին առջեւ 300 բանթողներ ցոյց կը կատարէին, երբ գործարանին հրշէջ ջրհանը սկսաւ ջուր ժայթքեցնել ցուցարարներուն վրայ. միաժամանակ երկու ձեռք զէնք պարպուեցաւ եւ Անտրէ Սապաթիէ անուն 23 տարեկան բանուոր մը սպաննուեցաւ իր մօրը եւ քրոջը աչքին առջեւ։ Մեծ խառնաշփոթութիւններ պատահեցան Սէն Տընիի մէջ, որուն վարչապետութիւնը ամբողջութեամբ համայնավարներէ բաղկացած ըլլալով, ոստիկանութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առած էր։ Բանուորներու 100ին 30ը կը մասնակցէին գործադուլին։ 1500 հոգի վարփետ կազմեցին և յեղափոխական երգեր երգելով մեծ գործարաններու առջեւ գացին եւ քարի կտորներ նետելով ապակիները չարդուն փշուր ըրին. ուրիշներ սալայատակը քակելով թրամուէյի գիծը խափանեցին։ Ոստիկաններուն և ցուցարարներուն միջեւ տեղի ունեցաւ ընդհարում, որու միջոցին 27 ոստիկաններ վիրաւորուեցան, քսմխէրն ալ ծեծ կերաւ։ Համայնավար երեսփոխան Տօրիօ միթինկ մը վերջ կրանիժ 0 Պէլ փողոցին մէջ ցուցարարներուն միացած կը խրախուսէր զանոնք. այդ պահուն ոստիկանութիւնը ուզեց միջամտել. Տօրիօ կից մը տուաւ ոստիկանի մը փորին, որուն վրայ բազմաթիւ ոստիկաններ յարձակեցան իր վրայ և հակառակ իր անձեռնմխելիութեան վիրաւոր վիճակի մէջ ձերբակալելով Սանթէի բանտը տարին զայն, ուր կը մնայ դեռ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ՀԱՐԱՒ.— ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

Մեր թղթակիցները օրը օրին տեղեկութիւններ կուտան գաւառներու մէջ ցրուած հայրենակիցներու մասին։

Աշխատակից մը, որ վերջերս առիթ ունեցած էր 3—4 ամիս պտտելու Հարաւային եւ Միջին Ֆրանսայի գաւառները, մեր տրամադրութեան տակ դրած է տեղեկագիր մը, որմէ կը խաղնիմ հետեւեալ տեղեկութիւնները, իբրեւ ընդհանուր պատկեր.— Խմբ.

Ա. Լիոնի շրջան

1. *Լիոն.*— Ունի 3000ի չափ հայութիւն, որ ցրուած է քաղաքին ամէն կողմը։ Մեծ մասը կ'աշխատի Berliet'ի դործարանին մէջ. կան սակաւաթիւ մանր առեւտրականներ, ինչպէս եւ արհեստաւորներ որոնք ուրիշներու մօտ կ'աշխատին։ Ունին Ազդ. Միութիւն մը։

2. *Փոն տը Շէրի.*— 400—450 հոգի, մեծ մասը, ընտանիքի հետ։ Աշխատող այրերու թիւը կը հասնի՝ 200ի։ Անոնք ալ գործ ունին էլեկտրական մեքեր պատրաստող գործարանի մը մէջ։ Ազդ. առանձին կազմակերպութիւն չունին առ այժմ։ Իրենց գործերուն համար կը դիմեն Լիոն, որ մեկ ժամ հեռու է։ Մեր ընկերներէն մեկը գործէն ելլելէ յետոյ կը հաւաքէ 30ի չափ հայ տղեկներ, 7—11 տարեկան, եւ հայերէն կարդալ գրել կը սորվեցնէ ձրիաբար։

3. *Սեն Շամօն.*— Մեր հայրենակիցներուն թիւը կը հասնի 1000ի, մեծ մասը ընտանիքի տէր։ Աշխատող այրերը կը կազմեն ժողովրդապէս կէսը։ Գրեթէ բոլորն ալ կ'աշխատին երկաթի գործարանին մէջ։ Կան հայրենակցական միութիւններ եւ բարեգործական-կրթական նպատակով հաստատուած ընկերութիւններ։ Արդէն իսկ ձեռնարկներն սկսած են, ազգային կազմակերպութիւն մը յառաջ բերելու համար։ Գործարատէրը միջոցներ տուած է, պզտիկներուն համար դպրոց մը հաստատելու եւ ֆրանսերէն սորվեցնելու։

4. *Սենք Էթիէն.*— Կան 5 600 հայրենակիցներ, շատերը ընտանիքի տէր։ Այրերը, որոնց թիւը կը հասնի 250ի, մեծ մասով կ'աշխատին ածխահանքին մէջ. կան կօշիկի գործարաններու մէջ աշխատողներ ալ, ինչպէս և սակաւաթիւ արհեստաւորներ։ Վերջերս կազմուած է Ազգ. միութիւն մը։

5. *Տեսին.*— Լիոնի շատ մօտիկ, կէս ժամ՝ երկաթուղիով և մեկ ժամ՝ հանրակառքով. ունի 250ի չափ հայութիւն, մեծ մասը կլիներ և աղջիկներ։ Այրերու թիւը կը հասնի 60_70ի։ Անոնք ալ կ'աշխատին արհեստական մետաքս շինող գործարանին մէջ և ունին համախումբ բնակութիւն գործարանատիրոջ տրամադրած շէնքերուն մէջ։ 30ի չափ պզտիկներուն համար ունին դպրոց մը, որուն սրահը տուած է գործարանատէրը. իսկ ուսուցչին օրապահիկը կը հոգայ Ազգ. միութիւնը, որ կապուած է Լիոնի հետ։

6. *Վիէն.*— Ունի 500ի հասնող հայութիւն մը, մեծ մասը ամուրի։ Այրերը իրր 300 հոգի, մեծ մասով կ'աշխատին կօշիկի և կաշիի գործարաններու մէջ։ Քիչերը գործ գտած են կերպասեղէնի գործարանին մէջ։ Վերջերս կազմուեցաւ Ազգ. միութիւն մը, կապուած Լիոնի։

7. *Լանսեյ.*— Կրընօպլէն մեկ ժամ հեռու հանրակառքով և կէս ժամ՝ դնացքով։ Կան 250ի չափ հայութիւն, մեծ մասը ընտանիքի տէր։ Այրերը, հարիւրէ աւելի, կ'աշխատին թուղթի գործարանին մէջ։ Ունին ազգային կազմակերպութիւն։

8. *Վալանս.*— Ունի հազարէն աւելի հայութիւն, մեծ մասը ընտանիքի տէր։ Մօտաւորապէս կէսը այրեր են և կ'աշխատին երկաթեղէնի գործարանին մէջ. կան փոքրաթիւ արհեստաւորներ և մանաւոր գործի տէրեր։ Չկայ ազգային կազմակերպութիւն։ Մօտաւորապէս 80 մանուկներ կը յաճախեն ֆրանսական դպրոց և չունին հայերէն սորվելու ո՛ր և է պատեհութիւն։

9. *Թուռնան.*— Վալանսէն կէս ժամ հեռու. ունի կաշիի և կօշիկի գործարաններ։ Հայերու թիւը կը հասնի 22ի, մեծ մասը ամուրի։ Բոլորն ալ կ'աշխատին կաշիի գործարանին մէջ։

10. *Լը Փուգհ.*— Վալանսէն երկու ժամ հեռու. հայերու թիւն է 300_350, մեծ մասը ընտանիքի տէր։ կ'աշխատին երկաթի գործարանին մէջ։

Լիոնի շրջանին մաս կը կազմեն նաև *Կրընօպլը*, ուր հազիւ 30 հայեր կան, ցրուած քաղաքին ամէն կողմը։ *Լա Սիկալիեռ-Լառժանթիեռ* (Արեշի նահանգ) 100, մեծ մասով կին և աղջիկ, որոնք կ'աշխատին մետաքսի ժանեարաններու մէջ, իսկ այրերը՝ ճամբաներու վրայ։ Ո՛վ որ լրացնէ մանաբանին հետ կնքած պայմանագրութիւնը, կը ձգէ և կերթայ տեղեր կ'երթայ։ Ո՛ր եւ է կազմակերպութիւն չկայ։ *Լօրէք*, Սէն Շամօն–Լիոն գծին վրայ. կան 50ի չափ հայեր, որոնց 30ը այրեր։ Կ'աշխատին գործարաններու մէջ կամ երկաթուղիի գծին վրայ։ Ո՛ր և է կազմակերպութիւն չկայ։ *Բիէռվօ-Ժէրաճ*, Սէնթ-Էթիէն Սէն Շամօնէն հինգ ժամ հեռու. հազիւ 35 հայ կայ, բոլորն ալ գործաւոր։ *Բրէօզօ*, կան 350–400ի չափ հայեր։ Այրերը, 170 հոգի, կ'աշխատին երկաթի գործարանը։ Ազգային կազմակերպութիւն չկայ. մօտ 50 մանուկներ կան, դպրոցական տարիքի մէջ։

Ուրեմն, Լիոնի և շրջաններու հայութեան ընդհանուր թիւը կը հասնի 7800-8000ի։

Բ. Մարսէյլի շրջան

1. *Մարսէյլ.*— Իր արուարձաններով միասին ունի մօտ 13,000 հայութիւն, որուն մեծագոյն մասը կ'ապրի քաղաքին մէջ, ընդհանրապէս կեդրոնացած որոշ թաղամասեր։ Կանոնաւոր մարդահամար չէ կատարուած մինչեւ հիմա։ Մեր հայրենակիցներուն կարեւոր մեկ մասը կ'աշխատի գործարաններու մէջ, շաքարի, կօշիկի և այլն։ Բաղմաթիւ են նաև խանութպաններն ու սեփական գործ ունեցողները. այսպէս կան 45 նպարավաճառներ, 10ի չափ պանդոկապետներ, 15ի չափ ճաշարանատէրեր և զանազան արհեստաւորներ՝ անկախ կամ ուրիշի քով և ոսքի վրայ առուտուր ընողներ։ Չեմ խօսիր ազգային կազմակերպութեանց վրայ, քանի որ շատ ծանօթ են։

2. *Փոչհեն.*— Կան 350–400 հայեր, կարեւոր մեկ մասը ամուրի։ Զափահաս այրերը կ'աշխատին աղիւսի գործարանին մէջ։ Ազգային կազմակերպութիւն չկայ։

3. *Կարտան.*— Կան 450-500 հայեր, մեծ մասը ընտանիքի տէր։ Այրերը, մօտ 200 հոգի, կ'աշխատին քաղաքէն 4-5 քիլոմէթր հեռու, ածխահանքերուն մէջ։ Հանքատէրերը տրամադրած են ժամանակաւոր բնակարաններ, այնպէս որ մեծ մասը կեդրոնացած է այս շրջանին մէջ, ուր կայ նաև հայկական արձանագրութիւն մը և նպարավաճառ մը։ Ազգային կազմակերպութիւն չկայ, թէև հազիւ կէս ժամ հեռու է Մարսէյլէն։

4. *Լա Սեյն–Թուլօն.*— Մարսէյլէն երկու ժամ հեռու։ Այս երկու քաղաքներուն մէջ կը գտնուին 300ի չափ հայեր, որոնց մեծագոյն մասը Լա Սեյն կը բնակի, քանի որ կ'աշխատի նաւահանգիստին մէջ։ Ունին ազգային միութիւն մը։

5. *Մարթիֆ.*— Մարսէյլէն 45 վայրկեան հեռու. կան 300ի չափ հայեր, ընտանիքի տէր և ամուրի գրեթէ կէս առ կէս։ 150ի չափ այրերը կ'աշխատին երկաթի գործարանին մէջ, 2_3 հոգի ալ կան մետաքսի գործի տէր։ Ունին տեղական միութիւն մը։

Այս շրջանին մաս կը կազմեն նաև.—

Լա Միօթա, Թուլօնէն կէս ժամ հեռու, որ ունի 230-300 հայութիւն։ Այրերը, իրր 150 հոգի, կ'աշխատին նաւահանգիստին մէջ։ Ունին ազգային կազմակերպութիւն։

Նիս, 300 հայեր, ամուսնացած և ամուրի. կ'աշխատին շինութիւններու և ճամբաներու վրայ. մաս մը ալ գործարաններու մէջ։ Ունին ազգային կազմակերպութիւն, թէև պահանջը կը զգան բոլորն ալ. Պատճառը այն է որ գաղթականները շատ կը նեղուին տան վարձքերէն և սկսած են քաղաքին ծայրը, Մատլէն կոչուած տեղը հողեր գնել և սեփական տուներ շինել, իրարու օգնելով։ Ասոր համար ալ, աշխատանքէ դուրս բոլոր ազատ ժամերը, մէջն ըլլալով կիրակի և տօն օրերն ալ, նուիրած են այս նպատակին։ Արդէն իսկ շինած են տասնէ աւելի տուներ. կը յուսան մինչեւ աշուն հասցնել 25ի և աւելիի, որմէ յետոյ պիտի հաստատեն ղպրոց մը և մատուռ մը։

Արլ, Մարսէյլէն երկու ժամ հեռու։ Ժամանակին դանուեր են բաւական թիւով հայեր, բոլորն ալ ցրուած քաղաքէն 10.15 քիլոմէթր հեռու, ագարակներու մէջ։ Այժմ այդ ագարակներուն մէջ կան 100 հայեր, որոնք առաջին առիթով կը հեռանան և կ'անցնին Մարսէյլ, Լիոն և.ն.

Այսպէսով, Մարսէյլի շրջանին հայերու թիւը կը հասնի 15,000ի։

Գ. Հարաւային-Արեւմտեան շրջան

1. *Բասթէ-Սարագհ.*— Կան 160ի չափ հայեր, որոնց մօտ 70ը ամուրի, որոնք հետզհետէ կ'անցնին ուրիշ վայրեր։ Մեծ մասով կ'աշխատին երկաթի գործարանին մէջ։ Ազգային կազմակերպութիւն չկայ։

2. *Տեֆազիի.*— Քաղաքէն 4_5 քիլոմէթր հեռու կը գտնուին ածուխի հանքեր, որոնց մօտ կը բնակին 100ի չափ հայեր։ Այրերը կ'աշխատին այս հանքերուն մէջ։ Ունին ազգային ո՛ր և է կազմակերպութիւն և կարուած են նոյնիսկ կեդրոններէ։

3. *Թուլուզ.*— Կան մօտ 60 հայեր, մեծ մասով աշխատաւոր. կան ուսանողներ և խմբագիր մը որ կ'աշխատի ֆրանսերէն Թերթի մը մէջ։ Ունին Ազգ. Միութիւն մը որ կապ կը պահէ տեղական իշխանութեան հետ և կ'օժանդակէ նորեկ հայրենակիցներու։

Այս շրջանին մէջ կը մտնեն նաև.—

Օշ, ուր կան 22 չափահաս որբեր, որոնք մօտ երկու տարի առաջ փոխադրուած են Սուրիայէն, ագարակներու մէջ աշխատելու համար։ Առնչուէ նեակ Թերթ, 1919-20)։ *Միհարէք* շաբաթաթերթը 1910_22։ *Միսէ* (Ս. Դ. Հնչակեան օրգան), շաբաթաթերթը, որ պարսկական յեղափ. օրերին հրատարակուած էր միապետական *Սուջայը Դովլէի* դրամներով։ Յետագայում *Միսէը* կոչուեց *Զանգ* (1917-21). *Օսար Փուլջեր* թարգմանական արժէքաւոր ամսագիրը 1912 թ.։ Այս բոլորը լոյս են տեսել Թաւրիզում, մեծ մասամբ Ատրպատականի Հայոց Թեմական տպարանում, իսկ *Միսէն* ու *Զանգը*՝ Փարոս մանաւոր տպարանում։ Թէհրանում լոյս են տեսել *Արշալոյս* երկշաբաթաթերթը 1912 (Հ. Յ. Դ.), *Առաւօտ* (Հ. Յ. Դ.) 1917 21, *Իրանի Աշխատաւոր* 1921-22 (Հ. Յ. Դ.)։ *Իրանչպար Իրանին* նոյն ժամանակամիջոցում. *Նոր Կեանք* շաբաթաթերթը 1922-25 թ. (Հ. Յ. Դ.)։ *Ասպա Բոբռխ* անկամ և անշնորհ երգիծաթերթը 1922ից սկսած, *Նոր Պատգամ* պատանեկան երկշաբաթաթերթը 1923ից սկսած։ Պարսկահայութիւնն օրաթերթ չէ ունեցել, գլխաւորապէս հաղորդակցութեան և նիւթական պատճառներով։

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎՐԱՅ

(Երրորդ եւ վերջին մաս)

Գրական ասպարիզում պարսկահայութիւնը առել է խոշոր դէմքեր, ինչպիսիք են՝ Րաֆֆի (Մալմասեցի), Առաքել Դաւրիժեցի պատմագիրը, Ե-ղիշէ Չարենց (Մակուեցի)։ Պարսկահայ նորագոյն բանաստեղծների շարքին են պատկանում՝ Սիմոն-Բազէն, (Թաւրիզեցի) երգիծաբան-բանաստեղծ, որ զրում է Օմար Խայեամի շնչով, աշխատակցել է Թիֆլիսի "Խաթաբալա„ երգիծաթերթին։ Շնորհալի երգիծաբան-կատակերգակ է նաև Վ. Տէր Օհանեան (Թաւրիզեցի)։ Իբրև տաղանդաւոր քնարերգակ մեծ ապագայ էր խոստանում ողբացեալ Մ. Բէջանեան («Պատանի» ալմանախի աշխատակից)։ Այնուհետև մի շարք սկսնակներ՝ Արամ Դաւոնէ, Ա. Բաբալեան, Ճ. Միրզայեան Լաս (Տիկին Լ. Ասլանեան), Վ. Տէր Յակոբեան և Գ. Տ. Բաղտասարեան որոնք թէև ասպնդաւոր, բայց դեռ եւս դժուարին ճամբայ ունին կտրելիք.

Թարգմանական գրականութեան մէջ յայտնի են՝ Ս. Խան-Մասէհեան, Շէքսպիրի անզուգական թարգմանիչը և Ե. Զ. Միրզայեան, Բայրոնի, Օմար Խայեամի և Բաբա Թահէր Տրիանիի թարգմանիչը։ Նրան է պատկանում նաև «Պոմպէյի վերջին օրերը» զրքի յաջող թարգմանութիւնը։

Գիտական-գրականութեան մէջ Զ. Սապինեան (Մէջլիսի հայ պատգամաւորը, Հ. Ե. Դ. Քեկնաճեան), Աշոտ Գասպարեան, որոնց աշխատութիւնները դեռ եւս անտիպ են՝ պայմանների բերումով Զ. Փրինգիպլա (Հ. Հար. ներկայացուցիչը Բերլինում)։ Երեքն ալ Թաւրիզեցիներ, ուսած Եւրոպայում։

Ազգասէր չէ նաև պարսկահայ մամուլի պատմութիւնը, թէև այսօր քաղաքական ու մասամբ նաև տնտեսական պայմանների բերումով պարսկահայութիւնը զրկուած է իր թերթն ունենալու հնարաւորութիւնից։ Եղել է ժամանակ, որ միայն Թաւրիզը ունեցել է չորս թերթ։ Պարսկահայ մամուլն ունի մօտ 30 տարուայ պատմութիւն, մենք կը ծանրանանք միայն վերջին 17 տարիների վրայ։

Պարսկական յեղափոխական շարժումների ընթացքին մեր լուրջ օրգանն էր *Առաւօտ* եւօթեայ Թերթը (Հ. Ե. Դ. օրգան 1908–11)։ Ունէր իր գրաշարատունը։ Յետագայում *Առաւօտը* վոխադրուեց Թէհրան։ *Ղարատաղ* շաբաթաթերթի (Հ. Ե. Դ. 1913)։ Ապա սա կոչուեց *Այգ*, որ ընդմիջումներով հրատարակուեց մինչև 1917, յետոյ 1917_22 թ. արգելուեց կառավարութեանց կողմից։ *Արշալոյս* (Հ. Ե. Դ. պատգեկան Թերթ, 1919-20)։ *Միհարէք* շաբաթաթերթը 1910_22։ *Միսէ* (Ս. Դ. Հնչակեան օրգան), շաբաթաթերթը, որ պարսկական յեղափ. օրերին հրատարակուում էր միապետական *Սուջայը Դովլէի* դրամներով։ Յետագայում *Միսէը* կոչուեց *Զանգ* (1917-21). *Օսար Փուլջեր* թարգմանական արժէքաւոր ամսագիրը 1912 թ.։ Այս բոլորը լոյս են տեսել Թաւրիզում, մեծ մասամբ Ատրպատականի Հայոց Թեմական տպարանում, իսկ *Միսէն* ու *Զանգը*՝ Փարոս մանաւոր տպարանում։ Թէհրանում լոյս են տեսել *Արշալոյս* երկշաբաթաթերթը 1912 (Հ. Ե. Դ.), *Առաւօտ* (Հ. Ե. Դ.) 1917 21, *Իրանի Աշխատաւոր* 1921-22 (Հ. Ե. Դ.)։ *Իրանչպար Իրանին* նոյն ժամանակամիջոցում. *Նոր Կեանք* շաբաթաթերթը 1922-25 թ. (Հ. Ե. Դ.)։ *Ասպա Բոբռխ* անկամ և անշնորհ երգիծաթերթը 1922ից սկսած, *Նոր Պատգամ* պատանեկան երկշաբաթաթերթը 1923ից սկսած։ Պարսկահայութիւնն օրաթերթ չէ ունեցել, գլխաւորապէս հաղորդակցութեան և նիւթական պատճառներով։

Այսպիսով պարսկահայութեան ընթացքը հետ համեմատած՝ նրա մամուլի պատմութիւնը կարելի է հարուստ համարել։ Պէտք է շեշտենք, որ պարսկահայ հրատարակիչները միշտ աշխատել են ձրի, գոհելով իր եռանդը, ժամանակը և նոյն իսկ գրամը։ Վերջին 20 ամեակում հասունացել է պարսկահայ հրապարակագիրների մի պատկառելի քանակ։ Հայ հրապարակագրութեան մէջ պատուաւոր տեղ կարող են գրաւել պարսկահայ գրողներէն Ե. Յովհաննիսեան, Զ. Սապինեան (Մէջլիսի պատգամաւոր), Գ. Յակոբեան, Հ. Պանիրեան, Ալ. Յովհաննիսեան, Վաղ. Սարգսեան, ողբացեալ Արտ. Տ. Յովհաննիսեան — Արէսը, սպանուած Տրապիզոնում, Մ. Սահակեան (մեռած), Ե. Թամրազեան (մեռած)։ Երիտասարդ հրապարակագիրների մէջ աչքի է ընկնում իր սահուն ու բեղուն գրչով Վ. Ստեպի, Ցառաջի թղթակիցը (Վիէննա) որ ապագայ ունի։ Խիստ հրահանգիչ և խրախուսելի է Վ. Ստեպիի ժողովրդավարի, գրել պարսկահայ մամուլի պատմութիւնը։ Չմոռնանք նաև Ա. Տ. Վարդանեանին, որի բացատական կողմերը, դժբախտաբար, ծածկում են ուրիշ նեցած առաւելութիւնները։ *Միսէի* և *Զանգի* խմբագիրը ունի անհատական ոճ և խորութիւն չի զնում միջոցների մէջ։

Պարսկահայերը յայտնի են որպէս յայտնի առեւտրականներ և լաւ արհեստաւորներ (Տես Ա. Դավրիժեցու գիրքը)։ գորգի և չոր մրգեղէնի մեծահարուստ վաճառականներ՝ Ռուսաստանի, Եւրոպայի և Ամերիկայի հետ Որպէս արհեստաւորներ՝ Պարսկահայերը անմրցելի են Պարսկաստանում ոսկերչութեան, կօշկակարութեան, ճիւղութեան և ներկարարութեան մէջ։

Պարսկահայերը քաղաքական և ընկերային կեանքում ևս խոշոր դէմքեր են տուել։ Պարսից դեսպանների և հիւպատոսների խոշոր մասը Պարսկահայեր են եղել։ Պարսից շահերի և ապա սահմանադրական օրէնքներով («Կանոնը Էասլի») քրիստոնեաներին արգելուած է նախարար դառնալ։ Այսօր պարսկահայութիւնը Մէջլիսին մասնակցում է երկու պատգամաւորներով, երկուսն էլ Հ. Ե. Դ. Թեկնածուներ։ XIX րդ դարում յայտնի է եղել, որպէս պետական դէմք Մելքում Խանը։ Եղել են բազմաթիւ գնդապետներ և այլն։ Եփրեմը Պարսկաստանում և պարսկահայութեան մէջ բարձրացաւ։ Հ. Ե. Դ. պարսկահայ հատուածը խոշոր դեր կատարեց պարսկական յեղափոխութեան մէջ։ Պարսկահայութիւնը զոհեր տուեց կամաւորական գնդերում, 1918 թուին ուժգնօրէն դիմադրեց տաճկական արշաւին և դանդաղեցրեց Թիւրքերի յառաջխաղացումը դէպի Հայաստան և Բագու։ Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին զոհեր տուեց Ֆրանսական ճակատում, Արեւէն Մելիք-Սարգսեան (իրաւաբան) և Ա. Անանեան՝ Թաւրիզեցիներ։

Պարսկահայ կեանքի վերելքը կատարուել է վերջին 30ամեակում. այդ ժամանակը զուգադիպում է Հ. Ե. Դ. Պարսկաստան մուտքի հետ։ Հանրային և դպրոցական մի շարք լուրջ և հեղինակաւոր գործիչներ տարիներ շարունակ կրթել և դաստիարակել են մեր սերունդները — արժէ յիշել Ե. Յարութեան մմճեան (1902 թուին), որի թողած անունն այսօր պարսկահայ կեանքի պահապաններն են։ Ե. Դաւթեան (Մուժմբարցի) Դոշակի խմբագիր, Թեմական դպրոցի տեսուչ և յեղափոխական–հասարակական գործիչ։ Գ. Ցակոբեան մանկավարժ և յեղափոխական-հանրային գործիչ, հաղուագիւտ մի իրականութեան մէջ իր ժողովրդականութեամբ և հմայքով, որ վայելում է պարսկահայութեան մէջ։

Մանկավարժներից յայտնի են նաև՝

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐԻ

Տարածվում է (11 հոգի), ամսօր 9. Ծրագիր Մանկ. շաբաթ. Հայոց պատմ. Լեհաստան, թուա. պրոլետարական հեղափոխ. Հայերու զարգացման ընդհանուր ուղիները։ Ուսումնական աշխատանքներ։ Ուսումնական ամսագրեր։ Ուսումնական ամսագրեր։ Ուսումնական ամսագրեր

Ձերբակալուածներու ընդհանուր թիւն է 300 հոգի, որոնց 95ը բանտարկուեցան. ասոնցմէ 50 հոգին օտարական են, վիրաւորուած ոստիկաններու թիւն է 51:

Գործադուլը չյաջողեցաւ նաեւ գաւառներու մէջ: Մարսիլիա 60,000 բանուորի վրայ 400 հոգի միայն չաշխատեցան: Պօրտօ 27,000 բանուորէն 1100ը, Լիլ 42,000էն 350ը, Լիոն խաղաղ էր, Լուառի նահանգին մէջ գործադուլը աւելի զգալի էր: Միշլաէպեր պատահեցան Սէթրազուրկ, Հալուէն, Փէրփինեան եւլն.:

Գործադուլին մասնակցող բանուորներէն շատեր երէկ իրենց գործերէն հանուեցան:

Համայնավար պետերը դատապարտուած

Փարիզի դատարանը առջի օր ի բացակայութեան դատեց ընդհանուր գործադուլի կազմակերպիչ կոմիտէի անդամները, որոնք կ'ամբաստանուէին թէ վնասուորները գրգռած են ապստամբել իրենց հսամանատարներուն դէմ եւ եղբայրանալ Մարոքքիներուն կամ Տիւրկիներուն հետ: Դատարանը ի բացակայութեան 15 ամիս բանտարկութեան եւ 3000 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց Մարսէլ Բաշէնը, Տօրիօն, Միտօլը և Մոնմուսօ: Ուրիշ ամիս բանտարկութեան եւ 200 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան Տիկ. Սիւզան Փիռօ, Գ. Շասէները եւլն.:

Բամպակին գներէն Հայաստանի մէջ

Հայաստանի բամպակի վարչութեան տնօրէնը, Ռատնէր, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է Մորհրդային Հայաստանի (25 Սեպտ.).—

Եթէ կլիմայական պայմանները թոյլատրեն, այս տարի բամպակի բերքը աւելի լաւ պիտի ըլլայ քան անցեալ տարի: Հուսի բամպակ կը սպասուի հարիւրին 20 աւելի: Էկենականի մանարանին համար պէտք է տալ 20,000 փութ մաքրուած բամպակ: Ամէն պարագայի մէջ, ամբողջ Հայաստանի մթերքը ապահովելէ յետոյ, կրնանք այս տարի Մոսկուայի մանարանին համար արտահանել 220,000 փութ մաքուր բամպակ: Թէեւ ջրային դրութիւնը կատարելագործուած չէ տակաւին եւ երաշտի հետեւանքով ցանքերու կարեւոր մէկ մասը չորցած է, բայց բերքը լաւ է:

Բամպակի հաւաքումը պիտի սկսէր Սեպտ. 25ին, բայց ուշացաւ, ցուրտին, քամիներուն և տեղատարափ անձրեւներուն հետեւանքով: Առ այժմ բերքի քանակը կը հաշուուի իւրաքանչիւր տեսիլքին 40-45 փութ, բացի քանի մը շրջաններէ ուր մշակութիւնը աւելի կանոնաւոր է եւ կը սպասուի մինչեւ 80-100 փութ: Այս տարի մաքրելու համար կը պատրաստուի 8-900 հազար փութ հնտաւոր բամպակ: Երեք զտիչ գործարան պիտի կրնան օրական 7 հազար փութ մաքրել: Մոսկուայէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Հայաստանի յատկացուած մէկ միլիոն մեդը մանիփաթուրային 3 հարիւր հազար մեդրը շուտով կը հասնի: Այդ ապրանքը պիտի բաժնուի Սարտարապատի, Երեւանի եւ Ղամարլուի շրջաններուն. կը սպասուի նաեւ 55 հազար փութ ցորեն: Մանիփաթուրան պիտի ծախուի Գործակցական Ընկերութեանց միջոցաւ:

Տակաւին որոշուած չէ բամպակի գինը. բայց առ այժմ առաջին տեսակին փութը գիւղացիներէն կը գնուի 3 րուբլիի:

Դեռ կը խորհրդակցին

Տասը օրէ ի վեր կը շարունակուի Լօքառնոյի ժողովը: Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին կարելի եղաւ համաձայնութեան գետին մը գտնել՝ Գերմանիան Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունելու համար: Բանակցութիւնները սկսած են նաև արեւելեան սահմանագլուխի խնդիրները կարգադրելու համար: Շաբթուս պիտի առաքրուին Հենոսեան ուխտը, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Պելճիքայի եւ Իտալիոյ միջեւ. եւ Իրաւաբարութեան Դաշինքները Գերմանիոյ և Ֆրանսայի, Պելճիքայի եւ Գերմանիոյ, Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ:

«Քոլոմպոսի օրը» Իտալիոյ մէջ

Ազգայնամոլական զգացումը երթալով կը զարգանայ Իտալիոյ մէջ: Մուսօլինի յիշած է որ Քրիստափոր Քոլոմպոս ասկէ 433 տարի առաջ Հոկտ. 12ին Ամերիկան գտաւ, եւ որովհետեւ այդ մեծ մարդը Ճենովացի էր, հրովարտակով մը 12 Հոկտ.ը ազգային տօն կը հռչակէ: Առջի օր առաջին անգամ ըլլալով մեծ հանդիսութիւններ կատարուեցան ամբողջ Իտալիոյ մէջ: Անծիոյի մէջ բացումը կատարուեցաւ առաջին ընդծովեալ հեռագրաթելին, որ Իտալիան կը միացնէ Հար. Ամերիկայի եւ 13 հազար քիլոմէդր երկայնութիւն ունի: Այս գիծի հաստատման ձեռնարկուեցաւ 1924ին և ծրագրուած էր վերջացնել 1927ին, սակայն աշխատութիւնները արագօրէն առաջ տարուեցան եւ կարելի եղաւ վերջացնել գայն անցեալ ամիս:

Նոր Դաշնակցութիւն մը

Չիչէրին այս օրերս պիտի տեսակցի Հռոմի սովեթական դեսպան Ռէյրկէնցէֆի հետ: Կ'ըսուի թէ Չիչէրին մտադիր է կազմել նոր դաշնակցութիւն մը, որուն մէջ պիտի մտնեն Գերմանիա, Ռուսիա, Լեհաստան, Իտալիա, Սպանիա եւ Թուրքիա: Չիչէրին Մուսօլինիի հետ պիտի տեսակցի Սթրէզայի մէջ:

Մեծ ռազմափորձեր Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ մէջ սկսած են աշնան մեծ ռազմափորձերը, որոնց կը մասնակցին օդային տորմիղը եւ ջրօդանաւերը: Մուսթաֆա Քէմալ, որ Պալըքէսիր կը գտնուէր, իմմիր գացած է ռազմափորձերուն ներկայ ըլլալու համար:

Թուրքիա տրամադրութիւն յայտնած է Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու, եթէ Մուսուլի խնդիրը նպաստաւոր լուծում ստանայ:

Մահափորձ Պուլկարիոյ մէջ

Սօֆիայի ռումէն դեսպանը Գ. Պիլսիօրէսքօ առջի օր իր կնոջ և ուրիշ երեք հոգիի հետ ինքնաշարժով Սօֆիայի մէկ փողոցէն անցած ատեն յարձակումի ենթարկուեցաւ կարգ մը ահաբեկիչներու կողմէ, որոնք զէնք պարպեցին կառքին վրայ: Անձի կորուստ չկայ: Յարձակողները յայողեցան փախչիլ:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ գրող Գեղամ Ֆէնէրճեան դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր մայրը, որ գոհ գացած է ինքնաշարժի արկածի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ը. Դ. Գեորգ Զավուշ խումբին անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին շաբաթ իրիկուն ժամը 8½ին 131 Faubg. du Temple. Metro Belleville:

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 21 Հոկտ. Չորեքշաբթի վերջին ժամը 9ին Մօսիէթէ Սավանթի մէջ: Կը խօսի Տօքթ. Լ. Գրիգորեան "Ծաքիրականութիւն և բժշկութիւն" նիւթին վրայ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Խորբերդի Երիտասարդաց Միութեան» առժամեայ վարչութեան եամանեայ պաշտօնավարութիւնը լրանալով, նոր վարչութիւն ընտրուած է հետեւեալներէ.— Առենապետ՝ Կիւրեղ Թոյեան, Առենադպիր՝ Գրիգոր Թումէլեան, Գանձապահ՝ Սարգիս Քիւրէճեան, Կնքապահ՝ Բաֆֆի Սարգիսեան, Խորհրդական՝ Աղասլոյ Տիրանեան:

Նամակ կամ ուղերձ առաքում կատարել հետեւեալ հասցէին.
Gourey Khraian 29 Rue Bernard de-Bois–Marseille (France)

ՖՐԱՆՍԷՐԷՆԻ ԶՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Le Foyer Français ընկերութիւնը կազմակերպած է Հայերուն համար ֆրանսերէն լեզուի ձրի դասընթացք, որ կը տրուի շաբաթը երկու անգամ. չորեքշաբթի և շաբաթ իրիկունները ժամը 8 45էն մինչեւ 10, թիւ ֆիւժաս 23ի վարժարանին մէջ Rue Cujas 23, Métro St-Michel կամ Odéon): Հետեւիլ ցանկացողները կը հրաւիրուին ներկայանալ ամէն չորեքշաբթի վերոյիշեալ վարժարանը, այսօրուընէ սկսեալ:

ԹԱՏՐՈՆ

Թատերական երեկոյթ ի պատիւ Թատերգիր՝ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՒԻՆ ԿՈՂՄԷ
17 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8½ին
Salle des Sociétés Savantesի մէջ
8 rue Danton
Պիտի ներկայացուի

ՁԱՐՈԳԻ

Շիրվանզատէի գլուխ գործոցներէն տասմ4 արար, որուն վերջին արարը բարեփոխուած է հեղինակին կողմէ
Կը մասնակցին՝ Տիկիններ՝ Սիրանոյշ Ալիքսանեան, Աարինէ Տէրուեան, Սիրուհի Նշանեան, Օր. Անգինէ Ավճեան:
Պարոններ՝ Տրդատ Նշանեան, Արման Կոթիկեան, Շահան Սարեան և Մազմանեան:
Բեմադրութիւն Շիրվանզադէի և Տրդատ Նշանեանի:
Մտից տոմսերու գիները
30—20—10—5
Տոմսերու համար դիմել Մասնախումբին գանձապահ՝ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի 53 rue Fbg. Montmartre, բոլոր հայ ճաշարանները, և ներկայացման օրը թատրոնի կիշէն, ժամը 7.45ին:
Կարգապահութիւնը ապահովուած է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտուի Մարաշցի Շիւքրի Ստեփանեան որ վերջերս Հալէպէն Մարսէյլ անցած էր: Տեղեկացնել Մկրտիչ Մկրտիչեանի 110 Rue Chambare, Bois Colombes (Seine):

Պոլսեցի Մանուկ Ասլանեան կը փնտռէ Պոլսեցի վարպան Զիլպուքճեանը: տեղեկացնել՝ Նշան Դարբինեանի, Cantine Grammont, Chambre 16 Pont de Cheruy:

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՆԱՆԱԴԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՐԹԱՑԻՆ և ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, rue du Faubourg St. Denis
Métro: Gare de l'Est Téléphone Nord 84 04
Ընդունելութեան ժամեր, Ամէն օր 4—7:
Կիրակի օրերը ժամը 9—12
Ուրիշ առեն ժամադրութեամբ:

ՀԱՆՐԱՑԱՆՕՔ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
"ՊԱԹԻՍԹ"
15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier
Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն:

ՏՕՔԹ. Ս. ԹԵՐՋԵԱՆ
35 տարուան փորձառու բժիշկ
Ամէն երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ժամը 2-4 կը գտնուի Dr. Kreisի Polyclinique de Bellevilleին *մէջ.* 160, rue St. Maur, Belleville: *Ուրիշ առեններ տունի հիւանդներուն կ'այցելէ:*
Կը դարմանէ մեծերու և պզտիկներու ամէն տեսակ ներքին և արտաքին հիւանդութիւններ, ինչպէս նաև կանանց յատուկ անհանգստութիւններ:
Հոգածու խնամք և արագ դարմանում:
Metro: Belleville. Tél. Roquette 01-84
Տունի հիւանդներու այցելութեան համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին և կամ գրել 6, rue Villa Angelle, BRUNOY (S. et O.).

ՏՕԲԴՈՐ
Յ. ՏԷՐ_ԴԱՒԹԵԱՆ
մասնագէտ
աչքի հիւանդութիւններու
120, Boulevard de Grenelle
Métro La-Motte Picquet.
Tél. Invalides 31-48
Երեք շ. Հինգշ. Շաբ.4—5ուկէսին Կիրակի 10-12 եւ 83, rue Lafayette [Métro Poissonnière Երեք-Հինգշ. եւ Ուրբաթ 1ուկէսէն

ՍԱԿԱՐԱՆ
13 Հոկտեմբեր *1925*
ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին		106.40
Տոլար		21.98
Մարք (ոսկի)		5, 23
Թրքական Թղթ.		12.65
Թրք. ոսկի		95.
Մէճիտիյէ		8.70
Լէվա	100 Հատը	16.50
Տրաամի	«	31.25
Լիր	«	86.85
Պելժ. ֆրանք	«	100.25
Զուից. ֆրանք	«	423.
Չերվոնեց		110.

ՈՐԹԵՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի ֆոնտիէ I		1600 ֆր.
« « II		1320 «
« « III		1250 «
Ռումելի երկթ.		102.

Comptoir Parisien de Change et de Crédit
80, Rue Lafayette
Հայերէն կը խօսուի

Auto-Ecole
Օթօմօպիլ վարելու վարժութիւն ստանալու համար դիմել՝
ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
28 Rue Nationale Billancourt
Վարժութիւն ամէն օր առաւօտեան ժամը 9էն երեկոյեան ժամը
Աբոնօպարիր (Carte rose) կը տարածուի 40 ֆրանքէն սկսեալ

Վաճառական-դերձակ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon, — Métro Odéon
Մօսիէթէ Սավանդի թաղը դէմ: Ձմրան համար պատրաստուած ամբողջ մթերք մը ֆրանս. և անգլ. բուն կերպասներու:
Բայց է նաև կէս օրերուն, երբ կուններ մինչեւ 8½: Իսկ գիները մինչեւ 1½:

Կահավաճառ և Առաջնորդ
ԴԵՐՋԱԿ
ԿՈՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
51, rue de Seine Մէթրօ Օտէօն
Թէլէֆ. Ինէօրիւս 59-57
Ձափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր Հագուստներ
Ճոխ մթերք երկու սեռի յատուկ Անգլ. և ֆրանս. կերպասներու
Գիները Անմրցելի
Ի դիւրութիւն յաճախորդներու բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամ 10: Բաւական է անգամի այցելութիւնը, տեսնելու յաճախորդ դառնալու համար:

Le Gérant: H. TEURNIER.
Impr. Ch. Nercès—65, rue Pascal

ՀԱՐԱՉ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԱՐՁԱՆԱԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Յրաւնա եւ գաղութներ	16 ֆր.	33 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	5 տ.	8 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չեք, հանեցափոստ եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ՕԻՐԲԱԹ
16
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 33 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՕԻՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ցառաջ օրը օրին կ'արձանագրէ այն իրողութիւնները որ տեղի կ'ունենան մեր շրջապատին եւ Նարեւան երկիրներու մէջ, և սերտ կապ ունին գաղութներու ճակատագրին հետ։

Այս կարգէն է հակասղշեւիկ պայքարը, որ սուր հանգամանք ստացաւ վերջերս։ Մանօթ են Ֆրանսայի մէջ պատահած դէպքերը։ Սովորական երեւոյթ մը չէր քանըչորս ժամուան գործադուլը, որ թէեւ ձախողեցաւ, բայց սաստկապէս լարած է օրուան վարիչներուն ջիղերը։ Կռիւը փողոց փոխադրուած է այլ եւս, և իշխանութիւնները չեն զոհանար կանոնական միջոցներով. մանաւանդ որ, իւրաքանչիւր նոր ձեռնարկի հետ, արիւն ալ կը հոսի։ Որքան ատեն որ միայն տեսական–գաղափարական պայքար կը մղուէր, մամուլի մէջ թէ բեմերու վրայ, կառավարութիւնները հեռուէն միայն կը հակէին, իսկ հիմա, երբ յարաճուն սաստկութեամբ եւ լայն աստիճանի վրայ կը կրկնուին տիրող կարգն ու սարքը վերիվայր շրջելու փորձերը, վարիչներն ալ շարժման մէջ դրած են պետական ուժը։ Եւ, ճակատ ճակտի կռիւ մըն է որ ձեւ ու ժամին կ'առնէ։

Այս պայքարին մէջ, պոլշեւիկները, իբրեւ Մոսկուայ միջազգայնական, մեծ յոյս դրած են օտարականներուն վրայ։ Անոնք բջիջներ կազմած են բոլոր ազգերէն, եւ գրգռիչ կոչեր կ'ուղղեն ամէնուն, ամէնօ՛ւն։ կարդացիք, անշուշտ, հայ աշխատաւորներուն ուղղուած կոչը, վերջին գործադուլէն առիթ, կոչ մը որ լոյս տեսաւ նաեւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին, Իւմանիթէի մէջ։ Զենք գիտեր ի՛նչ արդիւնք ունեցաւ այդ անմիտ ձեռնարկը. բայց տեսանք ու լսեցինք հայ աշխատաւորները, որոնք ճամբուեր էին երկուշաբթի օր, պատահական բացակայութեան մը հետեւանքով։ Անշուշտ անոնք որ անպատար կը փչեն, Մարսէյի և Սուրիոյ պատերազմներուն դադարումը պահանջելով, մտածեր են նաեւ այս տղոց հացը։

Մնաց որ, գործատէրերը, նոյն իսկ օրուան վարիչները շատ քարակը չեն մտածեր, արդարն ու մեղաւորը զատելու համար։ Այս բոլոր ներքին տագնապներուն մէջ, հարուածին ծանրութիւնը պիտի կրեն միշտ օտարականները։ Այս մասին երկու խօսք չի կրնար ըլլալ։ Վերջին գործադուլին առիթ, ներքին նախարար Շերամէք հարկ դատած էր շեշտել.

— «Ուշագրաւ է որ օտար բանուորները, որոնց վրայ շատ յոյսեր դրուած էին, մեծ մասով զգուշացան խառնուիլ շարժումին։ Անոնք գիտէին որ արտասահման պիտի տամ առանց այլ եւ այլի։

Իսկ Պ. Շիափ, Ազահովութեան Տեսուչը, յիշելով թէ մասնաւոր շրջաբերական մը ուղղուած էր օտարականներուն, կ'ըսէր.

— « Օտարականները իրենց տեղեն չշարժեցան, հազուադէպ բացառութիւններէ զատ։ Անոնք գիտէին իրենց գլխուն գալիքը։ Մեծ վնասներ էին ազգու միջոցներու դիմել. անոնք իրենց հայրենիքեն դուրս ըլլալով, օրէնքեն ալ դուրս պիտի հռչակուէին։

Եւ, միայն Ֆրանսան չէ որ կը բազմապատկէ խստութիւնները, երկրին ապահովութեան համար։ Նոյնը եւ ասելին տեղի կ'ունենայ Անգլիոյ մէջ։ Քիչ անդին կը կարգաք վերջին ձերբակալութիւնները, որոնց ենթակաները բոլորն ալ Անգլիոյ Կոմկուսին պատասխանատու դէմքերն են։ Երեւոյթներէն դատելով, իբրեւ պահպանողական եւ ասանդապահ երկիր, Անգլիա ոչ միայն ասելի առաջ պիտի երթայ, այլեւ, հատնաբար յաղողի գլուխ հանել երկար ատեն ի վեր պատրաստ ծրագիր մը, — սրբազան զինակցութիւն մը՝ բոլոր երկիրներու պոլշեւիկներուն դէմ։ Յիշենք, վերջապէս, թէ Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնն իսկ, իր վերջին հանգրւանին մէջ կրկին եւ 321,000ի դէմ 2,954,000 ձայնով մերժեց իր շարքերուն մէջ առնել պոլշեւիկները (Ֆրանսայի մէջ ալ, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը խորհուրդ տուաւ չհետեւիլ վերջին գործադուլին եւ նման ձեռնարկներու)։

Ի՞նչ կը հետեւի այս բոլորէն։

— Այն որ, ամէն երկիր ժամանջ է պետական ապահովութեան եւ տնտեսական բարօրութեան հոգերով, եւ կը չզագրգռուի բուռն ձեռնարկներէ, իսկ ասելի կը մոլեգնի, երբ օտարականներ կը խառնուին յորձանքին։ Լաւագոյն պարագային, վարիչները կը հանդուրժեն իրենց քաղաքացիներուն, բայց կարճ կը կապեն օտարականներուն հետ, Հայրենիք ունենան թէ ոչ։

Օրուան դէպքերը՝ ազգաբարութիւններ, նախանշաններ են գալիքին համար։ Ժամանակ է որ քիչ մը ծանր նստինք մեր տեղը։

Շ.

ԻՇԽԱՆ Յ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿ

Թերթը մամուլը դրուած պատճառն խորին վշտով կ'իմանանք մահը ընկեր ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ–ԻՇԽԱՆԻ, որ ամիսներէ ի վեր անկողին գամուած էր, տառապանքի հիւանդութեան մը հետեւանքով։

Յաջորդ համարին ձգելով ներկայացնել ողբացեալ ընկերոջ կեանքն ու գործը կը փութանք հաղորդել քանի մը կենսագրական գիծեր։

Իշխան Արղութեան Դաշնակցութեան անդրանիկ գործիչներէն էր, Լոռեցի և իբր 60 տարեկան։ 90-ական թուականներուն անցաւ Թուրքիա, ուսումնասիրելու գործունէութեան պայմանները։ 1896ին մասնակցեցաւ Խանասօրի արշաւանքին, իբրեւ մէկը անոր ղեկավարներէն («աջից Իշխանը»)։ Յարական հալածանքներու առեն, երբ խոշոր դատ մը բացուեցաւ Դաշնակցութեան դէմ, Իշխանն ալ բանտարկուեցաւ։ 1914-ին հրամանատարն էր կամաւորական 6 րդ գունդին։ 1919 ին ընտրուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան անդամ։ Նոյն տարուան վերջերը նշանակուեցաւ դիւանագիտական ներկայացուցիչ Թէհրանի։ Եռանդուն և ժողովրդական դէմք էր, և վարած է նաեւ զանազան ազգային և հանրային պաշտօններ։

Ալբի Տիկին Սաթենիկ Արղութեան, դուստրը Արփենիկ եւ փեսան Նիկողայոս Գէորգեաններ խորին ցաւով կը հաղորդեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աներոջ՝

ԻՇԽԱՆ ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Շաւիլ, Հոկտեմբերի 15ին առաւօտեան ժամը 4-ին։ Ծուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը, շաբաթ, Հոկտ. 17ին Փարիզի հայոց եկեղեցին (Rue Jean Goujon 15) ճիշտ ժամը 10ին։ Մարմինը պիտի ամփոփուի Շաւիլի գերեզմանատունը։

Հ. Յ. Դ. Բիւրօն խորին վշտով կը հաղորդէ ԸՆԿԵՐ ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ –ԻՇԽԱՆԻ մահը որ տեղի ունեցաւ երէկ, Հոկտ. 15, առաւուան ժամը 4ին, Շաւիլի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն խորին ցաւով կը հաղորդէ ԸՆԿ. ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ, ԻՇԽԱՆԻ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ երէկ, Հոկտ. 15, Շաւիլի մէջ։

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը խորին ցաւով կը ծանուցանէ մահը ԻՇԽԱՆ ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին դեսպան Թէհրանի եւ անդամ Խորհրդարանի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԱՄԱՅ ԱՒԱՐ ՊԵՏԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻԱՅ

Լոնտոնի ոստիկանութիւնը առջի օր ձերբակալեց համաձայնաւար կուսակցութեան պետերէն վեց հոգի, որոնց մէջ են ընդհանուր քարտուղարը, գործադիր մարմնի անդամները, Ուրբրոզ Ուիլի շաբաթաթերթին տնօրէնն ու խմբագիրները։ Ձերբակալուածներու տան մէջ խուզարկութիւն կատարուելով գրաւուեցան երկու թօնօ ծանրութեամբ գրքոյկներ եւ թռուցիկներ։

Ցունաստանի պատգամաւորական ընտրութիւնները

Յունաստանի պատգամաւորական ընտրութեանց (Ազէնքի եւ Թեներու) արդիւնքը եղած է հետեւեալը— Ժողովրդականները շահած են՝ Լիփադմա 7 պատգամաւոր, Քանտիա՝ 2, Սիթիա՝ 1, Էյիօն՝ 1, Րէթիմօ՝ 1, Սիրա՝ 1, Լավրիօն՝ 1, Փաթրաս՝ 1, Քիոս՝ 1, Սամոս՝ 1, Ամարուսի՝ 1, գումար 18։

Ընդդիմադիրներն ալ տուած են 18 պատգամաւոր։ Ժողովրդական անունով առանձին հրապարակ իջած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իսկ Վաթանիեոյիր անունին տակ խմբուած են Ծամկավարներ, Հնչակեաններ եւ Հօկը։ Կարգ մը քաղաքներու ընտրութիւնները դեռ չեն կատարուած։

Արմատական Ընկերվարականներու համագումարը

Երէկ Նիսի մէջ բացուեցաւ Արմատական-Ընկերվարականներու 22րդ համագումարը, որ պիտի տեւէ չորս օր։ Օրակարգի հարցերը շատ հետաքրքիր են, մանաւանդ անոր համար որ մեծամասնութեան կուսակցութիւնը իր համագումարը կ'ունենայ երեսփ. ժողովի վերաբացումէն անմիջապէս առաջ։ Կուսակցութիւնը մասնաւորապէս պիտի որոշէ թէ ինչ դիրք պէտք է բռնէ Փէնլեվէի դահլիճին հանդէպ։

Զանազան մարմիններու նախապատրաստական վիճաբանութեանց ընթացքին շեշտուեցաւ այն տեսակէտը, որ պէտք է շարունակել Քարթէլի քաղաքականութիւնը և պահանջել կառավարութենէն ու ընկերվարական կուսակցութենէն՝ հաւատարիմ մնալ այդ ուղղութեան։

Բացումը կատարեց երեսփ. ժողովի նախագահ Պ. Էռիօ՝ քաղաքական մեծ ճառով մը։ Ներկայ էին ներքին նախարար Պ. Շրաժէք, ծովային նախարար Պ. Պօրէլ, կրթական նախարար Պ. Իվոն Տէլպօս և այլ նախարարներ, ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ։ Այսօր կէսօրէ վերջ պիտի վիճաբանին ելմտական քաղաքականութեան մասին. տեղեկագրերն է Իրաւաբանական վարժարանի փրոֆէսէօրներէն երեսփոխան Պ. Նօկարօ։ Վաղը կէսօրէ վերջ ալ Պ. Տիւքօ տեղեկագիր պիտի ներկայացնէ ընդհանուր քաղաքականութեան մասին։ Համագումարը պիտի փակուի կիրակի իրիկուն հաղկերոյթով մը, որուն ներկայ պիտի ըլլայ վարչապետ Պ. Փէնլեվէ։

Քառասայի տնտեսական վիճակը

Ելմտական նախարար Պ. Քայյո Ամերիկայէ վերադարձին առթիւ երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովին ալջեւ կարգ մը յայտարարութիւններ բրաւ, ցոյց տալու համար թէ Գանձը շատ նախանձելի վիճակի մէջ չի գտնուիր, քանի որ կառավարութիւնը հասոյթի աղբիւրներ չունի պիւտճէէն դուրս կարգ մը ծախքեր՝ օրինակ օգնութեան թշուառները վճարելու համար. ասկէ զատ ստիպուած է վճարել Քրէտի Նասիօնալի բաժնեթուղթերն ու կանխավճարները, ինչպէս նաեւ այն չանձատուժսերը, որոնց պայմանաժամը լրացաւ 25 Սեպտեմբերին։ Կան նաեւ օտար երկիրներու պարտքերը և ուրիշ պարտքեր։ Այս ամսուան վերջը եւ Նոյեմբերին պարտաւոր պիտի ըլլայ կարեւոր գումարներ վճարել նաեւ ներքին փոխառութեանց հաշուոյն։ Պ. Քայյո յայտնեց թէ երեսփ. ժողովը բացուելուն պէս տուրքերու բարեփոխութեան մասին նոր առաջարկներ պիտի բերէ։

Այս առթիւ յիշենք թէ նախագահ Քուլիճ նոր ճառ մը խօսելով կրկնեց թէ Ամերիկացիները փոխ պրամ կրնան տալ այն ազգերուն, որոնք կը վճարեն իրենց պարտքերը։

Կ'երեւի թէ այս յայտարարութիւնները գէշ ազդեցին Սակրանին վրայ, որովհետեւ առջի օրուընէ սկսեալ ֆրանքը նշանակելի անկում ունեցաւ, անգլիական ոսկին 108.20 ֆրանքի բարձրացաւ, պելժիական ֆրանքը ֆրանսականը գլեց անցաւ։

Գործադուլի փորձէն վերջ

Դրեցինք թէ երկուշաբթիի գործադուլին մասնակցող բանուորներէն շատեր իրենց գործերէն հանուած են։ Կը տեղեկանանք թէ ասոնց կարգին կան նաեւ քանի մը Հայեր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԵՐԿՐԻ ՄԸ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐԸ

Տասը տարի ետք ինքնակալութեան տակ.— Պետական պաշտօնեաները կը սպառնան գործադուլ ընել.— Շարք մը ուրիշ գործադուլներ.— Հանրապետականներու սակին բարձրացումը.— Ո՛ւր կ'երթան հայ ուսանողները.—

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Վիեննա, 13 Հոկտ.

Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին ընդհանուր ժողովը չպատկեց Աւստրիոյ դիւանագէտներու յոյսը: Արտաքին նախարար Տօքթ. Մաթեսան, վարչապետ Ռամէկը, և ելմտական նախարար՝ Ահրերը Վիեննայէն Ժընև գացին այն յոյսով, որ պիտի կրնան վերջնել Ազգերու Դաշնակցութեան հակակշիռը բայց զարձան ուելի ծանր պայմաններով: Եթէ վերադարձը յաղթական ըլլար, ի՛նչ խօսք որ ներքին պայքարը այսօր այնքան սուր կերպարանք չէր առներ: Սոցիալ Դեմոկրատները ամէն առիթ կը փնտռեն տապալելու ներկայ կառավարութիւնը: Նոր պարտութիւնը դէնք մը զարձաւ իրենց ձեռքը, և անվերջ գործադուլներ կը կազմակերպեն, խախտելու համար կառավարութեան դիրքը:

Աւստրիոյ անտեսական վիճակը և արդիւնաբերութիւնը չեն թոյլատրեր ռոճիկներու նոր յաւելում, որովհետև, պետական ելմտացոյցը կը գտնուի Ազգերու Դաշնակցութեան անմիջական հակակշռին տակ: Աւստրիական կառավարութիւնը ոչինչ կրնայ ընել, առանց Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցչին թոյլտուութեան: Արտաքին փոխառութիւնները երկրի շահերու համաձայն չեն գործադրուիր, և միշտ կախում ունին օտար դրամատէրերու քմահաճոյքէն: Այսպիսով, երկրի տնտեսութիւնն ու արդիւնաբերութիւնը մատնուած են անելի մը, ուրկէ դուրս գալ կ'ուզեն Աւստրիացիները, սակայն, Ազգերու Դաշնակցութիւնը հրաման չի տար: Կառավարութիւնը առիսլուած է համակերպիլ այս տորմութեան: Ուրիշ ելք չունի: Դիմադրել կը նշանակէ յոյսը կարել արտաքին փոխառութենէն, որուն պահանջը ուժգնօրէն կը զգայ տնտեսապէս քայքայուած Աւստրիան, իսկ համակերպիլ կը տանի ներքին ուժեղ ճակատ, ուր Սոցիալ Դեմոկրատները կը ծառանան կառավարութեան դէմ:

Ազգերու Դաշնակցութեան հակակշիռը 10 տարի երկարաձգուեցաւ: Օքթօ Պաուէրի նոր առաջարկները, հակակշիռը վերցնելու համար, մերժուեցան Նախարարական Խորհուրդին մէջ: Այդ առաջարկը, որ այսօր կը զբաղեցնէ ամբողջ գերմանական մամուլը, չի մերժեր արտաքին փոխառութիւնը, այլ կ'ուզէ ազատագրուիլ այդ հակակշռէն, իսկ իրրեւ երաշխաւորութիւն, կը թելադրէ զօրեցնել Բղեմադրամներու տպագրութիւնը, որով մեծապէս պիտի զոհացնէ դրամատէրերը: Սակայն կառավարութիւնը չուզեր ժխտել Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ իր առանձնաձ պարտականութիւնները: Իսկ ամէնէն կլխաւորը՝ Օքթօ Պաուէրը իր առաջարկով, այս փակուղիէն *պրծելու միակ ելքը կը գտնէ Աւստրիոյ ու Գերմանիոյ միացման մէջ*, որուն դէմ են օրուան կառավարութիւնը և իր կուսակցութիւնը (քրիստոնեայ ընկերվարականներ):

Եւ արդէն ծագած է ներքին սուր տագնապ մը: Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին առեն խակ, Սեպտեմ. 10ին, իրրեւ յոյս հակակշռի դէմ, պետական բոլոր պաշտօնեաները երեք ժամուայ գործադուլ յատարարեցին, և ռոճիկներու յաւելում պահանջեցին: Կառավարութիւնը յայտարարեց, թէ հակակշռի բերումին իսկ պիտածէն չի ներեր ռոճիկներու նոր յաւելում՝ կ'ուզեն ըսել, որ իրաւունք չունին այդ յաւելումը կատարելու: Միւս կողմէ, չմոռցան աւելցնել թէ այդ գործադուլը իրենց դիրքը խախտեց Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ, և որով զործը ձախողեցաւ:

Գործադուլի խնդիրը դեռ վերջացած չէ, կը սպասուի առաջոյ Աւստրիոյ պետական պաշտօնեաներուն գործադուլին: Այս նպատակով քուէարկութիւն մըն ալ կատարուեցաւ Ամբողջ պաշտօնէութեան 93,80 ο/ο կուսակից, 6,20 ο/ο դէմ արտայայտուեցան գործադուլին: Դժուարութիւնը այն է որ այս գործադուլին պիտի մասնակցին նաև ոստիկանական պաշտօնեաները, որոնց թիւը միայն Վիեննայի մէջ 9000 է: Բանակցութիւնները կը շարունակուին կառավարութեան և պաշտօնեաներուն միջեւ:

Մինչ այս չէ: Արդէն մէկ ամիս է որ մետաղագործներու մեծ գործադուլ կայ Դանովիցի մէջ. ոչ մէկը կ'ուզէ զիջել: Գործարանատէրերը կը յամառին, ինչպէս և բանուորները: Գործադուլը շատ լաւ կազմակերպուած է և կը զեկավարուի Սոցիալ-Դեմոկրատներէն, ոչ մէկը խախտեց գործադուլը. ամէն կողմէ համակրական ցոյցեր կ'ընդունի և դրամ կը հասնի բանտարկեալներուն համար: Խորհրդարանին մէջ Պաուէրը սպառնաց գործարանատէրերու յամառութեան զէմ. ապարարարեց և յիշեցուց թէ այլեւս անցած են հաշտարարութեան օրերը, բանուորութիւնը իր կարքը պիտի թելադրէ: Միաժամանակ յիշեցուց այն օրէնքը, որ իրաւունք կուտայ խորհրդարանին և կառավարութեան քննելու գործարանատէրերու հաշիւը, և իմանալ, թէ իրա՞ւ հնարաւոր չէ գոհացնել բանուորներու պահանջները: Այս միջոցը վերջին րոպէի համար պահուած է:

Գործադուլ յայտարարած են նաև Վիեննայի մետաղագործները: Նոյնը կարգ մը գաւառական քաղաքներու մէջ: Շարժումին համերաշխօրէն կը միանան Աւստրիոյ մետաղագործական բանուորները:

Երկաթի արդիւնաբերութիւնը կանգ առած է. միւս կողմէն հարեւան պետութիւնները կ'օգտուին և երկաթ կը ներածեն, այլապէս երկաթուղիի և հանրակառքի երթեւեկը կանգ պիտի առնէ:

Գործադուլ կը կազմակերպեն նմանապէս Վիեննայի սրճարաններու բոլոր ծառայողները:

Իսկ ամենածանրը՝ պետական պաշտօնեաներու գործադուլը պիտի ըլլայ:

Սոցիալ-Դեմոկրատները կ'առաջարկեն օգտուիլ դաշնակիցներու զբաղուածութիւններէն և արտաքին աշխարհի ներկայ վիճակէն և վերահաստատել Աւստրիոյ անտեսական անկախութիւնը: Պաուէր չվարանեցաւ այդ ծրագիրը պաշպանել հրապարակաւ: Օրուայ կառավարութիւնը անզօր, և ամբողջ ներքին խլրտումներէն, այժմ կը կազմակերպէ զօրքը: Սոցիալ-Դեմոկրատները ալ անգործ չեն: Կը կազմակերպեն իրենց մարտական խումբերը և փողոցները կը պտտին, ցոյցի համար: Համաձայնավարները ուժ չունին, և կաշխատին միայն իրենց կողմը զարձնել բանուորութիւնը:

Այս բոլորին վրայ, աւելցած է հաժալաարանները թոշակի տակերու բարձրացման խնդիրը, որ կը յուզէ ամբողջ ուսանողութիւնը:

Ամէն օր տեղի կ'ունենան բողոքի ցոյցեր, կը պահանջեն պահել նախկին տակը: Բարձրացած են ոչ միայն լաբարաններու, այլ և քննութիւններու, աշխատանոցներու տակերը, որոնց ճանրութեան տակ չի կրնար արձանագրուիլ խեղճ ու կրակ ուսանողը:

Աւստրիացի ուսանողները և Սոցիալ Դեմոկրատ մամուլը կը բողոքեն տակերու այս անսովոր բարձրացման դէմ, երբ ծայրը իրենց հասած է: Հապա ի՞նչ ընեն օտարները, որոնք ամբողջ աշխարհի մէջ մէկ բացառութիւնը ըլլալով, տեղացիներու վճարած թոշակներու 5, 6, և մինչեւ 10 անգամը կը վճարեն հոս և Գերմանիա: Օրինակ, տարբրանական ուսանող մը տարեկան պիտի վճարէ 70 տոլար (քննութիւններ, աշխատանոց, և լաբարաններու ծախք): Աւստրիացին այդ կրնայ վճարել, իսկ մենք, Պուլկարները, Սերպերը ուրկէ՞ վճարենք: Ինչո՞ւ գերմանընկերվարական ուսանողները և իրենց մամուլը մինչեւ այժմ չբողոքեցին այս անարդար սակերուն դէմ. ինչու չեն պաշպաներ իրենց ընկերները՝ մանաւանդ որ անոնց է տեղացիներու սակերու բարձրացումը,— տարեկան ամենաշատը 10–15 տոլար:

Վիեննայի համալսարանը կը պահուի օտար ուսանողներով, որոնց թիւը 10.000 է, սակայն, այս սակերու բարձրացումը պիտի ցրուէ զանոնք: Արդէն իսկ հայ ուսանողները նօսրացած են. շատերը կ'երթան Իտալիա, ուր ձրի կ'ընդունուին: Հայ ուսանողը կամ ստիպուած է դադրեցնել իր ուսումը, կամ նորէն պիտի թափառի. քայց լեզուի խնդիր կայ. ուսանողը նոր լեզու պիտի սորվի: Այնպես Վիեննա և Գերմանիա նոր հայ ուսանողներ չեն գար, իսկ եղածները կը Ճնան, որովհետև քանի մը վեցամսեայ ունին աւարտելու:

Ի՞նչպէս պիտի ապրին այդ բեռը:

Վ. ԱՒՏԳՈՒՆԻ

ՊՈՒԼԿԱՐ. ՆԱՄԱԿԱՆԻ

„Դաշնակցութեան Օրը» Սոֆիայի մէջ.— Հայ եւ Պուլկար յարաբերութիւններուն մասին կատուն.— Թուրք մարզիկներու ապերախտութիւնը.—

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Սոֆիա, 8 Հոկտ. 1925

Պուլկարիոյ քաղաքներուն մէջ „Դաշնակցութեան Օրը" տօնուեցաւ Հոկտ. 4ին, մեծ խանդավառութեամբ,

Սոֆիայի մէջ առաւօտեան եկեղեցւոյ բակը հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կատարուեցաւ բոլոր յեղափոխական նահատակներու համար, խաւսք բազմաթիւ անձնաւորութեան: Ներկայացուցիչներ ունէին Մակեդոնական Ազգ. Կոմիտէն, Իլինդէնի կազմակերպութիւնը, Մակեդ. Կիներու Բարեգործ. Ընկերութիւնը և Ներքին Կազմակերպութիւնը:

Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ ընկ. Գ. Գուսուլեան, ուրկէ յետոյ խօսք առաւ Մակեդոնական Ազգ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Պ. Պ. Մըրմէվ, որ յիշելով օրուայ տօնին մեծութիւնը, յոյս յայտնեց թէ այս տանջուած ժողովուրդը շուտով պիտի դառնայ իր գաղափարը:

Կէսօրէն յետոյ ժամը 4ին Ռուսիկալի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ գրական-գեղարուեստական հանդէս մը:

Շուտի Մարիցա և Մեր Հայրենիք երգերէն յետոյ Ընկ. Ց. Տէվէճեան ամփոփ կերպով պատմականը ըրաւ հայ յեղափոխութեան և եղրակացուց որ առանց *ազիական հայրենիքի, առանց անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի* հայ ժողովուրդը չի կրնար շնչել և ապրիլ:

Փոխ՝ իրար երգուեցան ուրիշ ազգային և ժողովրդական երգեր: Մակեդոնական *Իլինտեն* կազմակերպութեան կողմէ խօսեցաւ Տ. Անտոնով, որ տալով հայ մեծ գործիչներու անուններն ու կատարած գործերը, կոչ ըրաւ անվհատ շարունակել պայքարը մինչեւ նպատակի հասնիլը: Եղան նաև հայերէն և պուլկարերէն արտասանութիւններ:

Հանդէսը փակուեցաւ և Մակեդոնացի հիւրերը բաժնուեցան ջերմ շնորհաւորութիւններով: Երեկոյեան ժամը 8-12 ընկերային հանդիպում մը եղաւ "Բրնատափոր"ի սրահը, շատ զուարթ և մտերիմ մթնոլորտի մը մէջ:

Սոֆիայի համար նորութիւն էր *Քրիստափոր* ընթերցարանի երեկոյ երգչախումբը, որ առանձին համակրանքով ողջունուեցաւ հայ ժողովուրդի կողմէ: Խումբը միայն երկու շաբթուան գոյութիւն մը ունի, որով հազիւ կրցաւ *Մեր Հայրենիքը* և *Մշակ Բանուորը* պատրաստել: Ուսուալի է որ կազմը հետզհետէ զօրանայ (այժմ 25 հոգի է) և լրացնէ խոշոր պակաս մը:

—

Հայ և պուլկար յարաբերութիւնները ընդհանրապէս լաւ եղած են սկզբէն ի վեր: Հակառակ անոր որ ամէն օր բազմաթիւ պուլկար գաղթականներ կը խուժեն Պուլկարիա. չի նկատուիր որ եւ է դժգոհութիւն հայ գաղթականներուն դէմ: Այդ բանին կը նպաստէ մասնաւորապէս Հ. Ց. Դաշնակցութեան սերտ յարաբերութիւնը մակեդոնական բոլոր կազմակերպութեանց հետ: Ոմն Սվաճեանի հակապուլկար արտայայտութիւնները եւրոպական մամուլի մէջ՝ մեծ դժգոհութիւն յառաջ կը բերեն պուլկար կառավարական և հանրային շրջանակներու մէջ: Պուլկարական ու Մակեդոնական մամուլը առանձին դառնութեամբ կը յիշէ *վարձկան Հայուն* պատճառած մեծ ձլատները Պուլկարիոյ:

Մենք ծանօթ չենք Պ. Սվաճեանի ո՛չ անցեալին և ո՛չ ալ ներկային, բայց բարձրաձայն կը յայտարարենք, որ իր կատարածը ապազգային գործ է, քանի որ կը վտանգէ տասնեակ հազարներու հայութիւն մը, որ ապաստան գտած է այս հիւրընկալ երկրին մէջ:

—

Առկէ քանի մը օր առաջ Թրքական Ֆէներ-Պաղչէ Ֆութպոլի խումբը Սոֆիա եկաւ և մրցեցաւ պուլկարական առաջնակարգ խումբերէն Սլավիայի հետ:

Չեմ գիտեր ինչ խոր քաղաքականութեամբ. անոնց դիմաւորումը քաղաքական ցոյցի կերպարանք առաւ և բացի մարզիկներէն, դիմաւորելու գացին քաղաքագլուխը և պետական հրամանատար Զօր. Լազարօֆ, որ Պուլկարիոյ ամենատզեղծիկ մարդն է ներկայիս: Բացի դիմաւորութէ, Զօր. Լազարօֆ պետական նուագախումբի հետ հիւխան ընկերացաւ Ֆէներ Պաղչէցիներուն, կայարանէն մինչեւ Սըլանտիա պանդոկը: Ֆէներ-Պաղչէն իր մրցումը կատարեց և մեկնեցաւ Պօլիս: Բայց ահա այդ խումբի անդամներէն լրագրող Ալի Նաճի և Մէհմէտ Սաադը պէտքը Ազգայնի մէջ սկսան շատ անպատշաճ յօդուածներ տալ Պուլկար կիներու բարոյականի և ընդհանրապէս Պուլկարիոյ ներքին կեանքի մասին: Պուլկար թերթերը վրդովուեցան և իրաւու եռեւէ լոյս տեսան կծու պատասխաններ, ծաղրանկարներ Թուրքերու հասցէին: Տեղացի Թուրք մըն ալ վրդովումը մեղմացնելու համար Զօրա թերթի մէջ յօդուածով մը Ալի Նաճին կոչեց պարսիկ ու խանութպան, Մէհմէտ Սաադն ալ իբր վաստուած Ֆութպոլի խումբէն: Կառավարական *Սվօպօտնա Բէչ* խմբագրականի մը մէջ կը յանձնարարէր լուրջ ըլլալ և ամէն մարդուն իր արժանի պատիւը տալ. խօսք չկայ որ ակնարկը ընդունելութեան ձեւի մասին էր:

Թուրքերը այնքան չփացած են Բէմալական յաջողութիւններէն և անպաիժ ձուլէն, որ իրենց աչքին Պուլկարը, Յոյնը, Սերպը և.ն. ճանճի պէս կ'երեւան և կը յաւակնին բարոյականի դասեր ալ տալ Պուլկարներուն, որոնք ոտքով գլխով բարձր են Թուրքերէն և անոնց 500 տարուան չկատարածը, իրագործած են 50 տարուայ մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Պոլսոյ ընդդիմադիր երեսփոխաններուն հրաժարումը կը պահանջեն

Պոլսոյ Թաքսիմ Հնացած եւ բեսփոխանական ամբոհներուն համար նոր ընտրութիւններ կատարուեցան վերջին շաբթուան ընթացքին. ոչ միայն ընտրուեցան Մալք կուսակցութեան թեկնածուները, այլ եւ երկրորդ կարգի ընտրողները զանազան շրջաններու մէջ պահանջեցին որ (կէյպզէ, Շիլէ եւայլն) հրաժարին այն երեսփոխանները որոնք Մալքին քուէներովը ընտրուած վերջ ընդդիմադիրներ դարձան, ինչպէս Գարասէքիր Քեազիմ Էֆէնդի փաշաներն ու Բէյուֆ եւ Ատնան պէյերը: Երկրորդ կարգի ընտրողները իրենց այս որոշումը յայտնեցին տեղւոյն կառավարիչին: Որոշեցին նոյնպէս որ մեծամասնութեան կուսակցութեան պատկանող բոլոր երկրորդ կարգի ընտրելիները մնանան իրենց:

Անկախ թեկնածուները քանի մը իսկ չեն ստացած:

Գլխարկին յառաջդիմութիւնը

Կրօնական գործերու տնօրէնութիւնը նկատի առնելով որ պոլսոյ գրեթէ ամբողջ բնակչութիւնը արդէն իսկ գլխարկ դնել սկսած է, որոշեց առայժմ միայն մզկիթներու մէջ գլխարկ դնելու յատուկ տեղեր եւ կազմներ շինել:

Կրթական տնօրէնութիւնն ալ իր կարգին որոշեց հրահանգել բոլոր վարժարանները, որպէսզի մի միայն գլխարկ կրող աշակերտները դպրոց ընդունուին, իսկ չունեցողները փոխանակ ֆէսով ներկայանալու պէտք է գլխարկ ըլլան:

Նոյն տնօրէնութիւնը հաղորդեց բոլոր ոչ իսլամ եւ օտար վարժարաններուն որպէսզի իրենց Թուրք ուսուցիչներուն մէյ մի ամսական կանխավճար տան գլխարկ կարենալ դնելու համար:

Նահանգային վարչութիւնն ալ սկսած է մէյ մէկ ամսական կանխավճար տալ իր պաշտօնեաներուն եւ ուսուցիչներուն գլխարկ եւ հագուստ դնելու համար:

Ուսուցչուհի հանըմներն ալ կ'ուզեն գլխարկ դնել եւ նոյնիսկ այրերու յատուկ գլխարկներէն. ոմանք ալ կը սպասեն իրենց համար որոշուելիք նոր համազգեստին:

Ազգայն կ'ըսէ թէ գլխարկ դնելու պարտաւոր են նաև մզկիթարները եւ ծերերու ժողովը անդամները քանի որ ձիւպիւ եւ փաթմոց կրելու իրաւունք ունեցողները որոշուած եւ պատրաստուած են սակայ ոտքի: Կան տակաւին հին գլխարկներ որոնք չեն հրաժարիր իրենց աւանդական ձիւպիւկէն արհիկէն, առարկելով թէ պատ չունին:

Տարօնէն կը գրեն որ, գլխարկը ընդհանրացած է արդէն իսկ եւ ամենամոլեռանդ հօձներն իսկ գլխարկ կը դնեն այդ ձեւով նամազ կ'ընեն, քանի մը առջեւի կողմէն վեր առնելով զայն:

Օսար վարժարանները

Կրթական գործակատարութիւնը Պոլսոյ տնօրէնութեան հաղորդած է այն պայմանները որոնց

մով կրնան օտար վարժարաններ յաճախել թուրք տղաքը:

Գլխաւոր պայման է որ օտար դպրոց գացող աշակերտը լրացուցած ըլլայ Նախակրթական պարտաւորիչ շրջանը:

Վարժարաններէն ալ իրենց կարգին տարեշրջանէն առնուազն երկու ամիս առաջ տնօրէնութեան պիտի հաղորդեն թէ քանի՞ թրքահպատակ գիշերօթիկ կըրնան ձրի ընդունիլ: Իսկ այն ծնողքները որոնք վճարովի օտար վարժարաններ կ'ուզեն դրկել իրենց զաւակները, պարտաւոր են խնդրագրով մը դիմել գործավարութեան, որ յետ քննութեան պիտի տեղեկացնէ թէ ո՛ր թեկնածուները կրնան օտար դպրոցներ յաճախել:

Պոլսոյ կրթական տնօրէնութիւնը շրջաբերականով մը հաղորդած է ոչ իսլամ վարժարաններուն թէ բարձրագոյն եւ երկրորդական վարժարաններու ուսանողները չեն կրնար ուսուցչութիւն ընել: Իսկ եթէ այժմ այդպիսիներ կան պաշտօնի վրայ, պէտք է վերջ տրուի անմիջապէս ատոնց պաշտօնավարութեան, հանուց պարագային տնօրէնները պիտի պատժուին որպէս պատասխանատու:

Մուսթաֆա Քէմալի նոր ճառը

Հանրապետութեան նախագահը իր վերջին ճամբորդութեան առթիւ Պանտրմա եւ Պալըքէսիր ևս այցելած է: Եղած ննաախընթաց ցոյցերուն առթիւ ճառ մը խօսելով ըսած է. «Ընկերներ, կը սխալին անոնք որ թուրք ազգը իր կրած ծոպին պէս երերուն կը կարծեն: Անհերքելի յանցանք մը կը գործեն բոլոր անոնք որ իրենց տարագով այս ազգը ծիծաղելի դիրքի մը մէջ կը դնէին, Թուրքը գոհար մըն է որ դէպի քաղաքակրթութիւն կ'ընթանայ, եւ բոլոր անոնք որոնք այս ազգին արժէքն ու կարեւորութիւնը տեսնել չեն ուզեր, շուտով պիտի խոստովանին իրականութիւնը:

«Աշխարհ պէտք է գիտնայ որ թուրքը ամբողջովին սրբած է անցեալին բոլոր հետեւանքներով իր ուղեղին մէջ գոյացած ժանգերը: Անկարելի է թուրք ազգին յառաջդիմութեան արգելք ըլլալ:

«Դժբախտներ են անոնք որ չեն ուզեր իրենց քայլերը քաղաքակրթութեան քայլերուն յարմարցնել:

«Ո՛վ ժողովուրդ, կը շնորհաւորեմ ձեզ, ձեր ունեցած մեծ արժանիքներուն համար,»

Անատոլուի երկաթուղիները կը գնեն

Անատոլուի երկաթուղիներու նախկին տնօրէն Պ. Հիւկինէն, տեսակցելով հանրօգուտ գործավարին հետ, կարգ մը առաջարկներ ըրած է: Բայց Սիւէյմանն Սըրրի պէյ վճռապէս մերժած է, յայտնելով որ կառավարութիւնը պիտի գնէ երկաթուղին: Գործավարութիւնը կրնայ բանակցիլ մի միայն այս հիման վրայ, քանի որ վերջնական է գինը գնելու որոշումը:

Լճեալ գոյքերը

Պոլսոյ լքեալ գոյքերու վարչութիւնը կը շարունակէ փախստական Հայերու պատկանող գոյքերը ծախել: Վերջին անգամ ծախու հանուած են Պ. Ալահվէրտիի շարժուն գոյքերը, որոնց մէջ խիտ արժէքաւոր առարկաներ կան:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔ

Հայերը Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ

Նոր տեղեկագրի մը համաձայն, Հալէպի մէջ կան 13,000 տեղացի եւ 35 հազար գաղթական Հայութիւն, Համա-Համս՝ 12 հազար գաղթական, Սուր. Տրխոլիս՝ 1500, Պէյրութ՝ 15 հազար, Դամասկոս՝ 1000, Լիբանան, Ձիւնիէ, Ձէպէլ, Անթիլիաս՝ 2500, Տիւրոս եւ Սիդոն՝ 1000, Խակէնտէրուն, Պէյլան, Գըրգիան՝ 1200. Ռաֆիոթ՝ 3 հարիւր, Լաթաքիա՝ 5 հարիւր, Սուէտիոյ վեց հայ գիւղերը՝ (Պիթիաս, Եօղուն Օլուգ, Հաճի Հալիպլի, Խըսրը պէկ, Գապագլը եւ Քեապուսիյէ) 6 հազար, Քէսապ՝ 4 հարիւր (զուտ հայաբնակ): Ասկէ զատ որբանոցներու մէջ կան 10 հազարի չափ որբեր, որով Սուրիոյ գաղթական հայութեան ընդհանուր թիւն է 106 հազար. տեղացի Հայերու հետ միասին՝ 150 հազար: Երուսաղէմի մէջ կան մօտ 1250 հայ գաղթականներ, որոնք կը բնակին Ս. Յակոբի վանքին մէջ. կան նաեւ 150 որբեր եւ 100է աւելի կրօնական կամ աշխարհական միաբաններ, որով վանքի բնակչութեան ամբողջական թիւն է 1500 հոգի:

Ասոնցմէ զատ են Երուսաղէմի բնիկ Հայերը (քաղաքացի), որոնք վանքին մօտակայ հայկական թաղին մէջ կը բնակին: Ասոնց թիւը կը հասնի 700ի եւ ընդհանրապէս բաբեկեցիկ են: Գաղթականներ կան որոնք քաղաքին մէջ խանութ եւ առեւտրական գործեր ունին, բայց վանքը կը բնակին: Այս գաղթականներուն մեծ մասը Կիլիկեցիներ, մասնաւորաբար Առանացիներ են, որոնք պատերազմի ատեն կամ վերջին տագնապալէն վերջ տարագրուած են հոն:

Հայոց վանքին մէջ կը բնակին նաեւ 15 ընտանիքէ չափ հայ-կաթոլիկներ եւ 10-12 ընտանիք հայ բողոքականներ: Կայ նախակրթարան մը, որ ունի 70 աշակերտ, երկու ուսուցչուհիներով: 140ի չափ գաղթականներ կան Եաֆայի վանքին մէջ, մաս մըն ալ Հայֆայի մէջ:

Արաբայի նահատակները

Մրագրուած է Երուսաղէմ փոխադրել ածիւնները Հայկ. Լեգէոնի այն կամաւորներուն, որոնք 19 Սեպտ. 1919ին Արաբայի բարձունքին վրայ լինչի Թուրքերուն դէմ կռուելով: Երուսաղէմի Պատրիարքարանի դիւանապետ Պ. Նուբեանի դլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը դրկուած է՝ փոխադրութեան միջոցները ուսումնասիրելու համար: Գերեզմանաքարերը պատրաստուած են արդէն: Փոխադրութիւնը պիտի կատարուի պաշտօնական արարողութեամբ:

Ցուճաստանի Հայերը

Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ Հ. Սերովբէ Քէչէճեան Աթէնք գացած է Քօքինիոյ կաթոլիկ մատուռին կից դպրոց մը բանալու համար: Նախնական աշխատանքները արդէն վերջացած ըլլալով, դպրոցը շուտով կը բացուի: Մխիթարեան երկու վարդապետներ պիտի դասախօսեն յիշեալ վարժարանին մէջ: Հ. Ս. Քէչէճեան Քօքինիոյ, Լիւպլեանայի եւ շրջակայի հայ կաթոլիկներու ժողովրդապետի պաշտօնը պիտի վարէ:

— Աթէնքի Թորկոմային դեսպան Ուսթինով Մոսկուայէն վերադարձած է, հայ գաղթականներուն համար նոր լիազօրութիւններ բերելով իր հետ:

Հօկ եւ Ներգաղթ

Պաշտօնակից մը կը գրէ թէ Պ. Շահվերտեանի վերջին անգամ Ցուներստան այցելութեան նպատակը եղած է ներգաղթով զբաղիլ աւելի հօկեր եւ նոր կարմիր խաչեր տեղաձել զանազան քաղաքներու մէջ: Սեպտեմբերի հօկի վարչութիւնը վեց ամսուան ընթացքին ունեցած է 30 հազար տրամի մուտք եւ նոյնքան ալ ծախք. այս գրամը վաստուած է տեղւոյն վրայ կարգ մը մարդեր ապրեցնելու եւ թերթ մը հրատարակելու համար, իսկ լեփեա մը իսկ չէ ղրկուած Հայաստան:

Մալաթիոյ Կրթասիրացը

Ամերիկայի «Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութիւն»ը գումարած է իր 22րդ պատգամաւորական ժողովը: Կեդրոնական Վարչութեան զեկուցում հաշուեկշիռէն կը տեսնուի որ Ամերիկայի մէջ Մալաթիացիներու ընդհանուր թիւը 2500ի կը հասնի. նոյնքան ալ կան արտասահմանի մէջ: Կրթասիրացը Ամերիկայի մէջ ունի 18 մասնաճիւղ, իսկ արտասահմանի մէջ՝ 5: 1925ի ընթացքին ընկերութիւնը 5 հազար տոլար դրկած է արտասահման: Նիւ Եորքի Կրթասիրացի տունը կ'արժէ 85 հազար տոլար: 1925ի հասոյթն է 11 հազար տոլար: Կրթասիրացի գանձին մէջ տրամադրելի գումար կայ 7000 տոլար, վերաշինութեան ֆոնտը ունի 15 հազար տոլար: Ջանազան մասնաճիւղերու ունեցածները հաշուելով Կրթասիրացի ընդհանուր կարողութիւնը կը հասնի 110 հազար տոլարի, ու տարուէ տարի 10 հազար տոլարի յաւելում մը պիտի ունենայ:

Պատգամաւորական ժողովը կարգադրութիւններ ըրած է Հայաստանի մէջ նոր Մալաթիա մը շինելու համար: Մօտ օրէն այս նպատակով պատուիրակութիւն մը պիտի մեկնի Հայաստան: Կրթասիրացը մինչեւ հիմա խնամած է 300 որբեր:

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Տիւրզիներու ապստամբութիւնը այժմ ալ կը շարունակուի Հրոսակային կռիւներու ձեւով: Հայֆայէն Թայմըզի Թղթակիցը այս մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

Ինչպէս կը սպասուէր, ձէպելը Տրուզէն դուրս աւազակային շարժումներ Ջազեցան: Քունէյթրայի, Դամասկոսի եւ Պանիասի միջեւ հեռաձայնի եւ հեռագրի թելերը կտրուած են: Մէձմաել Էշ Շեմսի մօտ 150 հեծեալ աւազակներ յարձակեցան Դամասկոս գացող ինքնաշարժի մը վրայ: Բազմաթիւ Տիւրզիներ Մէձմաել Էշ Շեմսի քրիստոնեայ գիւղերուն վրայ յարձակելով սպանեցին մէկ հոգի, վիրաւորեցին ուրիշներ, կողոպտեցին անոնց տուներն ու եկեղեցին: Ասոր վրայ օդանաւ մը զնաց հետախուզութիւն կատարելու համար յիշեալ գիւղին վերեւ: Ձերբակալուեցաւ վնասած մարդ մը, որ զօրավար Սուլի վրայ յարձակողներէն մէկն էր:

Էլ Մէլիհայէն առնուած լուրեր ցոյց կուտան թէ ո՛րքան վտանգաւոր է կացութիւնը: Ցիշեալ վայրը կը գտնուի ոստիկան-զօրաց ջոկատ մը, բաղկացած երեք սպայէ եւ 62 զինուորէ, որոնք Դամասկոսի շրջակաները պահակ կը պտտին եւ գիշերը զանազան տուներու մէջ կը բնակին: Կէս գիշերին 150է չափ աւազակներ գերի բռնեցին սպաները, գրաւեցին բոլոր զէնքերն ու ձիերը, յետոյ հնդարտ սրտով կողոպտեցին զինուորները: Ուրիշ աւազակներ Քավքապ գիւղին վրայ յարձակելով 1200 ոչխար տարին:

Համայի մէջ պատահած վերջին ըմբոստական շարժումին առեն այրեցան բազմաթիւ մանուածոյ տուներ, ինչպէս նաեւ կառավարական շէնքը, նամակատունը, հանրօգուտ շինութեանց պաշտօնատունը եւ ոստիկանատունը: Այս շարժումէն քանի մը օր առաջ Համա հասած էր Բուվալլա ցեղախումբին նշանաւոր պետը Նուրի էշ Շալան:

ՊԱՏԱՌ ՄԸ ՀԱՑԻ ՀԱՄԱՐ

Մինչեւ այսօր ոչ ոք հետաքրքրուած է թէ այն երիտասարդութիւնը որ Ֆրանսա ինկած է, ապահովութեան եւ ապրուստի համար ինչպիսի միջավայրի մէջ կ'ապրի:

Հայ երիտասարդութեան մեծագոյն մասը կ'աշխատի մեսաղի գործարաններուն մէջ: Քանինե՛ր ու քանինե՛ր գիտեմ որ օրէ օր կը հիւծին ու կը մաշին, պարբնոցներու, հնոցներու, մեքենաներու ամեհի ժխորին մէջ: Քանինե՛ր անդամալուծուած են մեքենաներուն յաճախադէպ արկածներէն. շատերու մատները, ուրիշներու ձեռքը եւ ոմանց ալ ոտքը վրայ տալէ յետոյ, ոսիպուած են կրկին ու կրկին գործի մնալել, տաժանելի պայմաններու տակ, պատառ մը հաց ճարելու համար:

Բայց այս չէ բոլորը: Աւելի սխուր պարագայ մը կայ: Վերջերս դիտուած է որ ընդհանրապէս գործարաններու (usinn) մէջ աշխատող հայ երիտասարդութեան մեծ մասը, հիմակայ են կարգ մը ներքին հիւանդութեանց: Բժշկական տեղեկագիրներու համաձայն, այդ հիւանդութիւններ են գլխաւորապէս. ստամոքսի եւ աղիքներու տկարութիւն եւ մաս մըն ալ թոքատապ ու յօդացաւ:

Կարճ խօսքով, հայ երիտասարդութիւնը կը քաշքշէ տաժանելի եւ սխատուր կեանք մը. իսկ այս իրականութեան հանդէպ անտարբեր ծնող իսկապէս ոճիր է:

Վտանգը մատնանշելէ յետոյ, կ'ուզենք պատճառներն ալ տարցել, յաջորդով:

Հ. Աբեղեան

Ո՞ր ornուն կը սպասենք

Ամէն կողմ կազմակերպական շարժուձեւեր տեղի կ'ունենան, նորահաս սերունդին դաստիարակութեան համար: Միայն Սասնցի գիւղի հայրենակիցներն են որ անտարբեր կը պահեն սպառնացող վտանգը: Վերջերս Ցառաջի մէջ գրուած էր թէ գիւղիս երիտասարդութիւնը որոշած է Միութիւն մը կազմել: Մինչեւ հիմա կը սպասենք: Ոչ միայն չէ կազմուած, այլ եւ ժողով մը իսկ տեղի չունեցաւ այդ նպատակով:

Մեր հայրենակիցները ո՞ր օրուան կը սպասեն իրենց քունէն արթննալու համար: Հայ տղեկները արդէն ֆրանսերէն կը խօսին իրարու հետ: Անցեալ օր պզտիկ մը կեցուցի, երբ ֆրանսերէն կը պատասխանէր իր ընկերոջ: Հարցուցի թէ հայերէն չի՞ գիտեր: Ահա թէ ինչ պատասխանեց.

— *Ժը նը fօնբդան բա է ժը նէմ բա fօգ Ադմհիհիհ:* (Չեմ գտներ. հայերէն խօսիլ չեմ սիրեր):

Գիտեմ որ շատեր նիւթական պայմանները նկատի ունենալով, անկարելի կը գտնեն ան մը հայութեան համար դպրոց բանալ: Բայց ներելի չէ հեռուէն հետեւ դիտողութիւններ ընել, դէթ օրինակ առնենք ուրիշներէն, եթէ մեր միջոցները չեն բաւեր, պիտուիներ կատարենք: Անշուշտ կարգապիր հրթական Խորհուրդին կանոնագիրը, որուն նպատակն է մանկապարտէզ-նախակրթարաններ բանալ հայաշատ կեդրոններու մէջ: Մենք ինչո՞ւ չօգտուինք այս առիթէն եւ պատճառ ըլլանք 45 50 երկսեռ աշակերտներու օտարացման:

Պատասխանատուութիւն մը կը ծանրանայ մեր վրայ եւ զայն կատարելու համար պէտք է վերջապէս գործ մը դնել ձեռք: Ամէնէն առաջ, ինչո՞ւ չհիմնենք հիմնել Միութիւն մը: Չի բաւեր փողոցներու կամ տուներու մէջ բաղձանքներ յայտնել:

Հ. Կարապետեան

Ամերիկայի բողոքական եպիսկոպոսական եկեղեցիին երեսփոխանական ժողովը 23ի դէմ 97 ձայնով որոշեց ամուսնական արարողութեան մէջէն ջնջել «հնազան՞դ ես» բառը:

ՄԱՄՈՒԼ

Անհա թէ ի՛նչ

Պայքար, «Պաշտօնաթերթ Ռամկավար Ազատ. կուսակցութեան Աժերիկայի շրջանակին», իր Հոկտեմբեր 1ի խմբագրականին մէջ, խօսելով Նանսէնի ծրագրին վրայ, կը գրէ.—

"Բայց խօսք իսկ չի կրնար ըլլալ թէ Նանսէնի ձեռնարկը ոչ Հայկական խնդրոյն լուծումն է եւ ոչ իսկ բաւարար կարգադրութիւն մը հայ տարագիրներու համար: Հայկական խնդիրը կայ ու կը մնայ բոլորովին անջատ հայ տարագիրներու կացութիւնը ամրագրելու համար եղած ու ըլլալիք կարգադրութիւններէ, և հակառակ Թուրքիոյ Մոսկուայի ու պաշնակից պետութեանց հետ Լոզանի մէջ կնքած պաշնադիրներուն: Ոչ մէկ պաշնագիր կրնայ խափանել ազգի մը իրաւունքները:

«... Նանսէնի տեղեկագիրը ոչ միայն չի լուծեր Հայկական խնդիրը, այլ ամենաանդ կը յիշեցնէ, կը շեշտէ անոր գոյութիւնն ու տիպզողականութիւնը: Այդ վաւերաթուղթը կը հաստատէ թէ ներկայ Հայաստան անբաւական է պարփակելու ու ապրեցնելու բովանդակ Հայութիւնը, եթէ նոյն իսկ բոլոր ճահիճները չորցուին, խոպան պաշտերը ուռզուին ու երկրին բնական հարստութիւնները շահագործուին: Ազգայ Դաշնակցութեան առաքելութիւնը ոչ իսկ 50,000 տարագիր փոխադրելու հնարաւորութիւն կը տեսնէ ներկայ պայմաններու տակ եւ կը գոհանայ 15,000ով: Ինչ պիտի ըլլան մնացեալ հարիւր հազարները, որ տեղ մը, երկիր մը չունին, մինչդեռ իրենց երկիրը, հայրենի ժառանգութիւնը, մայր կը մնայ. ահա բո՛ւն խնդիրը, որ պէտք է լուծուի, եւ անշուշտ օր մը պիտի լուծուի արդար ու բանաւոր կերպով,

Պայքար, չըսեր թէ ինչպէս պիտի լուծուի այս խնդիրը: Բայց մեծ բան է որ անզգալաբար կը յարի Անկախ և Միացեալ Հայաստանի ծրագրին, անշուշտ առանց միւս «պաշտօնաթերթ»ներուն հաւանութիւնն առնելու:

ՀԱՑ ՈՐԲԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, մինչեւ Սեպտ. 7 Հայաստանի Ամերիկեան որբանոցներուն մէջ կը խնամուէին.—

Լենինական 8203 երեխայ, որոնցմէ աղջիկներ 3049, տղաներ 3154, Սեփհանեան (Ջալալօղլի) 873 երեխայ, որոնցմէ աղջիկներ 395, տղաներ 478. Կարապա 93 տղայ, Թիֆլիս 168 երեխայ, որոնցմէ աղջիկներ 86, տղաներ 82: Ընդամէնը 9337 երեխայ, որոնցմէ աղջիկներ 5529, տղաներ 3808: Ասոնցմէ զատ, սնունդ և հագուստ կը տանան 6763 հոգի, որոնցմէ Թիֆլիս 4000, Պաթում 70, մնացածը Հայաստանի մէջ:

ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Երբեմն փրօֆէսէօր Կ. Պոլսոյ Իրաւաբանական Համալսարանի

Վերջնապէս Փարիզ հաստատուած ըլլալով, կը ստանձնէ փոխանորդութիւնը ցամաքային եւ ծովային ամէն տեսակ առևտրական դատերու, գրս անձամբ կը վարէ Փարիզի Առևտրական Դատարանին առջեւ:

Դիմել անձամբ կամ թղթակցութեամբ, իր բնակարանը, ամէն օր ժամը 9—1, Rue Louis Philippe 15, Neuilly, s)Seine (Métro-Maillot Tél. Wagram 96-05:

Ընդհանուր ապահովութեան տնօրէն Պ. Շիափ Թերթի մը յայտարարած է. «Օտարականները քիչ թիւով մասնակցեցան գործադուլին, որովհետեւ գիտէին իրենց պլխուն գալիքը. անոնք արդէն հայրենիքէ դուրս կը նկատուէին, այս անգամ օրէնքէ ալ դուրս պիտի նկատուէին»։

Կառավարութիւնը քննութեանց ձեռնարկած է Սէն Տընիի հաւատարիմ քաղաքապետին դէմ, ճշտելու համար անոր պատասխանատուութիւնը գործադուլին օրը յիշեալ շրջանը պատահած անկարգութեանց մէջ։

Նոյնպէս քննութիւն կը կատարուի Հալուէնի քաղաքապետին և օգնականին մասին։ Հաւանաբար ասոնք իրենց պաշտօննել էն պիտի հրաժարեցուցուին։ Սիւրէնի մէջ բանուոր Սապաթիէն սպաննողը եղած է ճարտարագէտ Լաֆօս, որ կը պնդէ թէ ինքնապաշտպանութեան համար զէնք պարպած է։ Երեսփոխան Տօրիօ տակաւին բանտը կը մնայ իբրեւ հասարակ ամբաստանեալ եւ հոն պիտի պահուի մինչեւ հարցաքննիչ դատաւորին քննութեանց արդիւնքը։ Պետական բժիշկ Տօքթ. Փօլ քննեց անոր վէրքերը։ Գործադուլին մասնակցող օտարականները մեծ մասամբ Իտալացիներ են, որոնք դատարան յանձնուած են։ Երէկ եւ առջի օր նոր ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան։ Տեղ տեղ կարգ մը բանուորներ կը շարունակէին գործադուլը։ Հիմա այս ալ վերջ գտած եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է։

Գաւառներէն Լիոնի մէջ 84 թաղապետական պաշտօնեաներ իրենց գործէն հանուած են։ Սէնթ Էթիէնի մէջ մետաղի գործարան մը դուռները փակած է, իբրեւ բողոք 24 ժամուան գործադուլին դէմ, որով բոլոր բանուորները դուրսը մնացած են։ Գործարանատէրը ընտրանքով պիտի առնէ գործաւորները։

Ի՞նչպէս պիտի փլցնեն ցուցահանդէսը

Զարդարարուեստի ցուցահանդէսը երկարաձգելու կամ յառաջիկայ գարնան վերաբանալու մասին կատարուած դիմումները կը թուի թէ անհետեւանք պիտի մնան և մօտ օրէն քանդումի աշխատանքները պիտի սկսին։ Ամէնէն առաջ պիտի փլցուին էնվալիտի հրապարակին չորս աշտարակները, Ալէքսանդր Գ. կամուրջին վրայի խանութները, յետոյ Ֆրանսական ու օտար տաղաւարները։ Փակումէն 15 օր վերջ Սէնի երկու եզերքներուն վրայ կառքերն ու թրամուէյները պիտի վերսկսին իրենց բնականոն երթեւեկը։ Ամբողջական մաքրագործումը 6—8 ամիս պիտի տեւէ։ Փլուզումի համար օրական 2—3000 բանուոր պիտի աշխատին, այսինքն այնքան որքան կ'աշխատէին շինուած ատեներ։ Բացի խճանկարներէ և ապակեղէններէ, որոնց համար մասնագէտներ պիտի գործածուին, մնացեալ մասերը պարզ բանուորներ պիտի փլցնեն։

Ի՞նչ պիտի ըլլան շինութեանց համար գործածուած ատաղձները։ Զորս աշտարակներէն և քանի մը կրպակներէ զատ միւսները շինուած են թեթեւ նիւթերով որոնք պիտի փճանան։ Փայտերն ու երկաթեղէնը վարձքով առնուած ըլլալով, իրենց տէրերուն պիտի դարձուին, այնպէս որ ծախու շատ քիչ բան պիտի մնայ։

Խնդիր է թէ այս ցուցահանդէսէն ի՞նչ պիտի մնայ։ 1878ի միջազգային ցուցահանդէսէն յիշատակ կը մնայ Թրոքատէրոյի հսկայ շէնքը, 1889էն՝ էյֆէլի աշտարակը, 1900էն՝ Ալէքսանդր Գ. կամուրջը և կռաւ ու փղոի փակները։ Կը կարծուի թէ Հնդկաչինի կամ Փարիզի քաղաքապետութեան տաղաւարները պիտի մնան այս անգամ։

Մուսուլի խնդիրը

Զօրավար Ժան Լէտօնէր, Էսթօնիացի, որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին կողմէ պաշտօն ստանձնած էր քննութիւն կատարել Մուսուլի շրջանէն Թուրքերու կողմէ տարագրուած քրիստոնեաներու մասին, առջի օր Մարսիլիայէն շոգենաւ նստաւ և Մուսուլ պիտի հասնի ամսոյս վերջերը։ Իրեն կ'ընկերանան զօր. Ժաք (Զեխոսլովաք) և զօր. Օրթէկա (Սպանիացի)։ Թուրքերն ալ իրենց կողմէ ձեվատ փաշան պիտի ղրկեն դարձեալ։

Տխուր բարեր

Վիեննա կը գրեն մեզի.— 10 Հոկտ, շաբաթ օր տեղի կ'ունենար հայ գաղթականներէն Մարաշցի Պ. Յովհան Քէթէնճեանի հարսնիքը։ Փիշերուան ժամը 4ին ատենները Սարգիս Նէրկիզեան, ամուսնացած և երեք զաւակներու տէր, օգտուելով իր բարեկամ Աբրահամի հարսնեւտուն գտնուելէն, յիշեալին տունը կ'երթայ եւ կը յարձակի անոր կնոջ վրայ որ պառկած էր իր եղեխային հետ։ Կինը լեղապատառ կը վազէ մինչեւ հարսնիքի տունը և լուր կուտայ ամուսինին, որ դանակի երկու հարուածներով կռնակէն կը վիրաւորէ Սարգիսը։ Աբրահամ բանտարկուեցաւ։ Սարգիսի վէրքերը թեթեն են։ Դաղութը խորապէս վրդովուած է այս դէպքէն, որ արձագանգ գտած է տեղական ֆրանս. մամուլին մէջ։

Գերմանիա կը հաւանի

Գերմանիա ընդունեց դաշնակիցներու առաջարկները Հենոսեան դաշինքի մասին եւ պիտի ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայկական Պաղտատ հիմնգ ժամեն.— Օգոստոսդ Նօկէս, որ Փարիզ-Թէհրան ճամբորդութեան ձեռնարկած է, առջի օր ժամը 8ին շալէպէն մեկնեցաւ Պաղտատ, ուր հասաւ ժամը 1.15ին, հազար քիլօմէդր ճամբան կտրելով 5½ ժամ 15 վայրկեանէն։

Պարոնիկ օգոստոսդ Ահմէտ խան Նախիջեւան ևս Վիլաքուպլէէն ճամբայ ելաւ, Պոլսոյ ճամբով Թէհրան երթալու համար։

Ծրագնական Անդրաստանեան Ընկերութեան «Ծրագնս» շոգենաւին սպասաւորներէն 150 հոգի գործադուլ ըրին Հավրի մէջ, որով յիշեալ շոգենաւը առջի օր չկրցաւ Նիւ-Եորք մեկնիլ։ Փարիզէն ճամբորդ փոխադրող կառախումբերն ալ ետ դարձան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ը. Դ. Գէորգ Զաւուշ խումբին անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8½ին 131 Faubg. du Temple. Metro Belleville։

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան դասախոսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 21 Հոկտ. Զորեքշաբթի պիշեր ժամը 9ին Սօսիէթէ Սավանթի մէջ։ Կը խօսի Տօքթ. Լ. Գրիգորեան "Փաքիրականութիւն և բժշկութիւն" նիւթին վրայ։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՀԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Le Foyer Français ընկերութիւնը կազմակերպած է Հայերուն համար ֆրանսերէն լեզուի ձրի դասընթացք, որ կը տրուի շաբաթը երկու անգամ. չորեքշաբթի և շաբաթ իրիկունները ժամը 8 45էն մինչեւ 10, բիւ Քիւժաս 23ի վարժարանին մէջ Rue Cujas 23, Métro St-Michel կամ Odéon)։ Հետեւիլ ցանկացողները կը հրաւիրուին ներկայանալ ամէն չորեքշաբթի վերոյիշեալ վարժարանը։

ԹԱՏՐՈՆ

Թատերական երեկոյթ ի պատիւ Թատերագիր՝ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՒԻՆ ԿՈՂՄԷ 17 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8½ին Salle des Sociétés Savantesի մէջ 8 rue Danton

Պիտի ներկայացուի

ՁԱՐ ՈԳԻ

Շիրվանզադէի գլուխ գործոցներէն տասամեակ արար, որուն վերջին արարը բարեփոխուած է հեղինակին կողմէ կը մասնակցին՝ Տիկիններ՝ Սիրանոյշ Ալէքսանեան, Աուրինէ Տէրուան, Սիրուհի Նշանեան, Օր. Անգինէ Ավճեան։

Պարոններ՝ Տրդատ Նշանեան, Արման Կոթիկեան, Շահան Սարեան և Մազմանեան։

Բեմադրութիւն Շիրվանզադէի և Տրդատ Նշանեանի։

Մտիկ տոմսերու գիները
30—20—10—5

Տոմսերու համար դիմել Մասնախումբին գանձապահ՝ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի 53 rue Fbg. Montmartre, բոլոր հայ ճաշարանները, և ներկայացման օրը թատրոնի կիշէն, ժամը 7.45ին։

Կարգապահութիւնը ապահովուած է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Մարաշցի Շիւքրի Ստեփանեան որ վերջերս Հալէպէն Մարսէյլ անցած էր։ Տեղեկացնել Միկրոփ Միկրոփեանի 110 Rue Chambare, Bois Colombes (Seine)։

Պոլսեցի Մանուկ Ասլանեան կը փնտռէ Պոլսեցի Վարդան Զիլուքճեանը։ տեղեկացնել՝ Նշան Դարբինեանի, Cantine Grammont, Chambre 16 Pont Cheruy։

Մալաթիացի Պետրոս Մաքսէթեան կը փնտռէ եղբօրորդին Գէորգ Մաքսէթեանը, 13 տարեկան, հօրը անունը Սարգիս, մօրը եղիսաբէթ. Պէյրութի որբանոցներէն մէկուն մէջ ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝ 24 Rue de la Crai Berchem-Anvers Պ. Մաքսէթեանի։

ՀԱՑ ԼԵՋՈՒ ԵՒ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՒԹ

Պոլսէն նոր եկած հայ ուսուցիչը որ տրամադրելի ժամեր ունի հայերէնի, հայ գրականութեան և հայ մշակոյթի դասեր տալու, փոխադրուած է

17, Rue Lacépède

դիմել իրեն անձամբ կամ գրաւոր։ Professeur Armenien անունով, վերադրեալ հասցէին։

ՏՕՔԹ. Ս. ԹԵՐԶԵԱՆ

35 տարուան փորձառու բժիշկ

Ամէն երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ժամը 2-4 կը գտնուի Dr. Kreisի Polyclinique de Belleville'ին մէջ, 160, rue St. Maur, Belleville։ Ուրիշ ատեններ տունի հիւանդներուն կ'այցելէ։

Կը դարմանէ մեծերու և պզտիկներու ամէն տեսակ ներքին և արտաքին հիւանդութիւններ, ինչպէս նաև կանանց յատուկ անհանգստութիւնները։

Հոգածու խնամք և արագ դարմանում։

Metro: Belleville. Tél. Roquette 01-84

Տունի հիւանդներու այցելութեան համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին և կամ գրել 6, rue Villa Angelle, BRUNOY (S. et O.).

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՑԻՆ և ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

126, rue du Faubourg St. Denis

Métro: Gare de l'Est Téléphone Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր, Ամէն օր 4—7։

Կիրակի օրերը ժամը 9—12

Ուրիշ ատեն ժամադրութեամբ։

ՀԱՆՐԱՇԱՆՕՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ "ՊԱԹԻՍՔ"

15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ԱՐԱՄ ԹԱՀՃԱՃԵԱՆ

ՁԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

18, rue Claude Vellefaux

Paris, Մէթրօ Combat

Կ'ընդունի ամէն օր ժամադրութեամբ

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Հոկտեմբեր 1923

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին		108.20
Տոլար		22.40
Մարք (ոսկի)		5,30
Թրքական Թղթ.		12.20
Թրք. ոսկի		94.
Մէճիտիյէ		8.60
Լեվա	100 Հատը	16.75
Տրախմի	«	31.31
Լիր	«	87.30
Պելժ. ֆրանք	«	101.20
Զուից. ֆրանք	«	429.
Չերվոնեց		111.

ԱՐԾԵԹՈՒՂԹԵՐ

Ֆրէնի Ֆոնսիէ I	1650	ֆր.
« « II	1320	«
« « III	1250	«
Ռուժելի երկթ.	105.	

Comptoir Parisien de Change

et de Crédit

80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre

(Բ.յարկ. աջ կողմը առաջին դուռ Ֆրանսայի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՈՐԹԱՑԻՆ ՔԻԹԻՒԱԿԱՆՁԻ ԵՒ ԿՈԿՈՐԴԻ

հիւանդութիւններ

Telph. Cantral 73.38

Metro Sentier կամ Halle

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 8.30—10 և 1.30—8

Վաճառական-դերձակ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon, — Métro Odéon

Սօսիէթէ Սավանդի թատրոնի դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած նոր տոկոս մեթրք մը ֆրանս. և անգլ. սիրուն կերպասներու։

Բաց է նաև կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8½։ Իսկ կիրակի երբեմն մինչեւ 1½։

Կանանց եւ Աղջկանց

ԴԵՐՁԱԿ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, rue de Seine Մէթրօ Օտէոն

Թէլէֆ. Ծլէօրիւս 59-57

Շաբաթ վերջ ամենամերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր Հագուստներ

Ճոխ մեթրք երկու սեռի յատուկ ընդգ. և ֆրանս. կերպասներու

Գիները Աննման

Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամ 10։ Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեսնելու յաճախորդ դառնալու համար։

Le Gérant: H. TEURNIER.
Impr. Ch. Nercès—65, rue PascalPar

ՀԱՐԱՉԱՐ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն / 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆԻՒՊԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Յունաստան եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	5 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չեխ. վաճառատոս եւն. գրել Sch. Missakian/ անունով

ԿԻՐԱԿԻ
18
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 34 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՇՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն, 14 Հոկտ.)

Պոլսոյ թերթերը օրը օրին կը գրեն անցուդարձերը, — արդիացում, աշխարհականացում ևն.:

Այս խառնիճաղանճ ժխորին մէջ, անխափան կը շարունակուի թրքացման քաղաքականութիւնը: Օրինական բոլոր ձեւերը կը փորձուին, որպէս զի այլ եւս չկարենան շնչել ոչ-իսլամները: Մասնաւորապէս գալոցները այնպիսի ճնշումի մը ենթարկուած են, որ պետական անձեր անգամ չեն քաշուիր յայտարարել թէ հայ դպրոցները պիտի ստիպուին փակել իրենց դուռները: Ամենէն չքաւոր դպրոցը ամսական 80-90 ոսկի կը վճարէ իր գլխուն փաթթուած թուրք ուսուցչին. մինչ հայ տնօրէնները հազիւ 50-60 ոսկի թոշակ ունին, եւ ուսուցիչները՝ 30-40 ոսկի, այն ալ եթէ ստանան: Եթէ մէկ օր իսկ ուշանայ թուրք ուսուցչին թոշակը, դպրոցը կը փակուի:

Ինչպէս գիտէք, վերջերս աւելցուցին թուրքերէնի դասաժամերը: Պզտիկ մանուկներն անգամ, որոնք հազիւ իրենց մայրենի լեզուն թոթովել գիտեն, օրական երկու ժամ թուրքերէնի դաս կ'առնեն: Այս անբնական եւ հակամանկավարժական գործողութեան դէմ բողոքեց նոյն իսկ թուրք հրապարակագիր մը: Բայց ի՞նչ օգուտ: Էնկիւրի դեռ գոհ չէ եւ միշտ նոր խստութիւններ կը ծրագրէ: Վերջերս նոր քննութեան մը ենթարկուեցան տնօրէնները, թուրքերէնով, որպէս զի ձախողածներուն տեղ թուրք ուսուցիչներ տեղաւորուին. բայց իրենց չար բախտէն, գրեթէ բոլոր հայ տնօրէնները յաջողեցան:

Այժմ աւելի կարեւոր հարց մը կայ, — փոքրամասնութեանց խնդիրը, որ ճիշտ Թուրքերուն ուզած ձեւը առաւ: Հայերը և Հրեաները յայտարարեցին թէ կը հրաժարին Լօզանի դաշնագրէն ապահոված իրաւունքներէն. այնպէս որ, այդ առթիւ կազմուած յանձնաժողովներն ալ իրենց գործը վերջացած կը նկատեն: Ճարմար առիթով մը կը հաղորդենք այդ զուտ գործոց խեղկատակութեան պատմութիւնը: Ան այժմ բսեմ որ, կառավարութիւնը գոհ չէր Հայերուն համար կազմուած յանձնաժողովէն, թէեւ ինք նշանակած էր անոր երկու անդամները (Մ. Գարագոչ եւ Հրանտ պէյ Ազգօ), վճարելով անոնց յետնեալ ամսականներն ալ: Մինչ այս մինչ այն, ձեռնարկներ կը կատարուին Պատրիարքարանը խակարդի մը մէջ ձգելու: Երեսփոխան Մուսթաֆա Ջէվդի, որ հրէական յանձնաժողովին նախագահն էր, յայտնապէս խորհուրդ կուտայ չփախցնել առիթը, եւ պաշտօնապէս յայտարարել թէ Հայերը կը հրաժարին Լօզանի դաշնագրին իրաւունքներէն: «Քանի մը օրէն էնկիւրի կ'երթայ, կ'ուզեմ գրպանս ունենալ ձեր յայտարարութիւնը»: Քանի մը հոգի կը հաւաքեն դիտել տալ թէ եկեղեցական եւ դպրոցական կալուածներն անգամ կը գրաւուին եւ ուրիշ անիրաւութիւններ կ'ըլլան: «Առնէ ալ առնելագրեցիք իրեւ խնդրագիր, բայց ոչ իրեւ պայման: Թուղթերնին մէկը մէկ գրպանս, միւսը երկրորդ գրպանս, կը յանձնեմ կառավարութեան:»

Այս չէր բաւեր, Թուրքահայ Բարձրացման Միութիւնն ալ ապարեզ իջաւ: Այդ վարկաբեկ Միութեան անդամներէն մէկը, Հիւսամէտին պէյ, Պատրիարքարան կ'երթայ եւ կը պահանջէ որ Հայերը հրաժարին Լօզանի դաշնագրէն, եթէ կ'ուզեն վայելել թուրք հայրենակցի իրաւունքները. «Ի՞նչ պէտ կայ հայկական դպրոց պահելու. բոլոր կալուածները յանձնեցէք Էվգաֆին, գոցեցէք ձեր դպրոցները եւ տղաքը դրկեցէք պետական վարժարան: Ինչ հարկ ենամատարութիւն պահելու, պետութիւնը պիտի խնամէ բոլոր որդիները եւ գաղթականները. ի՞նչ պէտ ունիք հայերեն թերթ հրատարակելու, ազգային առանձին կազմակերպութիւն պահելու, փակեցէք բոլորը եւ միացէք թուրք մեծ ընտանիքին»:

Այս աղաղաքութեանց վրայ, Պատրիարքարանը իրար կ'անցնի և «Երեւելեաց Ժողով» մը կը կազմէ, որ գաղտնի նիստեր դումարելով, կ'որոշէ անձնատուր ըլլալ:

Էնկիւրի այլ եւս տէրն է ոչ-իսլամներու ճակատագրին եւ... հարստութեան:

Թուրք թերթերը աճապարեցին շնորհաւորել Հայերուն «իմաստութիւն»ը, և թելադրութիւններ ընել միւս տարրերուն:

Տակաւին կանուխ է, այս «իմաստութեան» հետեւանքները դուշակելու համար. բայց օրուան դէպքերը երբեք բարենշան չեն:

Թուրքիա վերցնելով օտար միջամտութեան որ եւ է պատրուակ, ինքզինքը կատարելապէս ազատ կը զգայ նաև վերցնելու ինչ որ ձեացած էր սուլթանական օրերէն, իբրեւ «Պատրիարքարաններու առանձնաշնորհ»:

Մինչ այս մինչ այն, գրաւումները կը շարունակուին: Վերջերս գրաւեցին Ս. Կեսարիոյ Կարապետի որբանոցի շէնքը, և առաջարկեցին Առաջնորդին, որ եթէ կ'ուզեն որբերը այդ շէնքին մէջ պահել, վարձ պէտք է վճարեն: Որբանոցին անհրաժեշտ ամսական 400 ոսկին անգամ՝ հայթայթելու միջոց չունին, ո՛ւր մնաց շէնքին համար վարձք վճարել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այսօր, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Հայոց Եկեղեցիին մէջ Հոգեհանգստեան պատարագութիւն պիտի կատարուի ԻՇԽԱՆ ՅՈՎՍԷՓ Ա.Ր. ՂՈՒԼԹԵԱՆԻ հոգւոյ համար:

Նիւթերու առատութեան պատճառով, խմբագրականը յետաձգուած է:

ՄԱՄՈՒԼ

Երջանիկ երկիր

Այս խորագրին տակ, Մարսիլիոյ Հայ Միտը (անկուսակցական), զարմանքով կ'արձանագրէ Հայաստանի թերթերուն և պաշտօնական անձերուն այն յոխորտանքները թէ իրենք կարօտ չեն օգնութեան: Ու կը շարունակէ.—

"Այժմ կը ծագի մէկ հարց. թէ իրօք Հայաստանը պէտք չունի՞ օգնութեան. եթէ չունի, ալ ի՞նչ են Հօկի յոյսերը, ալ ի՞նչ են «Հրատիրակ»ի կոչերը եւ ապերասները ուղղուած արտասահմանի հայութեան, իսկ եթէ այո՛. ինչո՞ւ այդ բիրտ յայտարարութիւնները թէ մենք պէտք չունինք օգնութեան, ինչո՞ւ այդ անորակելի կեղծիքը:

Կամ՝ մէկը կամ միւսը:

Պէտք է լուսաբանուի այս խնդիրը որպէս զի արտասահմանի Հայերը ի զուր ժամավաճառ չըլլան":

Ո՞ւր պիտի դիմեն

Ամերիկայի Հայրենիքը խմբագրականի մը մէջ պարզելով նոր Թուրքիոյ Թրքացման քաղաքականութիւնը, կը գրէ.—

"Իրերու ներկայ կացութեան մէջ, շուտակը ողբալի է հոգեկան վիճակը թուրքահպատակ քրիստոնեաներուն, որովհետեւ վաղուան անստգութիւնը աւելի մեծ է, քան այսօրուան տագնապը: Թուրք կլիներու քօղերը վերցնելէ, եւրոպական տարազը պարտադրելէ եւ քաղաքային ամուսնութեան ձեւը որդեգրելէ յետոյ, Թուրքերը վաղը պիտի հրամայեն «քրիստոնեայ Թուրքերուն» իրենց աղջիկները կնութեան տալ «իսլամ Թուրքերուն»: Եւ Թերեւս երեւոյթները փրկելու համար փոխադարձութիւն ալ առաջարկեն:

Եւ այս պայմաններուն ներքեւ թուրքիահպատակ քրիստոնեաներուն եւ Հրեաներուն կը մնայ կամ մեկնիլ հեռանալ երկրէն՝ պահելու չամար իրենց ազգութիւնը, եւ կամ մնալ՝ հրաժարելով սեփական լեզուէ, զգացումներէ եւ ամէն բանէ, որոնք նուիրական են:

Առաջին պարագային, Հրեաները կրնան Եւրոպա ու Պաղեստին գաղթել: Յոյները կրնան Յունաստան տեղաւորուիլ. բայց կրնա՞նք ըսել թէ Հայերը ո՞ւր պիտի դիմեն ափ մը հող ու հայ միջավայր մը գտնելու համար...»

Հայոց ընտանեկան իրաւունքները

Թուրք կառավարութիւնը որոշած է չնչել ընտանեկան իրաւունքներու նախկին իսլամական օրէնքը եւ ամբողջութեամբ ընդունել Զուիցերիոյ ընտանեկան օրէնքը: Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Խառն ժողովը անպատեհութիւն մը չէ գտած քաղաքային ամուսնութեան մէջ, քանի որ անկէ չկայ կրօնական պսակ պիտի կատարուի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Եւրոպայի Ազգային Սահմանադրութիւնը

Եւրոպայի հայ գաղութին համար կաթող. Պատուիրակը Ազգ. Սահմանադրութեան նախագիծ մը պատրաստելով ներկայացուց յատուկ յանձնաժողովին, որ հինգշաբթի օր սկսաւ քննել զայն: Վերջնական նախագիծը պատրաստ պիտի ըլլայ մինչեւ Պալաքեան եպսկ.ի Լոնտոնէն վերադարձը:

Լոնտոնի հայ գաղութը

Թեմական կեդրոնական Վարչութիւնը իր Շորեքշաբթիի նիստին մէջ մասնաւորաբար նկատի առաւ Լոնտոնի գաղութին ներքին խնդիրները: Ինչպէս յայտնի է, Լոնտոնի մէջ կան ազգային երկու մարմիններ, մէկը եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը՝ նշանակուած Գ. Պալուստ Կիւլպէնկեանի կողմէ. միւսը ժողովուրդին կողմէ ընտրուած Ինամակալութիւնը. այս երկու Մարմիններուն միջեւ կարգ մը անհամաձայնութիւններ կան: Թեմական Վարչութիւնը իրաւասութիւն տուաւ Պալաքեան եպսկ.ի, որ վաղը Անգլիա կը մեկնի, լիազօր մարմին մը ստեղծել, համաձայն Լոնտոնի գաղութին ներքին կանոնագրութեան:

Հանգերու շահագործում

Երեւանէն կը գրեն Թիֆլիսի Զարիա Վասթօրա թերթին.— Արտասահմանի հայ դրամատէր Կարիկեանը Դիլիջանի շրջանին մէջ ձեռնարկած է հանքային կարմիր ներկերու շահագործման: Կարիկեան մտադիր է կազմակերպել հանքերու տեւական շահագործում և արտածութիւն:

Աչքի հիւանդութիւնները

Դարձեալ նոյն թերթին կը գրեն թէ Դուրտուղուլիի (Հայաստան) շրջանին մէջ կը ծաւալի բուհասայի հիւանդութիւնը:

Բամպակի մշակութիւնը զարգացնելու համար

Սեպտ. 19ին, Երեւանի մէջ գումարուեցաւ Հայաստանի եւ Անդրկովկասի բամպակ գնող հիմնարկութեանց ներկայացուցիչներու խորհրդաժողովը: Որոշուեցաւ հնդրել Անդրկովկասեան կառավարութենէն վուճագներ տալ մանուածեղներու, մաքրիչներու եւ մեքենաներու մատակարարումը հայբամբակկիսվին, ինչպէս նաև «Չուս» հիւանդութեան դէմ պայքարը յայտարարել ընդհանուր պետական գործ: Պահանջ դրուած է նաև յատուկ ուշադրութիւն դարձնել ոռոգման վրայ, որպէս զի այս տարուան պէս, Ջուրի պակասէն չտճանան բամպակի արտերը:

Ադամանդի միջնորդները կը խուզարկուին

Ոստիկանութիւնը տեղեկացած ըլլալով որ շատեր ադամանդի միջնորդութիւն կ'ընեն, առանց օրինական արտօնագիրը ստանալու եւ պետական տուրք վճարելու, հինգշաբթի օր պաշարեց Րիւ Լաֆայէթի 35ի ճանօթ սրճարանը եւ խուզարկեց մօտ երեք հարիւր ամենազգի միջնորդները: Այս դէպքը մեծ յուզում առաջ բերաւ Լաֆայէթի շրջանակներուն մէջ:

Անոնք որ արտօնագիր չունէին և կամ հակակշռի չենթարկուած գործարելէններ ունէին, ոստիկանութեան երեւումէն սարսափահար, սկսան իրենց վրայի քարերը զանազան անկիւններ տեղաւորել՝ տուգանքի չենթարկուելու համար. ուրիշներ, որոնք գէնք ունէին իրենց վրայ, նոյնպէս ուզեցին անհետացնել զանոնք: Շատ մը թանկարժէք քարեր անհետացան լրտեսներուն աչքին առջեւ: Ոստիկանութիւնը վեց տարճանակ գտաւ նստարաններուն տակէն: Սրճարանի յարձակողները փոքրիկ խումբերով տարուեցան Ֆոպուռ Մօնմարթրի ոստիկանատունը, ուր մանրակրկիտ խուզարկութեան ենթարկուեցան: Կէս միլիոն ֆրանք արժողութեամբ գործարելէն գրաւուեցաւ: Բոլորն ալ ազատ թողուեցան: Օրինական հետապնդում պիտի կատարուի 25 հոգիի մասին, որոնցմէ միայն մէկը Հայ է: Ֆրանսական թերթերը դիտել կուտան թէ միջնորդներու 100ին 95ը օտարականներ են:

Արմատական Ընկերվարականներու համագումարը

Քաղաքական եւ ելմտական հարցերու շուրջ վիճաբանութիւնները կը շարունակուին նիստ մէջ: Համագումարի տալիք որոշումներէն կախում պիտի ունենայ փէնլըվէի գահլիճին բախտը: Առջի օր ընդհարում մը ունեցան Պ. Էռիօ եւ Պ. Քայյօ՝ գլուխի վրայ տուրք դնելու խնդրին առթիւ, առաջինը կողմնակից, երկրորդը բուռն հակառակորդ ըլլալով այդ տուրքին: Միւս կողմէ բազմաթիւ պատգամաւորներ հակառակ են որ փէնլըվէ իշխանութիւնը շարունակէ՝ յետադիմականներու կրճնելով. ձգտում կայ իշխանութեան գլուխ բերելու Էռիօն եւ ելմտական արմատական բարեփոխումներ մտցնելու, որպէս զի դարձեալ կարենան իրենց կողմը շահիլ ընկերվարականները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՀՈԳԻՆ

Երեւանի մէջ նոր Հայաստան մը ունինք, ուր հայ կառավարութիւնը յայտնի դիւանագիտութեամբ խոհեմութիւն կը համարի թիւր ազգասէր մը չնկատուիլ։ Ներկայ պարագաներուն մէջ, ամենուս ուշադրութիւնը կը գրաւէ այդ երկիրը ուր հայ սիրտը կը բաբախէ։

Գերմանացի գրագէտ մը ըսած է թէ, ողբալի է այն մարդը, որ միայն բիծեր կը փնտռէ մեծ անձնաւորութեանց բնաւորութեան կամ մեծ պատմական դէպքերու մէջ։ Ես մեր ներկայ այդ վարչութեան դիւանագէտ արարքներուն վերլուծումը առանց կատարելու, պիտի խոստովանիմ որ անկարելի է չդատապարտել այն խոլ պայքարը, զոր մղեց ու կը մղէ հայ լեզուին դէմ։ Ես կը դատապարտեմ այդ Հէնինաճեան յեղափոխականները, որոնք ուելի թիւր պօլշեվիկ են քան Զիլէրին մը, և հայ լեզուն փառքի դրախտէն՝ աղբանոցի մէջ կը նետեն։ Սակայն անոնք նման լեզուական յեղափոխութեան դաս մը չառին սովիէթական ռուս առհվիրաներէն։ Ուրեմն օտարը չէ որ զանոնք կը մղէ նման այլանդակ սխմարութեան, այլ թիւր փառամոլութիւնը. չէ՞ որ պատմութիւնը ապագային պիտի արձանագրէ, թէ Երեւանի Հանրապետութիւնը յեղաշրջեց Ս. Մեսրոպի տառերը։ Հոս տեղն է յիշեցնելու այդ հայ սովիէթներուն Բաֆֆիին այս խօսքն թէ, «Հայը, ուելի քան օտարները, ինքն է իր թշնամին»։ Մեր Հայաստանի ներկայ վարիչները շատ առաջ գացին, չի կրցան հանդնիլ որ մեզի պէս բնաջնջումի մատնուած ազգ մը միայն իր լեզուով և իր պապերուն հաւատքովը կրնայ ապրիլ ու ապրեցնել իր ազգութիւնը. չեմ գիտեր ինչո՞ւ չեն յիշեր Խաչատուր Աբովեանի այս խօսքերն, թէ «Մեկ ազգի պահպանողն էլ՝ լեզուն ու հաւատը. թէ սրանց էլ կորցնենք, վա՛յն եկել ու մեր օրին»։ Սակայն մեր հայ սովիէթները կը ծիծաղին ազգասիրութեան վրայ։ Հայ լեզուն, հայ հաւատքը և հայուն ամենէն մաքուր հոգին, Ազգասիրութիւնը, մեր այս երեք ցեղային անմահութիւնները հալածուած են Ա. Կարինեան կ'աշխատի Աբովեանի, Պատկանեանի, Բաֆֆիի, Ղազարոս Աղայեանի, Պռօշեանցի գրական գործերէն վտարել ազգասիրական հոգին։ Նման ոճիրագործութիւն մը, մէկ բառով Անիշխանական մակդիրին արժանի է։ Վա՛յ այն իշխանութեան որ անիշխանական վարչութեան ձեռքն է ինկած։ Սակայն իմ այս քննադատութիւններովս ես ոչ մէկ միտք կ'ուզեմ յայտնել մեր հայ սովիէթական դիւանագէտ քաղաքականութեան մասին։ Դիւանագիտական հոգմացոյցը փշած ուժգին հողմին հոսանքին կը հպատակի։

Հայ հոգին քանի դեռ յուսահատ չէ, սահմանուած է ապրելու։ Հայ սովիէթներու լեզուական և ազգայնական խաչակրութեան դէմ հայ հոգին կը պայքարի։ Ռ. Պատկանեան, մեր այդ կովկասահայ խանդոտ ազգասէր Պէրանժէն, իր երգերով մեր յոյսերը կ'արծարծէ.

Մի տրտմի դու, հայ, երբ հոգ ու խաւար
Երեսըդ պատեն երկինքդդ պայծառ.
Դու ունիս Մեսրովբ, նորա աւուրց գիրը
Միշտ կը լուսաւորէ հայոց երկիրը։

Թող հայ գրերու դէմ հայ սովիէթը պարզէ իր սուրը, Հայուն «սուրբ գիրը» ինչպէս ամէն սուրբ, պիտի պաշտպանէ իր փառքը փառապսնծ որ դարերուած է հայուն ոսկեղարուն մէջ։

Ազգ մը չապրիր առանց ազգասիրութեան։ Ծեղ մը որ ազգասէր չէ, նման է այգիին, որ բերք չունի, նման է մեղուաննոցին, ուր մեղու չկայ, մեղրչկայ։ Հայրենիքի սերը ցեղի մը կանխեղէն իւղն է։ Թէ պակսի իւղը, կանխեղն ինչ արժէք ունի։ Հայրենիքը արդ մեծ գեղեզմանոց մըն է, բայց միշտ սիրելի և հայրենասէրը միշտ պիտի յիշէ բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի հայրենիքի սիրով խանդոտ այս երգը.

Թիւրք թշնամին ու հովը Հայոց
Աւերակաց շրջին վրայ,
Թիւրք պղտոր վրտակն Հայոց
Նոմիներու մէջ կը սողայ,
Նոյա հառաչք են հայրենեաց
Նոյա չերթան սըրտեն ի բաց։

Տխուր է այն մարդը որ իր ցեղին պակասութիւնները պատճառ բըռնելով, կը զարկէ ազգասիրութենէն։ Մարդ կրնայ վիրաբոյժի պէս տաղել ազգին վէրքերը, ազգը բուժիլու ուրբ պարտականութեամբ մը, ու այս գործով ան ազգասէր կը մնայ, և ուելի խանդոտ ազգասէր. ցեղ մը ճանչնալով իր թերութիւնները, զանոնք ուղղելու է և օտարէն պարակելու է։ Հ. Ալիշան ըսած է թէ. «Ազգին պակասութիւնը պարակել խելացութիւն է, բայց պակասութիւնը չի ճանչնալ՝ մեծ անխելքութիւն է»։ Դժբախտ հայկական ճակատագի՛ր, որ հայը առանց մեռնելու չէ կրցած ապրիլ, բայց և առանց ազգասիրութեան ալ հայը չի կրնար ապրիլ։ Ազգասիրութիւնը աւելի տոկալի է, քան յաւիտենական ջարդերը։ Տարագրութիւնը ալ աւելի մեղի կը կապէ մեր երկրին հետ, երբ հայրենիքի սիրտը մեր մէջ տրոփէ միշտ։

Անցեալին պատմական սխալները դաս տալու են ներկայ սերունդին։ Դիւանագիտութիւնը բնաւ անկեղծօրէն չէ ժպտած։ Թէ ռուս և թէ թուրք կառավարութիւնները մեղի տակեղծ խոստումներով խաբեր են։ "Հայաստան„ և "Ազգասիրութիւն„ բառերը շատ խորթ կը հնչեն հայ սովիէթներու շրջանակին մէջ. այդ թիւր պօլշեվիկները պահ մը կը մոռնան որ ներկայ ռուս պետութիւնը Եւրոպայի համաշխարհակալ ձգտումներու դէմ պայքարելու առեն անոր թաքուն միակ նպատակն է ամրապնդել և հաստատմամ տպահովցնել ռուս աշխարհակալութիւնը։ Արդութեանց, Բէհբուդեանց, Լազարէֆ, Լօրիս-Մելիքօֆ, Տէր Դուկասօֆ, ռուս պրօշակին փառքերը, Պարսկաստանէն տարագրեալ հայութեան համար չի կրցան ապահովցնել Գրիգորիպօլիս անունով օճախ մը, ինչ որ պաշտօնապէս խոստացուած էր։ Չի մոռնանք որ Տաղստանի Պապա Երկայնաթզուկ Ալղութեանց, որ երեսուն տարի հաւատարիմ զօրավարութեամբ շատ վեր է բռնած ռուսին դրօշը, պետական մեկ ապերախտ հարուածով, կաթուածահար կը մեռնէր։ Կարսի փրկիչ Վասիլ Բէհբուդեանց, արդէն Խրիմի պատերազմով Կովկասի փոխարքայութեան արժանացած, նոյնպէս ռուս պետական նենգամտութեան ուրիշ մէկ զոհն կ'ըլլայ։ Երկայնաթզուկ կառավարէն կ'ըլլայ իրրև ռասվիրայ հայկական անկախութեան. իսկ Բէհբուդեանց կը զրպարտուի ղրամական անհաւատարմութեամբ։ Շատ հետուն չերթանք։ Անկախ Հայաստանը երբ ծնունդ առաւ, օտար պետութիւնները պաշտօնապէս զայն ճանչցան. ռուս կառավարութեան առաջադեռնութիւնը ապշեցուցիչ էր. Կալիցիներու վիհապեաններուն արեւմտեան վերջը, Անկախ Հայաստան կը հռչակուէր ռուսի այդ վհհանձնութիւնը շուտով ահմանափակուեցաւ։ Արդ Պօլշեվիկ Հանրապետութիւնը Հայաստանի Անկախութիւնը չի ճանչնար, Երեւանէն Արտաքսման հայկական դրամ, նամակագրութիւն չեն ընդունիր։ Ահաւասիկ ասոր կ'ըսեն վանդակի մէջ անկախութիւն։ Այսու հանդերձ Երեւանի հայ կառավարութիւնը հաւատարիմ կը մնայ Ռուս Պօլշեվիկ Հանրապետութեան. պարագաներուն պահանջն է այդ...։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ՏՊԱՐԱՆԸ

Ֆրանսայի առաջին հայ տպարանին պատմութիւնը ընդել առաջ անցողակի յիշենք թէ արդէն ԺԴ. դարուն հայերէն լեզուն կ'ուսուցուէր այս երկրին մէջ։ Ավինեոնի հակաթոռ պապերը շատ կ'աշխատէին կաթոլիկ դարձնել աբխազեան Ասիան և այդ նպատակով լեզուագէտ Ֆրանչիսկեան կրօնաւորներ կը ղրկէին յաճախ այդ երկիրները։ Այս կարգի միսիոներներ պատրաստելու համար, Պապերու պալատին մէջ արեւելեան լեզուներու մասնաւոր դասընթացք բացուած էր. հոն կ'աւանդուէին հայերէն, երբայերէն, արաբերէն և քաղդէերէն։ Հայերէնի ուսուցիչները կը ղրկուէին մեր Կիլիկիոյ թագաւորներուն կողմէ, որոնք սերտ յարաբերութեան մէջ էին Եւրոպայի քրիստոնեայ թագաւորներուն և մանաւանդ Պաւղին հետ, որմով կը սպասէին նոր խաչակրութիւն մը ի նպաստ Կիլիկիոյ։ Լեւոն Դ. թագաւորը երկու կրօնաւորներ ղրկեց Ավինեոն, 1322ին, իբրեւ ուսուցիչ հայերէն լեզուի. ասոնք էին Ռէնիէ տը Քոնսթանս (Raynier de Constance), հաւանաբար եւրոպացի քահանայ մը, և Ալեքսանդր Պետրոս (Alexandre Pierre) դպիրը, որոնք 24 Փետրուարի և 12 Մեծ **թուականս** ամսական կը սահմանին։

Այդ թուականէն յետոյ Ֆրանսայի մէջ հայ մշակոյթին մասին տեղեկութիւններ կը պակսին մինչեւ Ռիշլիէօ, որ վտիտքելով հայերէն լեզուի մշակումը Ֆրանսայի մէջ, պետական ծախքով հայ-լատին բառարան մը տպել տուաւ Փարիզի մէջ և ձրի բաժնեց զայն։ Ասոր հեղինակն էր Միլանցի կրօնաւոր Ֆր. Ռիվօլա, որ ժէ. դարուն Քօլէժ Ամպրօզիէնի մէջ հայերէն, երբայեցերէն, քաղդէերէն և իտալերէն դաս կուտար։

Ֆրանսայի մէջ առաջին հայ տպարանը հիմնուած է Մարսիլիա 1669ին, Ոսկան եպիսկոպոս Երեւանեցիի կողմէ, որ աւելի ծանօթ է Ոսկան վարդապետ անունով։

Ոսկան Ղլըջինց տոհմէն էր, ծնած Երեւանի բայց ծնած էր Սպահան 1614ին։ Իր ծննդավայրին մէջ հաստատուր կեսարացիին աշակերտելէ վերջ նախ Մովսէս յետոյ Փիլիպպոս կաթողիկոսի օրով էջմիածին գացած և վարդապետ ձեռնադրուած է։ Այդ օրերուն հոն կը գտնուէր լատին կրօնաւոր Փաւղս Փիրամալի, որմէ լատիներէն դաս առած է. ինքն ալ հայերէն կը սորվեցնէր անոր։ Երկուքը մէկ սկսան Աստուածաշունչը հայերէնի թարգմանել լատիներէն քնագրին վրայէն։

Ծակոբ կաթողիկոս եպիսկոպոս ձեռնադրեց զինք եւ արեւմուտք ղրկեց, գլխաւորապէս յանձնարարելով տպագրել հայերէն Աստուածաշունչը, որ մինչեւ այն տեն դեռ տպուած չէր։ Ոսկան 1662ին էջմիածինէն մեկնելով ուղղակի գնաց Լիվոռնօ, ուր եկած էր նաև եղբայրը վաճառական Աեփոս Ղլըջինց, որ Ամստերտամի հայ տպարանին օգնած էր Նիւթապէս եւ բոլոյապէս։ Ոսկան Հռոմի և Լիվոռնոյի հայ վաճառականներուն միջոցով նիւթական օգնութիւն խնդրեց տպագրական ծախքերու համար. սակայն միայն երեք հոգի օգնեցին իրեն՝ Մուրատեանոս Թաւենց, Թէոդորոս Քիրեչենց և Պետրոս Տէր Աւագենց։ Ոսկանի անունն փոխանցուեցաւ նաև հանգուցեալ Մատթէոս Մարեցիի Ամստերտամի տպարանը։ Ոսկան 1663ին Ամստերտամ հասաւ և 1666ին սկսաւ Աստուածաշունչի տպագրութեան, զոր աւարտեց 1668ին։ Այս Աստուածաշունչը — հաւանաբար իր թարգմանածը — Եօթանասնից թարգմանութեան հետ բաղդատելով բաւական ազատագրած է, սակայն իրրև գեղարուեստական գործ մեծ արժէք կը ներկայացնէ և մինչեւ այսօր ալ կրնայ ներկայացուիլ իրրև տպագրական գլուխ գործոց մը։ Ոսկան մինչեւ 1669 Ամստերտամի մէջ 19 կտոր հրատարակութիւն ըրաւ. սակայն գիրքերը չի ծախսուեցան և ծանր պարքերու տակ լինկաւ։ Տպարանը գրաւուէ ազատելու համար փոխանցեց Կարապետ Ազրիանեցիի անունին և այսպէս յաջողեցաւ զայն ամբողջ կազմածներով Լիվոռնօ փոխադրել 1669ին։ Իտալիոյ մէջ կաթոլիկ գրաքննութիւնը շատ խիստ ըլլալով, Ոսկան հպիւ մէկ երկու գիրքոյկ կրցաւ տպագրել Լիվոռնօ։ Արդէն 26 Մայիս 1669ին գիմում կատարած էր Ֆրանսայի թագաւոր Լուդովիկոս ԺԴ.ի Անձամբ ներկայացաւ նաև Քօլպէրի, որուն ցոյց տուաւ իր տպած գիրքերը — մանաւորաբար Աստուածաշունչը — և անոնցմէ երկուական օրինակ յանձնեց իրեն՝ մեկը արքայական մատենադարանին, միւսը իր անձնականին համար։

Կողմնակի դիմումներ ալ եղան Քօլպէրի մօտ, համոզելու համար զայն որ եթէ Ֆրանսայի մէջ Հայերէն տպարան մը հիմնուի, մեծ շահեր կարելի կ'ըլլայ ապահովել թէ՛ Ֆրանսական առեւտուրին և թէ կաթոլիկ կրօնքին համար։ Քօլպէրը սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ Ոսկանի և ամէն կերպով քաջալերեց հայկ. տպարանի մը հաստատումը Ֆրանսայի մէջ։ Պետական մեծ մարդը կը յուսար այդ ժամուին շնորհիւ Ֆրանսա քաշել հայ վաճառականները, որոնք զարկ պիտի տային Ֆրանսայի Արեւելքի հետ ունեցած վաճառականութեան. ասկէ զատ Ամստերտամի հայ վաճառականները եւս հետզհետէ պիտի ձգէին այդ քաղաքը, որով հոլանտական վաճառականութիւնն ալ հարուած մը առացած պիտի ըլլար այդ ձեւով։

Քօլպէրը շուտով ղրկեց հայկ. տպարանի արքայական մենաշնորհը, խմբագրուած Սէն Ժերմէն ան Լէ, 11 Օգոստ. 1669ին, ստորագրուած և կընքուած Լուդովիկոս ԺԴ. թագաւորէն, որով արտօնութիւն կը տրուի Ոսկան վարդապետի, «Եպիսկոպոս Հայոց և փոխանորդ ու պատուիրակ Հայաստանի մեծ Պատրիարքին, տպարան հաստատել Լիոնի, Մարսիլիոյ և կամ Ֆրանսայի ուեւէ քաղաքին մէջ, հայերէն լեզուով հրատարակելու համար իր ուզած գիրքերը, պայմանաւ որ կաթոլիկ կրօնքին հակառակ բան չպարունակեն անոնք»։

Այդ օրերուն թագաւորը կը գրէր թէ «այս հաստատութիւնը կրնար օգտակար ըլլալ հասարակութեան և շատ դիւրութիւններ ընծայել արեւելեան լեզուներու ուսուցմանը»։

Ոսկան Հռոմի 1673ին կրցաւ Մարսիլիոյ մէջ գործի սկսիլ. իր տպարանը կը կոչուէր «Տպարան Էջմիածին»։ Հռոմ հրահանգներ ղրկեց Մարսիլիա, գրաքննութեան ենթարկելու համար հայկ. տպարանէն լոյս տեսած գիրքերը, և նոյնիսկ եղան Հայեր, որոնք «քան զՊապն պապական" գտնուեցան և լրատուութիւն ըրին Ոսկանի դէմ։ Աստիճան մեկն էր Թադէոս Համազասպեան անուն երէցը, Ոսկանի հայրենակից, որ Ամստերտամի մէջ եկած յարած էր իրեն, Լիվոռնոյի և Մարսիլիոյ մէջ ալ գործակից և շահակից եղած էր իրեն։ Ոսկան Հռոմեական քերել տուած էր իր քեռորդին տպագրիչ Սողոմոն Լեւոնեանը, իր ազգականը Պետրոս Լատինացին, իր գործակատարը Նասիպ Գրիգորեան և իր գրաշարը Մատթէոս Վանանդեցին, որոնք Մարսիլիա հասատատելով սկսան եռանդով գործել։

Ոսկան ամբողջ հոգիով նուիրուած էր տպարանին, կ'աշխատէր կարելի եղածին չափ շատ գիրքեր տպել և տարածել. ասոր համար անիկա յանձնառու եղած էր ենթարկուիլ գրաքննական խստութեանց և մինչեւ իսկ կաթոլիկութիւնը ընդունած էր, հաւատոյ դաւանութիւն ստորագրելով։

Հակառակ ասոր, Թադէոս 1673ի վերջերը Ոսկանը ամբաստանեց թէ նոր տպագրուած Ժամագիրքին մէջ հերետիկոսական մտքեր կան, և խնդիրը հասնեց պետական և կրօնական ատեաններու առջեւ։ Ոսկան իր ընկերոջ կողմէ եկած այս հարուածին չի պիտնալով, սիրտին ցաւէն մեռաւ 1674ի սկիզբը, 60 տարեկան։

Դատը շարունակուեցաւ Սողոմոն Լեւոնեանի դէմ և տեւեց բաւական երկար։ Բոլպէա միջամտեց ի նպաստ Ոսկանի յաջորդին։

Այս խիստ հետաքրքրական դատավարութեան մասին կը խօսինք յաջորդիվ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Բանուորի մը խօսքերը

Ֆրանսայի համայնավար օրկանին մէջ լոյս տեսած հայերէն կոչը այնքան անելօր եղած է պղտորելու մեր բանւորներուն միտքը, որ անոնցմէ մեկը ճառագի մէջ այդ կոչին ընթերցումին վերջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ'ընէր.

— «Հայաստանի նախորդ կառավարութիւնը կը մեղադրէին թէ զրպարտիչ իր հարեւանները և ատկէ ծնունդ առին ծանր աղէտներ։ Դրացիներու սիրոյն իրենց հողին զոհելու յօժար այս թանկագին ընկերները ինչո՞ւ չեն թուղր որ մենք՝ վտարանդիներս ալ լաւ վարուինք Ֆրանսական ազգին հետ, որ մեր զրպարտիչն ու հիւրընկալն է։ Ինչ բարիք կը սպասեն իրենց զրգռիչ քարոզներէն»։

Լայնօրէն պիտի կասկածէի իր զգայութիւններուն մասին, եթէ մեր քանորը տակաւ ու վախկոտ մէկն ըլլար։ Բայց իր կարշնեղ կտրիճ, ծուռն դէմքին կորովի ու համարձակ արտայայտութիւնը, վայելուչ կեցուածքն ու վերջապէս հայ մշակի իր պայծառ նայուածքը կասկածի շուքն անգամ չէին ձգեր։

Ե. Պօյաճեան.

ԿՈՉ

Բարձր Հայքի Հայրենակիցներուն

Հայրենակիցներ,

Պատերազմի և տարագրութեան հետեւանքով մեր հայրենակիցները աշխարհի չորս հովերուն ցրուած, դատապարտուած են կորնչելու իրենց ազգային դիմագիծը, ձուլուելով և լուծուելով օտար երկիրներու մեծ ու շքեղ ատամներուն մէջ։

Այս պայմաններուն տակ հրամայական պահանջ մըն էր կազմակերպուիլ։ Ահա՛ թէ ինչու քանի մը հայրենակիցներ վերջերս հաւաքուելով հիմը դրին «Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան»։ Ինչպէս բոլոր Հայրենակցական Միութիւնները, մեր Միութիւնը ևս կազմուած է անկուսակցական գետնի վրայ և անոր կրնան անդամակցիլ Կարնոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցները (Կարինէ, Երզնկա, Պայազիտ, Խարբերդ, Տարսն, Ալաշկերտ, Ալաշկերտ, Նարմանի, Դերջան, Բասեն, և այլն.)։ Միութեան նպատակն է կազմ հաստատել Փարիզի, և ապա ամենամանաւոր անապայի և ուելի հեռաւոր երկիրներու մէջ ցրուած հայրենակիցներ միջև, ուժեղ պայքար մղել այլասերման, բարոյալքման և օտար ամուսնութիւններու դէմ, մանաւանդ վառ պահել ազգային գիտակցութիւնն ու հայրենիքի գաղափարը։

Այս վեհ նպատակները իրագործելու առաջադրութեամբ, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն խմբուիլ նոր միութեան շուրջ և հաւաքական ուժերով ուելի արդիւնաւէտ գործել առաջ մեր աշխատանքները։

Վարչութիւն Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան

ԻՇԽԱՆ Յ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ

Իշխան Արղութեանի մահով կ'անհետանայ մեկը հայ իրականութեան կարկառուն դէմքերէն։

Դժուար է թարմ գերեզմանի առջև տալ անոր բովանդակ կենսագրութիւնն ու նկարագիրը. բայց իր կեանքի հանգուցակէտերը, իր գործունէութեան ծանօթութիւնն իսկ բաւական է համոզելու համար, թէ, իրօք, աչքի ընկնող դէմք մըն էր հանգուցեալը, մեկը անոնցմէ, որոնք անքակտելի թելերով կապուած են հայ ազատագրական պայքարի հերոսերգութեան հետ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չկար դեռ, բայց օդի մէջ արդէն կը զգայուէին անոր գաղափարները, երբ իննսունական թուականներու սկիզբը, Արղութեան իրեն պէսպրիշ մտածողներու եւ զգայողներու հետ «Ընկերութեան գործով» անցաւ Թուրքիա՝ մօտէն ուսումնասիրելու համար Թրքահայ կեանքը և յեղափոխական գործունէութեան պայմանները։ Իբրև ուսուցիչ Տրապիզոնի Հայոց վարժարանին մէջ, ան և Զաւարեանը, շատ շուտով կրցան իրենց շուրջը համախմբել տեղւոյն երիտասարդութիւնը և փաստօրէն հիմը դնել յեղափոխական կազմակերպութեան։ Այս աշխատանքը, սակայն, ընդհատուեցաւ կառավարութեան միջամտութեամբ, որ ձերբակալից ու դատարանին յանձնեց երիտասարդ գործիչները և ապա, իբրև Ռուսահայեր, արտաքսեց Կովկաս։ Այստեղ ալ ռուս կառավարութիւնը ձերբակալեց և աքսորեց Ռուսաստանի ներսերը։

Ռուսական աքսորէն հալիւ ազատուած՝ Արղութեանը կը տեսնենք Թաւրիզ, իբրև ուսուցիչ-յեղափոխական գործիչ։ Դաշնակցութիւնն արդէն կազմակերպուած էր, և ինքն ալ մէկն էր անոր յիմնադիրներէն ու ստեղծագործողներէն։ Պարսկաստանի մէջ մարմնաւորուեցաւ Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն կազմակերպողներէն ու մարտական վարիչներէն մէկն էր Իշխանը։ Տակաւին կենդանի է երգը՝ «Աչքից՝ Վարդանը, ձախից՝ Իշխանը»։

Արշաւանքէն վերադառնալով Պարսկաստան՝ Իշխանը կը ձերբակալուի Պարսից իշխանութեան կողմէ և անտանելի խոշտանգումներու ու տանջանքներու ենթարկուելով, ծանր շղթաներով կապուած՝ կը դրուի Թաւրիզի բանտը, ուրկէ կ'ազատուի միայն ռուս հիւպատոսին միջամտութեամբ։ Սակայն, ռուս կառավարութեան ձեռքով, երկրորդ անգամ կ'աքսորուի հիւսիսային Ռուսաստան, Վօլօկտա քաղաքը։

Վօլօկտայէն՝ նորէն Կովկաս, ուր կը շարունակէ յեղափոխական գործունէութիւնը, իբրև Դաշնակցութեան պատասխանատու գործիչներէն մէկը։ Բաւական ժամանակ կը մնայ Երեւան և շատ մօտիկ մասնակցութիւն կ'ունենայ Երեւանի կեդրոնական կոմիտէութեան աշխատանքներուն մէջ։ Ցարական կառավարութեան սկսած հալածանքներուն ժամանակ, Լբժինի հրամանով ան ևս կը ձերբակալուի և տարիներ շարունակ բանտերու մէջ չարչարուելէ ետք՝ կ'ենթարկուի դատի Փէթրօկրատի մէջ, ուր տեղի կունենայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ դատավարութիւնը։ Ապա նորէն աքսոր ու վերջը նորէն եռուն կեանք Թիֆլիսի մէջ, ուր կը հաստատուի իբրև քաղաքական կարեւոր պաշտօնեայ ու կը մասնակցի հանրային-յեղափոխական կեանքին։

Համաշխարհային պատերազմի սկիզբներուն Իշխանը մեկն էր կամաւորական շարժման համոզուած պաշտպաններէն և դործօն մասնակցողն էր, սկիզբը իբրև կեդրոնական վարիչ մարմնի անդամ, ապա իբրև 6-րդ գնդի հրամանատար։ Եւ, իբրև այդպիսին, քանի մը զառնութեան բաժակը մինչեւ վերջ՝ ենթարկուելով ռուս բռնապետութեան բոլոր խաբէութիւններուն ու ցածութիւններուն։

Կամաւորական շարժման հաշուեյարդարէն յետոյ Իշխանը կը տեսնենք գաղթականներու հոգատարութեան գործի կազմակերպման մէջ, իսկ վերադարձին յեղափոխութենէ եռքը, 1917-ի ամառը, ան կոչուած է Սահմանադիր ժողովի ընտրութիւններու կարգի նահանգային յանձնաժողովի գլուխը։ Քիչ յետոյ, ան դարձեալ Թիֆլիս է և կարեւոր մասնակցութիւն ունի Հայոց Ազգային Խորհրդի աշխատանքներուն։ Կովկասի միութեան քայքայումէն և երեք անկախ հանրապետութիւններու առեղծումէն յետոյ, 1918-ին, ան մեկն է վրաստանի հայոց Ազգային Խորհրդի առաջնակարգ գործիչներէն։ Երբ դէպքերը կը բարդանան Ղարաբաղի մէջ և վտանգ կը ծագի Հայ-Ադրբէջան հանրախռովի, Հայաստանի կառավարութիւնը անոր կը յանձնէ պատասխանատու առաքելութիւն մը՝ տեղւոյն վրայ պարզելու խնդիրը և միջոցներ փնտռելու Ղարաբաղի հրդեհը մարելու համար։

1919ի ամառը Արղութեանը կ'ընտրուի Հայաստանի Խորհրդարանի անդամ և, իբրև երեսփոխաններու ամենաերէցը, կը նախագահէ մինչեւ դիւանի կազմակերպումը։ Շատ չանցած կը նշանակուի Թէհրանի դեսպան և Բագուի մէջ բացուելիք հայ-ադրբէջանեան խորհրդաժողովի անդամ։ Եւ Թէհրան կը գտնուէր, երբ մեկը միւսի ետեւէն Հայաստանի գլխին պատիժեան աղէտները։ Հակառակ պօլշեւիկներու լարած բոլոր դաւերուն՝ ան մինչեւ վերջ մնաց իր պաշտօնին գլուխը և տեղի տուաւ միայն ի յարգանս պարսիկ կառավարութեան, որ պօլշեւիկներու ճնշման տակ ոտխոզուած էր հայկական դեսպանատունը փոխարինել պօլշեւիկեան ժամանակաւոր հիւպատոսարանով մը։ 1923էն իվեր Արղութեանը Եւրոպա էր։

Ահա ուրուագիծը իր կեանքի — կեանքը հայ յեղափոխականի ու հանրային գործիչի։ Տրապիզոն, Թաւրիզ, Խանասոր, Վօլօկտա, Երեւան, Թիֆլիս ու Թէհրան, բանտ բանտ ու աքսորէ աքսոր, ուսուցիչ, խմբապետ, քաղաքային ու պետական պաշտօնեայ, զինուորական հրամանատար, հանրային ու կուսակցական աշխատող։ Այս բոլոր առարէզներուն վրայ Իշխանը ցուցադրեց իր անհատականութիւնը, խառնուածքի ու գաղափարներու ինքնուրոյնութիւնը. ինչպէս նաև մտքի ու հոգիի բարձր յատկութիւնները։ Զարգացած ու շատ կարդացած, լայն աշխարհահայեացքի տէր՝ ան զարմանալի կերպով կարող էր համաձայնեցնել իր ներքին ապրումները արտաքին հանգամանքներուն։ Ձափի գիտակցութիւնը անոր մէջ զարգացած էր զերազանցապէս։ Եւ ատով պէտք է բացատրել, որ այն օրերուն, երբ մենք ամէնքս խանդավառուած ինկեր էինք երազներու ետեւէ, ան եղաւ մեկը քչերէն, որոնք զգաստութեան ու չափաւորութեան հրաւէրներ կը կարդային։ Խանասորի հերոսը, երբ պէտք էր իրատես քաղաքականութիւն մշակել, գիտէր սահման դնել իր երեւակայութեան։ Իր հիմնական պնդումն էր, գիջումներու գնով հակազդեցութեան գալ հարեւաններու հետ, սահմաններու հարցին մէջ ըլլալ չափաւոր և, առհասարակ, հայ ժողովուրդը քաղաքական ձգտումները համաձայնեցնել նիւթական կարողութիւններուն։

Բնաւորութեամբ պարզ, դիւրամատչելի, ոգիով՝ ազնուական ու աշխարհային ունայնութիւններէ վեր, դառնութեան օրերուն անգամ ան գիտէր բարձրէն նայիլ իր շրջապատին ու մարդկային տկարութիւններու մէջէն տեսնել միշտ մարդը իր բովանդակ արժանիքներով։ Այս պատճառով շատ քիչ անձնական հակառակորդներ ունէր, գաղափարական հակառակութիւնն ալ գիտէր արտայայտել այնպէս, որ մարդկային յարաբերութիւնները միշտ կը պահուէին արժանաւոր բարձրութեան վրայ։ Մեր իրականութեան մէջ այս ևս սովորական յատկութիւն չէ։

Իրեն հետ գործ ունեցողները, որքան և տարբեր էին ըմբռնումներով ու խառնուածքով, չէին կրնար չտեսնել ու չենթարկուիլ անոր անհատական հմայքին, քաղցրաբարոյ ու կենսուրախ ոգիին։ Ընդունակ էր ուրիշներն ալ համակել հոգեկան արիութեամբ ու անսահման լաւատեսութեամբ։ Լաւատեսութեամբ տոգորուած, մինչեւ վերջին պահը հաւատալով կեանքին՝ հեռացաւ աշխարհէն։

Իշխանի պատմական գլխաւոր դերը, սակայն, հանդիսացաւ Խանասորի արշաւանքը։ Որքան ալ Համեստ, իր հետեւանքով, յեղափոխական այս ձեռնարկը, խոր տպաւորութիւն թողուց ժամանակակիցի ու յետագայ սերունդներու մտքին վրայ և այսօր ևս կը շարունակէ ծառայել նոր սերունդներու ներշնչման աղբիւր։

Իշխանի մահով պատմական դէմք մըն է, որ կը յանձնենք հողին ու պատմութեան։

ՀԱՑԿԱՊԱՆ Տ�էՐ ՈՂՈՐՄԵԱ

(Զայնախօսական եղանակ)

Տէր Ողորմեա՛ . . .

Գիշե՛ր։ կ'իջնէ աղջամուղջը։
Խաւճած աւետա՛ռն է, սե՛ւ, սե՛ւ, սե՛ւ,
Հոսը կուգայ այրած, մրուտ ծառերուն։
Կը խեղդուի՛մ, կը խեղդուի՛մ . . .
Օգնեա՛ մեզ, Տէ՛ր . . .
Հե՛ւ . . . հո՛ւ . . . հո՛ւ . . (կը հեւան)։

Իջի՛ք, իջի՛ք,
Դեպի խորը, անդունդական ջրաւերքը,
Ուր ձայները կը ճարճատեն,
Ուր ահեր բարակ ոսկորներուն ցուրտ սուրեւմներ կ'անցնին,
Ուր ողբերը կը կրկնուին,
Մեղա՛ . . . ղա՛. . . ղա՛. . . ղա՛ղա՛ . . . ղա՛)։

Եղի՛ք, եղի՛ք,
Հաւաքուեցի՛ք, իրարու ծոց գրկուեցի՛ք,
Շունչն ականջիդ, շունչդ ականջին,
Զսպեցի՛ք ձեր ողբերը. դժուա՛ր։
Համբերութի՛ւն . . . ա՛խ . . .
(Կը լռեն)։
Կ'ականջին, ականջի՛ն,
Ա՛խ. ով կ'անցնի։ Թռչուրը, Ծիսո՛ւս,
Ծիսո՛ւս, Թռչուրը . . .
Մա՛ . . . ղա՛ֆ . . . տղաս չկա՛յ. . .
Մա՛ . . . ղա՛ֆ . . . իա՛ . . .
Լռե՛, լռե՛, մեղօ, կնիկ, մի կանչեր,
(Աւելի յստր) Մա . . . ղա՛ֆ . . .
Չեմ դիմանար, հատաւ թելս, վե՛րջս է ալ,
Հո՛ւ, հո՛ւ, հո՛ւ, (կը մարի)։

Տեռեռն ալ, մումին տակ,
Սեւեր փաթթուած հացթուխ կնկան կը նմանի,
Կ'երերա՛յ, կ'երերա՛յ,
Տէ՛ր ողորմեա՛ . . .

Վա՛յ մեր գլխուն, հազար ափսո՛ս,— ինչ կայ որ . . .
Գիւղը, ետքը տուն մեռել կայ,
Հա՛, Երամին կնիկն ալ
Տղաքերի աեռն, անբա՛խտ, լուսնոտութեան բռնուեր՝
Եւ զաւակը խեղդուեր է . . .
Մեղայ տէ՛ր . . .

Անծա՛գ գիշեր,
Արդեօ՞ պիտի լուսնա՛յ, կ'ըսես,
Լուսիկ մըն ալ չկայ վերը,
Աստղիկ մը նոս, մեր գգիրին տանը վրայ,
Որթատունկի մը արեւխաշ տերեւին պէս կը թպրտայ,
Հաս մ'ալ անոնց. հգիին վրայ ծերունեանց,
պատուած թուզի կը նմանի։

Գիտե՞ս,
Մերոք աղբօր սայվանին մէջ ոչխարի,
Ծա՛ւ ինկեր է.
կը պոռա՛, կը պոռա՛։
Վո՛ւշ, խար խարի վրայ կ'աղան,
Ամպը ամպին կը խուճ։
Աստուա՛ծ, հրա՛շքդ կ'ուզենք, հրա՛շքդ . .

Չպիտի՞ լուսնայ, չպիտի՞ լուսնայ.
(Ուժգն) Տէ՛ր . . .
Երեք տարուան որբ Թադէին մեղրըցի՛ր,
Մեկը չունի, անօթի է, ու մերկ է,
Աչխարհս մեջ աշխարհին չացնող վիշտ մը կայ։
(Ու մանուկն ալ «մա՛յր»ի փոխան,
Տհրոդորմա՛ կը պոռայ)։

Հրաշք չկա՞յ . . .:— լռե՛։
Հատաւ ուժը մեր սիրտերուն,
Հատաւ շունչը մեր կուրծքին,
Հատա՛ւ, հատա՛ւ,
Ո՛ւր է, ո՛ւր է Տէրը.
Տէր ողորմեա՛ . . .
Եա՛ . . . եա՛ . . . եա՛ . . .

Գիշերն կ'իջնէ տակաւին,
Կը խորունկնա՛յ, կը խորունկնա՛յ . . .
Ջրհորի պես։

Հայերն այսպէս, ժամուն մէջ,
Մի՛շտ ալ այսպէս Տէր Ողորմեա կ'եղանակեն։

Ես զայն լսեցի,
Այսպէս զգացի։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ «Հ. Մ. Ը. Մ.»Ը ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի փութպոլի խումբը առաջին անգամ ըլլալով մրցում մը ունեցաւ նախորդ կիրակի, 3 Հոկտ. Պրիւսէլի Sporting Club «Alliance»ի դէմ, «Union Bruxelloise»ի դաշտին վրայ։ Հայ խումբը յաղթական ելաւ 4ի դէմ 7ով։

Այս անդրանիկ յաջողութիւնը, թէեւս խաղական տեսակէտով ոչ նշանակելի, բայց եւ այնպէս կրկնապէս պատուաբեր է մեր գաղութին համար, որովհետեւ առաջին անգամ է որ Պելճիքայի մէջ հայ խումբ մը կը մրցի տեղական խումբի մը դէմ, և մանաւանդ կը տանի յաղթանակ մը։

Տարակոյս չկայ թէ քիչ մը վարժութենէ յետոյ, եթէ տարբերը ընտելանան մեկ մեկու խաղացուածքին, շատ աւելի ուժեղ խումբերու հետ ալ պիտի կարենան մրցիլ մերիները, բարձր պահելով հայ համազգեստին պատիւը։

Աւ այժմ, փութալով խաղացող 20ի մօտ անդամներ կան, որոնց մէջ կը տեսնուին ճարպիկ և խոստացող ուժեր։ Խումբին «քարթէնն» է Պ. Զարեհ Մաճառեան, որ Պ. Պ. Լեւոն Պագրճեանի և Մելքոնի հետ (այս վերջինը բերդապահ), կը կազմեն խումբին էն ամուր սիւները։

Պրիւսելահայ խումբը իր այս առաջին խաղով կը խոստանայ մեծամեծ յաջողութիւններ յառաջիկային համար։ Քիչ առեն էն հայ յաղթանակներու շքեղ մը կրնայ բացուիլ, եթէ յարատեւութեան ոգին չնուազի, և գաղութն ալ չվերաբայ բերել իրեն բաժին ընկած աջակցութիւնը։

—

Հ. Մ. Ը. Մ. ինչպէս ամէն տեղ, Պրիւսէլի մէջ ալ կը ներկայացնէ կենսունակ հայ երիտասարդութիւնը։

Անոր նպատակն է սփօրի եւ սկաւտութեան միջոցաւ մշակել մարմինները, հոգիները և միտքերը։ Ամէն տեղ, ամէն հայ պարտաւոր է օժանդակել այս կազմակերպութեան, քանի որ օտարացման և այլասերումի վտանգներուն դէմ, ցերուցան հայութեան տարմադրելի գլխաւոր ուժերէն մեկն է։

Արդէն իսկ զօրաւոր քաղաքակիրթ ազգերը, մարմնակրթանքին մէջ կը տեսնեն իրենց ներկայ և ապագայ սերունդներուն անվթար պահպանումը։ Կառավարութիւններ իրենց քաղաքական և տնտեսական հարցերուն համահաւասար կարեւորութիւն կուտան ֆիզիքական դաստիարակութեան, հիմնուելով սա հաւատքին վրայ թէ, առողջ մարմնի վրայ մէայն կրնան պատուաստուիլ զարգացումն ու յառաջդիմութիւնը։

Նախագահ Հինդենպուրկի վերջերս իր ժողովուրդին ուղղած կոչը ամենալաւ դաս մըն է բոլոր անոնց, որ մարմնակրթանքն ու սքօրը «տղայական խաղ» կը նկատեն։

Հրէական "Maccabi"ն համաշխարհային սիոնականութեան չափ ծաւալած է այսօր։ Աշխարհի ամէն անկիւնը հզօր ու զօրաւոր անդամներ ունի և իր փրօբականտն ու պաշտպանութիւնը ստանձնած են հրէական էն կարող ու ճանօթ դէմքերը։

Ո՞ւր է որ մենք ալ ըմբռնէինք սփօրին և մարմնակրթանքին անհրաժեշտութիւնը և քաջալերէինք հազարումէկ հալածանքներու ենթարկուած, անթիւ ճգնաժամերէ վերապրած Հ. Մ. Ը. Մ.ը, տալով անոր այն կարեւորութիւնը որուն իսկապէս արժանի է։

Ամէն մեկ զօրացած բազուկ այժ մըն է բարձր պահելու ազգային գոյութիւնը։ Ամէն մեկ ուժովցած կուրծք անշէջ հնոց մըն է։ Ուրեմն ամէն հայ, առանց սեռի, տարիքի և քաղաքական դաւանանքի խտրութեան, պէտք է փարի Հ. Մ. Ը. Մ.ին, եթէ ոչ իբր գործօն, գէթ իբր համակիր անդամ, եթէ կ'ուզէ տեսնել ազգային գոյութեան զօրացումը։

Պրիւսէլ — Նիզակ

Ապահովութեան դաշինքը կնքուած

Առջի իրիկուն Լոքառնոյի մէջ ստորագրուեցաւ ապահովութեան դաշինքը, որով Ֆրանսա, Պելճիքա և Գերմանիա, երաշխաւորուեցան Անգլիոյ եւ Իտալիոյ, փոխադարձաբար յանձնառու կ'ըլլան ապահովել Հռենոսեան սահմանագլուխի անձեռնմխելիութիւնը և հանգիստաւորապէս կը խոսուանան պատերազմի չդիմել: Մուսոլինի քանի մը օր առաջ Լոքառնօ հասաւ. Պելճիքայի արտաքին նախարարը մերժեց ողջունել զայն: Իտալիոյ դիկտատորը առջի օր թերթերու թղթակիցները հրաւիրեց՝ կարգ մը յայտարարութիւններ ընելու համար: Շատ քիչեր պատասխանեցին հրաւէրին:

Վօտկաց կրկին ազգային ըմպելի

Ռուսիոյ մէջ ալքօլի վաճառումը արգիլուած էր պատերազմի սկիզբէն ի վեր: Ելմտական գործակարի պնդումներուն վրայ Գործակարներու խորհուրդը որոշեց վերջնել այդ արգելքը և Հոկտմ. 1ին առջին անգամ ըլլալով ամբողջ Ռուսիոյ մէջ սկսան ծախել 40 աստիճաննոց վօտկան: Ռուս ժողովուրդը 11 տարիէ ի վեր կարօտը կը քաշէր իր ազգային ըմպելիին. առաջին քանի մը օրերուն ամէն մարդ գինովցաւ: Միայն 3 Հոկտմ.ին Մոսկուայի մէջ 4500 քաղաքացիներ մեռնելու աստիճան գինով վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցան դարմանուելու համար:

Փրավտա կը գրէ թէ վօտկայի ամենէն անմիջական ազդեցութիւնը զգացուած է թերթերուն վրայ, որոնք աւելի ներշնչուած յօդուածներ կը հրատարակեն: Զաւեշտաթերթերու քանակը 100ին հարիւր աւելցած է: Ատոնք կը պահանջեն որ Հոկտմ. 1ը տօնական օր յայտարարուի ի պատիւ Վօտկա արքայինն: Յարին օրով վօտկան պետական մենաշնորհ էր եւ ամբողջ Ռուսիոյ եկամուտին մէկ երրորդը կը հայթայթէր: Պօլշեւիկներն ալ կը յուսան նոյն արդիւնքը ձեռք բերել:

Պոլշեւիկներ կողոպտուած

17 գինեալ աւազակներ Մոսկուայէն 60 քիլոմեթր հեռու Վարշաւիա—Մոսկուա ճեպընթացին վրայ յարձակելով կեցուցին զայն և կողոպտեցին դիւանագիտական վակոնը, որուն մէջ էին լեհ համայնավարներու պետը Տոմպալ, Զիչէրինի քարտուղարներէն մէկը և Գ. Միջազգայինի բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը: Աւազակները ահագին քանակութեամբ դրամ և մեծ կարեւորութիւն ունեցող վաւերաթուղթեր տարին հետերնին: Չեկայի երեք չոկատներ դէպքին վայրը ղրկուեցան, բայց ոչ մէկ հետք գտան: Կողոպտուած պոլշեւիկները Մոսկուա վերադառնալէ վերջ ձերբակալուեցան իբրեւ վատեր:

Դիակներու ցուցադրում Դամասկոսի մէջ

Դամասկոսի շուրջ հրոսակային շարժումները լուրջ հանգամանք մը ստացած ըլլալով, ֆրանսական զինուորները բուռն կերպով կը հետապնդեն բնբռոստները: Հարիւր հոգի սպաննուեցան: Ֆրանսացիները ասոնցմէ 27ին դիակները Պէյրութ բերելով հրապարակաւ ցուցադրեցին:

Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ Տիւրզիները յաջողած են կտրել Դամասկոսի եւ Պէյրութի միջեւ երկաթուղիի գիծին մէկ մասը:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

Վիէնի մէջ «Դաշնակցութեան Օրը» տօնուեցաւ Հոկտ. 11ին, կիրակի կէս օրէ վերջ, հրապարակային սիրուն ցերեկոյթով մը, Pont Evêque, սինեմա Էթուալի մէջ: Ներկայ էր տեղական հայ գաղութէն մեծ բազմութիւն մը՝ Ֆրանսացիներ ալ կային: Հանդէսը բացուեցաւ "Մշակ Բանւոր"ով, զոր երգեց Պ. Բագոսեանի ղեկավարած երգեցիկ խումբը, յետնակով կ'ընկերանար Պ. Օհան Փափազեան: Ծեսոյ երգեր երգուեցան Օր. Դահլէճեանի, Տիկին Լամճիկեանի, Օր. Բագոսեանի և Պ. Բագոսեանի կողմէ: Ընկ. Թէրզեան արտասանեց «Յարգանք քեզ»ը, ընկ. Եայլեան՝ «Ափ մը Մոխիր»ը, ընկ. Աբրահամեան «Հայ Հերոսներ»ը: Բոլորն ալ ծափեր խլեցին: Առենախօսեցին ընկ. Ց. Մկրեան և Հ. Ուզունեան՝ բացատրելով Դաշնակցութեան գործունէութիւնը: Յետոյ բացուեցաւ նուիրատուութիւն մը, որուն առաջին անգամ կնքահայր եղաւ Պ. Կարապետ Մուրատեան 50 ֆրանքով, և կինն ալ զոհ 50 ֆրանք տուաւ: Եղբայրը Պ. Պետրոս Մուրատեան 100 ֆրանքով կնքահայրութիւնը առաւ և իր կինն ալ 50 ֆրանք տուաւ: Այս ձեւով հաւաքի գոյացաւ 890 ֆրանք:

Հ. Ց. Դ. Ենթակօմիտէն վարձած է սրահ մը ուր մօտ առեղծ ընթերցարան մը պիտի բացուի, տեղւոյն երիտասարդ ուժերուն մասին զարգացման համար: Ամէն տեսակ թերթեր և գիրքեր պիտի բերեն ու կիրակնօրեայ դասընթացքներ պիտի բանան:

Գողոս

Լա Սեյնեհ կը գրեն մեզի.— Այստեղ ալ տօնուեցաւ „Դաշնակցութեան Օրը„, Հոկտ. 11ին: Նոյնակարգ երգեցիկ խումբը երգեց յեղափոխական և հայրենասիրական երգեր: Պ. Սարաֆեան իր «Հիմի էլ Լուռնք»ով, Պ. Լաթիֆեան իր մեներգով ոգեւորեցին հասարակութիւնը: Խօսեցաւ ընկեր Ե Թէրզեան, ոգեկոչելով հայ յեղափոխութեան պատմութիւնը, անոր գործերն և հերոսները: Արսէն Ադէմեան պարզեց Հ. Ց. Դաշնակցութեան ծագումն ու զարգացումը և անոր դերը հայկական անկախութեան իրականացման մէջ: Ընկեր Ա. Յովհաննէսեան բացատրեց անկախութեան պայքարին անհրաժեշտութիւնը: Բոլորը մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ:

Պօյճեհ կը գրեն մեզի.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնուեցաւ "Արշալոյս" Միութեան սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 11ի կիրակի օրը, ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեան: Բացումը կատարեց ընկեր Մկրտիչ Գուրեան: Ծեսոյ Պ. Ստեփան Մարկոսեան խօսեցաւ Հ. Ց Դաշնակցութեան ծագումին նպատակին, եւ գործունէութեան զանազան դրուագներու մասին:

Բանախօսութենէն վերջ արտասանուեցան բաժակաճառեր, ազատագրական ճամբուն վրայ ինկած նահատակներու յիշատակին,

---

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵՆԴ

Այսօր Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի խումբը Auteuilի Ա. խումբին դէմ պիտի մրցի, իսկ Սէն Ժէրմէնի մէջ: Հաւաքավայր մէթրօ "Օթէօյլ", ժամը 1ին: Բ. խումբը պիտի մրցի A. U. Clamartի Ա.ին դէմ, Մէօտէնի մէջ, հաւաքավայր «Էնվալիտ»ի կայարանը՝ ժամը 1ին:

Ա. խումբը Քլերմօն Ֆերրան հրաւիրուած էր, բայց վերջին պահուն մրցումը չկազմուեցաւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան գաղթականական ժողովը տեղի կ'ունենայ 21 Հոկտ. Ջորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Սօսիէթէ Սավանթի մէջ: Կը խօսի Տօքթ. Լ. Գրիգորեան "Ֆաքիրականութիւն և բժշկութիւն" նիւթին վրայ:

Հ. Ց. Դ. Զաւարեան խումբի գաղթականական ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ ուրբաթ գիշեր ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Բարձր Հայրի Հայրենակցական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple: Կը հրաւիրուին անդամներն ու բոլոր հայրենակիցները (Կարնեցի, Բաբերդցի, Ալաշկերտցի, Նարմանցի, Դերջանցի, Պալագիտցի, Երզընկացի եւլն.)

Ռուսոմ Լսարանական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ ամսոյս 24ին շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշտ 8.30ին 131 Faubourg du Temple: Օրակարգ վարչութեան տեղեկատուութիւնը եւ ընթացիկ հարցեր:

Կը խնդրուի Պ. Աստուածատուր Զորպաճեանէ (Այնթափցի) որ իր հասցէն տեղեկացնէ եղբօրորդուհին Ներսէս Զորպաճեանի, rue, Payssonnau, ancienne Usine Vibert Vienne (Isère)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սալոնի Սափրիչ մը, օրական 33 ֆրք. ապահովուած է. յաւելուածական վճարում շաբաթ և կիրակիի (մինչեւ ժամը 1) աշխատանքին համար: Դիմել Coiffeur Fournel 70 ave. d'Argenteuil Asnières (Seine).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ

Փարիզ, Կ. Թ.— Սապացած ենք 20 ֆրանքը, թերթը կը շարունակուի առաջուան պէս:

Լիվրըւլ, Պ. Պ.— Սապացանք տարեկան բաժնեգինը:

Ալֆորվիլ, Ա. Մ.— Սապացանք բաժնեգինը. 15 Հոկտ.էն կը սպասենք թերթը. 30 Սեպտ.ը ղրկուեցաւ:

Փարիզ, Ց. Ա.— Ձեր թերթը սկսած ենք ղրկել Հոկտ. 6էն:

Փարիզ, Մ. Դ.— Ձեր թերթը կը ղրկուի Հոկտ. 1էն սկսեալ:

Շաս, Ա.Ի.— Սեպտմ. 15էն ի վեր ձեր թերթը կանոնաւոր կերպով կը ղրկուի:

Քրէօզօ, Գորձ.— Սապացանք 44,15 ֆրանքը:

Պօլէն, Գորձ.— Սապացանք 25,50 ֆրանքը:

Լը Բուլէն, Մ. Ք.— Սապացանք վեցամսեան:

Սէն Շամոն, Ա. Ք.— Սապացանք եռամսեան:

Քրէօզօ, Ց. Փ.— Ուսանողին վերաբերեալ գրութիւնը կորսուած է:

Լանսոն, Թղթակից.— Ուշացած ըլլալով յաջորդ թիւին մէնաց:

ՏՕՔԹ. Ա. ԹԵՐԶԵԱՆ

35 տարուան փորձառու բժիշկ

Ամէն երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ժամը 2 4 կը գտնուի Dr. Kreisի Polyclinique de Bellevilleին մէջ, 160, rue St. Maur, Belleville: Ուրիշ առաւնները տուն հիւանդներուն կ'այցելէ:

Կը դարմանէ մեծերու և պզտիկներու ամէն տեսակ ներքին և արտաքին հիւանդութիւններ, ինչպէս նաև կանանց յատուկ անհանգստութիւններ:

Հոգածու խնամք և արագ դարմանում:

Metro: Belleville. Tél. Roquette 01-84

Տունի հիւանդներու այցելութեան համար դիմել վերոյիշեալ հասցէին և կամ գրել 6, rue Villa Angelle, BRUNOY (S. et O.).

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹՈՒԱՑԻՆ և ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵՒՆՔ

126, rue du Faubourg St. Denis

Métro: Gare de l'Est Téléphone Nord 84 04

Ընդունելութեան ժամեր, Ամէն օր 4—7:

Կիրակի օրերը ժամը 9—12

Ուրիշ առեն ժամադրութեամբ:

ՀԱՆՐԱՇԱՀՈՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍՔ"

15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier

Ազեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն:

ԱՐԱՄ ԹԱՀՃԱՃԵԱՆ

ՁԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

18, rue Claude Vellefaux

Paris, Մէթրօ Combat

Կ'ընդունի ամէն օր ժամադրութեամբ

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre

(Բ.յարկ. աջ կողմը առաջին դուռ) Ֆրանսայի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՈՐԹՈՒԱՑԻՆ ՔԻԹԻ ՔԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՈԿՈՐԴԻ

հիւանդութիւններ

Telph. Cantral 73.38

Metro Sentier կամ Halles

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 8.30—10 և 1·30—8

Վաճառական-դերձակ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon, — Métro Odéon

Սօսիէթէ Սավանդի թատրոնի դէմ: Զգեստ համար պատրաստած ամէն մէթրք մը Ֆրանս. և անգլ. արտասանեալ կերպասներու:

Բաց է նաև կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8½: Իսկ կիրակի երբեմն մինչեւ 1½:

Կահաց եւ Անրաց

ԴԵՐՋԱԿ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, rue de Seine Մէթրօ Օդէոն Թելէֆ. Ֆլէօրիւս 59–57

Չափի վրայ ամենալաւքէն նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր Հագուստներ

Ճոխ մեթրք երկու սեռի յատուկ Անգլ. և Ֆրանս. կերպասներու

Գիները Անմրցելի

Ի գիտութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամ 10: Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, եւ ական յաճախորդ դառնալու համար:

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին		108.25
Տոլար		22.25
Մարք (ոսկի)		5, 25
Թրքական թղթ.		12.20
Թրք. ոսկի		92.
Մէճիտիյէ		8.
Լէվա	100 Հատը	16.50
Տրաամի	«	31.31
Լիր	«	90.15
Պելժ. ֆրանք	«	101.50
Զուից. ֆրանք	«	428.
Չերվոնեց		111.

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի Ֆոնսիէ I		1650 ֆր.
« « II		1320 «
« « III		1250 «
Ռումելի երկթ.		105.

Comptoir Parisien de Change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի

Le Gérant: H. TEURNIER.
Impr. Ch. Nercès—65, rue PascalPar

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH"
Journal Arménien
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } 65, Rue Pascal, PARIS (13)

ԳԻՆ ԱՆԴԷՊ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թուրքիա եւ գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	5 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	30 ֆր.	90 ֆր.

Չեկ, մանտափոստ եւն. գրել Sch. Missakian-ի անունով

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1925

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 35 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ՄԱԳԱՂԱԹՆԵՐ

Քաղքենի ժամուլը ցնծութեան կանչերով ողջունեց Լոքարնոյի համաձայնութիւնը, որ կոչուած է դարաշրջան մը կազմելու, ինչպէս կ'ըսեն։

Գրուեցաւ թէ Մեծ Պատերազմէն ի վեր, առաջին անգամ է որ այսքան կարեւոր դաշնագիր մը կը կնքուի. ուրիշներ, թունդ ազգայնական, դիտել տուին թէ՝ Գերմանիա անգամ մըն ալ, և հանդիսաւորապէս հրաժարելով Ալզաս Լոռէնէն, նոր թակարդ մը կը պատրաստէ։ Իսկ Մոսկուայի տեսակէտով, անգլիական աշխարհակալութիւնն է որ յաղթանակեց։ «Մեծն Բրիտանիա իր ուզած ճամբուն վրայ դրաւ Գերմանիան. լարեց Գերմանիոյ և Խորհրդային Միութեան յարաբերութիւնները եւ յաջողեցաւ թուլցնել Ֆրանսայի եւ իր դինակիցներուն կապերը»։

Այս բոլոր մեկնութիւններէն եւ իրարանցումէն պէտք է հեռացնել թէ՝ իսկապէս անհնախընթաց քայլ մը առնուած է խաղաղութեան ամրապնդման համար։ Ոչ. անոնք անգամ մըն ալ կը հաստատեն թէ՝ աշխարհի Մեծերը այնքան մտահոգ են որ, փրկութիւն կը յուսան նոր մագաղաթներէ։

Փոփոխութիւններ ի հարկէ կան։ Առաջինը այն որ Գերմանիան վերջապէս ազատեցաւ իր պարտեալի նուաստ վիճակէն. եւ ժողովին մասնակցեցաւ հաւասարէ հաւասար խօսելու, մինչ առաջ դուրսը կը մնար եւ միայն վճիռներ կը լսէր։ Վերահաստատման շնորհիւ, կրցաւ հաւժողել Դաշնակիցները, որ անյապաղ պարպեն Ռէօլնը։ Թերեւս զիջումներ ստանայ նաեւ զէնքնկէցութեան մասին։ Իսկ ամէնէն կարեւորը, քանի որ կը մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, իրաւունք պիտի ունենայ օգտուելու անոր առաւելութիւններէն ալ, փոխանակ միայն անոր պարտադրած յանձնառութիւնները կատարելու։ Այսպէս, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամները իրաւունք ունին ազատ գաղթավայրեր հովանաւորելու։ Հոգատարութեան այս քաղաքականութենէն լիովին օգտուեցան Անգլիա (Միջագետք եւ Պաղեստին) եւ Ֆրանսա (Սուրիա). մինչ Գերմանիա ոչ միայն՝ իր գաղթավայրերէն, այլ եւ առեւտրականներ իսկ զրկուեցաւ։ Երկար չէր կրնար տեւել այս անբնական վիճակը իբր 70 միլիոն բնակչութեամբ երկրի մը համար, որ անդադար կ'աճի ու կ'արտադրէ։ Սեղմուած՝ արեւելքէն, արեւմուտքէն և հարաւէն, այդ պետութիւնը չի կրնար շնչել մեծ ու պզտիկ յաղթականներու երկաթեայ օղակին մէջ, եւ անպատճառ ելք մը պիտի գտնէ։ Դաշնակիցները, նոր համաձայնութիւններով, ուզեցին ամէն հաւանականութեան առջեւ պատ քաշել իրենց սահմաններուն համար, թէեւ շատ վստահ չեն Հարաւային-արեւելքի մասին (Լեհաստան եւ Չեխո-Սլովաքիա)։ Կը մնան հեռաւոր երկիրներ. բայց անոնք շատոնց աւարի տրուած են, բացի Թուրքիայէն, որ միշտ կը մնայ իւղոտ եւ ցանկալի պատառ մը։ Այսպէս կամ այնպէս, միջոց մը պէտք է գտնուի, Գերմանիոյ պահանջներն ալ գոհացնելու. ուրիշ խօսքով՝ խաղաղութիւնը իրապէս ամրապնդելու։

Ապահովութեան Դաշինքը եւ յարակից դէզ մը Թուղթեր ստորագրելով, Դաշնակիցները կը ձգտին միեւնոյն ատեն ամրացնել իրենց դիրքը Խորհրդային Միութեան, եւ, աստիճան մըն ալ, Մ. Նահանգներուն հանդէպ։ Լոքարնոյի համաձայնութիւնը անախորժ հարուած մըն է Մոսկուայի համար, որ կը Չանար գտնել Գերմանիան իր կողմը շահիլ, իբրեւ վճռական ազդակ մը՝ միջազգային հաւասարակշռութեան տեսակէտով։ Քանի մը տարի Գերմանիան համարուեցաւ ամէնէն յարմար խարիսխը, համաշխարհային յեղափոխութիւնը պայթեցնելու։ 1922էն ի վեր, երբ ի դերեւ ելաւ այդ յոյսը, կը ճգնէին դիւանագիտական գետնի վրայ օգտագործել զայն, ի հարկին ամբողջ Արեւելքը Արեւմուտքի դէմ հանելու միտքով։ Բայց անհաւասիկ այդ փորձն ալ կը ձախողի, գտնէ երկար ատենի համար։ Խորհրդային Միութիւնը նոր մեկուսացման մը կ'ենթարկուի, կնքուած դաշնագիրներով եւ պայմանագրութիւններով, եւ, ստիպուած է նոր ռազմախաղեր փորձել։ Մոսկուայի դէմ հաստատուած տնտեսական պատուարին վրայ, կ'աւելցնայ դիւանագիտական պատնէշը, հոգ չէ թէ պաշտպանողական հանգամանքով։

Ուշ-կանուխ, Ռուսաստանն ալ պիտի վճռուէ ճամբայ մը, յարմարելու քաղաքականութիւն մը. մանաւանդ որ, քանի կը տեւէ իր խափանարար գործունէութիւնը, այնքան կը համախմբուին եւ կը գօտեպնդուին հակառակորդները։ Թերեւս այն ատեն աւելի դիւրին ըլլայ հիմնել «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները», ծրագիր մը որ կրկին արծարծուեցաւ վերջերս։ Մեծերը նոր Թուղթեր վոխանակելով, կ'ուզեն ոչ միայն պակսեցնել յեղափոխութեան եւ պատերազմի վտանգները, ի հարկէ ամուր պահելով իրենց նուաճումները, այլ եւ հակազդել Ամերիկայի շքեղ մեկուսացման եւ տնտեսական տիրապետութեան։

ԻՇԽԱՆ ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԵՒՆ ՈՒ ՄԵՐՄԱԿԸ

Ուշագրաւ է որ Խորհրդային իշխանութեան արտասահմանեան մունետիկները շատ աւելի ուղղափառ և ուռուցիկ են, քան բուն երկրի թերթերն ու վարիչները։ Առէք Խորհրդային որ և է թերթ, և պիտի տեսնէք որ, ամէն մէկ սիւնակի մէջ, երկարապատում յօդուածներէ մինչև մանր մունր նամակներու մէջ, անվերջ գանգատներ, մատնանշումներ, մերկացումներ կան։

Ահաւասիկ Խորհրդային Հայաստան մը, Սեպտ. 29 թուակիր։ Ա. ուսոյին էջ, խմբագրականին մէջ կը կարդանք (գիւղական գործունէութեան մասին).—

«Ամենահիմնական թերութիւնն այն է, որ գիւղում գործող հասարակական կազմակերպութիւնների աշխատանքի ձեւական կողմով շատ են տարւում։ Շատ տեղերում նրանք հէնց այնպէս, կարծես ըստ ինչ որ սովորութեան, անկի պէս բանում են ու քայքայւում։ Նրանց աշխատանքը պատահական բնոյթ է կրում, բացակայում է տեւողական հետեւողականութիւնը, չկայ որոշ սիստեմ ու ծրագիր։ Ամենքն ալ ցանկանում են ու ձգտում, որ ինչքան կարելի է՝ շատ տեսակի կազմակերպութիւններ ստեղծեն գիւղում, այնինչ այդ բոլորը նրանք անկարող են սպասարկել։ Ցաւոյ բացակայում է հաշուետւութիւն տալը. կազմակերպութիւնները շատ դէպքերում իրենց պատասխանատու չեն զգում այն մասսաների առաջ, որոնց շնորհիւ և որոնց համար նրանք գործում են։»

Նոյն թիւին մէջ, երկրորդ էջ, «Կուսակցական կեանք» գլուխին տակ, աշխատակից մը կը գրէ.—

«Ցաւոսի չանձնարարութիւնների զօրամասի (չոն) աշխատանքների դադարումից յետոյ, գինուորական կրթութեան գործը մեր կուսակցական կազմակերպութիւններում զգալիօրէն թուլացել է։ Ռազմագիտութեամբ զբաղուելն, այժմ, շատ ընկերների կողմից նոյն իսկ ժամավաճառութիւն է համարւում։»

Եւ շարք մը պատուէրներ։

Նոյն թիւին մէջ, երրորդ էջ, աշխատակից մը, որ քառասուն օր գացեր պտտեր է Արագածի գիւղերը, կը գանգատի թէ բոլորովին կտրուած էին «արտաքին աշխարհէն, քաղաքէն, կեանքէն, եռուզեռէն»։ Ասոր անոր կը դիմեն, եւ կը հասկնան որ ոչ ոք թերթ չստանար, ոչ գրքոյր, ոչ գիւղական խորհուրդը։

«ՅԱՌԱՋ»ի ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 30ին Յառաջի խմբագրութիւնը եւ վարչութիւնը կը փոխադրուին Ընդհանստատ Մասիս տպարանը,

208 bis. RUE LAFAYETTE, PARIS (10e)

ուր պիտի հրատարակուի այսուհետեւ «Յառաջ», բոլորովին նոր տառերով եւ ուրիշ բարեփոխութիւններով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՏԵՂԱՒԱՆՈՒԻՆ

Հելլէն կառավարութիւնը սկսած է տեղահանել Թօզանայի շրջանի հայ գաղթականները։ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի Աթէնքի ներկայացուցիչ Պ. Ցվէրնէր դիմած է Ձեռնհաս իշխանութեան, հասկնալու համար այս տեղահանութեան պատճառը։ Ինամատարութեան անօրէն Պ Փսարաս հետեւեալը յայտարարած է.— Ելած տեղահանութիւն չէ այլ փոխանակութիւն Ռուսիա գտնուող յոյն գաղթականներու հետ։ Նախարարութիւնը հրահանգած է կարճ ժամանակի մէջ Սելանիկ կեդրոնացնել Թօզանայի շրջանէն 3000 հայ գաղթականներ, որոնք պիտի փոխանակուին նոյն թիւով Պոնտոսցի յոյն գաղթականներու հետ։

Պ. Փսարաս խոստացած է Թօզանայի գիւղերէն տեղահանուած հայ գաղթականները բեռնատար ինքնաշարժերով փոխադրել Հարման գիւղ. ասոնք հոն պիտի սպասեն մինչեւ շոգենաւին հասնիլը։ Ասոնց թիւը պիտի հասնի 1500ի։ Աթէնքի սովթական դեսպան Ուստինովի դիմումին վրայ, որոշուած է երեք հազար հայ գաղթականն փոխադրել Հայաստան, որոնց ամբողջ ծախքերը պիտի հոգայ հելլէն կառավարութիւնը, իսկ կովկասէն գալիք 3000 Պոնտոսցի Յոյներու փոխադրութեան ծախքերը պիտի հոգայ սովթական կառավարութիւնը։ Այս 3000 հոգին Հոկտեմբերի ընթացքին հաւ պիտի նստին Սելանիկէն, Գավալայէն և Տէտէ Աղաճէն պէպի Հայաստան։

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, հելլէն կառավարութիւնը պայման դրած է նախ Թրակիոյ և յետոյ Մակեդոնիոյ հայ գաղթականները փոխադրել Հայաստան։

Արեւմտեան Մակեդոնիոյ շրջանէն վէնճէ և Նիշնիքոյ գիւղերու Հայերը ամբողջութեամբ կը տեղահանուին բոլորովին անակնկալ կերպով։ Կառավարութիւնը ետ կ'առնէ նախապէս անոնց տրուած լծկանները։ Գաղթականները աճապարանքի եկած, կէս արժէքով կը ծախեն իրենց ձեռքը ունեցած արժութիւնը, որովհետեւ բնիկները առիթէն օգտուելով 35-40 տրախմիէն աւելի չեն տար, օրինակ, եզ գիպտացորենի քիլէին, որ սովորաբար 80-90 տրախմի կ'արժէ։

Գավալայէն կը գրեն թէ ոստիկանութիւնը բոլոր հայ այրերուն լուսանկարները պահանջած և յայտնած է որ բոլոր Հայերը անվիջապէս պատրաստ պէտք է ըլլան՝ դէպի Ռուսիա մեկնելու համար։ Գաղթականներու անասուններն, ծախսոտները և անասուններու վերաբերեալ պաշարները գրաւուած են կառավարութեան կողմէ։

Սելանիկի Հայ Կարմիր Խաչի կողմէ պատուիրակութիւն մը այցելած է Հարմանգիւղի գաղթակայանը, ուր հասնող գաղթականները շատ գէշ կացութեան մէջ կը գտնուին եւ մեծ մասով օգնութեան կարօտ են։ Պատուիրակութեան դիմումին վրայ տեղւոյն հիւանդանոցի բժշկապետը խոստացած է անհրաժեշտ խնամքը տալ հիւանդներուն։ Պ. Ցվէրնէր կարգադրութիւններ կ'ընէ կարօտեալները պատուաստելու համար։ Հ. Կ. Խաչը հանգանակութեան ձեռնարկած է՝ նիւթական օգնութիւն հասցնելու համար տեղահանուած գաղթականներուն։

Պոլսոյ հայ գաղթականները

Պոլիսէն երեւան մեկնելիք գաղթականներու մեկնումի պատրաստութիւնները գրեթէ լրացած են. թուրք կառավարութեան վճարուելիք տուրքերը կարգադրուած են։ 300 հոգի որոնց անցագիրը պատրաստ է արդէն, ճամբայ պիտի ելլեն շուտով։ Ասոնց պիտի հետեւի 350 հոգինոց երկրորդ կարաւան մը։

Զիչէրին Փարիզ կուգայ

Ե. Հ. Միութեան արտաքին գործավար Պ. Զիչէրին Պերլինէն անցաւ Վիսպատըն, ուր ընդունուեցաւ գերման տեղական իշխանութեանց կողմէ։ Զիչէրին փափաք յայտնած է տեսնուիլ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պրիանի հետ եւ մօտ օրէն Փարիզ կը սպասուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՓՈԽԱՆԱԿԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Աթէնք, 14 Հոկտ.

Երկու տարիէ ի վեր իրարու յաջորդող դահլիճները կը զբաղին հայ գաղթականութեան խնդրով։

Գործը այժմ ժողովուրդներու փոխանակութեան հարցի մը ձեւը առած է, որ դժուար թէ մեզի համար նպաստաւոր կէտի մը յանգի։

Հելլէն կառավարութիւնը իր գաղթականական խնդիրները տնօրինելու ժամանակ, Յունաստանի հայ գաղթականութեան խնդիրն ալ իր ձեռնհասութեան պիւանագէտներէն՝ Պ. Բերիկլէս Արկիւթինոսի բերնով, անցեալ տարի ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան։ Այս վերջինը իր կարգին տնօր լուծումը յանձնեց Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին։ Տարի մըն է որ այս կազմակերպութիւնը Սելանիկի և Աթէնքի մէջ հաստատած իր գրասենեակներուն միջոցաւ և Պ. Կ. Ցվերնըրի դեկավարութեամբ կը զբաղի Հայերու Յունաստանէն հեռացման խնդրով։ Այդ ժամանակամիջոցի ընթացքին կրցած է 4000 Հայեր տեղաւորել արտասահման, մանաւորապէս Ֆրանսա, Սուրիա, Եգիպտոս, Կիպրոս և այլն։ Բայց ասիկա չի գոհացներ յունական կառավարութիւնը որ այդ գրասենեակներուն պիւտճէն իր վրայ առած էր, տարին 10—15 հազար Հայեր յունական հողէն հանելու յոյսով։

Այս պատճառով, շատ զօրաւոր հաւանականութեամբ, պէտք է սպասել որ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանը ներկայ տարուան վերջաւորութեան հաշուեյարդարի ենթարկէ իր գրասենեակները, ու պատսպրակները մեկնին ժընեվ։ Ճիշտ ատկէ վերջն է որ կը սկսի բուն անստուգութիւնը, մութի մէջ թողլով Հայերու ճամբորդութեան ու ինքնութեան հաստատման խնդիրները, որովհետև այդ մարմինն էտ վերջ կը գտնէ նաև Նանսէնեան թուղթերու գործածութիւնը։

Իրերու այս վիճակին կը զուգադիպի ներգաղթի խնդիրը, որ նախապէս հելլէն կառավարութեան կողմէ կը նկատուէր իբրև հարցին լուծումը։ Տարուան մը ձգձգումէ և Պ. Շահվէրտեանի առաքելութեան թողած տարտամ տպաւորութիւնը, աւելի վերապահ դարձուցած են հելլէն իշխանութիւնները, եղած հաւաստումներու մասին և, խնդրին արմատական լուծումը վերջացնելու համար, ներգաղթի գործին այժմ պայմանագրական և դիւանագիտական ձեւ մը տրուած է։

Յունաստան մասնագէտ է ժողովուրդներու փոխանակութեան քաղաքականութեան մէջ և ինչ որ ժամանակին Թուրքերու և Յոյներու, Յոյներու և Պուլկարներու միջև կը կատարուէր, այժմ հայ գաղթականներուն մասին ևս կը կիրարկուի, Մորտրայնի իշխանութեանց և Յունաստանի միջև։

Այս նպատակով գործի լծուած են հելլէն գաղթային բարձր պաշտօնատարները, Պ. Պ. Ֆիլքիտիս և Սաքելլարօթուլոս, մանաւանդ առաջինը որուն ձեռքերուն մէջ կեդրոնացած են գաղթային խնդիրներու, մարդահամարի և վեհերման արձանագրութիւնները։ Անցողակի ըսենք որ Պ. Ֆիլքիտիս է հեղինակը հայ գաղթականական թղթածրարին, զոր պահլմձներու համար։ Ան, ինչպէս կը շեշտէ յաճախ, այս աշխատանքին մէջ կ'առաջնորդուի «հայրենասիրական և անտեսական երկաթեայ սկզբունքներէ»։

Հայաստան գաղթելու բնածին ձգտումը որ գոյութիւն ունի հայ գաղթականութեան մէջ, այսուհետև պիտի

ԻՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Լոնտոն, 16 Հոկտ.

Ցաւալի է որ այս փարթամ գաղութին ազգային կեանքին մասին գրելու առեն, հարկադրուած ենք միայն դժգոհութիւն. ներ յայտնել սիրող խմբութեան առթիւ։

Ընդվզեցնող է այսքան անկենդան վիճակ։ Օրուան վաստակէն դուրս մարդիկ ուրիշ հոգ չունին բայց միայն ձիարշաւ և թղթախաղ։ Բարեբախտաբար ո՛չ պաղեմականն ունինք, ո՛չ ալ թշուառներու բազմութիւն մը եկեղեցիին շրջափակը, ու ի՜նչ մեծ բան է, երբ կը պահանջենք որ սթափեցին մեր հայրենակիցները և քիչ մը շունչ ու եռանդ դնեն ազգային կեանքի մէջ։

Անցեալ տարի քանի մը փորձեր եղան երեսփոխանական մարմին մը ստեղծելու համար, սակայն կարգ մը որկրացածներ արգիլեցին ձեռնարկին յաջողութիւնը։ Ապարդիւն պայքարներէ յետոյ՝ որոշուեցաւ խնդիրը ձգել կաթ. պատուիրակին։ Մօտ ուրբ տիս տեւեց այդ վիճակը և ահա անցեալ շաբթու լսեցինք թէ Գուսան վարդապետ, ընդվզած գաղութին «անկերպարան» վիճակէն, «հարկադրուած կը զգայ կազմելու առժամեայ վարչութիւն մը, որուն մէջ մէկ մէկ պոռտի ունենան Միացեալը. խնամակալութիւնը եւ հայութեան վստահութիւնը վայելող երեք պատուական անձեր, իր նախագահութեամբ»։ (Իրեն են այս խօսքերը)։

Մեր անջիղ գաղութը արժանի էր այս կարգադրութեան։ Բայց զարմանալի է որ վարդապետն ալ նոր կ'արթննայ, եւ տասը ամսուան մէկուսացումէ մը յետոյ, վարչութիւն կը կազմէ ինքնագլուխ, առանց մէկուն խորհուրդ հարցնելու։ Եւ այս ճիշտ այն պահուն երբ Փարիզի մէջ, փորձեր կ'ըլլան իրականացնելու Եւրոպայի ընդհանուր կազմակերպութիւնը։ Մենց որ ոչ ինք, ո՛չ խնամակալութիւնը, ո՛չ ալ

ասորագաստի ժողովուրդներու փոխանակութեան սկզբունքներուն և ձեւակերպութիւններուն։ Ծրագիրը սեղանի վրայ է արդէն։ Կը խորհուի Ռուսաստան ապաստանած 30,000 Պոնտոսցի Յոյները փոխանակել նոյնքան թուով Հայերու հետ. (այժմ Յունաստանի մէջ կան 45,000 Հայեր)։ Թէև այս թիւերը բանակցութիւններու հիմը կը կազմեն, բայց այժմ Աթէնքի ռուսական դեսպան Ուսթինոֆ և հելլէն արտաքին նախարարութեան ընդհանուր տնօրէն Պ. Գափթանճօղու կը խօսակցին 3000ի մասին, որոնց մէջ պիտի մտնեն Պ. Շահվէրտեանի վերջերս արձանագրած մօտաւորապէս 1700ը։ Փոքր մըն է այս որ եթէ յաջողութեամբ պսակուի, իր շարունակութիւնը պիտի ունենայ, պայմանաւ որ Ռուսաստանէն գալիք Պոնտոսեան տարրերը վանդաւոր նկատուին երկրին ընկերային անդորրութեան տեսակէտէն։ Արդէն տիրող վերապահութեան պատճառն ալ ճիշտ այս է, թէև հելլէն բանագիացները այսօր այնքան չեն խրտչիր, զոնէ երեւութապէս։

Ցաջորդով կը տեսնենք թէ ինչ կը ներկայացնեն Յունաստանի 45,000 Հայերը արհեստի, զբաղումի և անգործութեան տեսակէտներով և ինչ կ'ըլլայ հետեւանքը այս նորօրինակ փոխանակութեան։

ԱՐԱՄ

Միացեալը իրաւասութիւն ունին խօսելու Լոնտոնի գաղութին ա. նունով։ Գուսան վարդապետ և խնամակալութիւնը նշանակուած են եկեղեցիին համար, իսկ Միացեալը 8-10 հոգինոց բնակոր մըն է։ Երեսուն տարի առաջ կազմուած Արամ Բաֆֆիի և քանի մը երիտասարդներու ջանքերով, այս միութիւնը տարիներու ընթացքին փոխելով իր զուտ մշակութային հանգամանքը, դարձեր է տեսակ մը քաղաքական փորձանք։ Պատերազմի տարիներուն որոշ գործունէութիւն ունեցեր են փրօբականտի աշխատանքներուն մէջ, սակայն 1920էն ասդին տեսնուած գործերը երբեք չեն արդարացներ իրենց յոխորտանքները։ «Միացեալը այսքան տարուան ընկերութիւն է. այո՛, վերջին աւետեներս գործ մը չէ տեսեր. բայց մեղք չէ՞ իր անունին», կ'ըսեն քանի մը պարոններ։

Շատ բարի, բայց մեղք չէ՞ այս գաղութին. երբ ընկերութիւն մը գործելու ընդունակութիւնը բոլորովին կորսնցնելէ ետք, տակաւին կը յաւակոի անոր անունով ճառել և մանաւանդ խափանել ո՛ր եւ է ձեռնարկ որ կը սպառնայ իր գոյութեան։ Միացեալի վերջին չորս-հինգ տարուան կեանքը շատոնց խաչ քաշած է իր երեսուն տարուան «համեմեալ և ճոխացեալ» գործունէութեան վրայ։

Այս գաղութը քմահաճ պատգամներով չի կրնար կազմակերպուիլ։ Անհրաժեշտ է ազգային վարչութիւն մը՝ ժողովուրդին իսկական ընտրուած, որուն մէջ մաս պէտք է ունենան գաղութին բոլոր կենսունակ տարրերը։

—

Մեծահարուստ Հայուհիներու միութիւն մը ունինք մեր գաղութին մէջ։ Ունինք նաև երիտասարդական միութիւն մը։ Առաջինները անգլերէն կը խօսին ու անգլերէն կը գրգռան... Իսկ միւսները հայորդիներ են լեզուով ու սրտով։ Երկուքին ալ նպատակը մէկ է մօտաւորապէս, բայց կ'աշխատին առանձին առանձին։ Ա՛յլացեղ ընկերութիւններու մէջնէ կարելի է համագործակցութիւն մը այս օտար ափերուն վրայ, սակայն անկարելի է միացնել մեր այս երկու ընկերութիւնները։ Պատճառը բացայայտ է. հայ օրիորդները ընդհանրապէս բարեկեցիկ ընտանիքներու շառաւիղներն են՝ մեծամիտ եւ մեծվայելուչ ձեւերով և «անյարմար» կը նկատեն խօսիլ, ժողովի նստիլ կամ բեմ ելլել հայ երիտասարդին հետ։ Հրաւէր եղաւ իրենց անցեալ տարի, երիտասարդական Միութեան կողմէ, իրենց օժանդակութիւնը բերելու համար. բայց մերժեցին առանց կարմրելու։ Ահաւասիկ Անգլիա ուսած Հայուհիներ որոնք իրենց Պոլսոյ կամ գաւառի քոյրերուն չափ ալ քաղաքակրթութիւն չունին։ Սա՛ծօնի աղջկան բարքե՛ր...

Համբուրելը մե՞ղք է

Բէօռլի մէջ (Գերմանիա) պանդոկատէր մը ճամբած էր իր գլխաւոր պաշտօնեաներէն աղջիկ մը, սպասաւորներէն մէկը համբուրած ըլլալուն համար։ Աղջիկը դատարան պիտած ըլլալով, առեանը որոշեց թէ համբուրելը մեղք չէ, և վճռեց որ պանդոկատէրը հատուցում ընէ աղջկան։

ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՄԸ

ԵՐԵՍՈՒՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

Պուրճհշ, 13 Հոկտ.

Կիրակի, 11 Հոկտեմբեր, Պուքրէշի մէջ տեղի ունեցաւ վաստակաւոր կրթական մշակի մը՝ Գէորգ Ղազարեանի ուսուցչական գործունէութեան երեսունըհինգամեայ յոբելեանը։

Առաւօտ ժամը 10ին Փոփուլար թատրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ համակրանքի հանդէս մը՝ ազգային վարժարանի աշակերտութեան, քաղաքս հաստատուած մտաւորականութեան և համակիրներու, շրջանակի մը ներկայութեան։ Բեմին վրայ տեղ կը գրաւէր յոբելեարը շրջապատուած ազգային մարմիններու և հանրային հիմնարկութեանց ներկայացուցիչներէն։

Կը նախագահէր Առաջնորդ Ցուսիկ եպիսկոպոս։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Նախ խօսք առաւ յոբելեանական յանձնախումբի նախագահը Սարգիս Արարատեան՝ որ հակիրճ ճառով մը բացատրեց 35 տարի շունչ ու ճիգ սպառող կրթական մշակի մը վաստակը գնահատելու անհրաժեշտութիւնը, և յոբելեարին աշխատանքին պրուտիքը ընելէ յետոյ, յաւ յայտնեց միայն որ այս յոբելեանը կը տօնուի օտար հողի վրայ, հեռու հայրենիքէն՝ ուր Գ. Ղազարեան ամբողջ կեանք մը առած է իրեն յանձնուած սերունդները դաստիարակելու համար։

Ցետոյ խօսք առաւ Թեմական Առաջնորդը, որ իբր պաշտօնակից յոբելեարին, —տարիներ առաջ, Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանին մէջ,— դրուատիքը բրաւ Գ. Ղազարեանի գործունէութեան, իբր ժրաջան և խղճամիտ ուսուցիչ։

Պուքրէշի Ազգ. վարժարանի Հոգաբարձութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Սմբատ Մատէոսեան՝ որ բարեբախտ համարեց Պուքրէշը, իր ուսուցչական կազմին մէջ ունենալուն համար յոբելեարին նման կրթական մշակ մը, զոր քաղաքական դէպքերը նետեր էին հայրենի հողէն հեռու։

Ապա յաջորդաբար խօսք առաւեցաւ աշակերտութեան և շրջանաւարտ կարգի ներկայացուցիչներուն՝ որոնք յայտնեցին իրենց երախտիքը։

Տոքթ. Ա. Ծիրացեան յոբելեարը ողջունեց իբր իր նախկին դասախօսակը Գէորգեան Ճեմարանի մէջ, և այժմ իր պաշտօնակիցը Պուքրէշի Ազգ. Վարժարանին մէջ։ Ամփոփ գիծերով ներկայացուց արտաքս ուսուցիչը և կրթական անխոնջ մշակը, զրուագներ ալ պատմելով անոր կրթական կեանքէն։

Հ. Ը. Դաշնակցութեան Բիւրօի և Կարպատեան Մեկուսի Կոմիտէի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Ռբր. Գիւլխանանեան, փառաբանելով այն նուիրումը որ կուգայ իննսունական թուականներուն հայ երիտասարդութիւնը վարակող ուխտէն, և նախանձախնդրութիւնը հաւատարիմ մնալու այդ ուխտին։ Շեշտեց մանաւանդ որ այդ խոհեմով վառուած երիտասարդութիւնը չխնայեց իր բովանդակ ուժերը, ոմանք երթալով իսկ ազատագրական պայքարին մէջ, և սրբիշներ, ինչպէս յոբելեարը, նուիրուելով ամենէն հաճոյ աշխատանքներուն, մինչև պիղծ մը վարժապետութիւնը։

Նոր Արշալոյսի խմբագրութեան կողմէ խօսեցաւ Պարոյր Լևոնեան, յիշելով որ հայրենիքին մէջ է որ պէտք է ծնուէր այս յոբելեանը, և մաղթելով որ աւելին տրուի հոն ալ այսպէս բոլորուելու յոբելեարին շուրջ։

Երկիրի խմբագրութեան կողմէ ողջունեց Հայր Մ. Պոտուրեան։

Ազգ. Վարժարանի ուսուցչուհի ալ յարգանքի և համակրանքի քանի մը խօսք ըրաւ։

Փրակայի Հայ Ուսանողութեան կողմէ ողջոյնի խօսք ըսաւ Մանուէլ Մարութեան՝ յիշեցնելով որ Փրակայի Հայ Ուսանողութեան մէջ յոբելեարը կը հաշուէ նախկին աշակերտներ որոնք զուրգուրանքով պահած են իր յիշատակը։

«Ցոյս» Օրիորդաց Միութեան կողմէ ողջունեց Օր. Ցասմիկ Գալոյճեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Երկրավարչութեան կողմէ ողջունեց Ե. Ճ. Միրունի՝ կրթական մշակի մը մէջ գտնելով գործակիցը Հ. Մ. Ը. Մ.ի նշանաբաններուն, յանուն վաղուան սերունդին ջերմ ջիղերական և հոգեկան զարգացման, և յանձնելով յոբելեարին Հ. Մ. Ը. Մ.ի նշանակը՝ իբրև խորհրդանշանը ամբողջ գաղութներու մէջ սփռուած հայ երիտասարդութեան ողջոյնին։

Հայ Կարմիր Խաչի Վարչութեան կողմէ ողջունեց Տիկին Ա. Պէնլեան։

Հանդէսին մասնակցեցան Գ. Ասլանեան Բարեգործական Միութեան իր մեներգներով և Պ. Ռուբէն իր ֆլեանչէով։

Ի վերջոյ Տոքթ. Ծիրացեան կարդաց ստացուած շնորհաւորականները, և նախագահը տեղեկութիւն հաղորդեց եղած նուէրներուն մասին։

Ամենէն վերջը խօսք առաւ յոբելեարը, որ այս տօնը նկատեց ոչ թէ իրը՝ այլ հայ ուսուցչութեան տօնը, ոգեկոչելով սերունդը որուն մէջ ձև աւին իր առաջին քայլերը, անունը Սիմոն Զաւարեանին՝ որ եղած էր մինչը՝ դեպի գիւղ ուղղելու իր քայլերը, Գէորգեան Ճեմարանը՝ ուր կազմուեր էր իր միտքը, և ի վերջոյ շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր մարմիններուն զատ զատ, ու իր յոբելեանին աշակցողներուն։

Շնորհաւորական դրեր և հեռագիրներ ստացուած էին Հ. Հ. Փարիզի պատուիրակութենէն, Հ. Ը. Դ. Բիւրօեն և Դաշնակցական բազմաթիւ մարմիններէ, տրատասեմանի և Ռումինոյ հանրային հիմնարկութիւններէն, և շատ մը բարեկամներէ ու համակիրներէ։

Սոյն յոբելեանին առթիւ եղան նաև նուէրներ, որոնց գումարը արդէն կը հասնի 60 հազար լէյի, չհաշուելով առարկաները։

ՄԵՆՔ ԱԼ ՄԵՐ «ՏՈՒՆԸ»

Միջազգայնացած այս շէնշող քաղաքին մէջ, ամէն ազգ ունի իր մտաւոր հաւաքավայրերը, որոնք կը ծառայեն իբրև միութեան դիծ, ազգային դիմագիծը պահելու և շարժում տեղծելու։

Իսկ հայ երիտասարդութիւնը, որուն գրեթէ հարիւրին 80ը ժուրի է, զգուշացած կը մնայ այդպիսի տաք մթնոլորտէ մը։ Շատեր նոյնիսկ կարծուն են հայ ընկերոջ մը մտերմութեան մանաւանդ հայ աշխատաւորը անհրաժոյր, մեքենական կեանք մը կ'քաշքշէ։

Ի նշմէս կարելի է մեղադրել հայ երիտասարդը, երբ այս փորձանաւոր քաղաքին ցանցերուն մէջ կ'ունենայ մոլորումներ։

Անհրաժեշտ է որ մենք ալ ունենանք մեր "Տունը"։ Քանի մը թաղամասերու մէջ կան ընթերցարաններ, բայց անոնք բաւական չեն։ Միայն թերթերով ու գիրքերով կարելի չէ գոհացնել հասունցած սերունդը, մանաւանդ բազմազանութիւններով լեցուն այս քաղաքին մէջ։ Պէտք է ունենանք Հայկական Տուն մը, օժտուած ամէն յարմարութիւններով։

Բայց, ինչպէս գլուխ հանել ծրագիրը։ Առեւտրականները շատ են յափշտակուած սակարանի և ապրանքի գործերով և ժամանակ չունին այսպիսի բաներով զբաղելու...

Կը մնայ յոյս դնել հայ աշխատաւորութեան հաւատարմական (քօոփերատիվ) ջանքերուն վրայ։ Լիայոյս եմ որ եթէ խումբ մը աշխատաւորներ իրենց համեստ քակներով, երբոր քով դան, պիտի յաջողին գլուխ հանել այս անհրաժեշտ գործը, միեւնոյն ատեն ապահովելով նիւթական շահ մը։

Քով քովի գանք և մտածենք։

Մ. Խապրիկ

ԻՇԽԱՆ Յ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նաբաթ առաւօտ ժամը 10ին Փարիզի հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ *ԻՇԽԱՆ Յ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ* յուղարկաւորութիւնը։ Ներկայ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հ. Հ. Պաշտպանական Բարեգործական Ընկերութեան ներկայացուցիչները և հանգուցեալին բազմաթիւ բարեկամները։ Կաթող. Պատուիրակ Պալաքեան եպս. կը նախագահէր կրօնական արարողութեանց, որմէ վերջ մարմինը փոխադրուեցաւ Շավիլ, ուր ամփոփուեցաւ ֆրանսական գերեզմանատունը։ Հողացոյին վրայ դամբանական խօսեցաւ Ընկ. Մկրտիչ Վարանդեան, վեր հանելով Իշխանին արժանիքները՝ իբրև յեղափոխական անձնուէր զինուոր, գործիչ և ուսուցիչ։

Ծաւալկական հեռագիրներ ղրկած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան զանազան մարմինները, ուսս Էս-Էրներու կուսակցութիւնը, ուսերէն Տնի թերթը, Փարիզի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ուսանողական Միութիւնը, Հիւս. Կովկասի լեռնականներու միութեան նախագահ Պ. Զէլմ-յէֆ. Փրակայի Արեւելեան Ուս. Միութիւնը, եւն.։

Կիրակի օր կէսօրէ վերջ ալ նոյնպէս Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Իշխան Արղութեանի յիշատակին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Ներկայ էին Վրաստանի մենշեւիկ կառավարութեան Փարիզի դեսպան Պ. Զաքէնկէլի, Ատրպէյճանի պատուիրակութեան նախագահ Ալի Մերտան պէյ Թօփճիպաշէֆ, ուսս Էս-Էրներու նախագահ Պ. Մինօր և մեծ թիւով Հայեր, ամէն դասակարգէ և հոսանքէ։ Խօսեցաւ Ընկ. Ա. Ահարոնեան, տալով Իշխանի 35 տարուայ հանրային գործունէութեան ամբողջական պատկերը։ Ցոյց տուաւ թէ ի՛նչպէս անիկա առաջին վայրկեանէն նուիրուեցաւ Բերքահայ դատին և իր ամբողջ կեանքը ղոնդեցրեց այդ խնդրին, կուսակցաւ իբրև գիտուոր Խանասորի մէջ և այլուր, մաս ժողովուրդին ծոցը, զայն դաստիարակեց իբրև յեղափոխական գործիչ և ուսուցիչ. պատերազմին սկիզբը հակառակ իր առաջացած տարիքին, անցաւ կամաւորական շարժման գլուխը և մեծ դեր խաղաց Հայաստանի անկախութեան նախապատրաստական աշխատանքներուն մէջ։ Ընկ. Ահարոնեան ի վերջոյ կոչ ուղղեց հրիտասարդ սերունդին հետեւիլ Իշխանի օրինակին և անձնազոհ ըլլալ, որովհետև ազգ մը կը փճանայ այն ատեն, երբ այլեւս անիկա կը կորնչնէ զոհողութեան ոգին։ Ետոյ Հ. Յ. Պատուիրակութեան կողմէ խօսեցաւ Ընկ. Ա. Թատիսեան, որ թուեց Իշխանի արժանիքները իբրև պետական մարդ, երբ անիկա անդամ էր Հայաստանի Խորհրդարանին, ու մանաւանդ երբ Թէհրանի Հայկական դեսպանի պաշտօնը կը վարէր։ Իր չափաւոր խորհուրդներով Իշխանը միշտ օգտակար եղած է Հ. Յանրապետութեան, Թէհրանի մէջ կրցած է ընդհանուր համակրանք շահիլ և Պարսկաստանի ու Հայաստանի միջև բարեկամական սերտ կապեր հաստատել։

Երարդութենէն վերջ ներկաները իրենց յաւակցութիւնը յայտնեցին Իշխանուհի Սաթենիկ Արղութեանի և պարագաներուն։ Կը տեղեկանանք թէ Իշխանի մահուան քառասունքին առթիւ Սպահանդէս մը պիտի կազմակերպուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Երջանային Կոմիտէին։

Այրի Տիկին Սաթենիկ Արղութեան, զաւակը Արփենիկ և փեսան Նիկողայոս Գէորգեանները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք հաճեցան իրենց յաւակցութիւնը յայտնել ողբացեալ *ԻՇԽԱՆ ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆի* մահուան առթիւ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Զինուորութեան փոխարէն տուրք

Նոր որոշման մը համաձայն, այն քաղաքացիները որոնք իրաւունք չունին կարմիր բանակին մէջ ծառայելու, ազատ պիտի ըլլան նաև թիկունքի աշխատանքներէ (ճաֆիճ իսքամէթ), փոխարէնը վճարելով զինուորական տուրք։

18-20,000էն 3-4000ը միայն

Վերջին վեց ամիսներու ընթացքին նորոգուած են զպրոցական շէնքերը և նորեր կը շինուին նոր Բայազիտի գաւառին մէջ, բայց կեդրոնը չէ հասած ներկայացուած նախահաշիւը իբրև հեռաւանք, 18-20,000 զպրոցական երախաներէն 3600-4000ը միայն պիտի կրնան զպրոց մնալ։

Պ. Կարիկեան կը գործէ...

«Բաղաքացի» Կարիկեան — ինչպէս կը կոչեն Հայաստանի մէջ— որ քանի մը ամիսէ ի վեր Հայաստան կը գտնուի հանգերը շահագործելու համար, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Թէրթերուն.—

Դիլիջանի շրջանը հարուստ է իր հանգերով, անտառներով և ջուրի հոսանքներով։ Հանգերը կրնան շահագործուիլ առանց մեծ ղրամագլուխ պահանջելու, իսկ անտառները կրնան հըսկայական եկամուտ բերել։ Այդ անտառներուն մէջ կան մօտ երկու միլիոն տանձենի և խնձորենի, որոնց թափուած պտուղը ներկայիս ծածկած է գետինը։ Բայց այդ պտուղը բոլորովին վայրի է և անպէտ։ Եթէ այդ ծառերը պատուաստուին ազնիւ տեսակի պտուղներով, անտառը կը դառնայ գեղեցիկ պտղատու պարտէզ մը։ Այդ պտուղներով կարելի է զարգացնել պահածոներու արտադրութիւնը և արտածել Ռուսաստան։ Կարիկեանի կարծիքով, պատուաստումը շատ քիչ ծախք կը պահանջէ, առաջին երկու տարին կրնայ է միայն տասնեակ հազար ծառ պատուաստել, մէկ–երկու հազար բուրլիով. իսկ յաջորդիկային անոնց եկամուտով հարիւր հազարաւորներ։

Անտառային Վարչութիւնը Պ. Կարիկեանի յանձնած է պատուաստը կազմակերպելու գործը։

Գիւղ մը nr 95 o/o հաց չունի

Եղւարդ գիւղը, որ 4070 բնակիչ ունի, չարաչար կը նեղուի ջուրի պակասէն։ Միջոցներ կը խորհուին Զանգեզուրէ ջուր հանելու։ Բոլքը ձախադաձ ըլլալով, գիւղացիներուն հարիւրին 95ը բառական հաց չունի։

Երեւանի երաժշտանոցը

Այս տարի Երեւանի երաժշտանոցը (կոնսերվաթուար) ընդունուած են 60 նոր ուսանող, որոնց 9ը ջութակի, 4ը թաւջութակի են. ճիւղերուն մէջ։ Հին ուսանողներն ալ հաշուելով, ներկայ տարեշրջանին կ'ուսանին 225 հոգի։ Այս տարի ուսուցչական պաշտօնով հրաւիրուած են երգչուհի Աբրահամեան (Մոսկուայէն), և ուրիշ երկու հոգի։ Դասատուներու թիւն է 17։

Հնգամեակի առթիւ

Խորհրդային Հայաստանի հնգամեակին առթիւ, կը տպագրուին երկու գիրքեր, մէկը Հայերէն, միւսը Ռուսերէն, առաջինը՝ 50 պրակ է, ռուսերէնը՝ 35։ Գիրքերը զարդարուած պիտի ըլլան զանազան պատկերներով։ Հոկտեմբերու համաձայն, Հայերէնը պատրաստ պիտի ըլլայ Նոյեմբեր 20ին, իսկ ռուսերէնը՝ 25ին։

Մելանի գործարան

Որոշուած է Երեւանի մէջ բանալ մելանի գործարան մը։ Աշխատանքները սկսած են արդէն։

Այրի հիւանդութիւնը

Երեւանի երկրորդ հիւանդանոցին մէջ, վերջին երկու ամսուան ընթացքին հարիւրին հարիւր աւելցած է աչքի հիւանդութիւնը։

Ճահճացեղի չարիքները

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, ամբողջ Հայաստանի մէջ 1922ին ճահճատեղէ բռնուած հիւանդներէն հիւանդանոց յաճախած են առաջին անգամ՝ 67,700, կրկնակի՝ 146,758 հոգի. 1923ին՝ 58,448 և 103,689, 1924՝ 70,490 և 96,831, 1925ի առաջին վեցամսեակին՝ 28,204 և 85,287։

Ներգաղթի ցանցնաժողով

Անցեալ ամսուան սկիզբը Երեւանի մէջ Ժողովրդական Գործակալներու Խորհուրդին կից կազմուած է „Աշխատաւորական Ներգաղթի ցանցնաժողով„ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ գաղթականական ֆօնտէն գիւղատնտեսական հողեր յատկացնել Հայաստան գացող գաղթականներուն, արտադրական ձեռնարկութիւններ կազմակերպել, ներգաղթողներու բերած անձնական և տնային գոյքերու ցուցակը հաստատել, դանոնք առանց մաքսի և արտօնագրի երկիր ներմուծելու համար, վարել եկող գաղթականներու ընդունելութիւնը նաւահանգիստներու և սահմանագլուխներու մէջ, տեղաւորել գանոնք, ղրամական փոխատուութիւն ընել անոնց, որպէս զի գնեն անհրաժեշտ մեքենաներ, փայտեղէն, շինարարական նիւթեր, եւն.։

Աշխատաւորական Ներգաղթի ցանցնաժողովը նաեւ իրաւունք պիտի ունենայ ներգաղթի և գաղթականներու վերաբերեալ ուրիշ խնդիրներու համար անմիջական յարաբերութիւններ ունենալ բոլոր կառավարական և հանրային հիմնարկութիւններու և անձերու հետ, որոնց մէջ նաև արտասահմանի Հայերուն հետ։

ԹԱՏՐՈՆ
«ՋԱՐ ՈԳԻ»

Փարիզի Հայ Տրամատիք թատերախումբը նոր շրջանի երկրորդ ներկայացումը տուաւ Շաբաթ գիշեր, խաղալով Շիրվանզադէի ծանօթ «Ջար Ոգի»ն ի պատիւ հեղինակին, որ «կը պատրաստուի» հայրենիք վերադառնալ։ Դ. արարի վերջաւորութիւնը փոխուած էր հեղինակին կողմէ, կ'երեւի ողբերգական սրատաճիմիկ տեսարան մը ստեղծելու համար, որպէս զի հանդիսականները զգայացունց տպաւորութեան տակ մեկնին սրահէն։ Արդէն առանց հաշուելու այդ վերջաւորութիւնը, խաղը մեծ խանդավառութիւն առաջ չբերաւ։

Դերասանները «բացառիկ ներկով լաւ խաղացին», ըստ վկայութեան հեղինակին, որ Դ. արարէն յետոյ բեմ կանչուելով խօսեցաւ ճառ մը։ «Հայաստանը, ըսաւ, *դարերու ընթացքին երբեք այնման անկախ չէ եղած, որման այսօր։* Հինէն ի վեր կայսրեր և օտար վեհապետներ տիրապետած են այնտեղ, իսկ այսօր նորածին Հայաստանի մէջ հայ ժողովուրդը, որ միշտ պահած է իր կենսունակութիւնը, բոլորովին անկախ է և տէր՝ իր ճակատագրին»։ Արտասուք կոչ ուղղեց չպայքարել Հայաստանի արդի ղեկավարներուն դէմ, «որոնք կ'աշխատին մեծցնել Հայաստանը ամէն տեսակէտով։ Հայաստան չէրնար իր ճակատագիրը բաժնել մեծ Ռուսիայէն, որ կոչուած է տիրապետել ամբողջ աշխարհի»։

Այս գոհար խօսքերը շատ ծանր չհնչեցին հանդիսականներէն, և որպէս զի մեր թատերգակը հիասթափուած վար չիջնէ բեմէն, դերասաններն ու դերասանուհիները աջհամբոյրով մը վերջ տուին այս տեսարանին։

Ճաշօրդ թիւով կուսանք „Ջար Ոգի"ի գեղարուեստական քննադատութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Տակաւին 1061 հոգի պիտի դատուի

Մազհար Մուֆիտ պէյ, արեւելեան նահանգներու Անկախութեան դատարանին նախագահը, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է Պոլսոյ թերթերուն.—

— Ապրիլ 15էն մինչև Սեպտ. 23՝ 379 կոտոր թուղթ յանձնուած է մեր դատարանին։ Այս թուղթերով 1325 ձերբակալեալ և 530 ոչ-ձերբակալեալ ամբաստանեալներ կային։ Ձերբակալեալներէն 643, ոչ-ձերբակալեալներէն 151, ընդ ամէնը 794 հոգիին դատը վերջացուցինք։

Առնչմէ ի ներկայութեան 99, ի բացակայութեան 21 հոգի մահուան դատապարտուեցան, 1ը ցկեանս թիւապարտութեան, 169ը ստժամեայ թիւապարտութեան, 116 զպղողական պատիժներու և բանտարկութեան, 11 հոգի անպատշաճ արձակուեցան, 96 հոգի անպատասխանատու նկատուեցան և 104 հոգի ալ իրենց պատկանեալ դատարանները յանձնուեցան։ Նեւկայիս 1061 հոգի կայ ամբաստանեալ, ձերբակալեալ եւ ոչ-ձերբակալեալ վիճակի մէջ։ Մէկ կողմէն ալ կը ղրկուին։

Միւֆիտ պէյ աւելցուցած է թէ տահանի օրինական պայմանաժամը Մարտին կը վերջանայ, բայց ի հարկին պիտի երկարաձգուի։

«Իզմիրի հողը սուրբ է»

Մուսթաֆա Քէմալ կը շարունակէ իր յաղթական պտոյտը և ճրճման ճառերը զանազան քաղաքներու մէջ։

Իզմիրի մէջ աշխան ռազմախոբձերու աւարտումէն ետք ճառ մը խօսելով ըսաւ. «Յարիներ առաջ երբ առաջին անգամ ձեր գեղեցիկ քաղաքը եկայ, քարափը լեցուած տեսայ օտարներով։ Այն ատեն չէինք կրնար մեր ցաւը արտայայտել։ Դուք շատ դժբախտ եղաք, որովհետև ամբողջ ազգը սուրբ նշանաբան մը ընտած էր ձեր ազատագրութիւնը։ Ապուշ թշնամին եթէ հասկած չըլլար, հաւանաբար ամբողջ երկիրը անտարբեր պիտի մնար։ Էֆէնտիներ, *ամբողջ աշխարհ գոռ չտե թէ իզմիրը սուրբ հող մըն է, ուր այլ ևս ո՛չ մէկ աղտոտ ոտք չպիտի կոխէ*»։

Թիւրք օճախներուն մէջ գլխաբաց հանըմներ Քէմալին հրամայուցած են թուրք ազգային ըմպելին՝ *այրան* (թան)։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Ռուսեգերման դաշնագիրը

Գրած էինք թէ Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ առեւտրական նոր դաշնագիր մը կնքուեցաւ։ Այդ դաշնագրով սովետ կառավարութիւնը «խղճի և կրօնքի ազատութիւն» կը շնորհէ բոլոր գերմանահպատակներուն։ Գերմանները իրաւունք պիտի ունենան դատարաններու առջև ինքնապաշտպանութիւն ընել «համաձայն միջազգային իրաւունքի տրամադրութեանց»։

Երբ գերմանահպատակ մը ձերբակալուի, սովետ իշխանութիւնները պարտաւոր պիտի ըլլան անմիջապէս տեղեկութիւն հաղորդել գերման հիւպատոսին, որ իրաւունք պիտի ունենայ ձերբակալուածներուն այցելելու։ Գերմանները վարչական կարգադրութեամբ չպիտի կրնան արտաքսուիլ։ Խ. Հ. Միութեան սահմաններէն Ռուսիա բնակող գերման բանուորներն ու պաշտօնեաները ստիպուած չպիտի ըլլան անդամակցելու պոլշեւիկ արհեստակցական միութեանց։ Գերմաններու գոյքերը չպիտի գրաւուին։ Բանի փոխատուութիւնները պարտադիր չպիտի ըլլան Գերմաններու համար։

Այս դաշնագիրով ռուսագերման մերձեցման նոր շրջան մը կը բացուի։ Գերման պրամատէրներու և գործաւորներու եղած այս զիջումները յատկանշական են նաև անոր համար, որ անոնք կը շեշտեն պոլշեւիկներու նոր մէկ նահանջը տնտեսական և քաղաքական դաշտի վրայ։

Սարսափի Ռէժիմը Պուլկարիոյ մէջ

Անցեալ Ապրիլին համայնավարներու *Սոֆիայի* ծանօթ մեծ եղեռնագործէն ի վեր Պուլկարիոյ մէջ սարսափի ռէժիմ մը կը տիրէ։ Պուլկար ընկերվարական երեսփոխան Վասիլիեֆ Սօպրանիէի մէջ խիստ ճառ մը խօսելով բողոքեց կատարուած խժդժութիւններուն դէմ։ Բազմաթիւ ընդդիմադիր պետական մարդեր անհետացուած են, սակայն սպանիչներէն ոչ մէկը ձերբակալուած է։ Քաղաքական բանտարկեալները ամէն վայրկեան կը սպանուին իրենց բանտերուն մէջ։ Ընդդիմադիր երեսփոխաններն ու լրագրողները, ինչպէս նաև քաղաքական յանցաւորները պաշտպանող փաստաբանները սպառնագիր կը ստանան։ Ըլլայ մայրաքաղաքին, ըլլայ գիւղերուն մէջ "Զինուորական Դաշնակցութեան" կամ Մակեդոնական Կոմիտէին հաճելի չեղող մարդիկը "կ'անհետացուին„ յանկարծակի առանց, ո և է հետք ձգելու։

Ընկերվարական երեսփոխանը ներկայացուց բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի պաշտպանել այս կերպով սպանուածներու ժառանգորդներու իրաւունքները։

ԿԵՑՑԷ՞ ԾԱՂԻՎԱՐԸ

Հետեւեալ նամակը կը հրատարակենք առանց ո՛ր եւ է արբագրութիւն կատարելու.—

. . . Խմբագիր,

«Շուտո մեայ մի քանի տասնեակ հայ կամնինները որ մարզուն խաբեցին Հոգտեմբեր 8 թիւ *Իւմանիթէ* թերթը ձեռքերը առած կը պտտէին տունէ տուն, օթելէ օթել և ամիջապէս ցոյց կուտային լեզուու բերան չիգիտցող Շուտու ժողովուրդին. հայերէն հոդուած է եւ իրենք կը կարդային եռանդուն ու բարձր ձայնով թէ մեղի միացէք, ընտանեաց գործաթուղթերն, երկուշաբթի մէք երթայ աշխատելու, որպէս զի ձեր օրագրիվը շատ վաճառուի եւ կարնանք բուրժուազիին ջաղջաղենք, մեր նպատակը մեկէ մեկ ճակատ։

Եւ մարդը երկուշաբթի գործի չի գնայ։ Այդ խաբեպաներուն երեսէն մարդը գործէն եղաւ և ոչ թէ մեկ մարդ այլ քանի հատերուն գործէն ըրին։

Ահաւասիկ մեծ բարիկութիւն մը Շուտու ժողովուրդի։ Այսօր քանի օրէ որ պարապ, մարդը ունի երկու զաւակ տիկին որ նոր էն եկաց, անտակ Շուտուին ձեռքին ազատուած։

Բայց չի գիտեր որ հայերուս մէջ ալ անարակը կայ որ իմին Շուտուութեան պատճառ եղան։

Հայ պատանի

Մհերեան Մհիայէլեան (Կարնեցի)

Կը խնդրեմ իմ յարգելի վարչութենէն որ սա դրէյիք։ Այսպէս բաներուն ուշքուշ ըլլալ։

ՀԱՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Երեմն փroճէսէor Կ. Պոլսոյ Իրաւաբանական Համալսարանի

Վերջնապէս Փարիզ հաստատուած ըլլալով, կը ստանձնէ փաստաբանութիւնը ցամաքային եւ ծովային ամէն տեսակ առևտրական դատերու, գորս անձամբ կը վարէ Փարիզի Առևտրական Դատարանին առջեւ։

Դիմել անձամբ կամ թղթակցութեամբ, իր բնակարանը, ամէն օր ժամը 9—1, Rue Louis Philippe 15,Neuilly, s)Seine (Métro-Maillot Tél. Wagram 96-05։

Նկարիչ Բաբինյաղեան մեռած

Հոկտ. 3ին Թիֆլիսի մէջ մեռած է նկարիչ Դէորգ Բաշինջաղեան, որուն գործերէն ծանօթ են «Մասիս»ը, «Սեւանայ Լիճը», «Ալագանի Հովիտը», «Անիի Աւերակները», «Ախուրեանի Ջորը», «Հեղեղէն յետոյ», «Բորժոմի Անտառը» եւն.: Հանգուցեալը 66 տարեկան էր, եւ Ալվազովսքիէն յետոյ, մեծագոյն հոչակը կը վայելէր Կովկասի եւ Ռուսաստանի մէջ: Բացի նկարչութենէ, կը զբաղէր նաեւ գրական—թատերական գործերով, («Նկարչի յիշողութիւններ», «Ուսանողները»): Քալ գիտէր վրացերէնը, եւ շատ կը զբաղէր աշուղներով, մանաւանդ Սայաթ Նովայով:

Թաղումը կատարուած է պետական ծախքով եւ մարմինը ամփոփուած է Թիֆլիսի Ս. Գէորգ եկեղեցին, Սայաթ Նովայի գերեզմանին քով:

Լոռաոնոյի դաշինքները

Երէկ առաւօտ հրատարակուեցան պատճէնները Լոքառնոյի մէջ կնքուած դաշնագիրներուն, որոնք գործադրութեան պիտի դրուին՝ անմիջապէս որ վաւերացուին ստորագրող պետութեանց կողմէ եւ Գերմանիա մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Այժմէն առաջ կայ նախաբան մը, որով վեց պայմանագիր պետութիւններ՝ Գերմանիա, Պելճիքա, Անգլիա, Իտալիա, Լեհաստան եւ Չեխօ-Սլովաքիա հաստատ համոզում կը յայտնեն թէ Եւրոպայի խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը աւելի հաստատուն հիմերու վրայ պիտի դրուին: Ցետոյ կուգայ Հենրոսեան դաշնագիրը, որով Ֆրանսայի՝ Պելճիքայի եւ Գերմանիոյ արդի սահմանները ինչպէս նաեւ Վէրսայլի դաշնագրով չեզոք հոչակուած հենրոսեան գօտին կը պահպանուին: Ասոր կցուած են չորս պայմանագրութիւնները իրաւարարութեան մասին եւլն.:

Երկաթուղիի ճոր գիծ Անատոլուի մէջ

Արեւելեան նահանգներու բարեկարգութեան համար ամէն օր նոր ծրագիր կը կազմուի: Հանրօգուտ շինութեանց գործաւար Սիւլէյման Սբրրի պէյ վերջերս Անատոլուի մէջ քննական պտոյտ մը կատարելէ յետոյ էնկիւրի վերադարձած է, ուր որոշուած է 180-200 քոլոմեդր երկայնութեամբ երկաթուղիի գիծ մը շինել՝ Սամսոն-Սվազ գիծը էնկիւրի-Սվազ գիծին միացնելու համար: Նոր գիծը պիտի անցնի Հաճի Պայրամ, Մարզուան, Մէճիտ Էօնիւ, Զորում, Ամասիա, Սունկուրլու և Չէրքէզ կիւլիէն: Այս գիծին օգուտը պիտի ըլլայ էնկիւրիին ամէնէն կարճ ճամբով կապել երկու ծովերուն՝ մէկ կողմէ Սամսոնի (Սև ծով), միւս կողմէ Մերսինի (Միջերկրական) եւ այս երկու ծովերուն միջև հաղորդակցութեան կարճ ճամբայ մը հաստատել:

Լուրեր Սուրիայէն

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Բարձր Բոմիսէրութեան կատարած դիմումներուն վրայ, Ֆրանսական կառավարութիւնը արտօնած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական պաշտպանեալներուն Ֆրանսա մուտքը: Այս արտօնութենէն պիտի կրնան օգտուիլ նաև այն հայերը, որոնք Լօզանի դաշնագրին համաձայն սուրիական հպատակութիւնը ընդունած են:

Պէյրութի մէջ կացութիւնը շատ փափուկ է: Մէվլուտի տօնին առիթ իսլամները զէնք արձակած են, երիտասարդ մը սպանուած է: Քրիստոնեայ և իսլամ տարրերուն միջեւ ատելութիւնը այն աստիճան սաստիկ է որ հաւանական բախումէ մը եւ արիւնահեղութենէ կը վախցուի: Լա Սիրի թերթը կառավարութիւնը կը հրաւիրէ զինաթափ ընել Պէյրութի ժողովուրդը, որ ընդհանրապէս լաւ կինուած է: Գիշերները քաղաքը անապահով վիճակի մէջ է:

Ճէպէլը Տրիւզի մէջ ընդհարումները կը շարունակուին:

Երէկ ստացուած հեռագիր մը կը հաղորդէ որ Տիւրզիները յարձակած են Դամասկոսի հարաւային թաղերուն մէջ մտնել: Տեղացի իսլամ ժողովուրդը և կարգ մը համայնավարներ ապստամբներուն միանալով, կիրակի գիշեր փորձած են խուճապ ստեղծել քաղաքին մէջ: Այս փորձը ձախողած է:

Մէկ միլիոն գլխարկ ապսպրուած

Գլխարկի վաճառականները «նոր հարուստ»ներու կարգը անցան այլեւս: Թուրքիայէն շարունակ գլխարկի ապսպրանք կը տրուի Եւրոպայի գործարաններուն: Անցած շաբաթ Ֆրանսայէն և Իտալիայէն 230,000 գլխարկ հասաւ Պոլիս, և մէկ միլիոն գլխարկի նոր ապսպրանք տրուեցաւ: Հանքմներու համար ալ գլխարկ ապսպրուած է: Անատոլուի ժողովուրդին մէջ եւս գլխարկը փուխով կ'ընդհանրանայ: Պրուսայի մէջ բացուած գլխարկի գործարանը արդէն սկսած է օրական 3.600 թիֆթիկէ գլխարկ արտադրել, առաջին տեսակները 330, երկրորդները 150 դրշ.ի կը ծախուին: Սովորական եւրոպական գլխարկները 430—600 դրշ.ի կը ծախուին: Ներքին գործաւարութիւնը շրջաբերականով մը կը յանձնարարէ նախապատուութիւն տալ տեղական գլխարկներուն: Տիարպէքիրի մէջ գերձակները չեն կրնար հասնիլ գլխարկի պահանջներուն:

Համայնավար կուսակցութեան հաւագումարը

Կիրակի օր Փարիզի գիւղերէն Իվռիի մէջ բացուեցաւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան հաւագումարը, որ դեռ կը շարունակուի: Կարդացուեցաւ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Սէմարի տեղեկագիրը քաղաքական ուղղութեան մասին: Այակոմեանները, որոնց գլխավոր ներկայացուցիչներն են Լոռիօ, Փազ և Համթէվպերկ, վերժեցին մասնակցիլ հաւաքումարին, հակառակ իրենց ուղղուած հրաւէրին:

Այս պարագան երկար վիճաբանութեան դուռ բացաւ. ի վերջոյ ներկայացուեցաւ բանաձեւ մը, դատապարտելով ընթացքը Լոռիոյի հաւատոհներուն, որոնք կուսակցութեան մէջ պառակտում առաջ կը բերեն: Այակոմեանները հակառակ են որ համայնավար կուսակցութիւնը իրեն կարգախօս ընէ Մարօքի պարպումը. հակառակ էին նաեւ անցած երկուշաբթիի 24 ժամուայ գործադուլին: Առջի օր ուան ժողովին Մոսկուայի Գ. Միջազգայինէն ներկայացուցիչ մը խօսեցաւ. անունը գաղտնի կը պահուի:

Dr. Մարի ՔԷսթէկեան
և
Պ. Կարապետ ՔԷզիլպաշեան
Ամուսնացած
Թումանվիլ, 10 Հոկտ.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՑԹ ԵՒ ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՄ կազմակերպուած Փարիզահայ պարասիրաց երիտեռ խումբին կողմէ,

Ղեկավարութեամբ Փարիզի պարի ակադեմիայի բրօֆ.

ՊՐՆ. LUCIEN LAURENTի

1925 Նոյեմբեր 14 շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Salle Russe ընդարձակ սրահին մէջ, 42 Rue Hermel: Տոմսերը կարելի է ստանալ հայկական բոլոր ճաշարանները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան գաղտնաժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Ջորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Սօսիէթէ Սավանթի մէջ: Կը խօսի Տօքթ. Լ. Գրիգորեան "Յաքիրականութիւն և բժշկութիւն" նիւթին վրայ:

Հ. Ց. Դ. Ջաւարեան խումբի գաղտնաժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ ուրբաթ գիշեր ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Բարձր Հայրի Հայրենակցական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple: Կը հրաւիրուին անդամներն ու բոլոր հայրենակիցները (Կարնեցի, Բաբերդցի, Ալաշկերտցի, Նարմանցի, Դերջանցի, Պայազիտցի, Երզընկացի եւլն.)

Ռուսում Լսարանական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ ամսոյս 24ին շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշտ 8.30ին 131 Faubourg du Temple: Օրակարգ վարչութեան տեղեկատուութիւնը եւ ընթացիկ հարցեր:

Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Կարօ» երիտասարդներու թաղային կոմիտէին վիճաբանական ժողովը տեղի կ'ունենայ, յառաջիկայ կիրակի 25 Հոկտ. կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 1, rue de Tournon Մէթրօ՝ Odeon:

Կը խնդրուի Պ. Աստուածատուր Զորպաճեանէ (Այնթափցի) որ իր հասցէն տեղեկացնէ եղբօրորդուն Ներսէս Զորպաճեանի, rue, Payssonnau, ancienne Usine Vibert Vienne (Isère)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գրէօզօի հայ գործաւորներէն Գաբրիէլ Թորոսեան կը փնտռէ Մանիսա-ցի Այրի Տիկին Զարուհի Պըզպըղեանը որ Սելանիկէն եկած է Լիօն, մեռաքսագործարանի մը մէջ աշխատելու պայմանագրութեամբ: Գրել Գաբրիէլին Թորոսեանի, Cantonnement Arménien, rue de la gare, de Creusot S. et Loire.

ՏՕՔԹՕՐ

Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

մասնագէտ
ակռի ճիւանգութիւններու
120, Boulevard de Grenelle

Métro La-Motte Picquet.
Tél. Invalides 31-48

Երեք. Հինգշ. Շաբ. 4—5ուկէսին
Կիրակի 10-12 եւ 83, rue Lafayette [Métro Poissonnière Երեք. Հինգշ. եւ Ուրբաթ 1ուկէսեն

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՄՆԱԳԷՏ ՆԵՐԲԻՆ, ՄՈՐԹԱՑԻՆ և ՎԻՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, rue du Faubourg St. Denis
Métro: Gare de l'Est Téléphone Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր, Ամէն օր 4—7:
Կիրակի օրերը ժամը 9—12
Ուրիշ առեն ժամադրութեամբ:

«AU PETIT CARILLON»

50 Ave. Jeau Jaurés 50
Tél. Nord 57—60 Métro Jaurès

ԶՈՒԼՖԱՒԱՆ

Խանութի եւ տան համար նուագաւոր պատի ժամացոյցներ, մասչելի ամէնուն. վճարման դիւրութիւններով.

Զարթուցիչներ (Reveils) 15 ֆրանկէնոցկէ սկսեալ գրպանի տոկոն եւ ուժան ժամացոյցներ 45 fr.
« ընտիր marque Omega 138 fr.
Election 120 fr.

Գնուած ապրանքներու հետ կը տրուին 2էն 10 տարուան երաշխաւորութիւններ եւ պատկ ժամացոյցները կը վերադարձուին անծախս: Կիրակի բաց:

ՀԱՆՐԱՇԱՀՈՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
"ՊԱԹԻՍԹ"

15, Rue Lamartine Métro: Cadet կամ le Peletier

Արեւելեան եւ Ֆրանսական համեղ կերակուրներ. արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն:

ՃԱՇԱՐԱՆ COSTAS

Համեղ մահուր կերակուրներ. արագ սպասարկութիւն

Անգամ մը միայն այցելել բաւական է գոհացուցիչ կարծիք մը կազմելու համար մեր ճաշարանին ունեցած առաւելութիւններուն մասին.

17, rue de la Fraternité — Bruxelle

ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՒԹ

Պոլսեն նոր եկած հայ ուսուցիչը որ տրամադրելի ժամեր ունի հայերէնի, հայ գրականութեան և հայ մշակոյթի դասեր տալու, փոխադրուած է

17, Rue Lacépède

դիմել իրեն անձամբ կամ գրաւոր: Proffesseur Armenien անունով, վերդրեալ հասցէին:

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին	109.80
Տոլար	22.68
Մարք (ոսկի)	5,25
Թրքական Թղթ.	12.20
Թրք. ոսկի	92.
Մէճիտիէ	8.
Լէվա 100 Հատը	16.50
Տրախմի «	31.31
Լիր «	90.15
Պելժ. ֆրանք «	101.50
Զուից. ֆրանք «	428.
Զերվոնեց	111.

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէմի փոնսիէ I	1650 ֆր.
« « II	1320 «
« « III	1250 «
Ռուժելի երկթ.	105.

Comptoir Parisien de Change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի

Վաճառական-դերձակ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon, — Métro Odéon

Սօսիէթէ Սավանդի թատրոնին դէմ: Ձմեռան համար պատրաստած է տոկոս մթերք մը ֆրանս. և անգլ. սիրուն կերպասներու:

Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8½: Իսկ Կիրակի երբեմնին 1½: ի

ԸՆԾԱՓԻՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
(Agrandissements).

Խնամուած աշխատութիւն յանձնարարութիւններ կ'ընդունուին գաւառէն և արտասահմանէն:

ԳԱԶԱՐՈՍԵԱՆ
9, rue Dagorno — Paris (12e)

Կաճառց եւ Արտից
ԴԵՐՁԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, rue de Seine Մէթրօ Օտէոն
Թելէֆ. Ֆլէօրիւս 59-57

Չափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր Հագուստներ

Ճոխ մթերք երկու սեռի յատուկ Անգլ. և Ֆրանս. կերպասներու

Գիները Անմրցելի

Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամ 10: Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար:

Le Gérant: H. TEURNIER.
Impr. Ch. Nercès—65, rue PascalPar

ՅԱՌԱՋԱԴ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԻՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration / Խմբագրութեան եւ վարչութեան 208 bis Rue Lafayette
PARIS (10e).

ԹՒԱԿԱՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 ա.	5 ա.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Չէք, մանտափոսի եւն. գրել Sch. MISSAKIANի անունով

ՈՒՐԲԱԹ
23
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Հեռաձայն Nord 57-82

Ա. ՏԱՐԻ Թիւ 36 — կը հրատարակուի կիրակի, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԽՈՐԺԱԿԸ ՈՒՏԵԼՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Այսօր ուշագրաւ հատուած մը կ'արտատպենք Պոլսոյ «Վագըթ» լրագիրէն։

Մաս մը հայ գաղթականներու ներգաղթի խնդիրն ալ, այնքան սովորական գործ մը, մտահոգութեան մատներ է թուրքերը։ Իբրեւ հաւատարիմ բարեկամ եւ գինակից պոլշեւիկ Ռուսիոյ, կը զգուշանան որոշ արտայայտութիւններէ։ Քար կայ իրենց լեզուին վրայ եւ կը ծամծմեն։ Բայց, այդ անորոշութեան մէջ ալ, չափազանց թափանցիկ է իրենց միտքը։ «Մարդասիրական զգացումներու բերումով (կարդալ քրտական սարսափները), Թուրքերը միայն գոհ կը մնան, եթէ արտասահմանի Հայերը Թուրքիոյ որ եւ է վնաս չհասցնելիք ե-ղանակով տեղ մը փոխադրուին եւ տեղաւորուին», — կը դրէ Թուրք թերթը։ Բայց, «խնդիր է գիտնալ թէ Հայերը Հայաստանի մէջ զետեղելու մասին Ռուսերուն ցոյց տուած դիւրութիւնը մարդասիրութիւն անունով կատարուած զոհողութի՞ւն մըն է միայն, թէ ոչ պոլշեւիկ Հայաստանը դուրսէն գալիք Հայերով, —որոնց թիւը 200,000 կ'ենթադրուի,— զօրացուելուն մէջ ապագային վերաբերող քաղաքական մտածումներ կան։»

Բոլորդ ալ կը հասկնաք այս մանուածապատ խօսքերուն իմաստը, մանաւանդ կարդալով անոնց շարունակութիւնը։

Մէկ միլիոն ժողովուրդ կոտորելէ, ամբողջ Թրքական Հայաստանը և ռուսական Հայաստանի կարեւոր մէկ մասն ալ յափշտակելէ յետոյ, Թուրքերը տակաւին ազատած չեն հայկական մղձաւանջէն, եւ կը պրպտեն, կը պճրթկեն, միացածն ալ մահուան դատապարտելու համար։ Իսկապէս, ախորժակը ուտելով կը բացուի։ Եւ այս՝ ճիշտ այն պահուն երբ Յորհրդային Միութիւնը իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը ամբողջովին սպաս դրած է «յեղափոխական» Թուրքիան կանգուն պահելու համար։ Այդ քաղաքականութեան հետեւանքով, չարաչար տուժեց հայ ժողովուրդը. կոտորուեցաւ նաեւ քիւրտ ժողովուրդը, որուն ապստամբութեան չախչախումը «քաղարի Թուրք ա ս կ ե ա ր ներու» կողմէ՝ ցնծութեամբ արձանագրուեցաւ Մոսկուայի մէջ, իբրեւ յեղափոխական գործ։ Այդ քաղաքականութեան հմայքէն կախարդուած —չըսելու համար ուրիշ բան — մինչեւ այսօր ալ երեւանի թերթերը ողբուկոծով կը պատմեն Հայաստանի այս կամ այն Թրքական գիւղին կործանումը «Դաշնակ»ներու կողմէ, եւ հազար կտոր կ'ըլլան Թուրք փախստականները տեղաւորելու համար . . . :

Ուրեմն, Թուրքերը այս վիճակէն ալ գոհ չեն, եւ կը սրտմտին, մտահոգութիւններ կը յայտնեն վաղուան համար, «սեւ կատուի» խօսքեր կ'ընեն, որովհետեւ... Մոսկուա բարեհաճեր է արտօնել որ քանի մը հազար հայ փախստականներ իրենց երկիրը երթան. կամ, ծրագիր կայ անապատները բնակելի դարձնելու և գաղթականները աստիճանաբար Հայաստան փոխադրելու։ Իրենց «մարդասիրական» զգացումները կը Թելադրեն որ Հայերը տեղաւորուին. ո՞ւր. անկարելի է Թուրքիոյ մէջ, Պոլսէն մինչեւ արեւելեան սահմանագլուխը։ «Զանլը քիլիսէյէ գատար կիտինիզ», կը գրէին ասկէ առաջ։ «Զանլը քիլիսէ»ն՝ էջմիածինն է, և, քաղքենի Թէ բանուորա-գիւղացիական, բոլորն ալ այնքան անճրկեցան, անբարոյացան, որ միայն մէկ միջոց գտան սա ցիրուցան ժողովուրդին միացորդները տեղաւորելու,— անապատները ոռոգել, ճահիճները չորցնել, և մաս-մաս փոխադրել։ «Մինչեւ աղը հասաւ, մատաղը հատաւ»։ Բայց, ոչ իսկ ատոր կը հանդուրժեն։ Եւ իրաւունք ունին։ Զէ՞ որ ոչ միայն աշխարհակալները իրենց խարդախութեամբ եւ ապիկարութեամբ, այլ եւ յեղափոխականները՝ իրենց դիւային դիւանագիտութեամբ սրեցին Թուրքիոյ ախորժակները։ 750,000 քառակուսի քիլոմեդր տարածութիւն ունի Թուրքիան, աւերակ և ամայի, 7-8 միլիոն բնակչութեամբ (իրենց խօսքով՝ 12 միլիոն)։ բայց հանգիստ չէ, կշտացած չէ եւ աչք ունի ափ մը երեւանին վրայ։

Դէպքերու տրամաբանական հետեւանքն է այս, եւ Թուրքերը իրաւո՛ւնք ունին աւելի առաջ երթալու, պահանջելու մինչեւ իսկ չորնալիք ճահիճները...

Ո՛վ համարձակեցաւ սանձ դնել անոնց արիւնածարաւ ախորժակներուն եւ յաւակնութիւններուն։

Բարեկամ Թէ Թշնամի, ո՛վ պարտք սեպեց յիշեցնել Էնկիւրիի, Թէ ա՛լ չափը կ'անցընեն, Թէ աշխարհի բոլոր հողերն ու արեւը Մուհամմէտի Թոռներուն մենաշնորհը չեն։

Դժուա՛ր Թէ այսքան շփացած, լրբացած ըլլայ ո՛ր եւ է պետութիւն, անպատիժ մնալուն համար։

Բայց լաւ է նորէն։ Այսպէս կամ այնպէս, հայկական մղձաւանջը հանգիստ չի ձգեր Թուրքիան, հակառակ բոլոր «յաղթական» դափնիներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԽԵԼՕՓ» ՄԱՐԴՈՒՆ ԱՆԽԵԼՔ ԽԱՂԵՐԸ

Բուռն միջադէպերու տեղի տուին հին Յունաստանի պատմաւորական ընտրութիւնները, որոնց արդիւնքը հաղորդած էինք անցեալ օր։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առանձին ապարէզ իջած էր, Ռամկավար—հնչակ—Հօկ խմբակցութեան դէմ, և 18 աթոռ շահած՝ անոնց 18ին դէմ։ (Թոնի մը վայրերու արդիւնքը յայտնի չէ տակաւին)։ Շատ բաներ լսեր էինք երբեմն խմբակցութեան գոհունակ խաղերու մասին, բայց Պոլսոյ թերթերը պարագայ մը կը հաղորդէն որ երբեք մտքէ չէր անցնէր։

Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ մեր նոր Լուրի թղթակիցը (16 Հոկտ.)։—

«Դաշնակներու յաջողութիւնը մեծամասնութիւն կազմելու՝ ձախողած է։ Ռամկավար—Հնչակ—Հօկ պլօքը կրցաւ լաւ շահագործել Պ. Շահվէրտեանի հոս ներկայութիւնը։ *Անոնք նոյնիսկ չքաշուեցան ժողովուրդին ըսել Թէ ո՛վ որ իրենց քուէն չտայ, Հայաստան չպիտի կրնայ մնկնիլ։* Իսկ բոլոր կուսակցութիւնները խոշոր գումարներ սահմանած էին պայքարի առթիւ։ Ամէն հողմ բրօբականտիստներ դրկուած են։ Ասիկա պայքարն է խորհրդային իշխանութեան կողմնակիցներու եւ դաշնակցութեան։ Իրականութիւնը այս է։ Մինակ Թէ վոանգուղը՝ հայութիւնը պիտի ըլլայ։ Գործը գաղափարի շրջանէն ելած է։ Գաղերու մէջ անհիասնեբու հետապնդում եւ ցաւալի դէպքեր անպակաս են։ կառավարութիւնը ուշի ուշով կը հետեւի դէպքերուն եւ նոյն իսկ անպաշտօն կերպով հասկցուցած է Թէ այս վիճակին շարունակութիւնը Թոյլատրելի չէ։»

Նոյնքան չէզոք եւ պահպանողական Թերթ մը, Ժամանակ (13 Հոկտ.) կը դրէ, այս պայքարին առթիւ եւ «Պ. Շահվէրտեանի կատարած դերը» խորագրով.—

— «Հնչակեան-ռամկավար - Հօկ պլօքին համամայնութիւնը գլխաւորապէս ամրապնդուեցաւ Պ. Շահվէրտեանի Յունաստան գտնուած պահուն եւ այս պարագան մեծ ազդեցութիւն գործեց հանրութեան վրայ։ Մտաւոր մասը, Հայաստան մեկնելու հաւանականութենէն մղուած, ի նպաստ անոնց քուէարկեց։»

Թշուա՛ռ ժողովուրդ...

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գրած էինք Թէ Պոլսոյ Հայերը խորհրդակցական ժողովի մը մէջ որոշած են ընդունիլ քաղաքային ամուսնութիւնը, պայմանաւ որ ամուսնացող ամոլը եթէ պատակ ուզէ, կրօնական ժողովը ազատ պիտի ըլլայ պատակել այն ամուսնութիւնները միայն որոնք համաձայն են եկեղեցական օրէնքներուն։ Այս որոշումը պաշտօնական գրութիւնով մը հաղորդեր են Թուրք կառավարութեան, աւելցնելով որ պէտք չկայ Հայոց համար մանաւանդ յոդուածներ աւելցնել ընտանեկան իրաւունքներու օրէնքին վրայ։ Այս գրութիւնը ստորագրուած է 50ի չափ անձերէ, որոնք այս խնդրին շուրջ խորհրդակցական ժողով գումարած էին։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

Ինչպէս կը տեսնեն մեր ընթերցողները, ՅԱՌԱՋ այսօրուընէ փոխադրուած է «ՄԱՄՈՒԼ» նորահաստատ տպարանը,

208 bis Rue Lafayette

Խմբագրութիւնը եւ վարչութիւնն ալ հաստատուած են նոյն շէնքին մէջ։

ՕՐ ՕՐԻՆ

ՃԻՇՏ ԻՆՉՊԷՍ 1915-16ԻՆ

ՉԱՐՇՈՒՐԵԼԻ ԳԱՂԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Պաղտատէն)

Ինչպէս հաղորդեր էի, քրդական կոմիտէն պատրաստած է ընդարձակ տեղեկագիր մը, Թրքական գաղանութեանց մասին, որոնք շատ կը նմանին Հայոց ջարդերուն։ Կը քաղեմ քանի մը դէպքեր.—

Ե. Զարզանի քանի մը գիւղերէն հաւաքուած 90 քիւրտեր այլեւս կը փոխադրուին, զօրանոցներ շինելու համար։ Մարդիկը, կ'աշխատին խարազանի հարուածներու տակ, եւ իրենց գործը աւարտելէ յետոյ, գիշերանց կը տեղափոխուին անդունդի մը ափը, իբրեւ Թէ ռազմանիւթ փոխադրելու համար, եւ սուինահար կը կոտորուին Թուրք զինուորներու կողմէ։

Բ. 230 Զազա քիւրտեր Թէմուրպաշ անուն Թուրք սպայի մը կը յանձնուին, Տիարպէքիրի պատերազմական ատեանը տարուելու համար։ Ճամբան Թուրք զինուորները բոլորն ալ կը կոտորեն գնդացիրներով (Միթրայյէօզ)։

Գ. Սիլուանի շրջակայ գիւղերէն 145 քիւրտեր կը հաւաքուին կամուրջ մը շինելու պատրուակով եւ Տիգրիս գետը կը նետուին։ Նմանապէս, 60 քիւրտեր Եփրատ գետը կը նետուին քէմախի կամուրջէն եւ կը խեղդուին։

Դ. Խտորի գիւղը (Տիարպէքիրի եւ Մարտինի ճամբուն վրայ), յարձակման կ'ենթարկուի Թրքական երկու զոհատներու կողմէ, այն պատրուակով Թէ օգնած է ապստամբներուն։ Զինուորները գիւղին ամբողջ արմտիքը, արջառը եւ բոլոր արժէքաւոր առարկաները աւարի տալէ յետոյ, այրերը պարաններով կը կապեն եւ գիւղէն դուրս կը հանեն, անոնց աչքերուն առջեւ կը բռնաբարեն կիներն ու աղջիկները եւ յետոյ բոլորը կը բանտարկեն Տիարպէքիրի մէջ։

Ե. Թուրք ոստիկան գինուորները կը մտնեն Թանի գիւղը, կը գրաւեն ամբողջ արմտիքն ու արջառը, գիւղացիներուն փոխադրել տալով զանոնք։ Յետոյ, կրակի կուտան գիւղը, կը կապեն այրերը եւ կը փոխադրեն բանտ, իսկ կիները կ'աքսորուին Սեվերեկի կողմերը։

Զ. Քանի մը Թուրք երեսփոխաններ Տիարպէքիր կուգան, իբրեւ Թէ կարգ-կանոն հաստատելու եւ իրենց մէջ կը բաժնեն մանկամարդ աղջիկները։ Տիարպէքիր Թատր հանդիսացած է այնպիսի դէպքերու որոնք իրենց նմանը չունին միջին դարու պատմութեան մէջ, որովհետեւ բոլոր տուները դպրոցները, հանրային վայրերը լեցուն են մանկամարդ աղջիկներով։ Ուզողը իր հաւնածը կը գտէ եւ կ'առնէ ոստիկանութեան միջոցաւ. միացած խնդձերը ճամբայ կը հանուին անծանօթ ուղղութեամբ եւ ո՛վ որ կը մերժէ քալել, կը ջարդուի։

Է. Տիարպէքիրի շրջակաները կը բնակին Զազա քիւրտեր, որոնց այրերը հոչակաւոր են իրենց քաջութեամբ, իսկ կիները՝ իրենց գեղեցկութեամբ։ Ընդամէնը 1500 այրեր եւ կիներ կը փոխադրուին Տիարպէքիր եւ կը բանտարկուին Ուզա ճամի կոչուած մզկիթին մէջ։ Քանի մը օր վերջը կուսակալը եւ ոստիկան—գինուորներու հրամանատարը դուրս կը հանեն ամենէն գեղեցիկ կիները, խոստանալով արձակել միացածները։ Ցետոյ մնացեալ կը պրկեն գանոնք, իսկ չորս հարիւրէ աւելին կը կոտորուին գինուորներու կողմէ։ Այս դէպքէն ետքը պատմեցին Թէ կալանաւորները մեռած են պայթումի մը հետեւանքով . . .

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԾՎԱՐՈՒՄ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆԻ

Ա.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՐԺԵՔԸ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Ամեն ազգ, որ ունի հարուստ անցյալ, ունի իր հոգևոր հարստությունների մեծ պահեստը, ունի իր հավերժական արժեքները, որոնք ոչ միայն ներկայացնում են նրա ազգային ինքնության ամենաբնորոշ գծերը, այլև ունեն համամարդկային նշանակություն, ամեն ազգ, որ ունի այդպիսի հարստություններ, պարտավոր է հոգ տանել դրանց պահպանության, ուսումնասիրության և ներկայացման մասին։ Հայ ժողովուրդը, որ ունի հազարամյակների պատմություն, որ ունի հարուստ մշակույթ, որ ունի հոգևոր մեծ արժեքներ, պարտավոր է հոգ տանել դրանց մասին։

Հայ ժողովուրդը ունի մի հարուստ հոգևոր գանձարան, որ կոչվում է Մատենադարան։ Մատենադարանը ոչ միայն հայ ժողովրդի, այլև ամբողջ մարդկության մշակույթի մեծ գանձարաններից մեկն է։ Մատենադարանը ունի 10 հազարից ավելի ձեռագրեր, որոնք ներկայացնում են հայ գրքի պատմության ամբողջ ընթացքը։ Մատենադարանը ունի հարյուրավոր հազարներով հնատիպ գրքեր, որոնք ներկայացնում են հայ տպագրության պատմությունը։ Մատենադարանը ունի հարյուրավոր հազարներով նկարներ, քարտեզներ, հնագիտական նմուշներ, որոնք ներկայացնում են հայ ժողովրդի նյութական և հոգևոր մշակույթի պատմությունը։

Մատենադարանը ունի հարուստ գրադարան, որ ունի հարյուրավոր հազարներով գրքեր, որոնք ներկայացնում են հայ գրքի պատմության ամբողջ ընթացք

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾԽԱԽՈՏԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք.— Մէկ ամիսէն աւելի է որ «Պոնտոս»ի անդամները կը հաւաքեն ծխախոտը:

Ա.ա տարի բացառիկ երեւոյթ է մշակուած ծխախոտի որակը, մանաւանդ «Սամսոն», «Տիւպէք», «Գավալա», «Իսկէյէ» կոչուած նուրբ տեսակները: Հաւասքումը յաջողութեամբ կը կատարուի, բայց չորանոցներու չգոյութեան հետեւանքով, այնքան մաքուր հանուած ապրանքը ենթակայ է փճացման: Ամիսներ շարունակ դիմումներ եղան Պոնտոսի վարչութեան կողմէ, չորանոցներու յատկացուելիք վարկին համար, բայց անուշադրութեան մատնուեցան. միայն վերջին օրերուն ստացուեցաւ չնչին դումար մը, «մի կերպ եօլա գնալու համար»:

«Պոնտոս»ը այս տարի կը մշակէ 100 տեսիատին ծխախոտ, որուն 8 ուկէս տեսիատինը միայն Զայրեխի մէջ: Հայկօօպի ղէնքին մէջ կարելի է չորցնել միայն 15 տեսիատին. մինչ որոշած են ճեացած 90 տեսիատինն ալ այնտեղ չորցնել...: Նկատի չեն առած նաեւ որ 1.— կարելի չէ թուփին կտրուած կանանչ տերեւը երկու ժամէն աւելի ձգել իրարու վրայ շարուած. կը տաքնայ եւ կը փճանայ. մինչ կը պահանջուի տասնեակ վերստեր, քանի մը օրուան ճամբայ կտրել եւ մէկ տեղի մէջ կեդրոնացնել...: 2.— Եթէ մէկ սայլի վրայ բեռցընենք 20 փութ կանանչ տերեւ, մէկ տեսիատին ծխախոտ փոխադրելու համար պէտք է 30-40 սայլ. իսկ եթէ իւրաքանչիւր սայլին հաշուենք 5 րուբլի վարձք, պէտք է վճարենք տեսիատինին 150-200 րուբլի: 3.— Ծխախոտը մէկ օրուան մէջ չի հաւաքուիր. այլ կը քաղուի հինգ անգամէն եւ ամէն անգամ քաղուածը անմիջապէս կը շարուի: Անդին որ, քաղելու եւ տեղափոխելու համար բաւականաչափ աշխատող ձեռքեր չկան:

Հակառակ այս բոլորին, Հայաստանի ծխախոտը կը մրցի հարեւան երկիրներու ծխախոտին հետ: «Պոնտոս»ը 1924ին մշակած է 31 տեսիատին, 22 անդամով. այս տարի՝ 100 տեսիատին, 110 անդամով. իսկ յառաջիկայ տարիներուն համար դիմումները և պահանջը կը հասնի հազարներու: Եթէ Հայաստանի մէջ ծխախոտագործութիւնը դրուի այն հիմքերու վրայ ինչպէս հարեւան երկիրներու մէջ, 1926ին միայն «Պոնտոս»ը կ'ունենայ հազար տեսիատինէն աւելի ծխախոտ և ընկերութեան անդամներուն թիւը կը հասնի քանի մը հազարի:

Շատ մը պահանջներու կարգին, անհրաժեշտ է հաստատել ծխախոտի գործարաններ:

ԱՆՈՆՔ ԱՀ ՄԵԶԻ ՊԻՍ ՅԻՐՈՒՅԱՆ

«Մարտակոչ»ի մէջ կը կարդանք.— Ներկայիս ահագին թուով ասորի գաղթականներ կան ցրուած Ռուսաստանի գաւառներուն մէջ: Միայն Տօնի շրջանը կարելի է հաշուել 2000-2500 հոգի: Արմաւիրի, Կավկազսկայի և Ստաւրոպոլի մէջ անոնց թիւը կը հասնի 3000ի: Որոշ թուով կան նաեւ Ստալինկրատի, Նովորոսիյսկի և Լեպլինսկիի շրջաններուն մէջ, մօտաւորապէս 2000 հոգի: Միայն Կրասնոտարը իր շրջանով կը համրէ 1300 Ասորի: Ահ չենք խօսիր ուրիշ կեդրոնական քաղաքներու մէջ ցրուած գաղթականներու մասին, որոնց ճշգրիտ թիւը յայտնի չէ մեզ:

Հին նահապետական կենցաղը կը տիրէ տակաւին այս գաղթականներուն մէջ: Հարիւրին 90ը կարդալ-գրել չգիտեն, կը բնակին մութ եւ խոնաւ հանրակացարաններու մէջ: Անկարելի բան է նկարագրել տիրող աղտոտութիւնը: Կրթական աշխատանք եւ քաղաքական դաստիարակութիւն ալ չէ կատարուած անոնց մէջ. գլխաւոր պատճառը այն է որ մայրենի լեզուով գործիչներ չունին: Երիտասարդութիւնը նոր է սկսած սթափիլ իր պապերու վիճացնող ազդեցութենէն:

ՄԵՐԻՆՈՍ ՕՁԱՐՆԵՐԸ

Խորհրդային թերթերու համաձայն, պատերազմէն առաջ Ատրպէճանի մէջ կար աւելի քան 150,000 մերինոս ոչխար, որ ընդհանուր ոչխարներու հարիւրին 7-8ը կը կազմէր: Ա.ոյ գործով կը զբաղէին գլխաւորապէս Շամխորի գաւառին մէջ Տուխուպորները և Մալականները: Անոնց մէջ կային այնպիսի անտեսութիւններ որոնք 1500-2000 գլուխ մերինոս կը պահէին:

Պատերազմի եւ քաղաքային կռիւներու շրջանին այս գործն ալ մեծ հարուած ստացաւ, և այժմ նախկին 150,000ի փոխարէն 4000 մերինոս կայ, եւ մօտ 7000 ալ խառնածին: Նուազելէ զատ, եղած մերինոսներուն տեսակն ալ խաթարուած է: Գլխաւոր պատճառը այն է որ մերինոս պահողները զրկուած են նախկին արօտատեղիներէն: Ա.ոյ անոնց իւրաքանչիւրը ունէր 4 տեսիադին հող. իսկ այժմ 1 ուկէս տեսիադին: Տուխուպորները եւ Մալականները այս շրջանին մէջ ընդարձակ արօտավայրեր գտնելու յոյս չունենալով, սկսած են գաղթել Ռուսաստան և Սիպերիա (Գիւղի մը 69 տունէն 29ը գաղթած են արդէն եւ միւսներն ալ կը պատրաստուին): Եթէ այսպէս շարունակուի, մերինոսի գործը բոլորովին կ'ինայ Ատրպէճանի մէջ: Ջմոռնանք նաեւ որ, կ'ըսէ Բագուի «Կոմունիստ»ը, Տուխուպորներէն առնուած հողերը պէտք եղած կերպով չեն օգտագործուիր. գիւղ մը գրաւուած 250 տեսիադինէն ցաներ են միայն 17 տեսիադին, ուրիշ գիւղ մը առած են 300 տեսիադին եւ ցանած՝ 17 տեսիադին:

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ

Բագուի թերթերը կը գրեն թէ Ատրպէճանի մէջ տակաւին կը տիրէ դարերէ մնացած հողագործական ձեւը: Հողը մեծ մասով կը մշակեն հասարակ արօրներով: Գործարաններու պատրաստած գութանները քաղաքացիութեան իրաւունք ստացած են միայն քանի մը գաւառներու մէջ, այն ալ փոքր չափով: Սերմը կը ցանեն տեսիատին 10—15 փթմանի չորեն կամ գարի. սերմընցուն ալ մեծ մասով մաքրած չեն ըլլար: Հունձքը կ'ընեն մեծ մասամբ ձեռքով, կառնելու համար կը գործածեն կամեր: Ա.այսպիսի միջոցներով ստացուած բերքը շատ քիչ կ'ըլլայ, հնայելով հողին պարարտութեան: Ընդհանրապէս ամբողջ Ատրպէճանի մէջ միջին հաշուով ցորենը կուտայ 35 փութ, գարին 45, և բամպակը 40—45: Փիչ ընտանիքներ ապահոված են իրենց երկրագործական գոյքերը: 1921ի վիճակագրութեամբ, վարելու բոլոր գործիքներուն թիւն է 111,886: Եղած 5859 գութաններէն հարիւրին 70ը գրեթէ միայն երկու գաւառներու, (Սալեան և Լէնքորան) մէջ կը գտնուին. իսկ ճեացած գործիքներու մասին չարժէր խօսիլ: Միջին հաշուով իւրաքանչիւր տնտեսութեան կ'ինայ 2.58 գլուխ եղջիւրաւոր անասուն և ձի:

ԹԱՏՐՈՆ

"ՋԱՐ ՈԳԻ"

«Ջրամաթիք»ի վերջին ներկայացման առեն, անգլուակցութեամբ թէ առաջադրութեամբ, յայտագրին վրայ նշանակած էր «փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով»: Մինչդեռ դերասանուհիներ առաջ արդէն ներկայացուցած էր զայն, եւ ո՛չ առանց յաջողութեան:

Չպիտի փորձեմ համեմատութիւններու մէջ մտնել:

Կարելի է անմիջապէս յայտնել որ Ջրամաթիքը իր վերջին յաջող խաղարկութեամբ շատ բան ներեր առաւ, իր շատ մտրիկ անցեալէն:

Դերերու մտացի բաշխում մը դրած էր իւրաքանչիւրը իր կարողութեան եւ արժէքին սահմաններուն մէջ, ինչ որ ցուցադրեց —une fois n'est pas coutume— ներդաշնակ ամբողջականութիւն մը:

Չպիտի կրնամ ծանրանալ մանր թերութիւններու վրայ, նկատի առնելով այն անտանելի պայմանները, որոնցմով ընդհատուած են մեր դերասանները, կարենալու համար երկար եւ թանկարժէք փորձերէ յետոյ միայն բեմադրել ո եւ է գործ:

Նկատի ունենալով այդ բոլորը, անցեալ շաբաթ գիշերուան խաղարկութիւնը կարելի է համարել Ջրամաթիքի ամենանայաղող երեկոյթներէն մէկը:

Տիկին Ալիքսանեան իրեն մանրայատուկ՝ մայրական զգացումներու արտայայտութիւններուն մէջ տպաւորիչ կերպով բնական, Ջրամաթիքին կը բերէ ամէն անգամ՝ փորձ արուեստագէտի մը հրապոյրը: Իր Շուշանը անսեթեւեթօրէն հոգեխոռվ, գիտցաւ իր միակ աղջկան՝ Սօնաի տառապանքներուն ջինջ ու հարազատ հայելին ըլլալ:

Իր «ընկնաւոր» աղջկան, Սօնաի պատասխանատու դերը բարեբախտ որոշումով մը տրուած էր տիկին Ատրինէ Ցէրասանի (պիւնէ մէձեան), որուն ստեղծած Սօնաի սիլուէթը վաղահաս աշունի մը արեւին մեղմաղձիկ գեղեցկութեամբ թրթռուն ոսկի ճառագայթին պէս լուսաւորեց՝ այդ կիրքերու, ցանկութիւններու, նախանձներու եւ նախապաշարումներու շղթայակերծ փոթորկին ցնցող ու մռայլ տեսարանները:

«Ջար Ոգի»ն էր ան ... Համակ անմեղութիւն, երազանքի եւ տառապանքի ցաւագին խոստում, որոնց տարբեռադրութիւնները գիտցաւ արտայայտել շարժումներու, ձայնի եւ նայուածքներու գեղեցիկ պէսպիսութեան մը մէջ:

Տիկին Նշանեան եւ Օր. Ալճեան ջաւահիրի եւ Ջառնիշանի դերերուն մէջ նշանակելիօրէն յաջող եւ ցնցող վայրկեաններ ունեցան:

Տիկին Նշանեան նախանձի եւ չարութեան իրապէս տպաւորիչ տիպար մը յայտ բերաւ, վարժ խաղարկութեան մը մէջ դնելով ճշգրիտ կերպով հասկցուած նկարագրի մը ապացոյցը: Իր Սօնաի հետ ընդհարումները մանաւանդ (երրորդ արար) սրահը տպաւորեցին՝ վրդովմունքի դպացումով մը:

Օր. Ալճեան Մուրատի մոր դերին մէջ նոյնպէս ունեցաւ ուժեղ վայրկեաններ՝ ուր կրցաւ սահմանափակ ու ինքնասէր (եւ ո՛չ թէ որպիսէր) զգացումներով զեկավարուող ամուիկ հնոջ մը տիպարը ստեղծել:

Պ. Նշանեան գէյժ—Դանիէլի դերին մէջ եթէ ունեցաւ թոյլ կողմներ— մանաւանդ առաջին արարուածին, ուր բոլոր դերակատարները հաւասարապէս կազդեցին, վարանումի եւ անկապկպութեան տպաւորութիւնը ձգելով — յաջորդ արարուածներուն իր խաղը սկսաւ շնչել եւ ապրիլ, եւ ապրեցնել հասարակութիւնը. ապրումներ՝ որոնք աստիճանական ոստումներով հասան յոյզերու ամենաողբերգական աստիճաններին:

Պ. Նշանեան քնքշութեան եւ կատաղութեան պոռթկումներու երանգաւորումը կրցաւ իրագործել յաջողապէս:

Ուստա Ոսկանի դերը Պ. Ն. Կաթիկեանի համար եղաւ նոր առիթ մը շեշտելու իր «նկարագրական» (caractéristique) դերերը վերարտադրելու մեծ կարողութիւնը: Իր ստեղծած տիպարը՝ դիմագծութեամբ եւ խաղարկութեամբ՝ եղաւ —կարելի է ըսել— կատարեալ, գրաւելով դէպ իր խնամուած խաղը՝ հասարակութեան միահամուռ համակրութիւնը:

Վերջին արարուածին ստեղծուած վհուկ հնոջ տիպարը —թէեւ կարճատեւ խաղարկութեամբ մը— նոր ապացոյց մը տուաւ իր կըզճամիտ աշխատանքին:

Պ. Սարեան Սօնաի ամուսին Մուրատի դերը տարաւ անհատական յաջողութեամբ: Մի քանի ուժեղ արտայայտութիւններ՝ անկեղծ եւ ապրուած՝ եկան բարեխառնելու խաղ մը որ գաղջ մնաց առհասարակ, չկրնալով տալ սիրող, տանջուող, զոհաբերող հոգիի մը փոթորկումները:

Պ. Մազմանեան Զօհրաբ կապիտան նկարագիրը կրցաւ տալ յաջողապէս, մի քանի կարճ տեսարաններու մէջ:

Սրահը լեցուն էր ընտիր բազմութեամբ մը եւ ծանօթ դէմքերով:

Հ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՔ

ԳՐԱԿԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

Գնահատելի աշխատանք մը կատարած է Պ. Յակոբ Գրիգոր, հայ ճաշակներու հրամցնելով, ԷՏՒԱՐ ՓՕՆ, ամերիկեան 19 դարու սկիզբի գրականութեան այս ցայտուն դէմքը որուն ինքնատիպ հեղինակութիւնը, նոյնիսկ բոլոր ազգերու գրականութեանց համար (անշուշտ իր սեռին մէջ) ծայրայեղօրէն նոր տիպարներ բերաւ:

Թարգմանիչը մեզի կուտայ միայն երեք նմոյշներ, այն շարքերէն որոնք ծանօթ են իբրեւ այլանդակ և արտակարգ պատմուածքներ:

Ամերիկեան գրականութիւնը այնքան ծանօթ չէ մեր հասարակութեան, ինչպէս Ֆրանսականը և կամ եւրոպական ազգերունը: Որքան կը յիշեմ, Լօնկֆելլօ «Իվանճելին»էն զատ որ երկու թարգմանութիւն ունեցաւ, չկան հայացուած էջեր նոր երկրի գրականութենէն առանց հաշուելու այն կարգ մը շարժանկար վէպերը որոնք շահադիտական նպատակներով հրատարակուեցան Պոլիս, պատանի երեւակայութիւններու մար:

Ամ եմ դիտեր թէ, Պ. Թարգմանիչը, իր աշխատանքը կատարած է ուղղակի բնագրէ՞ն թէ թարգմանութենէ մը: Պիտի փափաքէինք որ այս աշխատանքները կատարուին միշտ ծայրայեղ բծախնդրութեամբ. թէեւ իր լեզուն, բացի քանի մը խուսափած խրթնութիւններէ և քերականական ոչ-հաճելի կազմութիւններէ, յաջող է և խնամուած:

Փօի ոճը իր հոգեբանական վերլուծող հանգամանքով, բարձր իմացականութեան դրոշմը ունի և երբեք մութ չէ իր կազմուրումին մէջ. ըլլայ իր բնագանցական ու փորձառական արուեստի տեսութիւններուն, և կամ զուտ նկարագրական պատմուածքներուն մէջ, միշտ պայծառ դասաւորութիւններու և համաձրող համեմատութիւններու տիրապետութիւնը կը զգացուի:

Իր կեանքը հետաքրքրական է և հաշտ իր գրական նորութեան, որուն շուրջ երկու ծայրայեղ հակընդդէմ կարծիքներ միշտ իրարու կ'ընդհարին. երկուքն ալ թէեւ ընդունելով իր գրական անժխտելի տաղանդը՝ ոմանք դինքը հանճարի բարձրութեան կը հասցնեն,— իսկ ուրիշներ, ալքոլամոլի մը ջղաձգական նոպաներու արտայայտիչ գրագէտ կը կոչեն:

Այս վերջին կարծիքը անշուշտ կը հետեւի իր կենցաղէն, առանց հասնելու իր գրական նորօրինակ ըմբռնումին, որուն համար ուզեց ծայրայեղ ըլլալ, մինչեւ վերջին օրը:

Ուրիշ առիթ անշուշտ կարելի է, աւելի մանրամասնօրէն անդրադառնալ իր կեանքին ու պատմուածքներուն: Ա.այժմ կը շնորհաւորենք Պ. Յակոբ Գրիգորը և կը մաղթենք որ յաջողի մեր լեզուին ընծայել հեղինակին ամբողջական աշխատանքը:

Խ. ՉՈՒԼՖԱԼԵԱՆ

ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Երբեմն փրոֆէսէօր Կ. Պոլսոյ Իրաւաբանական Համալսարանի

Վերջնապէս Փարիզ հաստատուած ըլլալով, կը ստանձնէ փոխանորդութիւնը ցամաքային և ծովային ամէն տեսակ առեւտրական դատերու, զորս անձամբ կը վարէ Փարիզի Առեւտրական Դատարանին առջեւ:

Դիմել անձամբ կամ թղթակցութեամբ, իր բնակարանը, ամէն օր ժամը 9—1,

Rue Louis Philippe 15, Neuilly s/Seine (Métro-Maillot Tél. Wagram 96-05:

Ը. Խոլոր բանտերը լեցուն են։ Ներս մտնողը ա՛լ չի կրնար դուրս ելլել։ Վկաններն ալ կը բանտարկուին, մինչեւ որ անօթի ծարաւ մեռնին։ Թուրքերուն անցած տեղերը արիւն եւ մոխիր միայն կը տեսնուի։

Շատ մը քիւրտեր կը շարունակեն կռուիլ եւ մինչեւ մահ դիմադրել որովհետեւ գիտեն որ եթէ անձնատուր ըլլան, պիտի կոտորուին։ Վրէժխնդրական ոգին կը զարգանայ քիւրտերուն մէջ։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴԺԳՈՒՀ ԵՆ ՀԱՑԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻՆ

Պոլսոյ «Վագրթ»ին մէջ Մէհմէտ Ալըմ պէյ խօսելով արտասահմանի հայ գաղթականներուն Հայաստան փոխադրուելուն վրայ, կը գրէ.—

«Խնդիր է գիտնալ թէ Ռուսիա մարդասիրական զոհողութի՞ւն մըն է որ կ'ընէ փախստական Հայերը Հայաստանի մէջ տեղաւորելով թէ ոչ ապագայ քաղաքական կարգ մը նկատումներով է որ կ'ուզէ արտասահմանի երկու հարիւր հազար Հայերով զօրացնել ներկայ խորհրդային Հայաստանը։ Ւսյսօր պոլշեւիկ Ռուսիոյ եւ Թուրք Հանրապետութեան յարաբերութիւնները այնքան բարեկամական են, որ մարդ չի կրնար հաւատալ թէ Ռուսիա թուրքերը շահագրգռող ապագայ քաղաքական ծրագիրներ նկատի կ'ունենայ։ Եւ մարդ չի կրնար ընդունիլ որ Հայաստան օր մը սեւ կատու դառնալով պիտի մտնէ Թուրքիոյ բարեկամութեան մէջտեղը։ Եթէ քիչ մը ականջ դնենք կովկասէն եկող ձայներուն, կը տիպուինք մտածելու։ Ներկայիս Ռուսիա, մանաւանդ Հայաստան եւ Ատրպէճան ուշագրաւ ընթացք մը կը բռնեն Թուրքերուն հանդէպ։ Օրուան քաղաքականութիւնն է հեռացնել այդ շրջանի Թուրքերը եւ անոնց տեղ թուրքերու թիւնամի տարրեր տեղաւորել։ Այս լուրերը, որոնց սկսալ կամ չարամիտ չըլլալուն համոզուած ենք, բնականաբար խորհելու կը տիպեն Թուրքիան, որ արեւելեան սահմանին վրայ Հարեւան է Հայաստանի։ Թուրքիա քաղաքական դիտումէ չունի Ռուսիոյ Թուրքերուն նկատմամբ։ Բայց սահմանամերձ շրջաններու Թուրքերուն նկատմամբ Ռուսիոյ բռնած ո եւ է ընթացքը եթէ այսօր կամ վաղը այդ պետութեան արտաքին քաղաքականութիւնը շահագրգռող ձեւ մը ստանայ, բնականաբար չենք կրնար անտարբերութեամբ ընդունիլ այս երեւոյթը։ Ասոր համար կարգ մը հարցումներ կուգան մարդուս միտքը։ Խորհրդային Ռուսիա, որ մինչեւ հիմա չընդունեց Ազգերու Դաշնակցութենէն եկած ո եւ է առաջարկ, եւ այդ հաստատութիւնը միշտ միջազգայնականութեան հակառակորդ նկատեց, արդեօք ի՞նչ զգացումներէ եւ ազդակներէ տարուած փախստական Հայերը Հայաստան փոխադրելու եւ տեղաւորելու կ'օգնէ։ Փախստական Հայերու եւ Հայաստանի Հանդէպ Ռուսիոյ հետապնդած քաղաքականութիւնը օր մը խնդիր չպիտի՞ յարուցանէ Թուրքերու եւ Ռուսերու միջեւ։»

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՑ ԵՒ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Պ. Փէնլեվէ առջի օր կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Սուրիոյ եւ Մարոքի կացութեան մասին, երեսփ. ժողովի արմտական յանձնաժողովին առջեւ։

Ռիֆցիներու յարձակողականէն ի վեր, Ֆրանսա ծախսած է 950 միլիոն ֆրանք։ Կորուստներն են ապրիլ 25էն Ի Օգոստոս՝ 1285 սպանեալ եւ 5306 վիրաւոր, Օգոստոս 1էն 15 Հոկտ. 891 սպանեալ, 2991 վիրաւոր։ Սուրիոյ մէջ սպաննուած, մեռած կամ անհետացած են 1920ին՝ 2890 հոգի, 1921ին՝ 2032, 1922ին՝ 636, 1923ին՝ 298, 1924ին՝ 239։ 1925 Յունուարէն 15 Օգոստոս՝ 39, մինչեւ Հոկտեմբեր 15 (ցիւրիխներու ապստամբութեան հետեւանքով) 585։ Իսկ պինուորական ծախքերն են՝ հոգատարութեան գործադրութենէն ի վեր՝ 1920 Յուլիս 1էն 1924 Յուլիս՝ 2162 միլիոն ֆրանք։ 1924 Յուլիսէն 1925 Յուլիս՝ 197 միլիոն. 1925 Յուլիս 1էն ի վեր՝ 106 միլիոն։ Քաղաքային ծախքերը՝ 1920էն 1924 Յուլիս՝ 9 միլիոն, 1924 Յուլիսէն 1925 Յուլիս՝ 3 միլիոն. 1925 Յուլիսէն 1926 Յուլիս՝ 3 միլիոն։

Վարչապետը յոյս յայտնեց թէ շուտով պիտի վերջանայ Մարոքի պատերազմը։ Ինչ կը վերաբերի Սուրիոյ, պնդեց թէ լուրերը չափազանցուած են եւ կը բխին արաբական եւ պոլշեւիկ աղբիւրներէ։ 1920ին Ֆրանսա այնտեղ ունէր 70 հազար պինուոր. ցիւրիխներու ապստամբութենէն առաջ՝ հազիւ 18,700, իսկ այժմ ունի 25,800։ «Ֆրանսայի նպատակն է ամէն բանէ առաջ վերահաստատել խաղաղութիւնը, նուազագոյն չափով։ Այդ արդիւնքին պիտի հասնինք համեմատաբար կարճ ժամանակի մը մէջ»։

ԾԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ մինչեւ Հոկտ. 19 Դամասկոսի խռշոր մէկ մասը ապստամբներուն եւ խուովարարներուն ձեռքն էր, իսկ Ֆրանսացիները կը պահակազօրքը, որ 2 հազար հոգիէ կը բաղկանար եւ կատարելապէս կը տիրապետէր քաղաքին, գիշեր ցորեկ կը ամբակոծէր զանոնք։ Զրահապատ հրասայլերը սարսափի մէջ ձգեցին ցիւրիխները եւ միւսները։ Խուովարարները դադրեցան երբ գէնահարը հրետակոծութիւն յայտնեցին եւ յանձն առին ծանր տուգանք վճարել եւ քանի մը հազար հրացան յանձնել։

*** Ամերիկեան երկու թորպիլահալածները հրաման ստացան Սուրիոյ ջուրերը երթալու, որպէս զի ի հարկին պաշտպանեն ամերիկեան հպատակները։

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ոստիկանութիւնը նոր հրահանգ մը հրատարակեց ինքնութեան թուղթերու մասին։ Իսկապէս նորութիւն մը չկայ այդ հրահանգին մէջ, զոր ամբողջութեամբ հրատարակած ենք ասկէ առաջ («Ցառաջ» թիւ 20)· բայց աւելորդ չենք նկատեր նորէն յիշեցնել կարգ մը կէտեր.—

Ինքնութեան թուղթի տուրքն է 68 ֆրանք։ Այս տուրքէն բոլորովին ազատ են այն օտարականները, որոն Ֆրանսական բանակին մէջ կամաւոր եղած են 1870—71 եւ 1914—18ի պատերազմներուն։ Ձորս դաս մարդիկ իրաւունք ունին ինքնութեան թուղթեր ստանալու միայն տասը ֆրանք վճարելով։ Ասոնք են Ա.— Ֆրանսացի զաւակներու հայրերը եւ մայրերը. Բ.— Ուսանողները, 3.— Անոնք որ ուսումնասիրութիւններով կը զբաղին, գրող են կամ հրապարակագիր. Գ.— Ուշխատաւորները։ Այս իրաւունքէն օգտուելու համար անհրաժեշտ են կարգ մը փաստաթուղթեր որոնց մանրամասնութիւնները յիշուած են հրահանգին մէջ։ Ուշխատաւորներու կիները, զաւակները, հայրերը եւ մայրերն ալ կրնան օգտուիլ զեղչեալ սակէն։ Այս դասակարգին պատկանող մը պէտք է օրինական վկայականով մը հաստատէ թէ Ֆրանսա մտած է 1917 Ապրիլ 21էն առաջ, կամ պէտք է ապացուցանէ թէ երբ սահմանը անցաւ, բանուորական թուղթ ունէր (ձրի), կամ ազատ երթեւեկի թուղթ (Sauf-Conduit)։

ՑՈՒՆՆԱՍՏԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Առջի օր ղէպք մը ծագեցաւ յոյնեւպոլ կար սահմանին վրայ, Տէմիր Գափուի մէջ։ Յոյն սպայ մը եւ քանի մը զինուորներ սպանուեցան։ Յունական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով Սոֆիա, կը պահանջէ անմիջապէս պատժել յանցաւորները եւ երկու միլիոն ֆրանք հատուցում վճարել զոհերուն ընտանիքներուն։ 48 ժամ միջոց տրուած է, այլապէս յունական զօրքը պիտի գրաւէ պուլկարական Փէթրիչ քաղաքը, որ Մակեդոնացիներուն վառարանն է։ Դէպքը թիւրիմացութեան արդիւնք է, բայց երկու կողմերը իրարու վրայ կը ձգեն մեղքը։ Պուլկարիա առաջարկած է քննութիւն մը բանալ եւ ճշտել պատասխանատուութիւնները։ Կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ, եթէ Յոյները իսկապէս պուլկարական հողը մտնեն։ Գ. Ձօրաբանակի (Սելանիկ) հրամանատարին իրաւունք տրուած է ի հարկին յառաջ խաղալ։

*** Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ յունական ջոկատները, թնդանօթներով զինուած, արդէն իսկ սկսեր են յարձակումը։ Երկու սահմանային դիրքեր գրաւուած եւ ռումբեր ինկած են փէթրիչի վրայ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Անգլ. ոստիկանութիւնը ձերբակալեց եւ այսօր իսկ պիտի վտարէ տասը օտարականներ (չորսը կին), իբրեւ պոլշեւիկ։ Ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ կը նախատեսուին։ Գաղտնի ոստիկանութիւնը միեւնոյն ատեն խստօրէն կը հետապնդէ անգլիացի համակիրները, որոնց պետերէն երկու հոգի եւս ձերբակալուեցան։ Խուզարկութիւնները կը շարունակուին Լոնտոնի մէջ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ 25 Հոկտ. կիրակի գիշեր ժամը 8ուկէսին

Société de Géographie*ի մեծ սրահին մէջ*

184 Bld. St. Germain—Métro St. Germain des Prés

ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝

Հայկական դատի ներկայ վիճակը, Տօքթ. Նանսէնի ծրագիրը եւ գաղթականներու տեղաւորման հարցը։

Մուտքը մէկ ֆրանք։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹՈՒԱԾԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : **Gare de l'Est** Téléphone : **Nord 84-04**

Ընդունելութեան ժամեր *Ամէն օր 4 — 7·30*

Արձակի եւ տօն օրերը 9 — 12

ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱԾԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

“ՊԱԹԻՍԹ„

15, Rue Lamartine Metro : **Cadet** *կամ* **Le Peletier**

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ

ԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

18, Rue Claude Vellefaux

PARIS

Metro : **COMBAT**

Կ'ընդունի ամէն օր ժամադրութեամբ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rueMignon,— Métro Odéon

Յօսիէթէ Յավանթի թատրոնին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է ծոխ մէթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպարաններու։

Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30։ իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette, Paris (10e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Կայծակ»խումբի ժողովը՝ այսօր, ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, 13, Rue de Londres.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի նորակազմ վարչութիւնը որոշած ըլլալու՝ անդամներուն ճշգրիտ թիւը ունենալ, կը խնդրէ բոլոր անդամներէն դիմել նոր վարչութեան եւ ստորագրել «առաջարկ անդամակցութեան» թուղթը եւ ստանալ նոր անդամատոմսեր։

ԾԱՆ.— Անդամ արձանագրուելու համար դիմել ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 10-12, Եկեղեցւոյ Մատենադարանը վարչութեան ներկայացուցչին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Պոլսեցի Օր. Հոփսիմէ Բիւրէմեան, որ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել «Ցառաջ»ի խմբագրութեան։

կանանց եւ արանց

ԴԵՐՁԱԿ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, Rue de Seine

Metro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57

Ձափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Ճոխ մէթերք երկու սեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպաններու

ԳԻՆԵՐՔ ԱՆՄՐՑԵԼԻ

Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ պին շերեան ժամը 10։

Բաւական է մէկ անդամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար։

ՄԵԾԱԴԻՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

(Agrandissements)

ԽՆԱՄՈՒԱՆՔ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ցանկնարարութիւններ կ'ընդունուի գաւառէն եւ արտասահմանէն։

Ղ. ԱՋԱՐՕՍԵԱՆ

9, Rue Dagorno, Paris (12e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	111 —
Տոլար,	Dollar	23 —
Մարք (ոսկի)	Mark	5 —
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12 —
Թրք. ոսկի	» or	95 —
Մէճիտիէ	Médjidié	8 —
Լէվա 100 հատը	Léva	17 —
Տրախմի »	Drachme	31 —
Լիր	Lire	90 —
Պելժ. ֆրանք	Frc. Belhe	105 —
Ջուից. »	Frc. Suisse	446 —
Ջերնովեց	(10 Roubles or)	115 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Քրէտի Ֆոնսիէ I	Cr. Foncier	1650 —
» » II	»	1360 —
» III	»	1250 —
Ռումելի երկաթ.	Lots turque	105 —

Comptoir Parisien de Change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Հայերէն կը խօսուի։

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԻՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration (Խմբագրութիւն եւ վարչութիւն) 208 bis Rue Lafayette
PARIS (10e).

ԲԱԺԱՆԵՑԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 ս.	5 ս.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Ջէք, մանուափոաթ եւն. գրել Sch. MISSAKIANի անունով

ԿԻՐԱԿԻ
25
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1925

Հեռաձայն Nord 57-82

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 37 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՐՋՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՒԷՐ

Սուրիոյ դէպքերուն առթիւ, Հայերու անունն ալ կը յիշուի կարգ մը թերթերու մէջ։

Ըսենք անմիջապէս որ, մեզի համար կասկածելի են այդ լուրերուն աղբիւրները, մանաւանդ Սելանիկի «անթել»ները։ Պալքանները դասական հնոցն են ինչպէս արիւնոտ հակամարտութեանց, նոյնպէս եւ պղտոր և շռնդալից լուրերու։

Բայց, չմխիթարուինք այս վերապահութեամբ։ Պարագաներ կան որոնք ծանրապէս կ'ազդեն մեր կացութեան վրայ։ Թելեփսօլիկներ ալ ունինք, որոնք պատրուակները կը ստեղծեն։ Ա.յս է դժբախտ իրականութիւնը ոչ միայն Սուրիոյ կամ Յունաստանի, այլ եւ հեռաւոր Պարսկաստանի մէջ։ Մեր ձեռքին տակ փաստեր կան որոնք ո'ր եւ է առարկութիւն չեն վերցներ։ Պարսկաստանի մէջ հայ ժողովուրդը բացարձակ վստահութիւն կը վայելէ. եւ սակայն, ահաւասիկ այնտեղ ալ կատարուած են ձերբակալութիւններ, ներքին պայքարի մը հետեւանքով։ Կարդացէք այդ զործին մանրամասնութիւնները, իմանալու համար թէ մինչեւ ո'ր կրնայ հասնիլ կարգ մը անհատներու կամ խմբակներու տիմարութիւնը։ Յունաստանի մէջ, հայ ժողովուրդին դիրքը խախտած է մկկուկէս տարիէ ի վեր, եւ եկող գացող դահլիճները իրարու հետ կը մրցին, տեղահանութիւնը դլուխ հանելու համար։ Ա.յս քաղաքականութիւնը կապ չունի մեր լաւ կամ դէշ ըլլալուն հետ, այլ հետեւանք է ներքին և արտաքին ճնշումներու, տնտեսական եւ դիւանագիտական հաշիւներու։ Բայց, այս վիճակին առջեւ, աւելորդ պատրուակներ չտալու համար, մեզի կ'իյնար արթուն կենալ, եւ զգուշանալ զանազան թելեփսութիւններէ։ Արդ, առէք յունահայ, նոյն իսկ յունարէն թերթերը, եւ պիտի տեսնէք այլանդակ պատկեր մը, —«թայֆայ»ական կռիւներ, խափանարար ցոյցեր, քրէական յանցանքներ. մէկ խօսքով՝ դէպքեր որոնք չարաչար կը շահագործուին։ Տակաւին վերջերս, պատգամաւորական ընտրութիւններու առթիւ, սարքուած են այնպիսի «հերոսութիւններ», որոնք ընդվզում կը պատճառեն։ Աթէնքի մէջ, «Դաշնակցութեան Օրը» տօնուած առեն, խումբ մը զինուորներ կամ սրիկաներ երկու անգամ գրոհ տուեր են ժողովատեղին, և ոստիկանութիւնն անգամ անճրկեր է։ Առջի օր կ'արտատպէինք պոլսական երկու թերթերու մէջ հրատարակուած թղթակցութիւններ, որոնցմէ պարզ կ'երեւար թէ վտանգը անխուսափելի է. «կառավարութիւնը ուշի-ուշով կը հետեւի դէպքերուն եւ նոյն իսկ անպաշտօն կերպով հասկցուցած է թէ այս վիճակին շարունակութիւնը թոյլատրելի չէ»։ Զանց կ'առնենք ուրիշ զեհիլ պատմութիւններ։

Ինչ կը վերաբերի Սուրիոյ, շատ աւելի փափուկ է կացութիւնը, մանաւանդ որ զինուորական գործողութիւններ ալ կը կատարուին։ Ըսենք նորէն. բոլորովին ծիծաղելի է ապստամբութեան մէջ ո'ր եւ է մեղսակցութիւն վերագրել Հայերուն։ Ընդհակառակն, ինչպէս կը հաւաստէր վերջերս Փարիզ հասած իսլամ մը, ապստամբութեան կողմնակից Արաբները զայրացած են որ Հայերը կամաւոր արձանագրուեր են Տիւրզիներուն դէմ։ (Ա.յս վերջին կէտն ալ թիւրիմացութեան արդիւնք է։ Հաւանաբար ոստիկան-զինուորներու կ'ակնարկուի, որոնք ամէն ազգէ կ'առնուին, համաձայն տեղական օրէնքներուն)։ Ա.պահովաբար այս թիւրիմացութեան հետեւանքով է—, եթէ ոչ ամբաւհոժութեան— որ Դամասկոսի Ջարդին զոհ գացած են նաեւ հայ զաղթականներ, ինչպէս կը հեռագրէ «Թայմզ»ի թղթակիցը։

Ա.յսպէս կամ այնպէս, մեր հայրենակիցները կը գտնուին նոր տագնապի մը առջեւ, որ ամէն բանէ առաջ պաղարիւնութիւն կը պահանջէ։ Աւելի քան երբեք, մեզի կ'իյնայ զգաստ եւ վերապահ դիրք մը բռնել այս ներքին խառնակութիւններուն մէջ, եւ, ամէն բանէ առաջ մտածել հաւաքական շահը։ Անոնք որ ճամարտակութիւններ փորձելու մարմաջ ունին, կրնան աւելի յարմար միջավայր մը գտնել։ Մեր թերխաշ դաւանափոխները մեծագոյն ծառայութիւնը մատուցած կ'ըլլան «պրոլետարիատ»ի, մանաւանդ հայ «պրոլետարիատ»ի —ամբողջ հայ ժողովուրդի— դատին, եթէ կանոնաւոր ապրուստի միջոց մը գտնեն, կամ անցնին Հայաստան, և աշխատին հայկական գիւղերուն մէջ, որոնք այնքան պէտք ունին «ուսումնական»ներու։

Իսկ ընդհանրապէս, լրջութեան հրաւէր մը կ'ուղղենք բոլոր գործող տարրերուն, ի'նչ դաւանանքի ալ պատկանին։ Փորձի, արկածախնդրութեան շրջան չէ, այլ ինքնամփոփ եւ լուրջ աշխատանքի։

Շ.

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԵԼՃԻՈՑ ՄԷՋ

Պրիւսէլ, 24 Հոկտ.

Գաղթային Յանձնաժողովի ընտրութիւնները տեղի ունեցան Պրիւսէլի և Անվէրսի մէջ, խիստ օրինաւոր պայմաններու մէջ եւ նօտարին հսկողութեան տակ։

Համաձայն հաստատուած կանոնադրին, գաղութին մէջ քուէարկելու իրաւունք ունին շուրջ 300 հոգի։ Ա.յս թիւին մէջ կայ փոքր մաս մը անտարբերներու, ինչպէս ամէն տեղ։ Ուրիշ փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն անոնք որ զանազան նկատումներով չեն ուզեր ընդունիլ նախորդ ընտրութեանց ապօրինութիւնը։ Ա.յս վերջինները ոչ միայն չեն մասնակցած քուէարկութեան, այլև փոխանակ օրինական ճամբով հրապարակ իջնելու, մասնաւորապէս Անվէրսի մէջ, շատերուն արգիլած են մասնակցիլ։ Հակառակ այս բոլորին բողոքող քուէարկուներու թիւը հասած է 150ի. մեծամասնութիւն մը որ իր նախընթացը չէ ունեցած մինչեւ օրս։ Ա.յս թիւը մեծագոյն անվստահութիւնը կը կազմէ նախորդ վարչութեանդէմ որ, ընտրուած միայն 75 քուէարկուներու մասնակցութեամբ, օրինաւոր պիտի նկատուէր, եթէ երբեք ընտրութեանց մէջ բացայայտ զեղծումներ գործուած չըլլային։

Ճշդենք անմիջապէս թէ այս ապօրինութեանց առաջին պատասխանատուները եղան նախորդ ընտրութիւնները վարող առժամեայ դիւաններու ձանձօթ ատենապետները՝ և թէ բողոքողները անձի խնդիր չեն յարուցած երբեք ապօրէն վարչութեան անդամներուն հանդէպ։ Ջարմանալի է սակայն որ այս վերջինները, որոնց մէջ բարեմիտ անձեր ալ չեն պակսիր, չյաջողին կը զարնեն եղած ամբաստանութիւնները, կ'արհամարհեն համեստ խաւերուն և երիտասարդութեան կամքը, և կը յամառին կառչած մնալ իրենց աթոռներուն, երբ զիրենք ընտրող մեծամասն հայրենակիցները անվստահութեան քուէներու կրկնապատիկ թուով կուգան բարոյապէս դատապարտելու զիրենք։

Բոլոր այս տեղեկութիւնները մաքրել կ'իյնայ ի հարկէ նորակազմ վարչութեան, որ ընտրուած է գրեթէ բացարձակ մեծամասնութեամբ և կը բաղկանայ հետեւեալ հայրենակիցներէն.— Պ. Պ. վ. Խորասանճեան 150ի վրայ 146 քուէ, Դ. Մարեան 145, Ա. Մաթոսեան 126, Մ.իրզաբէկեան 119, Տ. Զամքէրթէն 118, Մ. Տէր Սահակեան 111, Գ. Գաբրիէլեան 72։ Բացի վերջին երկու երիտասարդ ուժերէ՝ Գ. Գաբրիէլեան (Ռամկավար) և Տէր Սահակեան (Դաշնակցական), միւս հինգը անկուսակցականներ են, և մինչեւ այսօր նախընտրած են անհատապէս օգտակար հանդիսանալ քան ո և է մարմնի մէջ մտնել։

Ա.յս առթիւ ըսենք որ բողոքի արդար շարժումը վարողները եղան երկու անաչառ երիտասարդներ, Պ. Պ. վարդան Մուրատեկեան (անկուսակցական) եւ Գաբրիէլ Գաբրիէլեան (Ռամկավար)։ Անխղճութիւն է գեհենի ակնարկներ ուղղել և մէկը կամ միւսը արատաւորել զաղութը պատակտելու մղքով։ Պէտք է ուրիշ տեղ փնտռել այդ մեղքը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ
208 bis Rue Lafayette

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՑԵ՞Ր ԱՆ ՋԱՐԴՈՒԵՑԱՆ Ե՞Ն

Սուրիայէն հասած վերջին տեղեկութիւնները շատ լուրջ կը նկարագրեն կացութիւնը։ Դամասկոսի առժամեայ գրաւումը ապստամբներուն կողմէ՝ աղետալի հետեւանք ունեցած է։ Սալիհիյէի բարձունքներուն վրայ դիրք բռնած Ֆրանսացի թնդանօթաձիգներու անընդհատ ռմբակոծումին հետեւանքով սպաննուած եւ վիրաւորուած են մօտ հազար հոգի, այրած են Մէյտանի կայարանը, Համիտիյէ մեծ շուկան, բազմաթիւ տուներ, վաճառատուներ եւ Ազմ պալատին մէկ մասը։ Նիւթական կորուստը շատ մեծ է։

«Թայմզ»ի Հայֆայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Տէրաայի կողմերը Տիւրզիները դերի բռնած են 400 Ֆրանսացիներ, մեծ մասամբ ալճերիացի։ Դամասկոսի եւ Տէրաայի միջեւ հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։

Ա.յս տեղեկութիւններէն կ'երեւի թէ ապստամբներուն ձեռքն անցած էին Դամասկոսի հարաւակողմը, Գատէմի եւ Մէյտանի շրջանները, որոնք նախապէս զուտ իսլամաբնակ թաղեր էին, սակայն քանի մը տարի առաջ 3-400 իրճիթներ շինուեցան հոն՝ հայ զաղթականները տեղաւորելու համար։ Խռովութեան պահուն ջարդուած են բազմաթիւ Հայեր, ինչպէս ցոյց կուտայ «Թայմզ»ի հետեւեալ հեռագիրը.—Հոկտմ. 19 Երկուշաբթի օր Դամասկոսի մէջ ծագած ըմբոստութեան անմիջական շարժառիթը եղած է անցեալ շաբաթ Դամասկոսի մօտ սպաննուած 24 ապստամբներու դիակներուն քաղաքին մէջ ցուցադրումը։ Ա.յս տեսարանը մեծ դրգռութիւն առաջ բերած է ժողովուրդին մէջ եւ ազգայնականներ օգտագործած են անոր այս տրամադրութիւնը։ Տիւրզիները օգնութեան փութացին ապստամբներուն, սակայն շատ ուշ հասան, որովհետեւ երբ անոնք տեսնուեցան Դամասկոսի դուռներուն առջեւ, արդէն քաղաքին երեւելիները անձնատուր եղած էին։ Դամասկոս խաղաղած է այժմ, բայց նոր խռովութիւններէ կը վախցուի։

«Կ'ըսուի թէ մեծ թիւով Հայեր Ջարդուեցան Մէյտանն Քրիստոնեաց Թաղին Մէջ։ Օտարահպատակները խռովութեանց պահուն իրենց հիւպատոսարանները ապաստանեցան, որովհետեւ քրիստոնեայ թաղը անպաշտպան թողուած էր։

Կացութիւնը հիմա խաղաղած է Դամասկոսի մէջ։ Ամէր ցեղախումբի և Ճէպէլի հիւսիսակողմի երեւելիներէն շատեր հպատակութիւն յայտնած են նոր կառավարիչ գնդապետ Անտէյայի։ Ապստամբները ընդունած են Ֆրանսացիներու պայմանները որոնք են.— 1.— 40,000 եգիպտական ոսկի տուգանք վճարել. 2.— 15 տարուան համար պաշարման վիճակ յայտարարել. 3.— 30,000 հրացան յանձնել։

Սելանիկէն 22 Հոկտ. թուակիր անթել հեռագիր մը խօսելով Սուրիոյ ապստամբութեան մասին, կ'ըսէ թէ այս շարժումին մէջ մասնակցութիւն ունին Պէտէվիները, Տիւրզիները, Սուրիացիները, Լիբանանցիները և մանաւանդ հայ գաղթականները, միացած համայնավարական տարրերուն։ Ապստամբական շարժումը կը ղեկավարուի Դամասկոսի կողմերէն, սակայն Ֆրանսական իշխանութիւնները հակառակ իրենց փնտռտուքներուն չեն, կրցած ո'չ գրաւել զէնքի եւ ռազմանիւթի մթերքները, ո'չ ալ ձերբակալել ղեկավարները, որոնք են Ճանիպլ, Վասըֆ, Հաֆրի, Հօճա Նասիֆ, Ա.թասի, եւայլն։

ՀԱՑԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երէկ Թէհրանի մեր թղթակիցէն ստացուած 8 Հոկտ. թուակիր նամակէ մը ցաւով կ'իմանանք թէ վերջին ցոյցերու առեն ձերբակալուած են մօտ 15 Հայեր, իբր կասկածելի։ Կալանաւորներու տունը խուզարկուելով գտնուած են կարգ մը թուղթեր, որոնց հիման վրայ Հայերու ձերբակալութիւնները կատարուած են նաև ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՑ ՏՊԱՐԱՆԸ

Ըսինք Թէ(1) Ոսկան վարդապետի մահէն վերջ Թագէոս քահանայ Համազասպեան հետապնդեց անոր յաջորդ Սողոմոն Լեւոնեանը՝ 1673ին տպուած ժամագիրքին դաւանական կարծեցեալ սխալներուն համար։ Փրօվանսի դատական ատեանը 4 Դեկ. 1679ին փորձագէտ մը նշանակեց, խնդիրը ուսումնասիրելու եւ տեղեկագիր տալու համար, այսինքն քննելու Թէ իսկապէս տպուած ժամագիրքին մէջ կաթոլիկ վարդապետութեան հակառակ բան կայ։ Նշանակուած փորձագէտն էր Հայ—կաթոլիկ քահանայ մը՝ Հայրապետ Արեւելցին ժամանակ Մարսիլիոյ եպիսկոպոս տը Թանսօնի հրամանով խուզարկուած Թիւն կատարուեցաւ Լեւոնեանի տան մէջ։ Խուզարկողներն էին Պ. տը Պօսէ, Հայրապետ եւ դատական պաշտօնեայ մը։ Գտնուեցան ծիսական սխալներ պարունակող կարգ մը տպագրուած պրակներ, որոնց համար Լեւոնեան յայտնեց Թէ չոլանտայի մէջ տպած էր եւ ոչ Թէ Մարսիլիա։

Խնդիրը բաւական երկնցաւ։ Փրօվանսի կառավարիչ Ռուլյէ կաթոլիկ կղերին հաճելի ըլլալու համար անմիջապէս գրաւել տուաւ Լեւոնեանի բոլոր տպածները եւ նամակով մը դիմեց քօլպէրին, խնդրելով որ ետ առնէ Հայկ. տպարանին համար տրուած մենաշնորհը։ Այս խնդիրներուն մէջ շատ տխուր դեր կատարեց Հայրապետ, որուն դիմումը պատուց նոյն ինքն քօլպէռ։

7 Փետր. 1680ին պատասխանելով Ռուլյէին, քօլպէռ հետեւեալ երկտողը գրեց անոր.—

«Որշում մը տալէ առաջ Թագաւորը կը փափաքի որ իւրաքանչիւր գիրքէ մէկ օրինակ առնէիք՝ տեսնելու համար Թէ կրօնքի հակառակ ի՞նչ կը պարունակեն անոնք։... Նորին Վեհափառութիւնը կը գտնէ որ շահաւոր պիտի ըլլայ Մարսիլիոյ մէջ պահել Ամդերտամէն փոխադրուած այս տպարանը, որ դժուար Թէ օգուտ չունենայ Թագաւորութեան»

Ռուլյէ իր պաշտօնը չարաչար գործածելով աճապարած էր ինքնագլուխ որոշումներ տալ։ Քօլպէռ 22 Փետր. 1680ին երկրորդ անգամ ըլլալով հետեւեալ ազդարարագիրը ղրկեց անոր.—

«Ի պատասխանի ձեր ամսոյս 14 Թուակիր նամակին, քննել պիտի տամ ձեր ինծի ղրկած գիրքը։ Բայց ինծի կը Թուի Թէ պարտաւոր էիք Թագաւորի հրամանները սպասել՝ ոեւէ բան տպագրելէ արգիլելու համար, որովհետեւ լաւ չէ այս կարգի հաստատութիւններ ջնջել, առարկելով որ իրենց իրաւունքը չարաչար կը գործածեն։ Չկայ ոեւէ հաստատութիւն, ինչ տեսակի որ ըլլայ, ուր շատ մը զեղծումներ գործուելու հաւանականութիւն չըլլայ։ Բայց անհրաժեշտ է աշխատիլ զեղծումները վերցնել եւ այդ հաստատութիւնները օգտակար դարձնել։ Ըստ տարիներ Թէ այդ հայերէն հրատարակութիւնները շատ կը սպառին Արեւելքի մէջ, միւս կողմէ նկատելով որ այս տպարանը Մարսիլիոյ մէջ հաստատուած է պարզապէս այդ քաղաքին օգտակար ըլլալու նպատակով ո՛չ միայն տպագրական տեսակէտէ, այլ Մարսիլիա քաղեցիներ, որոնք օգտակար կրնան ըլլալ վաճառականութեան, անհրաժեշտ էր ունենալ լաւ եւ հաւատարիմ Թարգման մը, որովհետեւ մեծ վստահութիւն չկայ Հայրապետ քահանային վրայ, որ կ'երեւի Թէ մեծ եւ սաստիկ կիրքով շարժող մարդ մըն է»։

Մարսիլիոյ Հայերը կ'ատէին Հայրապետը, որովհետեւ անիկա տեսակ մը լրտեսի կամ լրտեսի պաշտօն ունէր ի հաշիւ Հռոմի։ Հայրապետ նախապէս Հռոմ կը մնար եւ հաւանաբար եղած էր փրօփագանտայի դպրանոցէն։ Մարսիլիոյ Հայերը Հայրապետին դէմ զանազան բողոքներ ներկայացուցին Էջմիածնի կաթողիկոսին, որ նամակով մը Լուդովիկոս ԺԴ-ի ուշադրութիւնը հրաւիրեց այդ կրօնաւորին վրայ. Լեւոնեան եւս գանգատագիր ուղղեց Թագաւորին, յայտնելով Թէ Հայրապետ արգելք կ'ըլլար իրեն՝ արքայական մենաշնորհէն պէտք եղածին պէս օգտուելու։

Ա.յս կրկնակի բողոքներուն վրայ Թագաւորը 3 Յունվար 1683ին Փրօվանսի դատական եւ եկմտական պաշտօնատար Մօռանին գրեց որ Հայրապետին մասին քննութիւն մը բանայ եւ ի հարկին բանտարկէ զայն։ Փարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ պահուած ձեռագիր մը վաւերական մանրամասնութիւններ կը պարունակէ այս խնդրին շուրջ։

Մօռան արքայական հրամանագիրը ստանալուն պէս երկու հակառակորդ կողմերը իր մօտ կանչեց Հարցաքննութեան Համար։

Սողոմն Լեւոնեանի գլխաւոր ամբաստանութիւնն այն էր որ Հայրապետ կը խանգարէր տպարանին շահագործումը իր կողմէ, որուն երեսէն մեծ վնասներու կ'ենթարկուէր։ Իր այս բողոքին այժ կուտային կրկուար տը Ամիօ եւ Մարսիլիա հաստատուած ուրիշ հինգ Հայ վաճառականներ։

(ԴՈՒՐԱՆԻ ԹՂԹԱԿՑԻՆ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԻՆԻՔԸ

Մեր հին, մեր սիրուն հայրենիքը, որ դուք ձեր սրտերում այնքան գեղեցիկ եք նկարագրում, որ ամեն անգամ, երբ նրա մասին խոսում եք, ձեր աչքերը լցվում են արտասուքով, որ ամեն անգամ, երբ նրա մասին գրում եք, ձեր ձեռքերը դողում են հուզմունքից, որ ամեն անգամ, երբ նրա մասին երգում եք, ձեր ձայնը խեղդվում է կարոտի ու սիրո զգացմունքից, որ ամեն անգամ, երբ նրա մասին մտածում եք, ձեր սիրտը ուզում է դուրս թռչել կրծքից, որ ամեն անգամ, երբ նրա մասին երազում եք, ձեր հոգին ուզում է ձեզնից բաժանվել, որ ամեն անգամ, երբ նրա մասին ինձ հետ եք խոսում, ես ձեզ հարցնում եմ՝ ինչո՞ւ եք այդքան սիրում ձեր հայրենիքը, ինչո՞ւ եք այդքան կարոտում նրան, ինչո՞ւ եք այդքան ուզում նրան տեսնել, ինչո՞ւ եք այդքան ուզում նրա մեջ ապրել, ինչո՞ւ եք այդքան ուզում նրա համար մեռնել։

Ես ձեզ հարցնում եմ՝ ինչո՞ւ եք սիրում ձեր հայրենիքը, ինչո՞ւ եք կարոտում նրան, ինչո՞ւ եք ուզում նրան տեսնել, ինչո՞ւ եք ուզում նրա մեջ ապրել, ինչո՞ւ եք

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Ֆրանսա այս օրերս քաղաքական եւ ելմտական ծանր ճգնաժամ մը կ'անցընէ։ Ելմտական նախարար Պ. Քայեօ, որ իբրեւ փրկիչ կը նկատուէր երբ իշխանութեան գլուխ անցաւ, ամիսներու փորձերէն յետոյ չկրցաւ ելք մը գտնել տնտեսական այն ծանր վիճակին, որուն ենթարկուած էր Ֆրանսա պատերազմի պատճառով։ Պանք տը Ֆրանս այնատեն 5 միլիառ ֆրանքի բացառիկ վարկ մը բացած էր կառավարութեան, եւ երեսփ. ժողովը կատարուած իրողութեան առջեւ գտնելով ինքզինքը, վաւերացուցած էր զայն։ Հիմա այդ գումարը գտնելով ինքզինքը, վաւերացուցած էր զայն։ Հիմա այդ գումարը սպառած է արդէն, Պ. Քայեօ անհրաժեշտ վճարումները ընելու համար դրամ չունի եւ կը մտածէ նոր վարկ խնդրել պետական դրամատունէն, այսինքն նոր թղթադրամ տպել, ինչ որ մեծապէս պիտի վնասէ ֆրանսական դրամի արժէքին։ Արդէն շաբաթէ մը ի վեր վնասէ ֆրանսական դրամի արժէքին։ Արդէն շաբաթէ մը ի վեր ֆրանքը շատ ինկաւ։ Անգլիական ոսկին 116, տոլարը 24 ֆրանքի բարձրացաւ։ Այս խնդրին մէջ գլխաւոր դերակատարը եղած է, ինչպէս կը հաստատեն ֆրանսական թերթերը, Նիւ-Եօրքի հրապարակը, որ թէ ուղղակի եւ թէ Ամսթէրտամի սակարանին միջոցով մեծ քանակութեամբ ֆրանք կը ծախէ եւ այսպէսով կը ճնշէ ֆրանքին վրայ։ 1924ի փետրուարին ալ ֆրանքը այս աստիճան անկում ունեցաւ, սակայն այն ատեն Փուանքարէի կառավարութիւնը ամերիկեան Մօրկան դրամատան աջակցութիւնը ստանալով, իրական աղէտի մը առաջքն առաւ։ Այսօր, նախագահ Քուլիճի վերջին յայտարարութենէն ի վեր, ամերիկեան մասնաւոր դրամատուներն ալ չեն օժանդակեր, այնպէս որ չդիտցուիր թէ ինչ պիտի ըլլայ այս կացութեան վախճանը։

Վարչապետ Պ. Փէնլըվէ իր մօտ կանչեց Պ. Քայեօն եւ երկարօրէն տեսակցեցաւ կացութեան մասին։ Ելմտական նախարարը կարգ մը առաջարկներ ներկայացուց։ Կը կարծուի թէ դահլիճին անդամներուն միջեւ անհամաձայնութիւն կը տիրէ՝ ելմտական նախարարին առաջարկած միջոցներուն շուրջ։ Նոյն իսկ կ'ըսուի թէ եօթը նախարարներ պիտի հրաժարին՝ եթէ Պ. Քայեօ չքաշուի անմիջապէս։

ՊՈՒԼԿԱՐԵՒԵԼԷՆ ԿԻՒԻՒ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Յոյները ոմբակոծելէ յետոյ գրաւեցին պուլկարական Փէթրիչ քաղաքը։ Պուլկար զօրծակալութիւնը կը հաղորդէ որ յոյն զինուորներու զօրծողութիւնը Պուլկարիոյ մէջ տեղի կ'ունենայ քսան քիլոմեթրնոց ճակատի մը վրայ, 8 քիլ. խոր։

Պուլկարիա բողոքեց Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն Ժորհուրդի այժմու նախագահը Պ. Պռիան վաղուան համար Փարիզի մէջ նիստի հրաւիրած է Ազգ. Դաշնակցութեան Ժորհուրդի անդամները, այս խնդրով զբաղելու համար։ Յունաստանի վերջնագիրը շատ ուշ հասած է պուլկար կառավարութեան ձեռքը, այնպէս որ չէ կրցած պատասխանել եւ հիմա խնդրին լուծումը պիտի տայ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Միւս կողմէ լուր կայ թէ Պուլկարները ալ Յունաստանի հողը մտած են։ Հելլէն հրետանին կը շարունակէ ռմբակոծել պուլկար դիրքերը։ Պուլկար զինուորները կը քաշուին, մինչեւ հիմա 25 հոգի սպաննուած են։ Սահմանամերձ պուլկար գիւղերու բնակիչները սարսափահար կը փախչին դէպի երկրին ներսերը, առանց հետերնին կարենալ առնելու ո եւ է գոյք կամ արջառ։ Փախստականներու թիւը կրհաշուուի 15,000 հոգի։

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՊՍՏԱՄԲԵՑԱՆ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

«Էքօ տը Փարի» շարունակելով իր քննադատութիւնները Սուրիոյ ֆրանսական վարչութեան դէմ կ'ըսէ թէ Ֆրանսա չէ կրցած քաղաքագիտութիւն բանեցնել Սուրիոյ մէջ։ «Օրինակի համար, հարկաւոր տեղացի ժողովուրդին կամքին, անոնց պարտադրած է իբրեւ կառավարութեան պետ Սուպհի պէյ Պարաքաթը, որ թուրք մըն է. թուրք են նաեւ շատ մը նախարարներ, հանրօգուտ շինութեանց նախարար Հասան փաշա Իզզէթ՝ թրքական Գ. զօրաբանակի նախկ. հրամանատար, ելմտական նախարար Համտի պէյ էլ Մասր. մէկ խօսքով թուրք նախարարութիւն մը, որուն մէջ արաբ ըլլալով կայ միայն ներքին նախարարը. դահլիճին մէջ խօսակցութիւնները կ'ըլլան թուրքերէն լեզուով, որովհետեւ նախարարները ազգ. լեզուն չեն գիտեր։ Ձկայ իսլամ մը, որ ինծի ըսած չըլլայ թէ «զօր. Սարայլ խենդութիւն կ'ընէ, կոթնելով թուրքերուն վրայ, որոնք մեր դարաւոր թշնամիներն են։ Կարելի՞ է միանգամայն երկու տէրանց ծառայել, փոխանակ մէկի. Թուրքին՝ ինչպէս երբեմն և Ֆրանսացիին, որ ուժ կուտայ Թուրքին։ Վերջերս զօր. Սարայլ պաշտօնանկ ըրաւ դատական նախարար Ահմա պէյ էլ էյուպին, որ արաբ էր և տեղը նշանակեց Թուրք մը։»

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԿՐ ՋԱՐԴԵՆ

«Շիքակօ Թրիպիւն» ի Մուսուլի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Քաղդէացոցէն տարագրուած 8000 քրիստոնեաներէն մեծ մասը ջարդուած են թուրք զինուորներու կողմէ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՑԱՏՈՒԿ ԱՆՑԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՑ

Կը տեղեկանանք թէ Է. Է. Գերմանիոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչին դիմումներուն վրայ գերման կառավարութիւնը յանձն առած է հայկական հպատակներուն համար տալ մասնաւոր անցագրեր («փէրսօնալ առւավայզ»), որոնցմով անոնք պիտի կարենան ճամբորդել Ֆրանսա եւ Անգլիա։ Այս կարգի անցագիր պիտի արուի միայն այն Հայերուն, որոնք կը յանձնարարուին Է. Է. ներկայացուցչին կողմէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեան փառաւոր մեկնեցաւ, Յերեան կտակի գործով զբաղելու համար։

— Էնկլիւրիի ազգ. մեծ ժողովը վերաբացուեցաւ առջի օր, սակայն երեսփոխաններէն 100ին 60ը բացակայ ըլլալով, նիստերը յետաձգուեցան։

— Ֆրանսական երեսփոխանական ժողովը բացառիկ նիստի հրաւիրուած է յառաջիկայ հինգշաբթի 29 Հոկտմ.։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէին կողմէ
Տեղի կ'ունենայ այս գիշեր ժամը 8ուկէսին

Société de Géographie՝ *մեծ սրահին մէջ*
184 Bld. St. Germain—Métro St. Germain des Prés

Կը խօսի՝

Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝
Հայկական դատի ներկայ վիճակը, Տօքթ. Նանսէնի ծրագիրը եւ գաղթականներու տեղաւորման հարցը։

ՄՈՒՏՔԸ ՄԷԿ ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՋԱԿԱՆ ԿԵՆԴՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ուրբաթ առաջին խումբը հրաւիրուած է մեկնիլ Tours քաղաքը Ֆրանսայի կեդր. Լիկայի ախոյեան A. S. Centre՝ ն. խումբին դէմ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը իր վերջին պարտութենէն դաս առնելով լման կազմով դաշտ պիտի ելլէ։ Թոլոր լաւագոյն խաղացողները խոստացած են կանոնաւորապէս մասնակցիլ խումբին։

Խումբին բոլոր գիծերն ալ զօրացուած են, մասնաւորապէս ֆօրվըրտներուն որ Ըրծիւեան «քշող»ի դերը պիտի կատարէ։

Հ. Թ.

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Բոպէրթ Գօլէճի շրջանաւարտ մը պատրաստ է տալ անգլիերէն լեզուի ուսուցման. լաւագոյն մէթոտ եւ դիւրամատչելի պայմաններ։ Մանրամասնութեանց համար գրել.—

Mr. A. Chadanian, 51 Av. d'Iéna, PARIS 16e.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Սար» ի թաղային կոմիտէի ժողովը տեղի կ'ունենայ յաջորդիկայ հինգշաբթի գիշեր ժամը 8. 30 13, Rue de Londres.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի նորակազմ վարչութիւնը որոշած ըլլալով՝ անդամներուն ճշդիւտ թիւը ունենալ, կը խնդրէ բոլոր անդամներէն դիմել նոր վարչութեան եւ ստորագրել «առաջարկ անդամակցութեան» թուղթը եւ ստանալ նոր անդամատոմսեր։

ՅԱՆ.— Անդամ արձանագրուելու համար դիմել ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 10-12, Եկեղեցւոյ Մատենադարանը վարչութեան ներկայացուցչին։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette, Paris (10e).

կանանց եւ արանց
ԴԵՐԶԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
51, Rue de Seine
Meiro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57
Ձափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր
ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Ճոխ մթերք երկուաեռի յատուկ անզլ. և ֆրանս. կերպասներու
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑՆԵԼԻ
Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։
Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար։

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ
48, Rue Monmartre
(Բ. յարկ. աջ կողմը առաջին դուռ)
Ֆրանսացի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ
ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՑԻՆ
ՓԻՓԻ, ԱԿԱՆՋԻ եւ ԿՈԿՈՐԻ
հիւանդութիւններ
Téléph. CENTRAL 73-38
Métro : SENTIER կամ HALLES
Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 8,30 — 10 եւ 1,30 — 8

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐԶԱԿ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rueMignon,— Métro Odéon
Յօսիէթէ Յավանեթի թատր. նին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է ճոխ մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու։
Բաց է նաեւ կէս օրերուն, ի. րիկունները մինչեւ 8.30։ իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

Մ Ե Ծ Ա Դ Ի Ր Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ն Ե Ր
(Agrandissements)
ԽՆԱՄՈՒԱՆՔ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ
Ցանծնարարութիւններ կ'ընդունուին գաւառէն եւ արտասահմանէն։
Ղ. ԱՋԱՐՕՍԵԱՆ
9, Rue Dagorno, Paris (12e)

ԱՐԱՄ ԹԱՀՏԱՃԵԱՆ
ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ
18, Rue Claude Vellefaux
PARIS
Metro : COMBAT
Կ'ընդունի ամէն օր ժամադրութեամբ

ՍԱԿԱՐԱՆ
22 Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	117 —
Տոլար,	Dollar	24 20
Մարք (ոսկի)	Mark	5 65
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 —
Թրք. ոսկի	» or	98 —
Մէճիտիէ	Médjidié	9 25
Լէվա 100 հատը	Léva	17 50
Տրախմի »	Drachme	32 50
Լիր	Lire	95 25
Պելճ. Ֆրանք	Frc. Belge	109 50
Ջուից. »	Frc. Suisse	460 —
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	120 —
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ		
Ֆր. Ֆոնսիէ եգ. I	Cr. Foncier Eg.	1700 —
» II	»	1390 —
» III	»	1320 —
Թուրքի երկաթղ.	Lots turcs	110 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԻՏ
ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր Ամէն օր 4 — 7.30
Կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12
ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

«AU PETIT CARILLON»
50, Av. Jean Jaurès, 50
Téléph. NORD 57-60 Metro : JAURÈS
ՀՈՒԼՓԱԵԱՆ
Խանութի եւ տան համար ճաշակաւոր պատի ժամացոյցներ, մատչելի ամէնուն. վճարման դիւրութիւններով։
Զարթուցիչներ (Reveils) 15 ֆրանքնոցէն սկսեալ.
Դրպանի տոկոն եւ ածան ժամացոյցներ 45 ֆր.
Դրպանի ընտիր marque OMEGA 138 ֆր.
ELECTION 120 ֆր.
Գնուած ապրանքներու հետ կը տրուին 2էն 10 տարուան երաշխաւոր եւ պատի ժամացոյցները կը վետեղուին անծախս։ կիրակի բաց։

ՀԱՆՐԱՇՈՆՕԹ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
“ՊԱԹԻՍԹ„
15, Rue Lamartine Metro : Cadet կամ Le Peletier
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ, ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ
ԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ COSTAS
ՀԱՄԵՂ, ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
Անգամ մը միայն այցելել բաւական է գաղափար մը կազմելու համար մեր ճաշարանին ունեցած առաւելութիւններուն մասին։
17, Rue de la Fraternité — BRUXELLES

ՖՕԹՕ ՖԷՊԻՒՍ
ՑԱԿՈՒՐ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԹԵՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ
Դիւրամատչելի գիներով
ԱՆՑԱԳԻՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿԱՅ ԺԱՄԷՆ ՑԱՆՁՆԵԼԻ
Իրիկուան ժամը 7էն վերջ ժամադրութեամբ
1, Boulevard Poissonnière, Paris. Մուտք՝ 37, Rue Poissonnière.
(«Մաթէն»ի շէնքին ճիշդ դիմացը)

ՀԱՅԿԱԶ

Խմբագիր՝ Շ. ԱՒԵՐՏ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN
Paraissant trois fois par semaine
Rédaction et Administration (Խմբագրութիւն եւ վարչութիւն) 208 bis Rue Lafayette
PARIS (10e).

ԹՒԱԿԱՆԵԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 ա.	5 ա.
Ուրիշ կրկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Չէք, մանաւանդ եան. գրել Sch. MISSAKIANի անունով

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1925

Հեռաձայն Nord 57 - 82

Ա. ՏԱՐԻ Թիւ 38 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — Գինն 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ

Նոր չէ որ ծանր տագնապի մը կ'ենթարկուի Ֆրանսա, մանաւանդ ներքին եւ ելմտական քաղաքականութեան տեսակէտով:

Ուրիշներ իրենց պարտութեան մեղքերը կը քաւեն. Ֆրանսան' թէեւ յաղթական, նոյնքան եւ աւելի կը տառապի բարոյապէս եւ նիւթապէս: Պատերազմական պարտքերու խնդիրը լուրջ մղձաւանջ մը դարձած է եկող-գացող վարիչներուն համար, որոնք չարաչար յաւասլաթ եղան երկու պահանջատէրերուն, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ընթացքէն: Խաբուսիկ բարեացակամութենէ մը յետոյ, երկու Դաշնակիցները, վերջին պահուն, արտասանեցին այնպիսի խօսքեր որոնք պաղ ջուր կը լեցնէին բոլոր բարի տրամադրութեանց վրայ: Կարեւոր գործի մարդու, — եթէ կ'ուզէք խանութպանի — դիրք մը տրեալ գործի մարդու, — եթէ կ'ուզէք խանութպանի — դիրք մը բռնած են թէ Անգլիա եւ թէ Ամերիկա. ու մինչ Ֆրանսա իր թափած արեան պատմութիւնը կը պատմէ սրտառուչ շարժուձեւերով, անոնք տոկոսի եւ գլխավճարի հաշիւներ առաջ կը քշեն: Ամերիկա հարուածը շատ ծանր եկաւ Փարիզի, մանաւանդ երբ Քայօ Ամերիկա գնաց եւ ականատես ու ականջալուր եղաւ սառն իրականութեան, — ամերիկեան անողոք սակարկութեան: «Դրամի պէտք ունէք, տուինք. հաճեցէք վճարել տոկոսով միասին»: Ամերիկա իրողութիւնը ո՛րքան նման է հայկական ողբերգութեան, — «ի՞նչ ընենք որ չարդուեցաք. մենք մեր գործը տեսանք. ձեր գլխուն ճարը նայեցէք»:

Եւ ամէնը այս չէ: Ամերիկան ոչ միայն պարտքերը կը պահանջէ, այլ եւ, հարկ դառնց նոյն ինքն նախագահ Ռուզվելթի բերնով ազդարարել, թէ ո՛ր և է օտար պետութիւն չի կրնար փոխառութիւն կնքել Մ. Նահանգներուն մէջ, առանց հին հաշիւները վճարելու: Ամերիկա յայտարարութենէն յետոյ էր որ վերսկսաւ Ֆրանքլին անկումը, և սղերլինը մէկ-երկու շաբթուան մէջ 103էն բարձրացաւ 120ի, իսկ տոլարը՝ 21էն 25ի: Ի հարկէ շահադիտութիւնն ալ դեր ունի սակերու այս թաւալգլոր անկումին մէջ. բայց գլխաւոր պատճառը, արտաքին հարուածն է, ինչպէս եւ ներքին տագնապը: Պետութիւնը պարտքեր ունի նաև ներքին հրապարակին վրայ, աւելի քան 300 միլիառ ֆրանք: Վերջին փոխառութիւնը չտուաւ պէտք եղած արդիւնքը, հակառակ պայմանաժամի երկարաձգման: Միւս կողմէ, դահլիճին անդամները երկուքի բաժնուած են 1926ի ելմտացոյցին համար, որ խոշոր բաց մը կը ներկայացնէ եւ արտասովոր միջոցներ կը պահանջէ: Էոիօ դահլիճը ինկաւ 1925ի ելմտացոյցին պատճառաւ. փէնլեվէի դահլիճը այս միեւնոյն հարցին լուծման համար իր ամբողջ յոյսը դրած էր միակ ելմտագէտին, Քայօի վրայ: Ամերիկա վերջինը յաջողեցաւ ձեւ մը գտնել եւ կացութիւնը փրկել, բայց պաղեցուց ընկերվարականները, որոնց 100 երեսփոխանները կրնան այս կամ այն կողմ հակել նժարը: Վերջերս ճեղքը այնքան խորացած էր, որ ընդդիմադիրները ձախակողմեան խմբակցութեան (Քառթէլ) մահը կը ծանուցանէին: Արմատական-ընկերվարականներու վերջին համագումարին մէջ (Նիս), սուր հանգամանք առաւ ընդհարումը: Էոիօ միշտ կը ջատագովէր դրամագլուխին վրայ տուրք հաստատելու ծրագիրը, որուն հակառակ է Քայօ, իբրև աւելի աջակողմեան եւ ելմտագէտ: Մենամարտի ամէնէն տագնապալի շրջանին, կարելի եղաւ միջին ճամբայ մը գտնել, դահլիճին հայեցողութեան ձգելով շատ մը կէտեր. բայց, նոր ելմտացոյցին նախագիծը հազիւ ծրագրուած, տագնապը վերսկսաւ, և կը սպառնայ տապալել դահլիճը:

Ի՛նչ կերպ ալ կարգադրուի խնդիրը, անխուսափելի է նոր տուրքերու հաստատումը, կամ արդէն հաստատուած հարկերու յաւելումը. այլապէս անհրաժեշտ պիտի դառնայ նոր թղթադրամներու տպագրութիւնը, ինչ որ երբեք բարենշան չէ,

Ամերիկա տագնապին բնական հետեւանքն է ապրուստի սղութիւնը, որ կը սաստկանայ դաժան համեմատութեամբ: Կառավարութիւնը այժմէն միջոցներ կը մտածէ այդ սղութեան առաջքը առնելու, և մասնաւորապէս հացի, միսի, կաթի և ածուխի պահանջը զոհացնելու համար: Բայց, դժուար թէ յաջողին այդ փորձերը, առանց ելմտական վիճակը «առողջացնելու», ինչպէս կ'ըսեն: Արտաքին եւ ներքին հոգը, ֆրանքին անկումը, բացառիկ փոխառութեան մը անհրաժեշտութիւնը եւ տակաւին ուրիշ հոգեր մղձաւանջի մը պէս կը ճնշեն այս երկրին վրայ: Առանց ատոնց ալ, Ֆրանսա մտատանջ է բնակչութեան նուազումէն, եւ արհեստական միջոցներ կը վնտռէ, օտարականները խաղաղօրէն ձուլելու համար: Գերմանական ճակատին ապահովումը բաւական չէ այդ մղձաւանջը փարատելու:

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒ՞Ր ԵՍ, ԹՈՒԼԻԵԱ

Տիկին Զապէլ Եսայեան, տագնդաւոր գրագիտուհին, որ քանի տարիքը կ'առնէ, այնքան կ'երիտասարդանայ դիմակ փոխելով, «Երեւան»ի վերջին երեք թիւերուն մէջ կը հրատարակէ ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը, Լէօի գործին առթիւ («Անցեալից»): Յափշտակուա՛ծ այդ աննկարագիր եւ անպատասխանատու ծերուկին հէքեաթներէն, երէկուան վերակազմեալ Հնչակեանը (թիւ ազգայնական) ինքն ալ լեզու կ'ելլէ և միտքեր ու տողեր կը հիւսէ որոնք խաչ կը քաշեն իր ամբողջ անցեալին և համբաւին վրայ:

Մի խօսին կարդանք.—

«Հայ ազատագրական շարժումը առաջին օրէն իսկ անջատողական էր եւ թիւրք ազգայնական» (թիւ 5).

«...Այն թուականէն իսկ որ կ'սկսին հայ-թրքական թշնամութիւնները, ցաւերը եւ դանդաղ օրինաւոր պատճառները հասարակաց էին թուրք, հայ, քիւրդ գիւղացիին համար: Հաւասարապէս երկրին արտադրող ժողովուրդը կը կեղեքուէր քիւրտ պէյին, թուրք հարկահաւաքին եւ հայ կապալառուին ձեռքով: Կեղեքողները ազգի եւ կրօնի խորութիւն չէին դներ իրենց մէջ եւ համերաշխ էին իրենց շահերով» (թիւ 6).

«Ասպէս է որ հայդուկային շարժումը աւելի յետադիմական շարժում մըն էր քան թէ յեղափոխական, բաւին իսկական առումով: (Նոյն: Սոսրագծումը իրն է):

«Արեւմտահայ թափառական ժողովուրդը պէտք է վերջապէս թափանցէ այն ճշմարտութեան որ նոյն այդ հայդուկային շարժումն է որ թուրք գիւղացիին եւ քիւրտ մշակին բազուկը իր դէմ զինեց: (Նոյնպէս):

Եւ վերջապէս, երկրի վիճակին անտեղեակ, կիսակիրթ եւ անուս «հերոս»ներն էին որ, բանը հասցուցին այնտեղ որ օրինաւոր պատրուակներ տուին Օսմ. կառավարութեան դաժան միջոցներով զբաղելու պետութեան դէմ դաւաճանող եւ ըմբոստ տարր մը: (Նոյն):

«Թուրքերը գիտէին որ վերադարձած ենք մեր անջատողական երազներուն, կ'ուզենք ստեղծել Անկախ Հայաստան, օգնութեամբը եւ ի հարկին զինական միջամտութեամբը երկրին Թշնամի պետութիւններու եւ օգուտ քաղելով օսմանեան կառավարութեան ամենէն վերաւոր եւ տակաւ մէկ պահէին: (Թիւ 7):

«Շօշափելի փաստերով թուրքերը գիտէին Ակնունիին Եգիպտոս այցելութեան նպատակը, Կիլիկեան գինելու ծրագիրը, Տամատեանի այդ զէնքերը Կիլիկեան ցամաք հանելու վիժած և ծիծաղելի փորձը: (Նոյն):

Բայց, Մամուլի բաժինը չի բաւեր, տալու համար այս անբարոյականութեան ամբողջ պատկերը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

208 bis Rue Lafayette

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պաղեստինի արաբական համաժողովին նախագահը երուսաղէմէն հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կուտայ Դամասկոսի դէպքերուն մասին.— Ֆրանսացիները շարունակեցին Դամասկոսը ռմբակոծել ամբողջ 50 ժամ, որվհետեւ Հասան Խարրաթի մարդերը քաղաքին ոստիկանատան վրայ յարձակելով կրակի տուած էին զայն: Քաղաքին մեծագոյն մասը քանդուած է: Հազարաւոր մարդիկ առանց ապաստանի կը մնան և հազարաւոր անմեղներ կորսուեցան: Ֆրանսացիները զինեցին հայ գաղթականները, որոնք վայրագօրէն շարժեցան(.*): Անգլ. հիւպատոսարանը քանդուած է:

Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնեաներէն մէկը յայտնած է թէ այս տեղեկութիւնները հաստատող ո և է տեղեկագիր չէ ստացուած:

∴ Պէյրութի առջեւ խարխափած ֆրանս. «Ափոլլոն» շոգենաւը, որ տիֆամիթի և քարիւղ բեռցած էր, կրակ առաւ: Պայթումի մը առաջքն առնելով շոգենաւը թնդանօթի հարուածներով ընկղմուեցաւ: Կը կարուի թէ մէջինները ազատուած են:

Դամասկոսէն հասած նոր տեղեկութիւններու համաձայն, անդորրութիւնը հետզհետէ կը վերահաստատուի: Զօրավար Կամլէն կը կազմակերպէ ապահովութիւնը՝ հետապնդելով ըմբոստներու խումբեր, որոնք քաղաքին շրջակաները կը պահուրտին: Դամասկոսի վրայ պարտադրուած 40,000 եգիպտական ոսկին առջի օր պիտի վճարուէր, սակայն վերջին պահուն կարգ մը դիւրութիւններ տրուած են բնակիչներուն:

Անցեալ շաբաթուան խռովութեանց ընթացքին, ապստամբները յարձակած են ո՛չ միայն Հայերուն, այլ և իսլամ չէրքէզներու վրայ: Կ'ըսուի թէ Հայերը կ'ամբաստանուէին Տիւրզիներէն գրաւուած առարկաներ գնելու յանցանքով, իսկ Չէրքէզները կամաւորներու զօրամաս մը կազմելով Ֆրանսացիներուն կ'օգնեն ճեպելը Տրիւզի մէջ:

ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՆԵՐ ԿԸ ՂԵԿԱՎԱՐԵՆ ՀԱՐԹՈՒՄԸ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ը, որուն մուտքը արգիլուած է Սուրիա, Թղթակցութիւն մը կը հրատարակէ Սուրիոյ դէպքերուն մասին, ուրուն մէջ կ'ըսէ թէ ժամանակին օսմանեան բանակին սպայակոյտի հազարապետներէն Եահեա Հայաթի պէյ և նախապէս օսմանեան բանակին մէջ պատրաստուած սպաներ տիւրզի ուժերու գլուխը կը գտնուին և տիւրզի ուժերը կը կազմակերպեն: Տիւրզիները առատ զէնք եւ ռազմանիւթ ունին:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻՆ

Սարը Գամիլի «Վարլըգ» Թերթը կը գրէ թէ Թուրքիոյ և սովետական Ռուսիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութեան հետեւանքով, սկսուած է փոխադրութիւնը Հայաստանի մէջ բնակող այն իսլամներուն, որոնք կը փափաքին Թուրքիա երթալ: Առաջին կարաւանը, բաղկացած քսան տունէ՝ 73 հոգի, 13 դոմէշ և եզ, 25 Սեպտ.ին հասած է Մարգարա՝ սահմանագլուխի պահականոցը, ուր բժշկական քննութեան ենթարկուելէ և քանի մը օր հանգստանալէ յետոյ մասնաւոր կառքերով Իկտիր ղրկուած են: Այս գաղթականները Թուրք կառավարութեան կողմէ պիտի բնակեցուին իրենց փափաքած տեղերը:

ԽԵՐԵԱՆ ԿՏՒԿԸ

Գրեցինք թէ Պ. Նորատունկեան փաստուա մեկնած է Խերեան կտակի գործով զբաղելու համար: Վերջնապէս որոշուած է Խերեան կտակը գործադրել Հայաստանի մէջ: Բոլոր ժառանգորդները հաւանած են ասոր, բացի հանգուցեալին մէկ քրոջմէն: Խերեան ռուսահպատակ ըլլալով Միլանի Մորհրդային հիւպատոսը տէր կանգնած է փաստուայի ազարակին եւ չնչին գնով մը վարձու տուած է դայն: Եգիպտոսի Քրէտի Լիճնէ դրամատունէն կտակարէն պահանջքները գանձուած եւ փարիզի մէջ պահ դրուած են: Դիմում եղած է Երեւան՝ որպէս զի Մորհրդային իշխանութենէ մօտ միջամտելով փաստուայի ագարակը յանձնուի կտակակատարներուն: Մտադրութիւն կայ այդ ագարակը ծախելու եւ դրամագլուխի վերածելու:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ — 1
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ — 2
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ — 3
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ — 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ազխատանքի գործավար Պ. Ցովսէփեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ «Խորհրդային Հայաստան»ի (թիւ 229).— 1924ի առաջին եռամսեակին Հայաստանի մէջ կար 19,865 գրաղած ձեռք, որոնց 8291ը բանւոր, 7371ը ծառայող (պաշտօնեայ), իսկ մնացած 3098ը բաւարակներ և միականներ։ բանւոր։ Նոյն թուականի վերջին եռամսեակին այդ թիւը կը հասնէր 26777ի, որոնց 8246ը բանւոր, 10,614ը ծառայող և 7417ը բաւարակ և միական բանւոր։

1925ի առաջին եռամսեակին կար 28,506 աշխատող ձեռք, այսինքն 8641 աւելի։ Վերջին եռամսեակին ալ յաւելում կայ, բայց թիւը յայտնի չէ։

1924ի առաջին եռամսեակին Հայաստանի անգործներու թիւն էր 4058, որոնց 616ը փոքրահասակ։ 1924ի վերջին եռամսեակին աշխատանքի սակարանները կը վերածուին միջնորդ գրասենեակներու, գործազուրկներու որակը ստուգելու համար։ Ամէն յետոյ Երեւանի և Լէնինականի աշխատանքի սակարանները կ'արձանագրեն 1851 գործազուրկ, որոնց 262ը փոքրահասակ, բայց ոչ որակեալ։ Մանաւանդ փոքրահասակները և կիները չունին ոչ արհեստ, ոչ մասնագիտութիւն և ոչ ալ համապատասխան բանւորական շրջան (ստաժ)։

Բայց, գործազուրկներու թիւը հետզհետէ կ'աճի, որովհետեւ, աշխատանքի սակարանը նորէն արձանագրեց բոլոր դիմողները։ Հետեւանքը այն եղած է որ, 1925ի առաջին եռամսեակին գործազուրկներու թիւը կը հասնէր 2283ի, իսկ երկրորդ եռամսեակին՝ 3861ի, որոնց 797ը փոքրահասակ։

Մեր ունեցած գործազուրկները իրենց որակով հազիւ թէ դոհացնեն արդիւնաբերութեան պահանջները։ Սոխալուած ենք այս տարի դուրսէն բերել որակեալ բանւորներ, գոնէ Ղամարի և Ալլահվէրտիի պղնձահանքերու պահանջները գոհացնելու համար։ Որոշուած է գործարանային դպրոցներ բանալ այդ հանքերուն մօտ, որակեալ բանւորներ հասցնելու համար։

Այս առթիւ նկատելի են հետեւեալ պարագաները,— 1. Արտասահմանի Հայերը կամաց-կամաց Հայաստան գալով, մեծամասնաբար կը հաստատուին կեդրոնական քաղաքներու մէջ, ո՛ր և է աշխատանք գտնելու համար. 2. Հայաստանի մէջ այսօր ունինք 50,000 որբ, որոնք մեծնալով քաղաք կուգան գործ փնտռելու. 3. Սակաւագոր (անճար.) գիւղացիները չուննալով իրենց հողը մշակելու հնարաւորութիւն, նոյնպէս քաղաքները կուգան աշխատանք փնտռելու և 4. Շարեւան իանրապետութիւններէն մեծ թուով Հայաստան կուգան այն Հայերը որոնք լաւ չեն գիտեր այդ երկիրներու պետական լեզուն։

Ընկերային ապահովութեան նախարարութիւնը (Սոցապպանձարկը) նպաստ կը տրամադրէ գործազուրկներու տարեւրէն 10-23ը։ Անդրկովկասի աշխատանքի գործավարութիւնէն յայտնացուած է 78,000 րուբլի, հանրօգուտ շինութիւններ կատարելու և գործ հայթայթելու համար։ Մինչեւ Օգոստոս 1, օրական 300-350 բանւորի գործ ճարուած է Երեւանի և Ալէքսանդրապոլի մէջ։

ԳԱՒԱՌԱԿԻ ՄԸ ՊԱՏՄԵՐԸ

Լէնինական գաւառի 6րդ գաւառակի մասին հրատարակուած ուսումնասիրութենէ մը կը տեղեկանանք թէ գիւղերու 100ին 6ը խմելու բաւարար ջուր չունի։ Գիւղերուն մէկ մասը կ'օգտուի առուներէն, որոնք գիւղ գիւղ անցնելով կ'ադաւտուին։ Կան գիւղեր որոնք բոլորովին ջուր չունին եւ կը բերուին 1—2 վերստ հեռուէն, անձրեւային ազատ ջուրերը։

Գաւառակին մէջ բաղնիք չկայ։ Ամբողջ գաւառակը ունի 34 գիւղ, որոնց 11ը եզիտի։ Տուներու թիւն է 2,200, ընտանիքներու թիւը՝ 2,265։ Բնակիչներու ընդհանուր թիւը՝ 10,048, որոնց 1831ը եզիտի։ Այրերու թիւն է 5126, կիներու թիւը՝ 4912։ Ընկերային տեսակէտով, չքաւորները կը կազմեն 100ին 60, միջակները՝ 100ին 25, ունեւորները՝ 100ին 15։ Հիմնական զբաղումն է երկրագործութիւն և անասնապահութիւն (100ին 45)։ Դպրոցներու թիւն է 10, ուր կ'ուսանին 617 տղի, 491ը տղայ, 126ը աղջիկ։ Կարդալ-գրել գիտեն այրերու 100ին 10ը, կիներու՝ 100ին 2ը։ Աղդաբնակչութեան 100ին 85ը առնրական անդրաւութիւն ունի։ Ճահճատենդէ կը տառապին 100ին 1.5ը։ Կան նաեւ Թրախոմ և քոս հիւանդութիւններ։ Հիւանդ անդամներ ունին 100ին 95ը։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԹՈՒՐՔԵՐԻՆ

ՊԻՏԻ ԳՐԵՆ

Վաղարշապատի Գաւառական վարչութիւնը հրահանգեց բոլոր հաստատութիւններուն՝ բոլոր թրքաբնակ գիւղերու հրահանգները և յայտարարութիւնները գրել Թուրքերէն լեզուով և պահանջել որ Թուրքերը իրենց լեզուով գրեն դիմումները։ Վարչութիւնը՝ (հոդագրծկոմ) ունի իր թարգմանիչը, և մօտերս շարք մը հրահանգներ պիտի գրկէ Թուրք գիւղերը, Խորհրդային աշխատանքներուն մղում տալու համար։

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՑԵՐԸ ՔԼԷՄԱՆ-ՖԷՐՐԱՆԻ ՄԷՋ

Քլէման-Ֆէրրան կեդրոնական Ֆրանսայի ճարտարարուեստական քաղաքներէն մէկն է, փարիզէն 420 քիլոմեթր Հարաւ-արեւմուտք։ Ունի 75 հազար բնակիչ։

Իր քաւչուի ճարտարարուեստով ամբողջ Ֆրանսայի առաջին եւ աշխարհի երկրորդ քաղաքը կրնայ համարուիլ։ Ունի քաւչուի երեք խոշոր գործարաններ, որոնց ամենէն մեծն է Միշլէն եւ Ընկ. Հաստատութիւնը, ուր 19 հազար երկսեռ բանւորութիւն մը կ'աշխատի։

Մինչեւ անցեալ 1924 Յուլիսը այս քաղաքը գրեթէ անծանօթ էր Հայ բանւորին։ Այն թուականէն սկսած, զանազան տեղերէ եկան պոլսեցի, Ա.ք Շէֆիլեցի, պիլէճիկցի, մօտ 50 Հայ երիտասարդներ, որոնց շարքին երեք ընտանիքներ։ Հայ բանւորներու մեծագոյն մասը կաշխատի Միշլէն եւ Ընկ. գործարանը, ուր պարզ «մանէօվր» մը կը ստանայ մէկ ժամուան համար 1,50 ֆրանք. ապրուստի տուրքութեան համար 5 ֆրանք եւ իր աշխատանքին համեմատ մնացուալը վարձատրութիւն (gratification) առնուած 4 ֆրանք։ Գումար՝ 21։ Աշխատութեան չափը 8 ժամ է. յաւելեալ ժամ չկայ։ Պատնաւոր վարձատրութիւնը կ'որոշուի գործին համեմատ։ Տեղացիի եւ օտարի խտրութիւն չկայ գործի մէջ։ Աշխատութիւնը բաժնուած է երկու մասի, գուա ցերեկեայ եւ փոխի փոխ. Գիշերուան աշխատութեան համար կը տրուի 1,50 ֆրանքի մնացուալ յաւելում։

Ընկերութիւնը ամբրիներուն համար 45 ֆրանք ամսավճարով մէկ հոգինոց մնացուալ սենեակ եւ կամ 15 ֆրանք ամսավճարով ննջասրահին անկողին մը կը տրամադրէ. ունի գործակցական ճաշարան մը ուր բանւորը ժամն կերակուր կը գտնէ։

Թխբիմացութեան տեղի չտալու համար, աւելցնեմ թէ ամէն բանւորէ կը պահանջուի քիչ շատ ֆրանսերէն գիտնալ, գրել կարդալ բարի վարուց եւ աշխատութեան վկայական։ Ցետոյ, բանւորը կ'ենթարկուի բժշկական խիստ քննութեան։ Աշխատաւորները կ'առնուին գլխաւորաբար Յուլիս, Օգոստոս, Սեպտեմբեր ամիսներուն. իսկ անկէ յետոյ, թէեւ ամէն օր դիմում կ'ընդունուի, սակայն նախապատուութիւն կը տրուի Ֆրանսացիներուն եւ Ալճերիացիներուն։ Եթէ այս երկու տարրերէն չգտնեն, օտարներ կ'առնեն։

Շուտով կը լրանայ ուրիշ գործարան մը, որուն համար 4000 բանւորներու պէտք պիտի ունենան (թերեւս յառաջիկայ Մարտին բացուի)։ Եթէ պաշտօնապէս 100-200 գործատուներու համար դիմում ըլլայ, թերեւս ընդունին։

Պիներն ալ միեւնոյն պայմանով գործի կը մտնեն։ Վճարումներն են ժամը 1,10 ֆրանք, 5 ֆրանք սղութեան համար, 3 ֆրանք վարձատրութիւն։

Ամստեղ ալ ձեռնարկներ եղան Լսարանական Միութիւն մը կազմելու համար, սակայն դժբախտաբար անյաջող անցաւ։ Վերջերս կը խորհէին հօկի մասնաճիւղ մը հիմնել, բայց կարգ մը անյարմարութիւններ նկատի առնելով, որոշեցին երեք ամիսը անդամ մը մասնաւոր հանդիսութիւն կատարել եւ հասոյթը ղրկել Փարիզ, կեդրոնին։ Այս նպատակով անցեալ ամուսայ առաջին Հանգանակութենէն գոյացած 130 ֆրանքը ղրկուեցաւ հօկի կեդրոնական վարչութեան։

Թղթախաղութիւնը կը տիրապետէ հոս ալ. հակառակ անոր որ, բոլորս ալ շատ լաւ Հայերէն խօսիլ գիտենք։ Շատեր ակամայ կը խօսին Թուրքերէնը, քանի որ, գոհէիկ խմասներ արտայայտելու համար, բառեր կը պակսին Հայ լեզուին մէջ։

քլէման վ. ՄԱՍԼԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՑԻ ՆԵՐԿԱՑ ՎԻՃԱԿԸ

Կերակի գիշեր Սօսիէթէ ը ժէօկոֆիլի ընդարձակ սրահին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան մօտ երեք ժամ խօսեցաւ ընկ. Ա. Խատիսեան, նիւթ ունենալով հայկական ներկայ վիճակը, Նանսէնի ծրագիրը եւ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը։

Բանախօսը պարզեց թէ Հայկական այսօր կը ներկայանայ այնպէս ինչպէս քանի մը տարի առաջ. հայ ժողովուրդը կը պահանջէ ապրելու իրաւունք, ուստի պէտք է ունենայ այնքան հող, որքան որ անհրաժեշտ է իր գոյութիւնը ապահովելու համար։ Հայերը ցըրուած են աշխարհի չորս հովերուն։ Ռուս վերջին վիճակագրութեանց համաձայն այսօր Հայաստանի սահմաններուն մէջ կան 960,000 Հայեր. այս թիւը նախապէս 1,200,000 էր, սակայն Ղարաբաղ եւ ուրիշ հողամասեր անջատուած ըլլալով բուն Հայաստանէն, մօտ քառորդ միլիոն բնակչութիւն պակսած է այս կերպով։ Վրաստան և Հիւս. Կովկաս կան 400 հազար Հայեր, 200,000 Ատրպէյճանի մէջ. իսկ արտասահմանի հայութեան թիւը կը հաշուուի 800,000 հոգի, — (Սուրիա՝ 130 հազար, Յունաստան՝ 47 հազար, հիւսիսային Ամերիկա՝ 140 հազար՝ հարաւային Ամերիկա՝ 17 հազար (տարի մը առաջ քանի մը հարիւր հոգի միայն կային հոն). Անատոլուի Հայերուն թիւն է 20910, բաժնուած հետեւեալ կերպով.— Խարբերդի շրջան՝ 2 հազար, Աբաբկիր՝ 2 հազար, Ակն՝ 5 հարիւր, Մալաթիա՝ 5 հարիւր, Մզուզ՝ 3 հազար, Կէմէրէք՝ 690, Կեսարիա՝ 4500, Գասթէմունի՝ 3500, Եոզղատ՝ 2 հազար, Պօղազլիան, Սունկուրլու, Ագտաղ Մաուէն, Չօրում եւայլն՝ 1500, Իզմիր՝ 200, Կիլիկիա՝ 150, Ռօտոսթօ՝ 3 հարիւր, Իսմիրնէ՝ 70, Միջագետք՝ 4200։ Ամբողջ աշխարհի վրայ գտնուող Հայերու թիւն է 3,100,000։

Միացեալ և Անկախ Հայաստանի պահանջը աւելի քան երբեք շեշտուած կը մնայ այսօր հայ ժողովուրդին համար, որովհետեւ 1.— Բաւարար հող չկայ։ Հայաստանի 29,000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ հողին 100ին 28ը միայն մշակելի է որով չի բաւեր նոյն իսկ հոն ապրող ժողովուրդին։ Դեռ վերջերս Ալէքսանդրապոլի տեղական վարչութիւնը կը յայտարարէր թէ չի կրնար դուրսէն գալիք գաղթականներ ընդունիլ, որովհետեւ հող չկայ։ 2.— Ժողովուրդը կ'աճի արագօրէն։ Հայերը արդէն ծանօթ են իբրեւ բազմածին ժողովուրդ, մանաւանդ պատերազմէն ի վեր ծնունդները շատցած են, և արու զաւակներ մեծամասնութիւն կը կազմեն։ 3.— Հայաստանի բնիկ ժողովուրդը կը գաղթէ։ Հողի անբաւականութիւնը կը ստիպէ ժողովուրդը գաղթել դէպի հարեւան երկիրներ, Կովկաս և Թուրքաստան։ Յարին օրով ալ կացութիւնն նոյնն էր, շատ Հայեր Ղարաբաղէն Պաքու, Արդուինէն Թիֆլիզ եայլն կը գաղթէին։ 4.— Ալլասերման վտանգը։ Եթէ արտասահմանի ներգաղթը տասը տարի եւս ուշանայ հայ գաղթականները պիտի այլասերին կամ ձուլուին և պիտի չուզեն Հայաստան մեկնիլ, կամ զացողները իբր օտար պիտի երթան։

Այս կացութեան հանդէպ ուրիշ ելք չկայ, եթէ ոչ սահմաններու բնդարձակում՝ ներքնապէս փոխադարձ համաձայնութեամբ կցելով Ղարաբաղը (որ Ատրպէճանի հովանաւորութեան տակ է), Նախիջեւանը, նոյնպէս Ախալքալաքը (որուն 90 հազար բնակչութեան 80 հազարը Հայեր են) Կարսը և Սուրմալուն։ Եթէ այս շրջանակները աւելնան ներկայ Հայաստանի վրայ, կ'ունենանք 40 հազար քառ. քիլ. տարածութիւն։

Նանսէնի ծրագիրը չի լուծեր հայկան հարցը. մենք կը պաշտպանենք այդ ծրագիրը, իբրեւ օժանդակ Հայաստանի վերաշինութեան գործին։ 900000 անգլիական ակռի-պիտի ծախսուի ճահիճներու չորացման, 300,000 ալ գաղթականներու բնակեցման համար. աւելի գումար մըն է, որ արդիւնք պիտի տայ։

Մինչեւ հիմա Հայերը հետեւեալ օժանդակութիւնները ըրած են հանրային պէտքերու, հայ գաղթականներուն և Հայաստանին.— Միացեալ Նահանգներու և Քանատայի և հարաւային Ամերիկայի Հայերը՝ 186 միլիոն ֆրանք, Պոլիս՝ 15 միլիոն, Իզմիր՝ 4 միլիոն, Անգլիա՝ 1,800,000, Փարիզ՝ 10 միլիոն, Մարսիլիա՝ 450,000, Պելճիքա, Զուիցերիա եայլն՝ 1 միլիոն, Եգիպտոս՝ 6 միլիոն, Հնդկաստան եւ Ծայրագոյն Արեւելք՝ 1,700,000 Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւն՝ 33 միլիոն, ընդհ. գումար՝ 258,950,000 ֆրանք։ Ֆրանք։ Մերձաւոր Արեւելքի Ընկերութիւնը ծախսած է 80 միլիոն ֆրանք, Տանիմարքա՝ 1,200,000, Զուիցերիա՝ 1 միլիոն ֆրանք։

Վերջացնելէ առաջ, բանախօսը յիշեց նաեւ լքեալ գոյքերու խնդիրը։ Թուրքիա չէ պատասխանած այս մասին Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ իրեն գրուած երեք նամակներուն, որով հարցը կրկին օրակարգի վրայ պիտի գայ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին Դեկտեմբեր 7ի նիստին մէջ։

ՊՈՒԼԿԱՐԵՒԱԼՆԵՐՆ ԿՈՒԻԸ

Փարիզի հելլէն դեսպանատունը պաշտօնական ղեկոյցի մը մէջ կ'ըսէ թէ Հոկտ. 19ի սահմանագլուխի ծանօթ միջադէպին պատասխանատուներն են Պուլկարները, որովհետեւ հաստատուած է թէ յոյն պահակն ու սպան հելլէնական հողին վրայ սպաննուած են։ Հելլէնները պուլկար հողին վրայ յառաջացած են պարզապէս ստիպելու համար Պուլկարները որ պարպեն իրենց գրաւած յունական հողը, զոր դեռ չեն պարպած մասամբ։

Ազգերու Դաշնակցութեան կոչը ստանալուն պէս հելլէն զինուորներու յառաջխաղացումը կասեցուած է եւ անմիջապէս որ պուլկարները յունական հողը պարպեն, Հելլէններն ալ պուլկար հողէն պիտի քաշուին։ Յունաստան կանխաւ կ'ընդունի ենթարկուիլ Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումին։

Երկուշաբթի օր Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը Փարիզի մէջ գումարուեցաւ, մասնակցութեամբ Անգլիոյ, Իտալիոյ, Պելճիքայի, Սպանիոյ, Ճաբոնի, Պրազիլիոյ, Ուրուկուէյի, Շուէյտի և Չեխոսլավաքիոյ ներկայացուցիչներուն։ Յունաստանի և Պուլկարիոյ Փարիզի դեսպանները եւս ներկայ էին ժողովին։

Խորհուրդը որոշեց որ պուլկար և հելլէն կառավարութիւնները 24 ժամուան մէջ անպայման հրաման տան իրենց զինուորներուն՝ քաշուիլ իրենց ազգային սահմանագլուխներուն եռեւ. այս նահանջը վերջացած պիտի ըլլայ 60 ժամէն։ Եթէ երկուստեք ոևէ նոր յարձակում գործուի, յանցաւոր կողմը խիստ պատժի պիտի ենթարկուի։ Երկու հակառակորդ կողմերն ալ ընդունեցին այս որոշումը։ Միւս կողմէ Ռումանիա՝ Պուլկար կառավարութեան դիմումին վրայ միջամտեց Յունաստանի մօտ՝ կռիւները դադրեցնելու համար։ Այս առաջարկն ալ ընդունուեցաւ։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Երկու օրէ ի վեր դահլիճը տենդոտ գործունէութեան մէջ է՝ ելք մը գտնելու համար եղմտական տագնապին։ Երկուշաբթի օր Պ. Քայեօ պարզեց իր ծրագիրը, որով նոր միջոցներ ձեռք պիտի առնուին գանձին վիճակը բարւոքելու համար, առանց տուրք դնելու դրամագլուխի վրայ։ Պ. Քայեօ ամբաստանեց արտասահման գտնուող կարգ մը Ֆրանսացիներ, որոնք ֆրանքի գինը կը կոտրեն թաքուն նպատակներով։ Դատական նախարարը հետապնդումի ձեռնարկեց։ Հակառակ դահլիճի մեծամասնութեան կրկնակի պնդումներուն, Պ. Քայեօ մերժեց առանձին հրաժարիլ։

ԿԵՂԾԱՐԱՐԻ ՄԸ ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ոստիկանութիւնը առջի օր ձերբակալեց Ատոլֆ Վրթանէս անուն 25 տարեկան Պոլսեցի հայ մը, որուն վրայէն գտնուեցաւ կնիք մը հետեւեալ վերտառութեամբ՝ «Vu au débarquement, Marseille, le Commissaire du Port»։

Այս կնիքը կ'օգտագործէ եղեր օրինական անցագիր չունեցողներու Ֆրանսա մուտքը դիւրացնելու համար։ Ատոլֆ բանտարկուեցաւ։

ՔԻՒՐՑԵՐՈՒ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

«Վարլէզ» թերթը մանրամասնութիւններ կուտայ քրդաբնակ շրջաններու մէջ թուրք զօրախումբերու կատարած հետապնդումներուն մասին։ Ապստամբներու զսպումը դեռ չէ վերջացած։ Մնուսի համարիթ լեռներուն մէջ ապաստանած կարգ մը ապստամբ քիւրտեր բռնուելով Պուլանըդ ղրկուած են։ Նոյն շրջանին մէջ ուրիշ թուրք զօրախումբ մը Արրաք գիւղը կոխելով իրենց զէնքերովը ձերբակալեց հոն պահուըտած ապստամբ Ահմէտ Սիւար և Լիման անուն քիւրտերը, որոնք վարդօ ղրկուեցան։

ՒՔՆԱՀ ԳՈՑՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Պոլսոյ լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը ծախու հանած է Գէրլիգիւղ, Պետրոսի որդի Վարդան քհնյ.ի տունը, 4000 ոսկիի ենթադրական արժէքով, Պէօյիւքտէրէ, Գէորգի դուստր Քաթինայի տունը 850 ոսկի և Բերա, Բանկալթի, փախստական Հաճի Արթինի կնոջ Զապէլի տունը, 4000 ոսկի։

*** *Գարթալի Մալ Միւսիրիութիւնը աճուրդով վարձու պիտի տայ Մոսքու օղլու Գրիգորի կնոջ, Յակոբի դուստր Բիօնիկի տուները, Հաճի Յովհաննէսի բանջարանոցը, Տուտու օղլու Պօղոսի, Քապուճեան Միհրանի, Քապուճեան Յակոբ օղլու Գրիգորի, Միքայէլ Բէյհի ժառանգորդներուն, Մարտիրոսի որդի Նշանի, Գաբրիէլի դուստր Քաթէրինայի տուները եւ հացագործ Աբոլհի ժառանգորդներուն բանջարանոցը։*

*** *Էսկիշէհիրի Մուհասէլէճիութեան կողմէ ծախու հանուած են Զանքաեացի Յակոբի, ոսկերիչ Սարգիսի որդի Կիրակոսի, «տէր Թիճի» Զէնոբի, կօշկակար Սարգիս Դաւիթեանի, Առաքել օղլու Յակոբի, Աբթինի որդի «տէյիրմէնճի» Ստեփանի, Պէ քեարճեան Յակոբի կնոջ, «սանտըքճի» Ռուբէնի, Աբթինի որդի Մաքսուտի եւ երկաթագործ Գրիգորի տուները։*

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրքերը որոշեցին ընդունիլ քրիստոնէական թուականը. այս որոշումը ազգային մեծ ժողովի վաւերացման պիտի ենթարկուի։

— Պ. Քրասինի տեղ Փարիզի սովետական դեսպան նշանակուեցաւ Լոնտոնի դեսպան Պ. Ռաքովսքի, որ այս առաւօտ Փարիզ կը հասնի։ Պ. Քրասին Լոնտոնի դեսպան նշանակուած է։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ» ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պրիւսէլի կոմիտէին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ 31 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին

Salle Marchal, 38 Rue de l'Ecuyer, մօտ թատրոնին մօտ, Bruxelles

Կը բանախօսէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՊԱՐ և ՆՈՒԱԳ

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ Մ. ԱԻԵՏԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՅԱԿՈԲ Պ. ԵՐԱՆԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Յարսել 25 Հոկտ. 925

ՄԱՐՋԱԿԱՆ ԿԵՆԴՔ

ՅՈՒԹՊՕՂ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՊԱՐՏԱՒԱԾ

Ը. խումբը որ Թուռ գացած էր Մրցելու Ֆրանսայի կեդրոնական Լիկայի ախոյեան A. S. Centreի դէմ, Հակառակ լաւագոյն խաղարկութեան պարտուած է 0-3ով, Հայ Ֆուտբոլասէրներուն «չութ» չընենալէն։

ՓԱՐԻԶԻ ԱԽՈՅԵԱՆ ՄՐՑԱՒՄՆԵՐԸ

Պատուոյ դասակարգի (Div. Honneur) *ախոյեանութեան մրցումները մեծ թափով յառաջ կ'երթան։ Ահա կիրակիի արդիւնքները.*

Ի. Ս. Սուխա եւ Սթատ-Ֆրանսէ 2—2, Ժէնեթլ Յաղթեց Ռէտ-Սթարի 1—0, Գլիւպ Ֆռանսէ Յաղթեց Ս. Ը. Փարիի 3—1, Օլիմբիք եւ Վիթրի Հաւասար 3—3։

Ահա աղիւսակը որ տեղւոյն Հ. Մ.Ը ը որ կը մասնակցի ախոյեան մրցմանց վերջին դասակարգին Գ. բաժանման կը պատկանի։ IIème cat. série II. Groupe C.)

Ս. Ը. Փարիի	3	2	1
Ի. Ս. Սուխա	3	2	1
Ս. Ը. Ռէտ-Սթար	3	1	2
Ս. Ը. Ժէնեթլ	3	1	2
Ս. Ը. Գլիւպ Ֆռանսէ	3	1	2
Ս. Ը. Օլիմբիք	3	0	3

Ս. Ը. Փարիի Հաւասար 3—3, Օլիմբիք եւ Վիթրի Հաւասար 3—3,

Ս. Ը. Փարիի Յաղթեց Ս. Ը. Ռէտ-Սթարի 3—1, Ժէնեթլ Յաղթեց Ս. Ը. Գլիւպ Ֆռանսէ 2—1։

Ս. Ը. Փարիի Յաղթեց Ս. Ը. Ժէնեթլի 3—1, Ռէտ-Սթար Յաղթեց Ս. Ը. Գլիւպ Ֆռանսէ 2—1։

Ս. Ը. Փարիի Յաղթեց Ս. Ը. Գլիւպ Ֆռանսէի 3—1, Ռէտ-Սթար Յաղթեց Ս. Ը. Ժէնեթլ 2—1։

Ս. Ը. Փարիի Յաղթեց Ս. Ը. Ռէտ-Սթարի 3—1, Ժէնեթլ Յաղթեց Ս. Ը. Գլիւպ Ֆռանսէ 2—1։

Ս. Ը. Փարիի Յաղթեց Ս. Ը. Ժէնեթլի 3—1, Ռէտ-Սթար Յաղթեց Ս. Ը. Գլիւպ Ֆռանսէ 2—1։

Ս. Ը. Փարիի Յաղթեց Ս. Ը. Գլիւպ Ֆռանսէի 3—1, Ռէտ-Սթար Յաղթեց Ս. Ը. Ժէնեթլ 2—1։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Հայ Տրամաթիք թատերախումբին կողմէ

Ղեկավար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

1 Նոյեմբեր 1925 կիրակի յերեկ ժամը ճիշդ 3ին

Sociétés Savantes*ի թատերասրահին մէջ*

պիտի ներկայացուի

ԱՐՄԵՆՈՒՇ

Տուամ 3 արար Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ

ԵՒ

ԱՆՁԱՐԱԿ ՓԵՍԱՅՈՒՆ . . .

Սխտ ծիծաղաշարժ դաւեշտ 1 արար

*Կը մասնակցին.— Տկն. Ս. Ալիքսանեան, Տկն. Ս. Նշանեան Պ. Պ. Տրդատ Նշանեան, Լեւոն Յարութ. Ա. Կոթիկեան, Շահան Սարեան— Ցանօթ.— Արուարձաններու հասարակութեան դիւրութեան համար մեծ զոհողութեամբ կազմակերպած ենք այս ցերեկոյթը և խնդրում ենք այս յարկէկոյթը և խնդրում ենք այս յարկէկոյթը և խնդրում ենք այս յարկէ

ՀԱՐԱՉ

Խմբագիրը՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration (Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺԱՆԵՒԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Թրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 ա.	5 ա.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ
30
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ Թիւ 39 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՋ ՏՈՒԷՔ ԳՐԳՈՒԶ ԽՍՂԵՐՈՒՆ

Երեւանի վարիչները լրջօրէն գործի ձեռնարկած են, ազգային դանազան օրկաններ կազմալուծելու, փոխարինելու կամ իրենց թեւարկութեան ենթարկելու համար:

Նոր իրողութիւն մը չէ այս. բայց հետզհետէ դրգռիչ ձեւ կ'առնէ, համաձայն կարգ մը փաստերու:

Ա. ին օրէն ի վեր որ վարիչներէն Աշոտ Յովհաննիսեան առաջարկեց վերագնահատման ենթարկել իրենց «գաղութային քաղաքականութիւնը», եւ ուժ տալ «Հօկ»երուն, իբրեւ միջոց գաղութի աշխատաւորութիւնը «շերտաւորելու» և «քաղքենի» օրկանները կազմալուծելու, այլանդակ պայքար մը սկսած է ամէն ճակատի վրայ: Մենք բաւական համբերութիւն ունինք, վերէն նայելու համար այդ ողբալի փորձերուն համար: Բայց, անհրաժեշտ կը գտնենք ուշադրութեան յանձնել կարգ մը կէտեր, քանի դեռ լայն ծաւալ ստացած չէ գայթակղութիւնը:

Ըսենք անմիջապէս, որ «Հօկ»ը Երեւանի գիւտը չէ, ոչ ալ անոր սենաշնորհը: Առաջին անգամ Պոլսոյ մէջ էր որ, 1920ին, հրապարակ դրուեցաւ Հայրենիքի Օգնութեան Մարմնի մը ծրագիրը, եւ իրականացաւ բոլոր հոսանքներուն եռանդուն գործակցութեամբ: Թող բարի ըլլան թղթաւաճառ այդ շրջանի թերթերը, որպէս զի զաղափար կազմեն տիրող ոգեւորութեան եւ մանաւանդ նիւթական արդիւնքի մասին, որմէ մօտ 80,000 ոսկիի միայն ճերմակեղէն ևն. դրկուեցաւ Երեւան: Հանրապետութեան անկումէն յետոյ, երբ ողբացեալ Յ. Թումանեան Պոլիս եկած էր Պ. Թաղիանոսեանի հետ, Հօկի (Հայրենիքի Օգնութեան Կոմիտէ) մասնաճիւղ կազմելու, հրապարակաւ կը խոստովանէր թէ ինչ որ իրենք եկած են առաջարկելու, շատոնց իրականացած է Պոլսոյ մէջ: Եւ, երկու պատուիրակները ուրիշ բան չուզեցին ընել, բայց եթէ խնդրել որ բարոյական կապ մը հաստատուի երկու քոյր Միութեանց միջեւ: Այդ օրերուն, եւ անկէ յետոյ բաւական աատեն, Հօկը կը գործէր տակաւին, միշտ համերաշխ եւ ներկայացուցչական հիման վրայ, իբրեւ գուստ ժողովրդական կազմակերպութիւն:

Ինչ որ պատահեցաւ անկէ ասդին, ծանօթ է արդէն: Քանի մը տարիէ ի վեր, Երեւանէն «լիազօր»ներ կ'երթեւեկին, Հօկի մասնաճիւղեր կազմելու: Հազար բարի: Բայց այնքան ձախող սկսան որ, Հօկերը փոխանակ հայրենիքի օգնութեան եւ վերաշինութեան ազդակներ ըլլալու, դարձան խառնակութեան և ապերեցութեան պայքարի բոյներ: Թեթեւ սրտով չէ որ կը գրենք այս բառերը: Յունաստանի մէջ, Հօկը վերածուեր է խաչագողութեան կրպակի մը եւ, հակառակ բոլոր բողոքներուն, նոյն իսկ հակազգայնական անղաձեռներու հրատարակած մերկացումներուն, մինչեւ այսօր ալ կը շարունակէ իր շահատակութիւնները: Թողունք բոլոր հին պատմութիւնները. նոյն իսկ վերապահութեամբ ընդունինք շատ մը բաներ, բայց ահաւասիկ վերջին իրողութիւնը, —3000 գաղթականներու փոխանակութեան առթիւ, Հօկի «լիազօր»ը (միշտ լիազօր) իրաքանչիւր հայրենակից 150 տրախմի «վիզէ»ի դրամ, 200 տրախմի ալ «գրասենեակի ծախք» գանձեր է, մինչդեռ խորհրդային դեսպանին եւ յունական կառավարութեան կարգադրութեամբ, գաղթականները պիտի փոխադրուին պետական նաւերով, ձրի, եւ հաւաքական «վիզէ»ով: Այս արարքին դէմ բողոքած է նոյն իսկ Սելանիկի Քաղաք. ժողովը:

Առ այժմ չենք ուզեր խօսիլ ուրիշ տեղերու մասին, ուր այլապէս ուշագրաւ է պատկերը: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, կը վերապահենք հրապարակ հանել բոլոր փաստերը: Կ'ուզենք հաւատալ թէ՝ տակաւին ուշ չէ, այս գործը շիտակ ճամբու վրայ դնելու, և իսկապէս հայրենիքի վերաշինութեան ծառայեցնելու համար: Հիմքը լրջօրէն դետնի վրայ դրուած է, գիտենք, — եւ գիտեն կեդրոնի անդամներն ալ: Բայց զղջացողը ժողովուրդը չպիտի ըլլայ, եթէ յամառին իրենց ամուլ յաւակնութիւններուն մէջ, և այս համաժողովրդական ձեռնարկն ալ դարձնեն կուսակցական-քաղաքական պայքարի գէնք:

Այս առթիւ, խորին վրդովմամբ կ'արձանագրենք յայտնի «լիազօր»ի մը, Պ. Դ. Շահվերտեանի անարժան քայլագործութիւնները' Աթէնքէն մինչեւ Փարիզ: Պոլսոյ առեւտրական ներկայացուցիչը նոր «ֆէրման»ով մը լուծուած կը հռչակէ Մարսիլիոյ կարմիր խաչը (կազմուած 1919ին), պատուիրելով բոլոր գոյքերը եւ հաշիւները յանձնել անհատի մը . . .:

Վերջ տուէք այս զրգռիչ խաղերուն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Անդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցիչ Պ. Դ. Շահվերտեան վերջերս Յունաստան գբաղուած ատեն, Փիրէսի որբանոցը այցելելով, կը տեսնէ հայկական եռագոյնը եւ զարմանքով կը հարցնէ. «Տակաւին կը գործածէ՞ք այս դրօշակը»: Հայ արիներուն պետը կը պատասխանէ. «Գաղութներու մէջ ա՛յս է հայրենքի խորհրդանշանը»:

Այս մասին մեր խօսքը ըսինք իր ժամանակին: Գտնուեցաւ խմբակցութիւն, մըն ալ որ քար նետեց մեզի եւ պետական իմաստութիւն համարեց Պ. Շահվերտեանի արարքը:

Ո՛րիկ ուր, այդ խմբակցութեան մէկ օրկանին, Ամերիկայի Ռամկավար պաշտօնաթերթի «Պայքար»ի մէջ (Հոկտ. 8), կը կարդանք ընդարձակ յօդուած մը... Շահվերտեանի դէմ:

Քաղենք էական մասերը.—

«Դրօշակ մը ժողովուրդի մը հաւաքականութեան իմաստն ունի եւ ոչ թէ մասնաւոր դասակարգի մը ըմբռնումներու արտայայտիչն է: Եթէ պէտք է, որ Հայկական դրօշը իր գոյնն ու ձեւը փոխէ եւ նոր գոյնով մը այս ժողովուրդին գոյութիւնը մարմնաւորէ, ատիկա ըլլալու է Հայութեան ԲԱՑԱՐՁԱԿ մեծամասնութեան բաղձանքով եւ համոզումով: Ինքնախաբէութիւն չընենք: Այսօրուան Հայաստանի սահմաններուն մէջ գոյնճաճուող դրօշակը հայ ժողովուրդի հաւաքականութեան մտածումը չի ցոլացներ, հետեւաբար՝ Շահվերտեանի պէս պետական անձնաւորութիւնէ մը կը սպասուէր որ յարգէ այս ժողովուրդին նուիրական-նութիւնները եւ անուղղակիօրէն ընկերվարական կարմիրին հարկադրանքը չընէ:»

Թերթը կ'ըմբոստանայ նաեւ այն կարծիքին դէմ թէ «հայկական եռագոյնը իր ծալքերուն մէջ ունի պատմութիւնը մեր ղեկավարներու աննեղելի սխալներուն», եւ կը շարունակէ.

«Մեր դրօշակին գոյներու խորհրդաւորութի՞ւնն է որ մղած է մեր ղեկավարները սխալներ գործելու: Այս տեսակ համոզում մը կը բացատրուի անով, թէ հայ յեղափոխութիւնը մեր ժողովուրդին բարիքի փոխարէն չարիք հասցուցած է: Ասիկա՞ է որ կ'ուզուի քօղի տակէն հակցնել հայ ժողովուրդին: Ընդհակառակը, եթէ մենք խորասպէս չմբռնենք դրօշակի վեհ նշանակութիւնը եւ մեր պայքարները չի ներշնչուէին անով, մենք տակաւին պիտի ապրէինք տուրկութեան զպրեղի կեանքը:»

Ներելի՞ է հարցնել թէ, այս երկու տեսակէտներէն ո՛րն է իւրացուցած «ողջամիտ»ը:

Ո՞րն է, վերջապէս, բուն ամբակավար տեսակէտը:

ՕՐ ԸՍՏ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՆԳՍՏԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆ՝— ԼՈՒՐԵՐՈՒ ԱՂԲԻՒՐԸ
ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԷՍ ԱՆԴԼԻԱԿԱՆ Է՝— ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ
ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԼՌՈՒԹԻՒՆ ՊԱՀԵԼ.

Վարչապետ Փէնլըվէ հարցումի մը պատասխանելով, խոստովանեցաւ թէ կացութիւնը յայտնապէս լուրջ է, «բայց ոչ այնքան ծանր որքան կը ցուցնեն կարգ մը հեռագիրներ: Մտնց որ, պէտք է զգուշանալ արեւելեան աղբիւրներէ բխած լուրերէն»:

Առջի օր հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ Դամասկոսի մէջ կացութիւնը այնքան ծանրացած է, որ կիներն ու մանուկները քաղաքէն դուրս հանուած են: Երէկ Պէյրութէն ուրիշ հեռագիր մը կը հերքէր այս լուրը: Ամէն պարագայի մէջ, ուղղակի եւ մանրամասն լուր չկայ Զօր. Սարայլէն, որ ընդդիմադիրներուն կողմէ պատասխանատու կը նկատուի վերջին դէպքերուն համար, եւ որ տակաւին նոր թղթատարին յանձնած է իր տեղեկագիրը:

«Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պէյրութէն.— Դամասկոսի մէջ, կացութիւնը ծանրացած է Հոկտեմբեր 15էն ի վեր: Անտեղ կը տիրէ խլրտում մը որ անդադար կ'աճի: Ամէն բանէ առաջ, անհրաժեշտ է անհետացնել ըմբոստութեան այդ վտարանը: Այս գործին կ'աշխատի Զօր. Կամլէն: Պէտք չէ թոյլ տալ որ շարժումը ծաւալի:

«Ապստամբութիւնը կը ծաւալի մանաւորապէս Հոմս-Համա շրջանին մէջ: Երկաթուղիի գծին դէմ յարձակումները կ'ընդհանրանան, դժուարացնելով մեր բանակին պարէնաւորումը: Բարձր-Քոմիսէրութիւնը բաւական չի նկատեր նոր հասած օգնական զօրքը, եւ կը պահանջէ որ բուն Ֆրանսացի զինուոր դրկուի: Անհրաժեշտ է զօրք պահել բոլոր կեդրոններուն մէջ, եւ այս ձմեռ իսկ խաղաղեցնել Սուրիան:

*** *Անգլիական թերթերը երկարօրէն կը զբաղին այս դէպքով: Դամասկոսի մէջ միայն 12 անգլիական հպատակներ կան: Բայց մեղադրանքներ կ'ըլլան թէ՝ ռմբակոծութեան առեն միայն Ֆրանսացիներուն լուր տրուած եւ միւսները անպաշտպան մնացած են:*

Անգլիացիները լրջօրէն կը կասկածին Թուրքիոյ մեղսակցութենէն: Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, թէ՛ Շէյխլը Տրիւզի եւ թէ Դամասկոսի խռովութեանց մէջ մատ ունի Թուրքիա, որ կ'ուզէ վերագրաւել իր կորսնցուցած հողերը: Անգլիոյ հանրային կարծիքը չի հանդուրժեր որ Ֆրանսա լքէ Սուրիան, որովհետեւ, այդ պարագային Թուրքերը լուրջ վտանգ պիտի սպառնան Պաղեստինի, ինչպէս կ'ընեն իր Միջագետքի համար:

«Տէյլի Թելեկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրն ալ մեղադրելով Թուրքերը, ուշագրաւ կը գտնէ որ Դամասկոսի խռովարարները մասնաւորապէս զբաղած են Հայերով եւ Չերքէզներով, «որովհետեւ անոնք միշտ դոհերն են Թրքական հալածանքին»: Պէտք է ընդունիլ թէ Թուրքերը խաբուած են կարգ մը հակակրօնական պաշտօնեաներու եւ սպաներու անխոհեմ խօսքերէն. անոնք կարծեցին թէ դիւրին է, խռովութեանց սպառնալիքով, համոզել Ֆրանսայի ձախակողմեան պետական մարդիկը որ Սուրիոյ պարպումը պահանջէն, կամ հաւանին այդպիսի բանի մը:

*** *Պէյրութէն Աղեքսանդրիա հասան 300 Սուրիացի փախստականներ, որոնք մանրամասնութիւններ կուտան վերջին ռմբակոծման մասին (Ա. այս դէպքին ամբողջական նկարագրութիւնը հրատարակած ենք այսօր, Գ. էջ):*

*** *Հեծելազօրքի երկու գունդեր առջի օր Մարոքէն ճամբայ ելան դէպի Սուրիա:*

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԼՈՒԾՈՒՈՒԾ

Ինչպէս կը նախատեսէինք, օրերէ ի վեր տիրող տագնապը յանգեցաւ Փէնլըվէի դահլիճին հաւաքական հրաժարման, հակառակ Պ. Քայոյի, որ կ'ուզէր իր նոր ծրագիրը պարզել խորհրդարանին առջեւ և պաշտպանել զայն: Խորհրդարանը երէկ բացուեցաւ ձեւակերպութեան համար: Բուն աշխատանքը կը կատարուէր նրբանցքներուն մէջ, ուր զանազան կուսակցութեանց պատկանող երեսփոխաններ և ծերակուտականներ երեք-չորս օրէ ի վեր նիստ կը գումարէին և բանաձեւեր կը քուէարկէին, նոր դահլիճին հետեւելիք քաղաքականութեան մասին:

Զախակողմեան գլխաւոր երկու կուսակցութիւնները՝ արմատական-ընկերվարական և ընկերվարական, կոչնակից են դահլիճի մը,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՌԱՋԻՆ ՏՈՊԱԲԱՆԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1871):

ՊՐԱԶԻԼԻԱՅԻ ԴՐԱՐԱՆԻ ՄԵՋ

Ըստ Պրազիլիայի դրարանի մեջ գտնուած հնագոյն ձեռագրի (1870—1871 թուականներուն) Պրազիլիա ներգաղթած գերմանացիներուն թիւը 168 հազար հոգի է եղած։ Ներգաղթողներուն մեծ մասը հաստատուած է եղած Սանթա Քաթարինա նահանգին մէջ։ Ներգաղթողներուն թիւը 1872 թուականին հասած է եղած 200 հազարի։ Ներգաղթողներուն մեծ մասը գիւղատնտեսութեամբ զբաղած է եղած։ Ներգաղթողներուն մեծ մասը ունեցած է 35—36 հազար ֆրանկ ընդհանուր արժէքով ունեցուածք։ Ներգաղթողներուն մեծ մասը ունեցած է 1,750,000 ֆրանկ։ Ներգաղթողներուն 42 հազար հոգին ունեցած է 530,000 ֆրանկ։ Ներգաղթողներուն 1914ի վերջերուն Պրազիլիա գտնուող գերմանացիներուն թիւը 1925ին 2 միլիոն 4 հազար հոգի էր։ Ներգաղթողներուն 13 տոկոսը ապրած է քաղաքներու մէջ։ Ներգաղթողներուն 22 տոկոսը կազմած է Պրազիլիոյ հարուստ գիւղացիները։ Ներգաղթողներուն 3 հազարը ունեցած է 6,683 ֆրանկ։ Ներգաղթողներուն 4 հազարը ունեցած է 46,599 ֆրանկ։ Ներգաղթողներուն 1914ի վերջերուն Պրազիլիոյ մէջ գտնուող գերմանացիներուն թիւը 1925ին 2 միլիոն 4 հազար հոգի էր։ Ներգաղթողներուն 13 տոկոսը ունեցած է 21,761 ֆրանկ։ Ներգաղթողներուն 1920ին

ՎԱՍՈՒՐԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ՄԱՐՏԻՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ֆրանսիայի Ազգային ժողովի ընտրությունների նախօրեին ֆրանսիական մամուլը մեծ տեղ է հատկացնում հայկական հարցերին։ Ֆրանսիական հասարակական կարծիքը հետաքրքրվում է, թե ինչ դիրքորոշում կունենան հայերը ընտրությունների ժամանակ։ Ֆրանսիական մամուլը հետաքրքրվում է նաև, թե ինչ դիրքորոշում կունենան ֆրանսիական կուսակցությունները հայկական հարցերի նկատմամբ։

Ֆրանսիական մամուլի ուշադրության կենտրոնում են հայերի ներկայացուցիչները։ Ֆրանսիական մամուլը հետաքրքրվում է, թե ինչ դիրքորոշում կունենան հայերի ներկայացուցիչները

որ կարենայ իր զոյութիւնը պահպանել՝ առանց ալեկոծմանները քուէին: Անցեալ Յունիսէն ի վեր ընկերվարականները ընդդիմադիրի դիրքին մէջ ըլլալով, փէնլեվէ ալեկոծմանները քուէով միայն մեծամասնութիւն կը շահէր: Ձախակողմեանները կը փափաքին որ, նոր նախարարութիւնը կազմէ Պ. էօիօ, սակայն այս վերջինը նախընտրեց կազմել Պ. Փաինլեվէն, ժողովի նախագահ մնալ: Արմատական ընկերվարականները կը փափաքին որ ընկերվարականները ալ մասնակցին գահլիճին. հակառակ է միայն Ֆրաքլէն Պուէօնն: Ընկերվարականները իրենց վերջին նիստին մէջ բանաձեւ մը քուէարկեցին, որով կ'որոշեն ուժ տալ միայն այնպիսի կառավարութեան մը, որ վճռած ըլլայ երկրին եւմտական վիճակը բարւոքելու համար տուրք դնել դրամագլուխին վրայ և զայն պաշտպանել երկու ժողովներուն առջեւ: Ընկերվարականներուն մէջ ալ երկու հոսանք կայ իշխանութեան մասնակցելու խնդրին շուրջ: Անցեալ անգամ երբ էօիօի գահլիճը ինկաւ, անոնք պատգամաւորական ժողով գումարեցին, մեծամասնութեամբ որոշեցին չմասնակցիլ. այսօր նոյնն է կացութիւնը և շատ հաւանաբար երկրորդ համագումար մը հրաւիրուի այս խնդիրը քննելու համար:

Չհրապարակութեան նախագահը երկու օր զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչներուն հետ խորհրդակցելէ յետոյ, կրկին Պ. փէնլեվէի յանձնեց նոր գահլիճը կազմելու պաշտօնը:

Նոր գահլիճէն դուրս կը մնայ Պ. Քայեօ:

ՊՈՒՀԵՒԿՈՂՄԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Լոնտոնի մէջ ձերբակալուած 12 պոլշեւիկ պետերու դատավարութիւնը կը շարունակուի: Զիւաւոր ոստիկանները կը հակեն դատարանին շրջակայ փողոցները, ցոյցերը խափանելու համար: Իբր 250 հազար փաստաթուղթեր բռնուած են կալանաւորներուն տունը: Այս թուղթերուն փոխադրութիւնը 7 ժամ տեւած է: Մաս մը կարդացուեցաւ դատարանին մէջ: Մոսկուայէն Պ. Լօզովսքիի ուղղուած նամակի մը մէջ կը գտնուին հետեւեալ տողերը.— «կը յիշէք թէ մեզի խոստացած էիք ամսական 150 տոլարին 6 ամսուան համար, մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը. համագումար՝ 900 տոլարին, ինչպէս և ուրիշ գումար մը նախագահին եւ քարտուղարի թոշակին համար:»

ՀՑԿՈՂՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ֆրանսայի պատերազմ. նախարարութիւնը շրջաբերական մը ղրկեց իրեն ենթակայ բոլոր պաշտօնատուներուն, խստիւ հրահանգելով որ հակողութեան տակ առնեն իրենց պաշտօնեաներէն կամ գործաւորներէն անոնք, որոնք կասկածելի են իրրեւ համակիրներ կամ անիշխանական: Ա.յսպիսիները առանց այլեւայլի իրենց պաշտօններէն պիտի հանուին:

ՊՈՒԼԿԱՐԵՒՀԵԱՅԻՆ ԿՈՒԻԲ ԴԱՐՁԱԾ

Յոյնհպուլկար կոիւը դադրած է, գոնէ առ այժմ: Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին առաջ որոշման հպատակած են երկու կողմերն ալ: Ամէնքէն կը հեռագրեն թէ յոյն հարիւրապետ մը և պուլկար գնդապետ մը իրար գտած են սահմանին վրայ, և թէ Պուլկարները զէնքերը արձէն պարպած են իրենց գրաւած դիրքերը, իսկ Յոյները պուլկարական հողը պիտի պարպէին Զօրեքշաբթի առտուս: Անդլիացի, սպանիացի եւ իտալացի սպաներ տեղին վրայ պիտի հսկեն արշաւներու գործադրութեան:

Այժմ կը մնայ կարգադրել հատուցումի խնդիրը: Յունաստան հատուցում կը պահանջէ իր հողին վրայ կատարուած արշաւանքին համար, իսկ Պուլկարիա՝ փէթրիչի եւ շրջականերուն մէջ գործուած աւերին համար: Այս մասին որոշում պիտի տրուի Դեկտեմբերին, քննութենէ յետոյ:

ԼՔԵԱԼ ԳՈՑՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Պոլսոյ լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը ամէն ըղով վարձու պիտի տայ Պ. Յակոբ Պահրիի Շիշլիի ափարթըմանին առաջին և երկրորդ յարկերը: Փանկալթի Ռուս փողոց Ստեփանի տունը 6850 ոսկիի ծախուած է Մուսթաֆա Զէքի էֆէնտիի: Վաճառուած կալուածներուն փոխարժէքը պիտի հատուցուի 8 տարիէն: Գնողը առաջին մասնավճարը տալուն պէս կը տիրանայ շէնքին. մնացած մասնավճարները տարուէ տարի եւ տոկոսով պիտի հատուցուին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրքիոյ տնտեսական վերջնական կարգադրութեան համար ֆրանսական դեսպան Պ. Սարոյի եւ Թուրք պատուիրակ Եահեա Քեմալ պէյի միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին: Վէճ ծագած է Քիլիսի մասին, զոր Թուրքերը կը պահանջեն ամբողջութեամբ:

— Արաբայի հայ Լեգէոնականներուն ճակատները երուսաղէմ փոխադրելով, ազգային յուղարկաւորութեամբ ամփոփուած են Սիոնի բարձրունքին հայկական գերեզմանատունը:

— Եգիպտական Քրէական Ճոնսիէի 15 Հոկտեմբերի վիճակահանութեան մէջ 100,000ական ֆրանք շահած են հետեւեալ թիւերը.— 15,932 (1886ի պարտատուղթերէն), 502,976 (1903ի), 10,200 (1911ի), 5000 ֆրանք շահած է թիւ 20,704ը (1911ի):

—Թուրքիոյ նոր պիւտճէին համար հասոյթ նախատեսուած է 218 միլիոն թրքական ոսկի. անցած տարի այս թիւն էր 153 միլիոն, որով 65 միլիոն ոսկիի յաւելում մը եղած է: Ակնկ գատ հին տուրքերը աւելցած եւ նոր տուրքեր դրուած ըլլալով, կը յուսացուի 28 միլիոն ոսկիի աւելի հասոյթ ձեռք բերել:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՕՐՈՒԱՆ» ԱՒԹԻԻ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պրիւսէլի կոմիտէին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ 31 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին

Salle Marchal, 38 Rue de l'Ecuyer, *մօտ Թատրոնին մօտ*, Bruxelles

կը բանախօսէ՝ ՀՆԿ. Ա. Ա.ՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՊԱՐ և ՆՈՒԱԳ

ԳՆԱՀԱՏՑԻՒՆ ՀԵՌԱԳՐԱԿ ՄԸ

Արնաւվիլ-լէ-Կօնէս հայաշատ գիւղին մէջ կազմուած Հայ Լուսաւորական Միութիւնը իր անպարագիծ հանդէսը կազմակերպած էր յաւելեալ կիրակի, 1 Նոյեմբեր, ցերեկէ վերջ ժամը 2ուկէսին: Սիրով կը հրաւիրուին մօտակայ գիւղերու հայրենակիցները: Քանի որ պատրաստութիւնները թոյլ չեն տար երթալ մեր մայրենի երկիրը և հարկադրուած ենք առայժմ մնալ օտար հորիզոններու տակ, ամէնուս պարտքն է մտաքանիլ այլասերման և ձուլման դէմ, կազմակերպել միութիւններ որոնք կապ հաստատեն հայրենակիցներու միջեւ և վառ պահեն ազգային ոգին:

Գ. Պ.

Հ.Օ.Կ.ի Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը մեզի ղրկած է Լիոնի մասնաճիւղին վերամանայ հաշուեկիռը, որմէ կը տեղեկանանք թէ՝ 1925 Ապրիլ 13էն Մեպտ. 13 անդամավճարներէ մուտք եղած է 1088 ֆրանք, նուէրներէ՝ 49.50, հանդէսներէ՝ 685.15: Համագումար՝ 1822: Ելքի կողմը, ծախքերէն զատ, կեդր. վարչութիւնը ղրկուած է 1000 ֆրանք, Տրամաթիքէն պահելի կը մնայ 135.25, իսկ պատրաստ կայ 172 ֆրանք:

ԿՈՒՆՈՊԼԸի եւեհարապետութեան վարժարանին միակ հայ ուսանողը, Վահան Ապաճեան, Պոլսեցի, Սամաթիոյ Թաղէն, 19 տարեկան, յաջողապէս անցուցած է իր ամավերջի քննութիւնները եւ ստացած եւեհարապետ-վարիչի վկայական:

Պ. Ապաճեան պիտի շարունակէ իր ուսումը, եւեհարապետ-հաստատարապետի վկայական ստանալու համար:

Յ. Փ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր խումբերը վաղը, Շաբաթ գիշեր 31 Հոկտ. ժամը 8.30ին 2 rue du Vieux-Colombier: Օրակարգ՝ Ջեկուցումներ Շրջանային ժողովի եւ Կոմիտէի գործունէութեան մասին: Ընտրութիւն նոր Կոմիտէի:

«ԲՈՐՋՈՐ ՀԱՅԻ» Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, 1 Նոյեմբ. առտուն ժամը 10ին, եկեղեցիի ճամբուն վրայ ձախ կողմի սրճարանը: Կը հրաւիրուին երկոտա հայրենակիցները: Ներկանելու Թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՄԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յաւելեալ կիրակի, 1 Նոյեմբերի օրէ վերջ ժամը 2ին 131 Faubourg du Temple «Ռոսսոմ» Լաթրանի սրահը: Մէթրօ Պէլվիլ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները (Մշեցի, Պուլանըղցի, Սասունցի, Վարդօցի, Խնուսցի եւլն.):

Հ.Յ.Դ.«պայճակ» խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին սովորական ժողովատեղին: Անհրաժեշտ է միասին բերել անդամատոմարները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ բանական վարժ դերձակ և կամ դերձակուհի գործատար մը: Դիմել 106 Բուշվիէէօ փողոց դերձակ Կ. Երամեանի, մէթրօ Պուրս Փարիզ:

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette, Paris (10e).

ԹԱՑԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՅԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Տրամաթիք Թատերախումբին կողմէ

Դեկավար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

1 Նոյեմբեր 1925 կիրակի ցերեկ ժամը հինգ 3ին

Sociétés Savantesի Թատերասրահին մէջ

պիտի ներկայացուի

ԱՐՄԵՆՈՒՆ

Տեսարան 3 արար Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ

ԵՒ

ԱՆՁԱՐԱԿ ՓԵՍԱՅՈՒՆ . . .

Խիստ ծիծաղաշարժ դատաշար 1 արար

կը մասնակցին.— Տկն. Ս. Ալիքանեան, Տկն. Ս. Նշանեան Գ. Պ. Տրզատ Նշանեան, Լեւոն Յարութ. Ա. Կոթիկեան, Շահան Սարեան— Դանօն.— Արուարձաններու հասարակութեան դիւրութեան համար մեծ զգուշութեամբ կազմակերպած ենք այս ցերեկոյթը և խնդրումի տեղ չտալու համար տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել բոլոր հայ ճաշարաններէն, Տրամաթիքի դեկավարութենէն՝

63, Rue Mr. le Prince

իսկ ներկայացման օրը առաւօտուն ժամը 10էն սկսեալ, Թատրոնին կից էն:—

ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ԳԻՆԵՐԸ 20—10— Մուտք 5 (500 տեղ)

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մոսկուայի Օպերային յայտնի Թէնոր

Պր. ԱԶԱՏ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Շաբաթ, 31 Հոկտ. ժամը 8ուկէսին

մասնակցութեամբ

ՅՈՅՏՆԻ ԵՐԳՉՈՒՀԻ

Օ Ր. ԲԱԴԱԼ-ի

Եւ դաշնակահար Պր. Զիհատլեան-ի

Salle de Géographie *մեծ սրահին մէջ*

Պիտի երգուին հայկ. երգեր, ռոմանսներ և տիւէտներ:

ԳԻՆ՝ 10 և 5 Ֆր.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՈՒԵԴ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ պարասիրաց երկտես խումբին կողմէ,

Դեկավարութեամբ Փարիզի պարի ակադեմիայի ըրօֆ.

ՊԻՆ LUCIEN LAURENTի

1925 Նոյեմբեր 14 Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Salle Russeի *ընդարձակ սրահին մէջ, 42* Rue Hermel:

Ցոյները կարելի է ստանալ Հայկական բոլոր ճաշարաններէ:

Մուտքը 5 ֆրանք:

ՊԱՇՄԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ

ԳԱՐԱՆԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon,— Métro Odéon և St. Michel

Յօսիէֆ Յակոբեանի Թատրոնին դէմ: Ձմրան համար պատրաստած է Ձոխ մոդելք մը Փարիզական եւ անգլ. սիրուն կերպարանքներու:

Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30: Իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30:

ՀԱՅ ՁՈՒԶԻՐ ԹԱՏՐՈՆ ՊԻՏԻ

Լուսանկարներու շարքը տանելու համար դիմել՝

ՅԱԿՈԲԻՄ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒՀԻՆ

3. ՍԷՄԷՐՃԵԱՆի

1 Bld. Poissonnière, Paris

(ՄԱԹԻՆի շէնքին հիւղ դիմաց)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը խնդրուի Թոքատի Պինեքէրի Հայկապետան որ տարի մը առաջ փոխ

րիզ Լոզան Թաւաժ Թիւ 13 կը բնակէր ու Սիմիոէն կ'աշխատէր:

Տեղեկացնել H. D. Hatoutunian*ի* Cant. de la Varizelle N. 1 Commune d'Yzieux (Loire)

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Հոկտեմբեր 1925

ԳՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	114
Տոլար,	Dollar	20
Մարք (ոսկի)	Mark	5
Թրքական Ոսկի.	L. Trq.	13
Թրք. ոսկի	» or	90
Մէճիտիէ	Médjidié	8
Լէվնա 100 Ֆրանք	Léva	17
Տրաքմի »	Drachme	30
Լիր » »	Lire	93
Պելճ. Ֆրանք	Frc. Belge	107
Ֆրանք. »	Frc. Suisse	430
Ջարվոնեց	(10 Roubles or)	117
ԱՐԾԵՒԱՒԴԵՐ		
Եգ. Կր. Ֆոնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1700
» II	»	1400
» III	»	1330
Ի տամի երկաղ.	Lots turcs	105

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Բոպերթի Գօլէճի շրջանաւարտ արամադրելի ժամերը ունի ինչպէս ըն լեզուի ուսուցման. Լաւագոյն մէթոտ եւ դիւրամատչելի պայմաններ: Լրանրամանութեանց համար գրել.—

Mr. A. Chadanian, 51 Av. d'Iéna, PARIS 16e.

կանանց եւ արանց

ԴԵՐՁԱԿ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, Rue de Seine

Metro : ODEON Tel. FLEURUS 59-93

Ձափէ վրայ ամենավերջին նոր բաձեւութեամբ ճաշակաւոր

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Ճոխ մոդելք երկու սեռի յատուկ անգլ. և փրանս. կերպարանքներու

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆԲԱՐՑԵԼԻ

Իդիւրութիւն յաճախորդներուբաց է ամէն օր 8ին մինչեւ գիշերուան ժամը 10:

Բաւական է մէկ անդամի պատուիրելը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար:

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ՆԵՐՔԻՆ ՄԱՐԹԱՑԻՆ ԵՒ ՎԻՆՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր *Ամէն օր 4 — 7·30*

սիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12

ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ՃԱՄԱՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆԱՄԲ

ՀԱՆՐԱՇՆՈՂՈՎ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍ"

15, Rue Lamartine Metro : **Cadet** *կամ* **Le Peletier**

ԸՐԵԻԵԼԵԱՆ ԵՒ ՊՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ

ԱՐԱՋ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ